

TWAALF DISCIPELINNEN VAN CHRISTUS

12 VROUWEN BESCHRIJVEN HUN BEKERINGSWEG EN BEVINDING

DEEL I

Samengesteld door

Willem Westerbeke

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2013**

Deze uitgave is in boekformaat en als Ebook verkrijgbaar
<http://www.lulu.com>

INHOUD I

VOORWOORD

1. DE WONDEREN VAN GODS VRIJE GENADE

Getoond in de bekering van GRIETJE HENDRIKS, *in het 91ste jaar van haar ouderdom, in de tijd van 16 weken door de Heere geroepen, gerechtvaardigd, geheiligd en verheerlijkt*. Gestorven op 22 januari 1702. Blz. 5

2. Het leven en de voorvallen van MARIA VAN BEEK, 1818 - 1891

Beschreven door haar zoon P. Soeteman. Blz. 24

3. De openbaring voor de kerk Gods in Nederland

Afschrift van de brief van vrouw Grietje van SCHUPPEN te Veenendaal, 1873
Blz. 52

3A. Toegevoegd: Brief van Vrouw HENTINCK te Amsterdam aan een
onbekende vriend op Walcheren. Blz. 59

4. Door water en vuur. Katharina FLIPSE, Westkapelle. 1873 – 1941. Blz. 65

5. DOOR GOD GELIEFD. Verhaal uit het leven van CORNELIA DE VISSER-MOENS. Blz. 88

6. DOOR DE TROUWE VERBONDSGOD GELEID. Mededelingen uit het leven en brieven van CORNELIA DE VISSER-DE VISSER. Blz. 110

7. GENADE EN EER VAN GOD GEKREGEN

Met korte levensschets van **Maria de Pagter**, vrouw van Hubrecht Bimmel en
brieven van **Maatje en Christina Bimmel**;

8. CHRISTINA EN MAATJE BIMMEL; beiden overleden 1917/1918. Blz.134

9. MIEN DE VOOGD te Middelburg

10. Enige aantekeningen uit mijn veel bewogen leven, Jannetje van Dijkhuizen Blz. 157

11. Gedachtenis aan het verborgen leven met God. Overdenkingen, Gebeden en Meditatiën van GRIETJE VERSCHOOR, geb. Dekker. Blz. 185.

12. Door lijden gelouterd. Aantekeningen op het ziekbed van de daden en wegen des Heeren, met mij gehouden. **Peterke van DALEN, geb. van MOURIK** geboren 4 februari 1900 overleden op 24 december 1960 te Brakel. Blz. 204

VOORWOORD

In dit boek staan 12 korte beschrijvingen van de bekeringsweg en verdere levensloop van 12 vrouwen. Het aantal 12 doet direct denken aan 12 discipelen. Discipel betekent *leerling, volgeling*. Tabitha wordt een discipelin genoemd, Hand 9:36. Dat waren deze vrouwen inderdaad. Zij volgden Jezus op de weg. Heel mooi komt er in uit, dat de leiding van de Heilige Geest verscheiden is. Het is leerzaam kennis te nemen hoe verschillend de toeleidende weg tot Jezus bij deze vrouwen was. Wat verder opvalt is de onderscheiden gang die de Heere met sommigen hield om hen te brengen tot de volle zekerheid van het geloof; en de manier hoe ze het Onderpand van de Heilige Geest mochten ontvangen.

Wij horen en lezen regelmatig dat mensen, zowel voorgangers als leden zich verzetten tegen het lezen van bekeringsgeschiedenissen. Waarom? Men zegt, dat er een gevaar in schuilt. De een zegt: je mag jezelf er niet aan toetsen. Een ander zegt: je loopt gevaar om dezelfde uitdrukkingen over te nemen zonder dat je die zaken zelf doorleefd hebt. En een derde zegt: dan ga je standen in het geloof overnemen en dat trekt van Christus af. Je kunt beter preken (van oudvaders) lezen.

Het is waar, al deze dingen komen voor en het is goed dat we daarvoor gewaarschuwd worden.

Maar vanuit de Schrift kunnen wij ook de andere kant toelichten.

Dat er misbruik van gemaakt wordt is logisch. Alle mooie dingen worden misbruikt. De Naam Jezus wel het meest. Maar dat neemt het nuttig gebruik niet weg.

- Hoe dikwijls is een kort verhaal van iemands ervaring, hetzij uit de overtuiging of over de geloofsdoorbraak, of over de wondervolle uittredingen gebruikt tot inkeer, ja tot bekering?
- Er zijn helse verzoeking die wij niet aan andere mensen durven vertellen en waardoor wij bijna radeloos worden. Nooit wordt deze soort aanvechting van de preekstoel uiteengezet. Maar onverwacht lees je van iemand anders die hetzelfde donkere pad heeft bewandeld met een gezegende uitkomst. Hoe bemoedigend!
- Een gelovige is geneigd om te rusten in genoten ervaring. De weg van andere kinderen Gods gaat steeds dieper in geloofskennis. Deze mensen roepen ons toe: *Sta op! Zeg de kinderen Israëls dat ze voorttrekken!*
- Veel dodige gelovigen worden door het lezen van de bevinding van andere verlevendigd. Twee zijn beter dan één. De een heft de ander op die gevallen is. Het dove kooltje wordt door het brandend kooltje aangestoken. Het ene lid van Christus' mystieke lichaam is onmisbaar voor het andere lid.

Vroeger werden al deze dingen op de gezelschappen gesproken. Niet alleen eigen beleving maar men ondervroeg ook elkaar naar de betekenis van bepaalde teksten. Ondanks de ontsporingen in taal en gewoonten op de gezelschappen waren er ook heel veel goede dingen. Nu mis je bijna alle gezelschappen. Maar wij hebben gelukkig nog wel een groot aantal persoonlijke verslagen van de bevindelijke gangen die God met Zijn kinderen houdt.

Er is nog iets wat veel zwaarder weegt. Gods woord prijst het aan om Gods werken en wonderen tegen elkaar te vertellen. Dat zijn niet alleen algemene werken in de natuur, of wonderen in de Voorzienigheid maar zeker ook Gods werk in de herschepping, in genade en in persoonlijke uittredingen. Psalm 78: 6 e.v. leert ons dit en drukt het op

ons hart. *Opdat het navolgende geslacht die weten zou, de kinderen die geboren zouden worden; en zouden opstaan en vertellen ze hun kinderen en dat zij hun hoop op God zouden stellen en Gods daden niet vergeten, maar Zijn geboden bewaren. Psalm 105: 5. Gedenkt Zijn wonderen die Hij gedaan heeft, Zijner wondertekenen en de oordelen Zijns monds. Psalm 145: 4 e. v. Geslacht aan geslacht zal Uw werken roemen en zij zullen Uw mogendheden verkondigen. Ik zal uitspreken de heerlijkheid der eer Uwer Majesteit en Uw wonderlijke daden. ... En zij zullen Uw gerechtigheid met gejuich verkondigen.*

Trouwens elke goede preek heeft een gedeelte bevinding, gegrond op de Schrift. Daar moet alles aan getoetst te worden. Wat is die bevinding anders dan hetzelfde wat een prediker heeft beleefd of van anderen heeft gehoord of gelezen?

Het is een grote list van de duivel om de mensen van bekeringsgeschiedenis af te trekken. Vooral in deze geesteloze toestand waarin we ons bevinden. Want niemand dan hij – bij wijze van spreken – weet hoe nuttige deze dingen zijn tot bezinning en ontwaking.

Onder Gods zegen kunnen wij hierdoor gemeenschap krijgen met de persoon van wie wij lezen. Ook al hebben we hem of haar nooit gekend. Deze band kan de band met Gods volk op aarde zelfs te boven gaan. Dat komt omdat de triomferende kerk volmaakt is. Valt er een liefdeband door de Geest, - Die getuigt in de ziel dat wij kinderen Gods zijn, - dan is die band van hun kant volmaakt. Wij kennen hen die nu bij de Heere leven door de nagelaten boekjes. Kennen zij ons ook? Als wij hen op aarde nooit gezien hebben kennen wij elkaar niet naar het vlees. Maar de Geest kan een kind van God in de hemel gemakkelijk openbaren wat er op aarde gebeurd. Zodat iemand in de hemel gemeenschap krijgt met iemand op aarde in en door het Hoofd Jezus Christus. De Geest gebruikt op aarde letters die wij lezen of wat wij horen. Hij bereikt de zielen in de hemel onmiddellijk. Geesten kunnen op geesten werken zonder bemiddeling van zichtbare dingen. Er is veel meer en veel omvangrijker kennis bij de hemelingen van Gods werken in hemel en op aarde, dan wij weten en begrijpen. Wij hebben daar geen besef van. Dat kan ook niet, *want het is ons niet geopenbaard wat het hierna zijn zal*, zegt Johannes. Enkele dingen openbaart de Heere. Bijvoorbeeld dat de Engelen wetenschap krijgen wanneer er een zondaar is die zich bekeert. Zou de verlost schare in de hemelen daar ook geen kennis van krijgen? Mijn inziens ongetwijfeld!

Er zijn kinderen van God die een buitengewone, of extra ordinaire openbaring krijgen van de gemeenschap der heiligen. Twee voorbeelden hiervan treffen we aan bij Jannetje Dijkhuizen. De een was met Justus Vermeer, die kennis kreeg *dat zijn werken op aarde hem volgen*. De andere met wie zij gemeenschap kreeg was Elisabeth Wast, een Schotse christin, die circa 250 jaar voor haar leefde. Elisabeth sprak Jannetje bemoedigend toe.

Ik hoop dat de verhalen van deze 12 vrouwen de lezer tot inkeer brengt of tot een vastere geloofsgang in Jezus Christus. Hij is het Centrum van de Godheid en van Zijn kerk op aarde. Die met de Vader en de Heilige Geest eeuwig leeft en eeuwig lof en dank zal toegebracht worden, omdat Hij in mensen een welbehagen heeft. Is dat geen onuitsprekelijk en onbegrijpelijk wonder? Kunnen wij zeggen wie een mens is? Kunnen wij zeggen Wie de eeuwige zalige trouwe Verbondsgod is? De HEERE verbindt er Zijn zegen aan, om Zijn Verbonds wil.

**1. DE WONDEREN VAN GODS VRIJE GENADE,
GETOOND IN DE BEKERING VAN GRIETJE HENDRIKS,**

**in het 91ste jaar van haar ouderdom, in de tijd van 16 weken door de Heere
geroepen, gerechtvaardigd, geheiligd en verheerlijkt.**

Gestorven op 22 januari 1702

***De werken des HEEREN zijn groot; zij worden gezocht van allen
die er lust in hebben, Psalm 111: 2.***

VOORREDE

Het is opmerkelijk, wat de Heere zegt bij de profeet Jesaja, in het 4^e kapittel, *dat Hij Zich een volk geformeerd had dat Zijn lof zou vertellen*. Het zal buiten twijfel dat volk zijn, dat Hij voor de tijden der eeuwen in Zijn Zoon verkoren heeft, en in de tijd der minne door Zijn Woord en Geest krachtdadig roept, en wederbaart tot nieuwe schepselen. Daar wij, zoals wij in de natuur zijn, veeleer de lof van de Heere onze God, zoveel in ons is verduisteren, als dat wij ze aan de dag zouden brengen. Het einde dan waartoe de Heere zich zulk een nieuw volk formeert is, *opdat Zijn lof door hen verteld zou worden*.

Het is bekend dat al de daden van de Heere onze God lofwaardig zijn. Waarom de Psalmist die beschouwende, uitroept: "Al Uw werken, HEERE, zullen U loven", Psalm 145:10a. Maar nooit blonk zo de lof van Jehovah in Zijn grootheid uit, als in 't werk der genade, of herstelling van de zondaar. Nu, wat is er gepaster voor een, die uit de duisternis tot Gods wonderbaar licht is overgebracht, dan dat hij gedurig wenst, dat Jehovah worde groot gemaakt, en dat hij de lof van de Heere (in het werk der genade aan hem in 't bijzonder, en aan anderen in 't algemeen bewezen) gedurig vertelle.

Immers leeft men bij deze dingen, en daarin is het leven van onze geest. Maar als nu de Heere tot lof van Zijn vrije genade, de diepten van Zijn ontfermingen, en de hoogten van Zijn liefde toont aan zodanige voorwerpen daar men ze niet verwacht, en wij daar oog- en oortuigen van zijn: dan past ons niets minder, dan dat wij ons verwonderen van Gods goedheid bij ons zelf verborgen zouden houden, maar veeleer als de Heere Jezus eens tot Zijn discipelen zei, *hetgeen in het duister geschiedt, in 't licht brengen, en hetgeen wij met onze oren horen, op de daken te verkondigen*.

En dit heeft ons bewogen, om dit boekje in het licht te geven; waarin verhaald worden de grote wonderen van Jehovah gewrocht in deze dagen aan zekere oude vrouw, genaamd Grietje Hendriks, die de zonde tot haar vermaak stelde, en de ijdelheden nawandelde, tot in het 91ste jaar van haar ouderdom.

Deze, die als op de oever van de dood en rand van de hel stond, behaagde de Heere op een zeldzame, maar krachtdadige wijze uit het verderf te rukken; en in de tijd van 16 weken te roepen, te rechtvaardigen, te heiligen en te verheerlijken. De wijze van Gods handeling, in, omtrent en na haar bekering, tot lof van Zijn wijsheid. Want het behaagde de Heere, haar, die niet kon lezen, en gans onkundig omtrent de waarheid was, door een gezang der Psalmen, dat Hij haar deed horen, en wonderlijke gezichten, die Hij haar deed zien, te overreden, te leren en te leiden, zonder de hand van mensen hierin te gebruiken, opdat de eer alleen aan Hem zij, en Zijn werk te meer luister zoude hebben en haar bekering te minder verdacht zou worden.

De gezichten, die de Heere haar getoond heeft, zijn vele, verscheiden, en sommige duister om te verstaan. Wij mogen met de Psalmist uitroepen: *dat de kennis daarvan ons te hoog is, men kan daar niet bij*. Wij hebben er evenwel enige van opgeschreven, daar de verborgenheden des Heeren zijn voor degenen die Hem vrezen. Wij verzoeken een ieder, die dit boekje leest, dat hij het doet met aandacht, opmerking en een stil hart, en hij legge af alle vleselijke vooroordelen. Men stootte zich niet aan de stijl, omdat deze eenvoudig is. Wij hebben zo veel ons doenlijk was zorg gedragen, dat wij de eigen woorden van de vrouw gebruiken, omdat de Heere Zelf haar Leermeester alleen zijnde, haar op die wijze deed spreken. En omdat het werk van onze God vol is van luister en heerlijkheid, hebben wij het niet durven oppronken met sieraad van woorden. Wij trachten niet de wijze van de wereld te volgen, hoewel het waar is, dat wij zulke tijden beleven, dat de mensen in het gemeen meer als al te veel

blijven hangen aan sierlijke woorden die dikwijls geen zaken in zich hebben. Dit boekje zal dan buiten twijfel bij velen onsmakelijk voorkomen, maar wij weten dat de werken des Heeren, hoe groot deze ook mogen wezen, voor het oog van de wereld verborgen blijven. Daarom zegt de profeet (Ps. 111:2b): "zij worden gezocht van allen die er lust in hebben."

Wij willen nog iets zeggen tot waarschuwing van diegenen, die het werk des Heeren verachten, omdat zij het niet kennen. Wij zeggen tot die, dat zij toch niet lasteren, 't geen zij niet weten; want de Heere zal de spotters oordelen. Maar wij wensen aan ieder die het met aandacht en opmerking leest, (als wij verzocht hebben) dat de Heere het aan hem vruchtbaar make, ten minste dat hij in een heilige verwondering zich neerbukke voor den Almachtige, Die ons in deze donkere dagen in dit werk getoond heeft, dat Hij nog niet ganselijk is geweken, en dat bij Hem overvloed van macht is, om ook ons vervallen Sion weer op te bouwen.

De Heere make ons bekwaam door Zijn Geest uit de hoogte dat wij Hem mogen aanlopen als een watervloed en dat wij niet voor Hem stil zwijgen, totdat Hij Jeruzalem stelle tot een lof op aarde.

De wonderen van vrije genade getoond in de bekering van Grietje Hendriks

Het heeft de Heere onze God behaagd, ons in deze donkere dagen te doen zien dat Hij het is, Die uit de duisternis het licht kan voortbrengen; zelfs dan als wij het niet verwachten. Wat hoop heeft men van een zondaar die nabij de honderd jaren telt? De Profeet zegt ons, *dat zo één stervende zal vervloekt worden*. Maar de Heere Die niet wil dat er één verloren zou gaan, die tot het vrije voornemen der Genade behoort, heeft Zijn naam wonderlijk groot gemaakt, over het onderwerp daar wij van spreken zullen, te weten Grietje Hendriks. De Almachtige heeft haar met een sterke hand uit het verderf getrokken in het 91ste jaar van haar ouderdom.

Deze Grietje Hendriks was voor haar bekering burgerlijk in haar omgang en wandel, en heel naarstig in het beroep. Maar haar hoogste goed bestond om nieuwe tijdingen te horen en zich op te houden met nietigheden. Ze was ook zeer onwetend omtrent Gods Woord en kon niet lezen. Haar godsdienst was naar de gemene sleur der burgerlijke mensen, daar had zij genoeg aan, en meende dat haar staat heel goed was. Dit duurde tot het 91ste jaar van haar ouderdom; toen behaagde het de Heere uit de hemel op haar neer te zien, en haar van het verderf terug te roepen. 't Welk op de volgende wijze toeging:

Merkwaardige overtuigingsweg

Vier maanden voor haar afscheiden van deze wereld, was zij in de Wale Kerk (omdat **ze lidmaat was van de Waalse Gemeente**) om tot het Avondmaal des Heeren te gaan. In het naderen aan de Tafel bracht de Heere dit op haar hart vraagswijze: 'zal ik al weer het lichaam van Christus eten en Zijn bloed drinken, daar nooit Christus' lijden mijn lijden geweest is?' Dit viel haar zeer zwaar op haar hart, en het benauwde haar zeer, maar zij ging evenwel aan de Tafel.

De Psalmen die zo onder als na het gebruik van het Avondmaal gezongen werden, beliefte de Heere voor een sterk geluid in haar oren te doen blijven; te weten, enkele verzen daaruit, dienende tot haar overtuiging. Psalmen die zij te voren niet kende, omdat ze zoals hierboven gezegd is niet kon lezen, en ook geen lust gehad had om ze

te leren, deze kon zij nu duidelijk van buiten zeggen, zoals de Heere die in haar oren deed zingen. Dit benam haar gehoor, zodat zij zeer doof werd, en daar ze dit werk niet kende, zo meende zij dat het zinkingen waren; te meer, omdat haar burens, aan welke zij dit bekend maakte, haar hierin sterkten. En schoon het onderscheidene verzen waren die zij hoorde, en die ordentelijk gezongen werden, en het haar binnenste (zo bevond zij haar hart) zeer benauwde, en haar belette haar beroep te doen, zo talmde ze evenwel met die gedachten, zocht dit te verdrijven, en probeerde het een en andermaal met op de een en andere plaats te gaan, of het daar ook bij haar was, en vroeg aan anderen of zij het ook niet hoorden.

Maar haar benauwdheid nam hoe langer hoe meer toe, zodat zij eindelijk kwam te beseffen dat dit werk binnen in haar was, en dat zij het niet kon verdrijven. Toen gaf zij het op en besloot om het aan zekere vriendin (voor welke zij het meende te verbergen, uit vrees dat die haar maar aan het talmen zou maken) evenwel te openbaren. Zij ging dan naar het huis van deze vriendin, in welker stoep zij ging neer zitten met een droevig gezicht. Deze menende dat haar iets ontnomen was, daar dit meer gebeurde, vroeg of haar geld was gestolen, waarop zij uitbarstte in deze woorden: 'Wat geef ik om geld of goed, of om de hele wereld, daar is een worm in mijn binnenste die mij daar gedurig knaagt, ik vrees dat hij mijn hart zal afeten, ik ben in grote benauwdheid, welke mij overal volgt, en niemand ziet naar mij om.'

Hierop nam men haar in huis, daar zij toen verder in klachten uitbarstte, en het bovengenoemde dat haar in de kerk was ontmoet te kennen gaf. Zij dacht dat voor haar geen hulp was, en om raad vragende wat te doen in deze gelegenheid, antwoordde men haar, dat men haar geen andere raad kon geven als deze: 'Dat zij zo goed als zij kon zou bidden, dat God de Vader haar om Christus Zijns Zoons wil wilde genadig zijn.' Zij ging dan naar haar kamer, en zocht dit in het werk te stellen, om zo verlichting te krijgen van haar benauwdheid.

Toen beliefte het de Heere haar meer onderscheiden te doen zien, hoe grote zondares zij was. Hij stelde haar de zonden van haar jeugd voor ogen, haar ijdelheid die zij zelfs in haar kinderjaren had bedreven, en ook in haar ouderdom. Wat haar benauwdheid schrikkelijk verzwaarde, en haar eten, drinken en slaap belette. Haar grote benauwdheid deed haar menigmaal tot haar vriendin uitroepen: 'Niets is er nu, al had ik de hele wereld tot mijn voldoen, dat mij nu meer kan verkwikken dan een weinig drinken, zo ik het in mijn mond houd.'

Waarop haar vriendin haar tegemoet voerde: 'dat geniet je nog boven hen, die in de verdoemenis zijn.' Wat zij toestemde en betuigde, dat zij ook het niet waard was.

Verder beliefte de Heere nog tot haar benauwdheid dit toe te doen, dat Hij haar een verschrikkelijk rumoer liet horen, met een ijselijk geluid, willende haar door een sterke hand overhalen.

Ook duurde het gezang der Psalmen voort, en kwamen haar nadrukkelijke verzen uit de 6^e en 51^e Psalm te binnen, die met grote kracht in haar hoofd onderscheiden gezongen werden. En aanmerkelijk was het, dat wanneer zij bad, het gezang ophield. Zij drukte het uit met deze woorden: 'Hij zingt.' Als men haar vroeg wie het was die zong, antwoordde zij: 'ik weet het niet, maar als ik bid dan zwijgt hij.'

Het is ook opmerkelijk, dat zij, niettegenstaande al deze bewerkingen, zich nog liet misleiden door een buurman, die haar zo sterk bepraatte dat het 'zinkingen' waren. Waar zij weer geloof aan sloeg, en tot het werk van haar beroep terugkeerde en zij scheen van haar benauwdheid verlost te zijn. Maar de Heere dit voorgenomen had, Zijn werk in haar voort te zetten, deed dit niet lang duren, maar deed haar tot zichzelf

komen. Zij redeneerde bij zichzelf aldus: 'Kunnen dit 'bezinkingen' wezen? Hebben die verstand? Kunnen die Psalmen zingen, en benauwdheid in mijn binnenste verwekken?'

Hierop nam haar benauwdheid weer sterker toe als tevoren en die nacht was haar ondragelijk; zodat zij in de vroege morgen al weer naar het huis van haar vriendin liep, uitende haar klachten, en zich verfoeiende dat zij geloof gegeven had aan haar buurman. Maar omdat haar vriendin, waar zij het beste mee kon spreken niet thuis was, keerde zij weer naar haar kamer, en werd hoe langer hoe naarder.

Als haar vriendin bij haar kwam, haar raadde tot bidden, zo riep ze uit: 'ach, ik kan niet bidden, dat kunnen die doen, die Christus in hun binnenste hebben.' Evenwel was ze gedurig biddende en smekende, wrong haar handen en wierp zich op haar gezicht ter aarde, betuigende haar onwaardigheid voor de Heere. Haar ogen waren door het gedurig schreien, dat ze nacht en dag deed, als gevild van rauwheid. Als men wilde dat ze wat zou slapen, tot verkwikking van haar afgematte lichaam, antwoordde ze: "Och! ik kan niet slapen, ik heb geen ogenblik rust, en als mijn ogen al verschieten, zo worden mijn verschrikkingen te groter."

Als ze op een tijd onder andere redenen, naar haar vorige gewoonte sprak van Christus onze Zaligmaker, zei haar vriendin: wel als Hij uw Zaligmaker is, waarom ben je dan zo ongerust? Waarop ze antwoordde: 'Hij is mijn Zaligmaker niet, Hij is dat maar voor Zijn gekochte volk.'

Haar benauwdheden namen verder zo geweldig toe, en 't verschrikkelijk rumoer en geluid dat ze hoorde, werd zo sterk, dat ze op zekere nacht haar venster opende, en meende dat er zulk een geweld op straat was. Ze zei bij zichzelf: 'Ik moet zien of er geen wacht is die zulk een groot geraas en rumoer belet.' Maar daar niets vernemende, besepte zij, dat het in en omtrent haarzelf te doen was.

Haar jammeren over haar ellendige staat veroorzaakte dat haar vrienden die gedurig aan het huis van haar vriendin kwamen, haar het verzuim en onbehulpzaamheid, omtrent deze ellendige verweten. Haar vriendin zocht dan middelen in het werk te stellen, om haar bij mensen te krijgen om haar zoveel het doenlijk was buiten gevaar te stellen, dat ze haar leven niet mocht verkorten, omdat het nog te donker was om te kunnen oordelen wat de Heere met haar voor had. Maar de Heere beliefte Zijn werk met kracht in haar voort te zetten.

Het gebeurde op zekere nacht als ze een weinig zocht te slapen, dat zij in een gezicht zag: 'Zij werd gebracht als op een wijde plaats, die met muren van ruwe stenen scheen opgetrokken te zijn, in welker laagte, dewijl ze er boven zweefde, ze een menigte van goddeloze mensen zag, die de Heere lasterden, en hun tongen knauwden van pijn. Terwijl ze haar boven zich zagen zweven, zo belachten, bespotten en bespogen ze haar. Dit gezicht was zeer naar en verschrikkelijk. Een weinig daarna zag ze een aangename groente, dat haar zeer verkwikte maar het ging aanstonds voorbij, en haar benauwdheid werd als te voren.'

En hoewel ze toevlucht zocht bij mensen, was ze evenwel bewust dat haar niemand als God alleen kon helpen. Ze hield dan bij de Heere aan in gebeden en smekingen met sterk roepen, dat Hij haar ook mocht genadig zijn. Nadat deze manier van bewerking omtrent vijf weken geduurd had, welke echter meer en groter is geweest als wij kunnen zeggen, zo beliefte de Heere dit te veranderen.

Gered door Christus mijn Heere

Het gebeurde dat op een morgen een van de burens aan het huis van haar vriendin kwam, zeggende, dat het ondragelijk voor de oude vrouw was, en dat ze moest gered worden. Waarop haar vriendin weer naar haar toeging, maar met schroom, wegens de naarheid van haar gedaante. Er ging toen nog iemand mee, die ook toen ze allereerst aan het huis van haar vriendin kwam, daar tegenwoordig was. Toen beide aan haar kamer kwamen vonden ze de deur ontsloten, die ze anders dichthield, want ze reikhalsde naar haar vriendin. Ze vonden haar geheel ongekleed voor haar bedstede neerzitten, hoewel het zeer koud was, en ze riep met uitgestrekte armen en een aangenaam en vriendelijk gezicht tot haar: 'Och, mijn liefste hartje; bent je daar? Ik heb zo zeer naar je verlangd. Christus mijn Heere heeft mij genade gegeven. Ik geef nu niet om heel de wereld, want Christus heeft mijn zonden vergeven, nu is er voor mij geen droefheid meer.'

Dit riep ze uit met zoveel lof en roem van Christus haar Heere, dat haar vriendin, en ze die bij haar was, zich niet konden bedwingen van tranen. Ze werden van vreugde over dit grote werk dat de Heere aan haar gewrocht had, als overstelpt. Wat tot bedaren komende, vroegen ze haar, hoe ze wist dat ze genade had gekregen.

'Och,' zei ze met een vriendelijk gezicht, 'ik heb gezien dat Christus mijn zonden uit mijn mond nam en in Zijn mond deed, en zo vergaf Hij mij dezelve.' Ze was zo vol vrolijkheid en genoeg, dat ze haar lichaam als vergat, en het scheen of ze al boven het zienlijke was.

Men vroeg haar verder, hoe ze er toe gekomen was? Ze antwoordde, 'dat ze de Heere ernstig had gebeden.'

Men vroeg haar, hoe ze nu kon bidden, daar ze te voren geklaagd had dat ze niet bidden kon.

Waarop ze antwoordde: 'Christus mijn Heere heeft het mij geleerd.' De manier van haar bidden vertelde ze. 'Ik bad', zei zij, 'aan de Heilige Geest, dat Hij voor mij wilde bidden aan Zijn Vader.'

Men vroeg haar verder hoe ze wist dat ze zo moest bidden? Waarop ze antwoordde, 'dat het haar zo in haar binnenste gegeven was.'

De klare en onderscheiden kennis, die ze nu gekregen had van de Drie-enige God, was wonderlijk, en bleef haar bij tot aan het einde van haar leven. Menigmaal sprak ze er zo krachtig van, dat men tot haar zei: 'Hoe is het mogelijk, dat je zo klare kennis hebt van de Goddelijke Drie-enigheid?'

Waarop ze antwoordde: 'Zou ik Hem niet kennen? Christus mijn Heere heeft mij dit in mijn binnenste geleerd.'

Haar bevinding was veel groter dan ze kon uiten; want daar was ze te zwak toe. Ze riep alles te hulp, om met haar blij te wezen; want ze kon het alleen niet dragen. Ze riep ook uit: 'Ik vrees niet al kwam de dood, duivel en hel tegen mij, omdat Christus mijn Heere geworden is.'

Van die tijd af werd dat woord in haar hart bevestigd: *Christus is mijn Heere*. Haar vrienden wilde dat ze zich wat aankleden zoude, omdat ze zeer koud was. Maar ze antwoordde: 'Neen ik voel geen koude; mijn blijdschap in Christus mijn Heere is zo groot, dat ik om mijn lichaam niet denk, dat oude stinkende lichaam, dat zo lang in zonden geleefd heeft, wat is daaraan gelegen?' ze kon niet genoeg uitdrukken haar grote verwondering over Gods goedheid, aan haar in zo hoge ouderdom bewezen. Haar taal was gedurig: 'zulk een oude zondares, ik, die zo lang in de zonden geleefd heb, heeft Christus mijn Heere die genade gegeven? Is het niet een grote goedheid en genade, ik die zo verstokt was in mijn binnenste?'

Zo ging ze gedurig voort in de lof van Christus haar Heere te roemen en groot te maken, wandelende voor Hem met een diep ontzag en kleinachting van zichzelf. Het gezang der Psalmen bleef haar echter nog gedurig bij, maar werd nu veranderd in zodanige verzen die haar tot opheldering en troost dienden. Doordat de Heere dit nu gebruikte, als middelen tot haar onderrichting hoe ze zich nu voor Christus haar Heere te gedragen had, zo noemde ze deze *haar gezanten*. Ze luisterde heel nauw toe, wat de Heere door deze tot haar zei en zo zocht ze de raad van Christus haar Heere te dienen. Hierna gebeurde het dat ze haar gezangen maar als van verre hoorde; dit maakte haar zeer bedroefd, en ze zei bij zichzelf: 'Het is nu met mij gedaan, och! ik vrees, dat ik Christus mijn Heere weer kwijt ben.'

Hierop begon ze weer zeer te klagen en te smeken tot Christus haar Heere de gehele nacht door, want het was haar ernst; ze kon het nu buiten Hem niet stellen. Evenwel om de zwakheid van haar lichaam, zocht ze in de morgenstond wat te rusten. Maar ze kon niet slapen en ze bleef al zuchtende. De bevinding van haar onmacht maakte haar zeer bekommerd, dat ze ontrouw zou worden aan Christus haar Heere, en deed haar gedurig tot Hem zuchten. Zelfs dan, als ze door Hem gesterkt was, dat Hij haar toch tot het einde toen wilde getrouw maken, en dat ze toch Hem vast mocht aanhangen. De zorg die ze hier altijd over had, en haar gedurig uitroepen deed: 'och, mocht ik toch getrouw blijven!' is niet genoeg te beschrijven.

Versterking in het geloof door gezichten

Het behaagde de Heere deze, die zichzelf niet kon opwekken of versterken met des Heeren Woord, dewijl ze als meer gezegd is, *niet kon lezen*, en heel onkundig omtrent de Waarheid was, door gezichten te onderrichten.

Op deze tijd dan, toen ze zo zuchtende was, deed de Heere haar dit volgende voorkomen, wat ze aan haar vriendin vertelde, die 's morgens bij haar kwam. Ze vond haar op bed maar haar deur had ze geopend, opdat toch haar vriendin bij haar komen mocht, zodat ze dit grote werk dat de Heere aan haar gedaan had mocht vertellen. Ze zei dan tot haar met een zeer vriendelijk gezicht en haar ogen naar de Hemel: 'Och, dat je eens wist, wat Christus mijn Heere al aan mij doet! Ik heb Christus mijn Heere naakt aan het kruis zien hangen, en dat voor mijn zonden. Ik heb Hem klaar gezien; denk toch niet dat ik het mij inbeeld, het is de waarheid, en Hij moest om mijner zonden wil uitroepen: *Mijn ziel is geheel bedroefd tot de dood toe.*' En: '*Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten.*' En: '*Vader, indien het mogelijk is, laat deze drinkbeker van Mij voorbij gaan,*' maar Christus mijn Heere, onderwierp Zich aan de wil van Zijn Vader.

Dit verhaalde ze met bittere tranen. En met droefheid van haar ziel riep ze menigmaal uit: 'Och, Christus mijn Heere is dit om mijnentwil?' Ze kon niet ophouden van in verwondering uit te roepen, 'over de liefde die Christus haar Heere aan haar bewees, aan zo een oude zondares als ik ben.'

Hiermee bleef ze een weinig tijd liggen, maar Christus haar Heere veranderde haar tranen in blijdschap, zodat ze toen weer uitriep met zulk een vriendelijk gezicht, dat men het niet genoeg kan uitdrukken: 'O! Christus mijn Heere, doet Gij zoveel aan mij, aan zo een oude zondares, die zo lang verstokt geweest is in haar binnenste?'

Deze blijdschap duurde een geruime tijd. Ze hield haar ogen telkens naar boven, en haar hart en mond roemden Christus haar Heere. Men mag zeggen: *Zijn liefde was haar wonderlijk.*

Daarna gebeurde het in de nacht, dat ze die worm, die ze tevoren gevoeld had dat haar smart afknaagde, in een zeer afschuwelijke gedaante van haar afkruipen zag. Dit

vermeerderde haar blijdschap, omdat ze wist hoe bang het knagen van die haar gevallen was. Het gezicht van Christus haar Heere hangend aan het kruis, werkte in haar, dat ze gedurig met nog meer teerheid en hoogachting voor Hem zocht te wandelen als tevoren. Ze zocht zich nauwer en zorgvuldiger te wachten, van datgene dat haar gemeenschap met Hem zou hinderen. Ook werkte dit gezicht in haar een grote teerheid omtrent het gebruik van de schepsels, om alles dat ze gebruikte - al was het nog zo weinig - te genieten in de Naam van Christus haar Heere; zoals de Apostel vermaant in Kol. 3:17. Ja, menigmaal werd haar spijze koud omdat ze haar hart niet kon aftrekken van de beschouwing van de goedheid van Christus haar Heere, die Hij haar bewees ook in het onderhouden van haar lichaam. Ze roemde Hem over de minste verkwikking die Hij haar deed genieten.

Als het gebeurde dat ze iets genoot, al was het maar een stukje brood of een weinigje drinken en ze deed dat niet in de Naam van Christus haar Heere, en met die indruk van Zijn liefde, dan was ze daarover zozeer verlegen en vol zorg dat ze Christus haar Heere hierdoor vertoornd mocht hebben, dat ze die bijna niet durfde gebruiken. Ja, men vond haar menigmaal op haar gezicht ter aarde liggen, worstelende en smekende tot Christus haar Heere, zolang tot ze bevond, dat ze weer met Hem was bevredigd.

Als ze 's morgens enig voedsel genoten had, zei zij: 'och, ik moest nog wat gewacht hebben, of Christus mijn Heere mij nog iets had believe te ontdekken.' Ze dacht als ze iets gebruikte dat het haar een hinderpaal was. Maar dit vloeyde zoals tevoren gezegd is, voort uit de tere liefde die ze Christus haar Heere toedroeg.

Het gebeurde eens, dat haar vriendin haar aansprak, waarom ze zo weinig at, en haar zocht te bewegen, dat ze toch wat meer zou eten, omdat het haar wel smaakte en dat ze van zo weinig spijze niet kon leven. Ze antwoordde daarop met een vriendelijk gezicht: 'och ja, de spijze smaakt mij wel, maar Christus mijn Heere voedt mij inwendig, anders zou ik toch niet bestaan kunnen.' Het bleek dat ze verstond wat de Zaligmaker in Zijn verzoeking de satan antwoordde: "De mens zal bij brood alleen niet leven, maar bij alle woord dat uit de mond Gods uitgaat." Matth. 4:4.

Als haar vriendin op een andere tijd weer bij haar aanhield dat ze toch wat meer zou eten, omdat het haar zo verkwikte, zei zij: 'Och nee, ik moet nu niet meer eten', - hoewel het weinig was dat ze genuttigd had - 'ik moet zoveel niet eten dat mijn lichaam bezwaard wordt, dan kan ik met mijn binnenste zo niet uitgaan tot Christus mijn Heere.' Zo zorgvuldig was ze om de schepsels niet te misbruiken. Men mag zeggen, ze wilde nu geen slaaf van haar lust of smaak meer wezen. Als men haar ook iets bijzonders wilde geven tot verkwikking, riep ze uit, 'dat ze niet waard was het te gebruiken'; en als ze het nam, dan was het met grote roem van Christus haar Heere.

Opmerkelijk is ook wat er gebeurd is op zekere tijd, als ze een weinig bloemkool met schapenvlees zou eten. Dit voor haar warm gemaakt hebbende, stond het in een schoteltje aan haar haardstede; ze ging dan daarbij neerzitten. Ze zag het aan met zoveel verwondering en opgetogenheid, dat haar vriendin vroeg, waarom ze het zo bezag? Toen antwoordde ze: 'O! dit weinigje bloemkool, komt mij in zulke volheid voor, ik zie daar zulke macht van Christus mijn Heere in, of Hij hier vijf duizend mensen mee zou spijzen, gelijk Hij dat met vijf broden en twee vissen gedaan heeft. Ik weet dat Hij machtig is om ook met dit weinigje dat te kunnen doen, als het Zijn wil was.'

Gezicht op de engeldienst

Ieder die bij haar kwam, moest met verbazing en opmerking aanschouwen, het grote werk dat de Heere aan deze in haar hoge jaren wrocht, en met stilzwijgen aanhoren de wonderen van Zijn genade die Hij aan haar toonde. Men mag zeggen, al Zijn wegen waren wonderlijk omtrent haar. Want het behaagde de heilige Majesteit, Die haar als voorbij de hel geleid had, met al haar zonden zó groot te doen zien, en met die worm in haar consciëntie te openbaren, die in eeuwigheid niet sterven zal in degenen die verloren gaan. - Ik zeg, het behaagde ook die Heere, haar door verheven gezichten de hemel als van nabij te vertonen, en ook de aarde daar ze nog op was.

Het gebeurde op zekere nacht dat ze zich niet tot rusten durfde begeven, omdat ze het tussen Christus haar Heere en haar niet wel vond. Hoewel de zwakheid van haar lichaam wat rust scheen te vereisen, bleef ze evenwel zuchtende tot Christus haar Heere niet wetende wat ze zou doen. Terwijl ze nu voor haar bedstee neerzat, kwam op haar hart dat ze nog wat op moest blijven en wachten wat Christus haar Heere aan haar zou doen; wat ze opvolgde.

Terwijl ze dan bleef wachten, vertoonde de Heere haar in een gezicht, een zeer wijde, schone en aangename plaats, welker schoonheid ze niet genoeg kon uitdrukken. Ze was zelf in die plaats en ze zag er ook een menigte in van diegenen die Christus in hun binnenste hebben, zo jonge als oude, ook kleine kinderen, en die alle bewezen elkaar zoveel liefde, dat ze zich niet genoeg kon verwonderen. Het waren meest jongelingen; en allen die daarin waren, zagen sterk op haar met liefde en blijdschap. Zijzelf was ook vol vreugd. Een weinig in dat gezicht geweest zijnde, zag ze dat die allen opklommen naar de hoogte en ze prezen de Heere Christus met groot gejuich, dat Hij zulk een oude zondares, wier zonden zo groot en veel waren, had aangenomen. Zo eindigde de Heere dit gezicht en zo zag ze bewaarheid wat de Zaligmaker zegt, "Dat er blijdschap is in de Hemel, en voor de Engelen Gods, over een zondaar die zich bekeert." Lukas 5:7, 10. Toen ze weer tot zichzelf kwam, was de nacht meest gepasseerd. Toen dan haar vriendin 's morgens bij haar kwam, zo vertelde ze dit schone gezicht, met veel lof over de goedheid van Christus haar Heere, die Hij gedurig aan haar bewees.

Gezicht van verzoening door Christus

Op een andere tijd in ongestalte geraakt zijnde over zonde die ze tegen Christus haar Heere begaan had, was ze zeer droevig, en bracht een ganse nacht door met worstelen. Menigmaal riep ze uit met verachting van zichzelf: 'Och wat zijn ze gelukkig die Christus in hun binnenste hebben, want die kunnen met kracht bidden; ik moet het eerst van Christus mijn Heere verwachten.' Het schijnt dat ze dacht dat die anderen het niet van Hem verwachten moesten. De kleinachting van zichzelf, en de grote gedachte die ze van de vromen had, deed haar dit uiten.

Nadat ze in de morgenstond naar haar bed gegaan was, om haar zwakke lichaam een weinig te doen rusten (maar ze sliep niet) kwam haar dit gezicht voor. 'Christus haar Heere deed haar zonden als met een meetstok voor haar ogen meten, en de lengte er van was zeer groot, want ze waren van haar jeugd af aan.' Dit maakte haar zeer bedroefd, en ze riep met leedwezen en tranen: 'Ach, Christus mijn Heere! Zulk een lengte van zonden, dat is, omdat ik zo een oude zondares ben, die zolang in de zonden geleefd heb! Och, wat zijn die gelukkig die in haar jonkheid Christus mijn Heere kennen.'

Toen nam Christus haar Heere een Boek dat zeer groot was, en zei tot haar: 'Ook zijn al uw zonden hierin opgetekend, die gij in de lengte van uw leven gedaan hebt.' Waarop ze zei: 'Christus mijn Heere, Gij hebt immers al mijn zonden vergeven?' Toen nam Christus haar Heere dat Boek, en Hij legde het open voor Zijn Vader, en zei:

'Vader, daar zijn al de zonden van deze oude zondares; maar Ik heb haar dezelve vergeven en heb verzoening voor haar teweeg gebracht.' Toen nam Hij het Boek en legde het achter Zijn rug en ze zag het niet meer. En zo was het of de Heere haar betuigde, "dat Hij haar ongerechtigheden niet meer zou gedenken." Jes. 43:25.

Op deze zelfde dag beliefde de Heere haar ook in een gezicht te vertonen, een huwelijk daar vele genoden waren die Christus in hun binnenste hebben. Ze waren heel vrolijk en blij; ook was zij zeer verheugd. De Bruidegom Die ze zag was Christus haar Heere, maar ze zag Zijn Bruid niet. In grote begeerte om die te zien, vroeg ze aan Christus: 'Wie is toch Uw Bruid?' Waarop haar geantwoord werd: 'Dat ze een weinig zou wachten, en dat Hij haar Zijn Bruid dan zou tonen.'

Als ze een weinig gewacht had, vertoonde Christus haar Heere een heel oude en onaangename vrouw, en zei tot haar: 'Dit is Mijn Bruid'. Hierover verwonderde ze zich zeer. Toen Christus op haar hart bracht 'dat ze zélf het was, zonk ze weg in verwondering, en riep menigmaal uit: 'Och, Christus mijn Heere, zo een oude onwaardige zondares als ik ben, hebt Gij die tot Uw Bruid aangenomen; ik die zo verstokt in mijn binnenste geweest ben? Och, ik ben het immers niet waardig.'

Op een andere morgenstond op bed liggend, was ze zeer bezwaard. Ze zag vele duistere wolken over haar heen drijven. Als die voorbij gegaan waren, kreeg ze wat ruimte, en begaf ze zich tot bidden en smeken aan Christus haar Heere: 'Hij wilde haar toch kracht in haar binnenste geven, ik kan toch anders niet doen.' Terwijl ze zo aanhield, deed de Heere dit in een gezicht voorkomen: 'Ze zag velen van degenen die Christus in hun binnenste hebben, met grote flessen in de handen waaruit ze dronken. Wat er in was, was hun zo aangenaam en versterkend, dat ze die tot de bodem toe uitzogen. Terwijl ze dit zag, kwam op haar hart dat in die flessen dat levende water was, daar Christus haar Heere tot de Samaritaanse vrouw van gesproken had in Joh. 4:13. Dit maakte haar zo begerig dat ze uitriep: 'Ach, Christus mijn Heere, geef mij ook een van deze flessen'. Ze werd als krank van liefde, en ze riep met de bruid in het Hooglied, "ondersteunt gijlieden mij met de flessen." Hoogl. 2:5. Ja, haar begeerte was zo groot, dat ze nog vele dagen bleef in dit verlangen, op hoop dat ze dit nog eens zou genieten. Maar de Heere heeft dit voor haar bewaard totdat Hij ze in de eeuwige heerlijkheid heeft overgebracht, waar Hij haar ten volle drenkt uit de beken Zijner wellusten, Psalm 36: 9.

Het gebeurde op een andere tijd in de morgen als ze ontwaakte, en heel bezwaard was door het gezicht van haar zonden, dat Christus haar Heere tot vertroosting tot haar sprak, 'dat Hij de Vader voor haar gebeden en dat Hij al haar zonden vergeven had.' Daarop hoorde ze dat ze zeer schrikkelijk gevloekt werd. Dit ontzette haar en ze riep: 'Ach! Christus mijn Heere, wie is het die mij daar zo vloekt?'

Toen bracht de Heere op haar hart, dat het de satan was, maar dat Hij de Vader voor haar had gebeden, zodat het vloeken van de satan haar niet kon schaden. Het was of de Heere zei: "Alle tongen die tegen u opstaan in het gericht zult gij verdoemen", gelijk Hij belooft in Jesaja 54:17.

Op een andere morgen bad en smeekte ze tot Christus haar Heere, Die haar beloofd had dat Hij Zijn woorden in haar mond zou leggen. Omdat ze zich onbekwaam vond om Hem zo het betaamde te roemen, maande ze Hem op deze belofte: 'Och,' riep ze uit, 'ik ben zo ellendig, geef toch Uw woorden uit Uw mond in de mijne, ik kan toch anders niet één woord spreken.' Zo bleef ze aanhouden.

Hierop kwam haar voor in een gezicht: 'Christus haar Heere met nog één naast Hem staande.' Ze zag ook, dat Christus haar Heere de woorden uit Zijn mond legde in de mond van degene, die bij Hem stond. Ze bleef ondertussen te meer aanhouden en riep uit: 'Och, Christus mijn Heere, ik dacht dat Gij Uw woorden in mijn mond zou leggen, of hebt Gij dezelve nog voor mij bewaard, ach, geef mij toch Uw woorden.'

Hierop zag ze dat diegene die de woorden van Christus ontvangen had, met open mond staan bleef, zonder een woord te spreken. Toen nam Christus haar Heere de woorden terug uit diens mond, en legde ze in de hare. En toen kon ze spreken. Toen roemde ze de goedheid van Christus haar Heere, en Zijn grote genade die Hij aan haar bewezen had; want dat was haar gedurige taal. Hier beliefde de Heere die waarheid in haar te bevestigen, "Die heeft, zal gegeven worden, en die niet heeft, van die zal genomen worden, ook dat hij heeft", zoals de Zaligmaker zegt in Lukas 19: 26.

Hierna beliefde de Heere haar in een gezicht te vertonen, de aarde met haar volheid. Ze zag de vruchten der aarde, en het boomgewas, ook de beesten op het veld, en hoe de Heere daarvan deed voortkomen datgene, waardoor Hij de mensen in het algemeen onderhoudt en hoe de Heere ieder zijn bescheiden deel daarvan gaf. Maar ze zag ook, 'dat degenen, die Christus in hun binnenste hebben, dat genoten met een bijzonder bevoorrecht eigendom, omdat Christus hun Heere (die dat voor hen had verkregen) het hun gaf; het is toch alles hunner omdat ze van Christus zijn', 1 Kor. 3:21.

Hierna zag ze hoe de mensen in het algemeen ieder tot hun beroep gingen, maar het was maar enkel omdat ze daarvan moesten leven. Maar ze zag dat degenen, die Christus in hun binnenste hebben, het deden uit een hoger oogmerk, namelijk, omdat Christus hun Heere hen daarin gesteld had, en daarom waren ze ook zeer gewillig om het te doen.

Het behaagde de Heere, die haar in alles wilde onderrichten, te doen zien hoe Zijn voorzienigheid en goedheid in 't algemeen gaat over allen, zoals David zegt Psalm 145:9: "De Heere is aan allen goed; maar in het bijzonder over degenen die Hem vrezen." Psalm 45:1: "Immers is God Israël goed dengenen die rein van hart zijn."

Gezicht op de Kerk

Het is ook tot onze grote verwondering, dat de Heere, Wiens Naam en werk toch wonderlijk is, aan de oude vrouw niet alleen de hemel en aarde, ja ook enigszins de hel of plaats der verdoemden door verscheidene gezichten heeft doen zien; maar het heeft de Heere ook behaagd in een gezicht aan haar te vertonen, 'de geesteloze gestalte van de Kerk, en de vleselijkheid van de godsdienst in deze dagen.' Maar omdat het gezicht waardoor de Heere dit aan haar vertoond heeft, bij velen heel vreemd en onverstaanbaar zou voorkomen, hebben wij hetzelfde niet willen neerstellen, maar zullen alleen maar een weinig zeggen, van haar lust en begeerte die ze op deze tijd, als dit voorviel, had om in de Kerk te gaan, om des Heeren Woord te horen, en hoe ze was toen ze er weer uitkwam.

Op zekere tijd was dan haar begeerte zeer sterk om het woord van de Heere te horen; maar haar lichaamszwakheid liet het niet toe. Maar haar begeerte en ijver werd hoe langer hoe sterker, omdat ze dacht dat Christus haar Heere onder het middel van Zijn Woord, iets bijzonders aan haar zou ontdekken. Haar sterke begeerte overwon dan haar zwakheid, en ze ging in zulk een grote verwachting en met zo veel ijver en ernst naar de kerk, dat men het niet kan zeggen.

Het was op een donderdagavond, als men naar gewoonte in de Westerkerk in het Frans predikte. In de kerk komende, hoorde ze het zingen van de Psalm, en het voorlezen voor de predicatie heel klaar en duidelijk, wat ze uit de Kerk komende

pertinent wist te verhalen. Maar toen de predicatie begon, vertoonde de Heere haar het bovengemelde gezicht, wat zolang duurde totdat de godsdienst geëindigd was.

Dit gezicht maakte haar zo droevig, en ze zei, 'ach! was ik toch uit de kerk gebleven, ik ben er nooit zo in geweest. Is dat naar de kerk gaan? Ik had verwacht dat Christus mijn Heere, mij onder Zijn Woord iets bijzonders zou geleerd hebben tot mijn verkwikking; maar Hij heeft mij wat anders doen zien, dat mij zeer bedroefd maakt.'

Zij had ook na die tijd geen lust meer om ooit weer naar de kerk te gaan. Alle voorverhaalde gezichten heeft de Heere aan haar vertoond, maar in veel meer schoonheid en luister als hier wel is neergesteld. Wij zijn toch niet bekwaam om de schoonheid en voortreffelijkheid daarvan uit te drukken; daar is ook al veel afgelaten, om de onvatbaarheid ervan.

De Heere heeft haar nog verscheidene gezichten vertoond die wij niet omstandig verhalen zullen, om zekere redenen die wij daartoe hebben.

Op zekere avond, een ongewoon geluid in haar oren komende, wat haar zwaar op het hart viel, maar niet wetende wat het zeggen wilde, werd ze zeer verlegen, en zei, 'och, wat mag dit wezen?' Want ze was gewoon dat zulks haar iets betekende. Ze zuchtte dan tot Christus haar Heere of Hij wilde haar bekend maken wat het was.' Ze bleef zuchten totdat Hij het haar ontdekte. Ze zei dan 's morgens heel droevig en verlegen: 'Nu weet ik wat dat geluid dat ik gisteravond hoorde, te zeggen heeft: het waren verborgen zonden die ik nog niet geweten had, die Christus mijn Heere mij ontdekte.' Men zei tot haar: 'waarom ben je daarover zo verlegen? Christus uw Heere heeft immers al uw zonden vergeven?'

Waarop ze antwoordde: 'Ja, dat is waar, maar men moet immers zijn zonden belijden eer dat ze vergeven worden, en ik had deze zonden voor Christus mijn Heere nog niet beleden, want ze waren voor mij verborgen. Ze lagen zo diep dat ik ze niet kon zien.' Het was of ze met David uitriep: "Wie zal de afdwalingen verstaan? Reinigt mij van de verborgen afdwalingen." Psalm 19:13.

Velen die het werk des Heeren in haar kwamen aanschouwen, achtten haar zeer gelukkig, dat ze haar dagelijks mochten komen bezoeken, om van haar grote genade en wondere openbaringen te horen spreken. Wij mogen met recht wel zeggen: een groot wonder van God, heeft de Heere in de wereld gedaan aan zulk een hoog bejaarde vrouw.

Wij zullen nog enige van de gezichten, maar met een enkel woord aanstippen. De Heere heeft haar ook in een gezicht vertoond de brede en smalle weg, daar de Zaligmaker in Mattheüs 7 van spreekt. Op de brede weg zag ze een grote menigte wandelaars, die elkaar sterk aanzetten en voorttrokken. De smalle weg werd haar vertoond in vergelijking van een zeer nauwe steeg. Die daar uitkwamen, hadden elk een kaars in hun hand die hen lichtte. Buiten hen was het stikdonker, maar ze konden het smalle pad wandelen omdat Christus hun tot een Licht was. En zo zag ze bewaarheid wat Salomo zegt: "Het pad der rechtvaardigen is een schijnend licht, voortgaande en lichtende tot de volle dag toe; de weg der goddelozen is in de donkerheid, ze weten niet waarover ze struikelen zullen", Spr. 4:18, 19.

Op zekere tijd heel droevig en verlegen zijnde bij zichzelf over haar ongestalte, en niet wetende hoe het nog met haar zou gaan, beliefde de Heere haar te vertonen, een gezicht van een weegschaal, op welke twee mensen stonden. Eén die de genade van Christus in zijn binnenste had, welke de schaal heel tot de grond toe neertrok; want de genade maakte hem zwaar. Maar de andere die er op stond, had maar een schijn van

genade, maar geen waarheid in zijn binnenste; deze sloeg heel omhoog. En zo werd het in die mens bewaarheid, wat de hand aan de wand van Belzasar schreef: "Gij zijt in een weegschaal gewogen maar te licht bevonden", Daniël 5: 27.

Door dit gezicht verzekerde de Heere haar, dat de genade, die Hij in haar binnenste gewrocht had, haar voor Hem aangenaam maakte, dat Hij haar deel was, en dat zij voor Hem zou wichtig blijven.

Ook heeft het de Heere behaagd, in een gezicht onder het gebruik der schepsels te tonen, Zijn alomtegenwoordigheid, hoe Hij is de Heere Die de hemel en de aarde vervult, zodat zich niemand voor Hem kan verbergen, Jeremia 23: 27. Dat verwekte in haar zoveel eerbied en ontzag omtrent Hem, dat ze teder en omzichtig als gedurig in Zijn tegenwoordigheid zijnde, zocht te wandelen.

Zij had ook geen lust meer tot haar vorig gezelschap, maar die waren haar tot een walg. De verworpenen waren nu veracht in haar ogen, maar ze eerde degenen die de Heere vreesden, gelijk de Psalmist tot een merkteken stelt van diegenen die op de Berg van Gods heiligheid zullen staan, Psalm 15: 4. Dit toonde ze alleszins. En het is aanmerkelijk wat er gebeurd is, toen haar een vrouw kwam bezoeken, daar zij, toen ze nog in haar natuur en onbekeerd was, veel mee gepraat had in alle ijdelheid. Als ze deze vrouw zag, werd ze zeer verlegen en toonde met haar gezicht dat ze haar tot een last was. Ze gaf met woorden te kennen, dat ze hinderlijk zou zijn tussen haar en Christus haar Heere. Deze vrouw scheen een mondchristen te zijn. Ze gaf voor, dat ze gekomen was om het wonderwerk van God te zien en ze ging tot ongenoegen van de oude vrouw zitten. Maar toen ze een poosje gezeten had, bracht de Heere de oude vrouw deze tekst op haar hart uit de 5^e Psalm, die ze ook terstond tegen deze vrouw zei: "Dat in haar mond geen waarheid is en haar keel is als een open graf, met haar tongen vleien zij, en haar binnenste is enkel verderving."

Toe die vrouw dit hoorde, stond ze direct op en ging weg, zonder een woord te spreken. Hoe krachtig ziet men hier dat de natuur voor het werk van God stom wordt. En hoe klaar toonde zich hier dat de nieuwe mens tegen de oude zich aankant.

Het nauwe onderscheid dat de oude vrouw maken kon, tussen de rechtvaardige en onrechtvaardige was wonderlijk. Als er iemand bij haar kwam, al was het zelfs een bloedvriend, die haar wat moois uit de Bijbel wist te praten, en hij had geen genade in zijn binnenste, dan was al dat mooi praten niets waard. Maar als er een vroom mens bij haar kwam, al kende ze die niet, kon ze horen dat ze genade had; en die waren haar zeer aangenaam. Zo bleek het, dat ze niet een iegelijke geest geloofde, maar dezelve beproefde of ze uit God zijn, zoals de apostel vermaant in 1 Joh. 4: 1.

Vaak betuigde zij, nu wel te kunnen verstaan, hoe dat diegenen die onder haar maagschap waren en de Heere vreesden, de omgang van haar gezelschap tevoren niet konden dragen. Want zei zij, 'ik had Christus toen niet in mijn binnenste, en hoe goed kan ik nu begrijpen, dat gij mij vaak ontliet en dat gij mij niet verdragen kon. En hoe hebt gij mij nog zo kunnen dragen, want ik kon u toen ook niet verdragen.'

Zij begreep nu klaar, "dat de natuurlijke mens toch niet begrijpt de dingen die des Geestes Gods zijn. Ze zijn hem een dwaasheid, en hij kan ze niet verstaan, omdat ze geestelijk moeten onderscheiden worden", 1 Kor. 2: 14.

Op een andere tijd in de avond, weer een vrouw bij haar komende van dezelfde soort, toonde ze weer dat ze zeer verlegen was, en wenste van zulk gezelschap ontslagen te zijn. Haar vriendin dit merkende, zocht deze vrouw met reden ervan te weerhouden, de oude vrouw verder aan te spreken. Maar deze vrouw vroeg aan de oude vrouw hoe dat ze het zoal maakte?

Daarop antwoordde ze met een afkerig gezicht: 'Ik vaar al wel, Christus mijn Heere heeft mij genade gegeven'. En zich zeer afkerig tonende, meende deze vrouw, die te voren wel een kwestie met haar gehad had, dat ze nog kwaad op haar was, en zei tegen de oude vrouw: 'Wel Grietjebuur, men moet immers geen haat dragen.'

Maar ze antwoordde: 'Ik heb geen haat tegen iemand in de gehele wereld.' Maar deze vrouw, die het werk van de Heere niet verstond, zei tot haar vriendin: het schort die vrouw in haar hoofd. Na veel woorden ging ze eindelijk weg.

De oude vrouw was hierover de gehele nacht zeer droevig, en zuchtende tot Christus haar Heere. Ze klaagde ook 's morgens aan haar vriendin dat ze zeer verlegen was, omdat ze zich omtrent deze buurvrouw niet bescheiden genoeg had gedragen, gelijk de apostel vermaant in Filippenzen 4: 2. 'Ik moest', zei zij, 'uit mijn binnenste tot haar gesproken hebben, of ze nog opgewekt werd tot Christus mijn Heere, en genade mocht in haar binnenste krijgen.' Hierin bleek de teerheid van haar consciëntie. Want die bekeerd was, wenste dat ook anderen zo mochten worden, opdat Christus haar Heere temeer groot gemaakt werd.

Verder heeft ze zich de korte tijd van haar leven zeer omzichtig gedragen in haar hele wandel. Ze zocht alles te vermijden dat de gemeenschap tussen haar en haar Heere Christus zou kunnen breken. Ze klaagde bijna altijd over haar zonden en onwaardigheid, en het gezicht van haar zonden was haar tot grote smart. De tere liefde die ze tot de Heere had, maakte haar ook zeer bekommerd, of ze ook Zijn Naam misbruikte, als ze die menigmaal uitdrukte in het verhalen van de grote genade die Hij haar had bewezen. Ze dacht dat ze Hem niet noemde met die eerbied en het diep ontzag als haar betaamde. Zo toonde ze, dat ze wist dat het misbruik van de Naam des Heeren, niet alleen bestaat in die te noemen in zaken daar het niet past, maar zelfs dan ook wanneer men van Hem of van Zijn werken spreekt, zonder een heilige vernedering en diep ontzag voor Zijn Hoogheid.

De Heere deed haar in weinig tijd zeer veel vorderen in de ganse weg van het Christendom, en leidde haar ook soms door nare wegen. Ze had ook veel strijd en worsteling met de zonde, de satan en de wereld.

Het gebeurde eens dat haar strijd met de satan en de wereld enige dagen duurde, en het viel haar zeer zwaar; maar ze riep menigmaal uit tegen de satan en de wereld: 'Gij kunt mij altijd geen schade doen, doe wat ge wilt, want ik heb en Drie-enig God voor mij.'

Ze streed zeer moedig, maar door de langdurigheid gaf ze het soms ook wel eens op, en riep dan in verlegenheid van haar ziel uit: 'Och, hoe zal het nog met mij gaan? Nu is het weer gedaan met mij.' Maar als de kracht van Christus haar Heere haar weer ondersteunde, dan had ze weer moed, en riep uit tegen haar vijanden: 'Ge kunt immers tegen mij niet bestaan, want Christus mijn Heere is met mij.' Het was of ze met de Apostel uitriep: "Zo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn!" Rom. 8: 13.

Zij stelde haar krachten te werk, en was gelijk als Salomo zegt van elke rechtvaardige, "moedig is een jonge leeuw", Spr. 28: 1. Dit worstelen duurde een gehele week achtereen. Zondag 's morgens beliefdde Christus haar Heere tot haar meerdere troost en versterking opnieuw aan haar te bevestigen, dat Hij al haar zonden vergeven had, en dat Hij haar standvastig zoude maken tot het einde toe. Dit vertelde ze met grote blijdschap aan haar vriendin, en ook aan andere vrienden die haar kwamen bezoeken. Ze moest toch met David aan allen die God vrezen vertellen wat de Heere aan haar ziel gedaan had, Psalm 66: 19.

De nieuwe genade die Christus haar Heere aan haar bewezen had, was te groot dan dat ze die verzwijgen zou. Ze riep uit: 'O! wat is dit een gelukkige zondag voor mij; wat heeft Christus mijn Heere op deze dag veel nieuwe genade aan mij bewezen!'

Het bleek dat deze dag des Heeren haar wonderlijk zoet was. Ze was door Christus haar Heere zozeer gesterkt, dat ze kwam uit te roepen: 'Ik zal nu nooit meer twijfelen.' De Heere had nu (als David ook eens van zichzelf betuigde) "haar berg door Zijn goedgunstigheid vastgesteld", Psalm 30: 8.

Christus haar Heere was haar nu zo dierbaar, al wat aan Hem was, was voor haar zeer begeerlijk, evenals de Bruid uitriep in Hooglied 5: 16. Ze kon niet nalaten Hem gedurig te roemen. Als men tot haar zei, 'is Christus uw Heere zó waardig dat ge Hem zo hoog roemt? Antwoordde ze blijmoedig: 'Ja, zou Hij mij niet waardig wezen? Ik wil mijn hart uit mijn lichaam rukken en het voor Hem geven; indien het Hem maar behaagt.' Zo betuigde ze met veel ernst haar liefde tot Christus haar Heere.

Als men tot haar zei, hoe gelukkig dat ze was, en dat ze zo veel genade in haar binnenste had, dan riep ze altijd uit: 'Och! ik ben het onwaardig, ik ben maar een uitspuwsel voor de Heere.' Ze was toch altijd klein in haar ogen, en verhief anderen die genade hadden boven haar. Zeer goed had ze geleerd de les van de Apostel: "Door ootmoedigheid achtte de een de anderen uitnemender dan zichzelf, Filippienzen 2: 3.

Zij was ook zeer verlangend om ontbonden te wezen, en bij Christus haar Heere te zijn; dat was haar toch verre het beste. Ze was op zekere tijd eens heel droevig, en werd als verdrietig dat het zó lang duurde eer haar einde kwam. Maar de Heere beliefde haar hiervan te ontheffen, waar Hij op haar hart bracht, dat haar tijd kort zou wezen. Dit gaf in haar veel blijdschap. Ze riep met de Apostel Petrus uit: 'Ik weet dat de aflegging mijns tabernakels haast zijn zal, gelijk ook onze Heere Jezus Christus mij geopenbaard heeft", 2 Petrus 1: 14. Maar de precieze tijd van haar ontbinding behield de Heere voor Zich. Ze besloot die gewillig af te wachten en haar te onderwerpen aan Christus haar Heere. Ze wist dat Hij getrouw zou blijven in Zijn beloften.

Het gebeurde op zekere dag dat ze zeer vrolijk was over de vertroostingen die ze van Christus haar Heere had genoten, in welke vertroostingen ze zich bijzonder verlustigde. Maar ze bleef daar al teveel aan hangen tot haar eigen genoegen, en erkende niet recht dat ze deze van Christus had, en voor Hem moest gebruiken tot Zijn eer en niet tot haar lust. Maar ze wist het niet voordat Christus haar Heere het aan haar ontdekte, en de vertroostingen van haar wegnam. Dit baarde in haar grote droefheid, en ze klaagde met smart van haar hart: 'Och, ik heb de vertroostingen, die Christus mijn Heere mij gegeven had, en waardoor Hij mij zozeer verkwikte, niet recht gebruikt. Ik heb er al teveel op gesteund, het waren maar Zijn knechten, en ik moest maar alleen op Christus mijn Heere steunen en in Hem rusten. Ik moest maar voor Hem leven, en Hem de eer alleen geven van al dat ik geniet.'

Dit maakte haar na dezen zeer omzichtig om zich toch nabij Christus te houden. Ze wilde Hem nu maar volgen, hoe Hij haar kwam te leiden, en Zijn raad alleen dienen, en zich aan Zijn wil in gehoorzaamheid onderwerpen. Dat was nu haar spijs en genoegen, dat ze Zijn wil mocht doen. Zo volgde ze het voorbeeld van Christus haar Heere, Die betuigde "dat Zijn spijs was te doen den wil desgenen die Hem gezonden had", Joh. 4:34.

De verlossing uit het lichaam

De gedurige werkzaamheid van haar geest verzwakte haar oude lichaam zo zeer, dat ze eindelijk te bed raakte. Niet door enige ziekte die uit haar lichaam ontstond, maar, zoals wij gezegd hebben, door de gedurige en krachtige werkzaamheid van haar ziel en haar veelvuldige ontmoetingen. Dit woonhuis werd te zwak voor zo een sterke geest.

Deze bedlegerigheid duurde omtrent vier weken. Dat was buiten haar verwachting; want ze dacht in het begin dat Christus haar Heere haar nu schielijk zou tot Hem doen overgaan. Maar de Heere wilde haar lijdzaam maken, en op Hem doen wachten. Echter bleef haar verlangen even sterk. Als ze beschouwde hoe zondig ze was en hoe gebrekkig in haar plicht en omtrent Christus haar Heere, Dien ze wenste volmaakt te mogen dienen, daar Hij het waardig is; dan riep ze menigmaal met David uit: 'Och, Christus mijn Heere, *hoe lange moet ik nog blijven zo?* Och! hoe lange?' (Psalm 6 Datheen)

Zij was gedurig worstelende en hield sterk aan in gebeden en verzuchtingen tot Christus haar Heere. Ze was gedurig werkzaam, en men vond haar nooit ledig. Wie haar ook kwam bezoeken, die moest hierover verbaasd staan, hoewel haar lichaamskrachten zo zwak werden, dat ze evenwel zo gedurig werkzaam was. Zelfs als men meende dat haar lichaam wat rustte. Omdat ze dikwijls heel stil was, vond men nochtans als men haar aansprak, dat deze stilte niet uitsloot de gedurige innige werkzaamheid van haar geest, in het uitstorten van haar ziel voor Christus haar Heere. Ze was gedurig wakende, en ze hield Hem vast; en wilde Hem niet gaan laten. En als ze Hem enigszins kwam te missen, o, dan kon ze toch niet rusten voor dat ze Hem weervond. Ze moest Hem hebben of ze kon niet leven; buiten Hem kon ze niets doen. Evenwel behaagde het de Heere Zich dikwijls te onttrekken, om haar ook meer en meer in lijdzaamheid te oefenen en stil voor Hem te maken. Ze was dan ook gewillig om op Hem te wachten, tot dat Hij zich weer in meer kracht aan haar openbaarde.

Ze toonde dat ze op haar legerstede ook meer en meer geoefend werd in de weg der Godzaligheid, en verdergaande kleinachting van zichzelf. Dit betoonde ze als ze gedurig uitriep: 'Och! ik ben zo ellendig, ik ben zulk een oude onwaardige zondares!' Ze kon toch niet dulden dat men haar gelukkig roemde over de grote genade die ze had. Ze bleef ook nog even krachtig in tegenstand te doen tegen haar vijanden, doordat ze op haar bed nogal veel te worstelen had. En hoewel ze zwak was, werd ze sterk door de kracht van Christus haar Heere, Die haar ondersteunde en door Wien ze alle dingen vermocht.

Ook werd haar verlangen naar haar ontbinding, dat tevoren dikwijls als onmatig scheen, nu vrij wat bedaarder. Ze toonde ze meer lijdzaamheid te oefenen in het afwachten van de tijd die Christus haar Heere bepaald had. De krachten van haar lichaam verzwakten ondertussen meer en meer. Ze naderde aan haar einde.

Al de dienst die haar geschiedde, zowel in haar gezondheid als nu op haar bed, achtte ze zich onwaardig, en het was zeer groot in haar ogen als men maar het minste tot verkwikking of verversing aan haar deed. Ze roemde Christus haar Heere over het minste middeltje dat Hij haar gaf, en betuigde telkens, dat ze het immers niet waard was. Maar hoe ze de middelen hoogschatte, nochtans zag ze een overwicht van heerlijkheid in Christus haar Heere boven alle schepselen, hoe dienstig ze haar ook mochten wezen. Ze wenste ook nooit om in de hemel, maar alleen om bij Christus te zijn. Hij was toch alleen het genoegen van haar ziel, haar Hemel en gelukzaligheid.

Haar zwakheden namen meer en meer toe, zodat ze onmachtig werd om zichzelf te redden. Vijf à zes dagen tot haar einde hield men sterk bij haar aan om 's nachts bij

haar te blijven. Ze had dat tot nog toe geweigerd, maar omdat men haar einde zag verhaasten, zo drong men te sterker aan. Men zocht haar te overreden om dit toe te staan dat men 's nachts bij haar bleef. Maar ze weigerde het, en men kon ook merken dat ze liefst alleen wilde blijven, omdat ze de begeerten van haar ziel te vrijer tot Christus haar Heere mocht uitboezemen. Ook vroeg ze dat aan haar vriendin, dat ze haar toch alleen wilde laten zolang ze leefde, opdat ze haar vrijheid beter mocht houden in haar hart voor Christus haar Heere uit te storten in eenzaamheid.

Men zocht haar nog te bewegen door deze reden, dat het smartelijk zou zijn voor diegenen, die lust hadden om het grote werk van de Heere aan haar gewrocht te komen zien en horen, dat men haar niet zou zien sterven. Maar ze antwoordde: 'Gij zult daar geen droefheid over hebben, want Christus mijn Heere zal niet toelaten dat ik sterven zal zonder aanschouwers van mijn einde.' Wat ook bij de uitkomst gebleken is.

Vrijdagsnachts had ze het zeer zwaar, het scheen dat de banden des doods haar als omvangen hadden. Ze klaagde 's morgens dat die nacht haar zeer bang gevallen was, en ze riep alweer uit: 'Och! Christus mijn Heere! hoe lang?'

De zaterdag bracht ze ook door met vele lichaamsbenauwdheden. Ze riep ook nog al gedurig over haar onwaardigheid. Ze wilde toch zo lang ze adem had de vrije genade van Christus haar Heere alleen de eer geven van haar behoudenis. Ze was in haar benauwdheid heel stil en onderworpen aan de Heere. Maar ze bleef evenwel gedurig naar Hem uitziende. Ze werd ook meer en meer recht kinderlijk en nederig voor Christus haar Heere. Ze zei zeer teer: 'Ach, hoe zal ik nog bij Christus mijn Heere komen? De weg is zo ver.'

Men antwoordde haar dat Christus haar Heere, Die al haar zonden vergeven had, haar zelf tot Hem zou brengen, waarop ze met blijdschap en genoeg antwoordde: 'Och, dat is goed, daar wil ik ook op wachten.'

Zaterdagsnachts besloot men haar niet alleen te laten, om haar erge zwakheid. Men bleef dan bij haar, en die nacht bracht ze door als de vorige, met veel lichaamsbenauwdheid en zielsverlangen. Zondagsmorgens (zijnde de dag van haar ontbinding), omvingen haar de doodsbenauwdheden meer en meer. Men vergde van haar dat ze haar nog eens zou laten verbedden, of ze daardoor een weinig verkwikt mocht worden. Maar ze weigerde het, daar ze scheen te merken dat haar ure nabij was. Ze zei: 'Laat mij toch maar liggen, totdat Christus mijn Heere mij opneemt, ik zal niet meer verbed worden.'

Zij verzocht ook dat men haar toch nog eens een weinig alleen wilde laten; ze kon dan toch haar hart te vrijer voor Christus haar Heere uitstorten. Omtrent de middag kwam haar iemand bezoeken die haar zwakheid ziende, en voelende dat haar benen ijskoud waren, tot haar zei: 'Wat ben je koud.' Waarop ze antwoordde: 'ja, ik ben wel koud, maar het is nog geen sterven, o! het duurt zo lang!' Waarop die haar antwoordde: wie weet hoe kort het zal wezen, en hoe haast dat Christus uw Heere zal komen. Wat zult gij Hem dan vol genieten, waar gij zolang naar verlangd hebt; wat zult ge dan verzadigd zijn.'

Daarop antwoordde ze heel hartelijk, met een blij gezicht: 'ja, wat zal ik dan een blijdschap hebben', want Christus was het toch alleen dat ze begeerde. Ook riep ze weer krachtig uit over haar nietigheid en onwaardigheid, tot verwondering van een ieder die bij haar was.

Intussen werd ze zo zwak dat men haar einde ieder ogenblik tegemoet zag. Men zei dan nogmaals tot haar: 'nu zal Christus uw Heere u haast tot Zich nemen, en doen u

genieten het einde van uw verlangen.' Waarop ze weer heel bemoedigd antwoordde: 'dat hoop ik, ik zal op Hem betrouwen tot mijn einde toe.'

Haar verwachting was dan niet als die der huichelaren welke vergaat, maar als die der rechtvaardigen, betrouwende zelfs in de dood. Omtrent een uur voor haar sterven, merkte men dat haar spraak zwaar werd, en dat haar einde haastte, waarop iemand tot haar zei: nu sterft gij.' Waar ze, zeer blij zijnde, antwoordde met een vriendelijk wezen: 'Och ja, ik sterf.'

Een weinig daarna iemand haar zeer sterk aanziende, zei ze met blijdschap en nadruk: 'is dat sterven? Is dat sterven?' Waaruit men bespeurde haar verstandig sterven en verwondering dat ze zo overging.

Een weinig hierna vroeg men of Christus haar Heere haar nog in haar binnenste bewerkte, waarop ze met veel kracht 'ja' antwoordde, hoewel het spreken haar zwaar viel. Verder vroeg men haar hoe ze het nu wel vond, en hoe of Christus haar nu wel bewerkte? Waarop ze veel deed om het door woorden uit te drukken, maar niet kunnende, gaf ze evenwel bewijs dat krachtig was, om ons te verzekeren dat ze het in haar binnenste heel wel vond, en dat ze nog overvloedig door Christus haar Heere bewerkt werd.

Zij bleef gedurig spreken, maar door de grote belemmering die ze had, kon men niet meer verstaan wat ze zei. Het schijnt dat de Heere die woorden voor ons heeft willen verzegelen. Een ogenblik voor haar einde, zei weer iemand tot haar: 'Nu gaat gij naar uw Heere Christus, daar ge zo lang naar verlangd hebt; nu komt uw Heere Christus, is het niet waar?' Waarop ze haar ogen naar de hemel hief, en met blijdschap haar hoofd boog, te kennen gevende dat ze welgemoed heenging. Omtrent een half kwartier stil gelegen hebbende, hief ze haar hoofd naar boven en haar ogen sterk naar de hemel, en ging haar adem zachtjes uit. En haar ziel ging over in de eeuwige rust.

Zo eindigde ze haar loop, "en hield het geloof, en ontving de kroon der rechtvaardigheid, die de Heere weggelegd heeft voor allen die Zijn verschijning lief hebben", zoals de Apostel zegt in 2 Tim. 4:7. Nu is ze onder de rei der volmaakten, en zingt het eeuwig Hallelujah voor Christus haar Heere, met duizend maal duizenden, en de vier en twintig Ouderlingen. "Gij zijt geslacht en hebt ons Gode gekocht met Uw bloed, en hebt ons gemaakt tot koningen en priesters. En het Lam dat geslacht is, is waardig te ontvangen de Kracht, Rijkdom, Sterkte, Wijsheid, Heerlijkheid en Dankzegging tot in alle eeuwigheid."

Zo hebben wij gezien dat haar einde vrede was, en hoewel de uitgestelde hoop tevoren menigmaal haar harte krenkte, is haar gekomen begeerte nu geworden tot een Boom des Levens. Wij ogen haar vast na als Elisa Elia deed.

Och! dat het de Heere behaagde, om een ieder die dit leest krachtig aan te zetten, om zo teer de Heere Christus aan te kleven, en dat wij zo in Zijn nabijheid mochten wandelen, en Hem zo hoog achten als haar gedurige praktijk was. Wat zou dat niet een leven uit de doden wezen, en wat zouden wij onze weg niet wandelen met blijdschap. Behaagde het ook de Heere Jezus Zijn pijlen scherp te maken en te doen treffen in het hart van die Hem nog vijand zijn. Ja, dat Hij hen overreedde en te sterk werd, opdat ze in Zijn raad mochten bewilligen, en zich aan Hem onderwerpen, opdat door de veelheid der onderdanen, 's Konings heerlijkheid mocht vermeerderd worden.

Nu, de Heere Die machtig is te doen boven al hetgeen dat wij bidden of denken kunnen, die volmake ons geheel en al, en geve dat wij onstraffelijk voor Hem mogen bevonden worden in de toekomst van onze Heere Jezus Christus.

2. Het leven en de voorvallen van

MARIA VAN BEEK

geboren 1 februari 1818 te Melissant

overleden 17 maart 1891 te Herkingen

Beschreven door haar zoon

P. SOETEMAN

INLEIDING.

Geliefde vrienden en vriendinnen!

Na een langdurige overweging en berekening van de kosten, of ik wel genoeg bouwstoffen zou hebben tot het samenstellen van dit boekje, ben ik ten laatste tot een besluit gekomen, om evenals Esther te doen, toen ze ongeroepen tot de koning naderde, en zei: *Ik zal het dan maar wagen, niet wetende wat de uitslag wezen zou.* Zo zal ik het dan ook maar wagen u een korte beschrijving te doen toekomen van het leven en de lotgevallen van mijn zeer geliefde en dierbare moeder.

AFKOMST.

Het was dan de 1ste februari 1818 dat ze voor het eerst het levenslicht aanschouwde, om nog menige kwade dag te beleven. Evenals Jacob zei: "Weinig en kwaad zijn de dagen der jaren mijns levens geweest, en hebben niet bereikt de dagen van de jaren des levens mijner vaderen, in de dagen hunner vreemdelingschappen." De plaats waar ze werd geboren was Melissant, gelegen op het eiland Overflakkee. Haar vader was Cornelis van Beek en de naam van haar moeder kan ik mij niet met enige juistheid herinneren.

Zij had een burgerlijke en zedelijke opvoeding genoten, maar moest nog zeer jong zijnde haar moeder missen, die haar door de dood werd ontnomen. Welk gemis haar zeer drukte, omdat haar vader opnieuw trouwde en ze onder stiefmoederlijke behandeling kwam.

Op elfjarige leeftijd ging ze de ouderlijke woning verlaten om dienst te nemen bij een landbouwer, waar ze wel onder een zeer strenge controle stond, maar overigens een goede behandeling ontving. Maar het gemis van haar moeder drukte haar bij elk voorkomend sterfgeval.

Daarom is het zo'n groot en gezegend voorrecht voor kinderen als ze verwaardigd worden om lang hun ouders te bezitten, hetwelk niet genoeg gewaardeerd kan worden, maar dat veelal te laat bedacht wordt. Daarom kinderen, eert uw ouders als gij ze nog hebt, opdat uw dagen mogen verlengd worden in 't land hetwelk de Heere uw God u geeft. Hetwelk het eerste gebod is met een belofte.

Maar om verder te gaan, wat het godsdienstige betreft had ze geen opvoeding gehad of gekend dan in de catechisatie. En aangezien toentertijd in die plaats nog geen kerk of leraar was, werd daar onderwijs gegeven door een eenvoudig en godzalig mens, met name H. Dooren, wiens naam nu nog in zegening is. Zoals Salomo zegt, dat de naam des rechtvaardigen in eeuwige gedachtenis zal zijn. Waarover ze, nadat God haar bekeerd had, nog veel sprak, inzonderheid over een aanhaling die hij altijd in zijn gebed deed: "Heere", zei hij, "ik gevoel dat er nog onder mijn gehoor zijn, die Gij eenmaal zult toebrengen en waarmee ik U samen zal grootmaken."

Mijn moeder dacht dan in haar kindsheid: hoe kunt u dat toch weten? Maar die man zal de vervulling van zijn begeerte in de hemel al ondervonden hebben en ondervinden tot in eeuwigheid.

Daarin ziet u, lezers, dat de Heere niets in de weg staat. Al hebben we niet op de hogeschool gezeten, dat de Heere soms de eenvoudigste mensen nog gebruikt om dienstbaar te zijn tot uitbreiding van Zijn Koninkrijk. Maar dit in 't voorbijgaan aanstippende, keer ik terug tot het onderwerp.

Mijn moeder groeide dan op in al de ijdelheden van de wereld en hoewel ze afkerig was van vloeken en zweren, zo zette ze haar levenskoers tot ijdelheid en wellust en om al het genot dat de wereld geeft, deelachtig te worden.

HUWELIJK.

Op 25-jarige leeftijd trad ze in het huwelijk met **A. Soeteman**, van geboorte afkomstig uit Ridderkerk.

Een zeer bezadigd en godsdienstig mens en naar veler gevoelens niet ontbloot van die wijsheid, *die woont bij de kloekzinnigheid en die de kennis vindt van alle bedachtzaamheid*. Zodat mijn vaders familie, die bij het huwelijk tegenwoordig was, hem beklaagde, dat hij zo'n ijdel en lichtzinnig mens tot vrouw genomen had.

Maar niettegenstaande dat, had ze toch vele deugden, die het huiselijk geluk en de welvaart bevorderden in de samenleving. Behalve in de godsdienst, zoals ik u in een voorbeeld zal laten blijken.

Mijn vader was met enige van zijn vrienden uit een andere gemeente in een naburige gemeente naar een godsdienstoefening geweest. Toen ze vanwege het warme weer dorstig en vermoeid aankwamen en vraagden om iets te mogen drinken, vroeg mijn moeder: "Bent u ook al van die fijnen? Dan krijgt u van mij geen druppel water."

O, wat heeft zij, toen God Zich over haar ontfermd had, wel duizend maal uitgeroepen: "Toen geen druppel water, maar nu mijn bloed, Heere."

Daar bleef dus bij haar geen roem over, gelijk bij vele waangelovige mensen, dat ze zoveel voor God gedaan had. Maar een gulhartige erkenning, dat God het voor haar gedaan had. Maar dit in 't voorbijgaan.

DOOP VAN EEN KIND.

Uit hun huwelijk werden 7 kinderen geboren. Toen ik geboren en gedoopt zou worden had mijn vader gemoedsbezwaar om mij door de doop te doen inlijven. Zijn bezwaar rustte daarop, dat hij geen 'ja' kon zeggen op de vraag: "Of gij bekent dat de leer, die alhier geleerd wordt, de waarachtige en volkomen leer der zaligheid is." Hoewel zijn bezwaar gegrond was, kon mijn moeder dit niet overnemen en nam een besluit om zelf haar kind ten doop te houden. Dit geschiedde nog in haar onbekeerde toestand en ze bracht het ook ten uitvoer. Toen ze met de andere ouders, die hun kinderen ten doop brachten, verzocht werd om op te staan en het formulier aan te horen, waren aller ogen op haar gevestigd. Ook de leraar, die zo iets nog nooit had ondervonden, haalde het in zijn dankzegging aan met de volgende woorden: "Moeder van dit wichtje, de aardse vader heeft zichzelf wel onttrokken, maar mocht de hemelse Vader Zichzelf nu over dit wichtje nog eens ontfemen?" Die woorden zijn haar bijgebleven, totdat de Heere haar bekeerd had. Toen werd de wens van de leraar voor haar een gebed. Ze deed belijdenis van haar schuld, en erkende met Paulus, dat wat ze gedaan had, in haar onwetendheid was geschied.

De oudste van de kinderen is spoedig na zijn geboorte overleden. Er bleven er zes in het leven, namelijk twee zonen en vier dochters. En hoewel ze een zorgdragende moeder was voor allen, zo was er evenals bij Jacob, één bij die de Benjamins-liefde wegdroeg, waarop ze op een zeer bijzondere wijze haar hart gezet had. Het was mijn jongste zusje. Dikwijls zei zij: "Als ik dat kind moest verliezen, dan zou er in de wereld niets meer voor mij wezen." Ze werd veel door mijn vader gewaarschuwd, dat ze afgoderij pleegde. Maar niets kon baten. Hoewel mijn vader ook zijn hart op het kind gezet had, had hij tevens een vrees dat God het kind wegnemen zou om die zonde. En dat mijns vaders vrees gegrond was, zal uit het volgende blijken.

Mijn vader kreeg een zeer zware ziekte, zodat hij geheel buiten kennis raakte en ook mijn jongste zusje werd ernstig ziek. De dokter ging over beiden en riep mijn moeder alleen en zei: "Ik wil u niet vleien vrouw Soeteman, maar eer het avond is hebt u twee doden."

Mijn moeder, van angst en schrik vervuld zijnde, zei: "O God!, o mijnheer! Hoe moet ik dat maken?" Maar terwijl ze zo schreide, kwam er een inspraak in haar hart: "Niet twee, maar één. En wie van die twee moet Ik wegnemen?"

Maar daarin kon ze geen keuze doen. Ze riep maar: "Ik kan mijn man niet missen en ik kan mijn kind niet missen." Maar eer het avond was, was de inspraak bevestigd. De Heere nam mijn jongste zusje door de dood weg, op de leeftijd van twee jaar en acht maanden. Mijn moeder was radeloos en riep onophoudelijk uit: "Het leven van mijn leven is dood." De voorbereidselen voor de begrafenis werden gemaakt en het kind werd met veler deelneming plechtig ter aarde besteld.

Maar nu moet ik iets gaan verhalen waar mijn hart nog onder breekt als ik het hier neerschrijf. Mijn vader had al die tijd, met het sterven en begraven van mijn zusje, buiten kennis gelegen. Daags na de begrafenis nam de ziekte een wending en kreeg hij zijn kennis terug, zo helder als hij tevoren was. En omdat hij zich toen zeer goed voelde, zei hij: "Nu moeten al de kinderen eens bij mij aan 't ledikant komen, dan moet ik ze allemaal eens zoenen."

Onder een vloed van tranen naderde ieder, één voor één, om vader te omhelzen. Maar toen we allen onder overstelpende droefheid aan zijn bed geweest waren, toen riep hij: "Maria!" (zo was de naam van mijn moeder) "nu moetje mijn lieve Lijntje (zo heette mijn zusje) ook nog bij mij brengen, om ze ook eens te zoenen."

Mijn moeder naderde tot zijn bed met onuitsprekelijke droefheid en zei: "Och mijn lieve man, ons kind is dood en is gisteren begraven."

U die dit leest zult enigszins kunnen beseffen de grote en onuitsprekelijke droefheid van mijn moeder en ook hoe hartverscheurend voor mijn vader.

Daarom kinderen die nog je ouders hebt, eert ze toch. Je zult er nooit berouw van hebben. En als je het niet doet, reken er dan op, dat God je gewis zal bezoeken.

BEKERING.

Maar het heeft de Heere in Zijn oneindige wijsheid behaagd, dat de droefheid over het gemis van haar kind mocht veranderen in een droefheid naar God, die een onberouwlijke bekering tot zaligheid werkt. Zoals u leest in Ezechiël: "Als Ik nu bij u voorbijging, zag ik U, en zie, uw tijd was de tijd der minne." Het behaagde de Heere mijn moeder er bij te bepalen, dat haar kind was weggenomen als een vrucht van haar eigen zonde, omdat ze God daardoor vertoornd had. En dat de Heere naar Zijn Goddelijk recht niet anders met haar handelen kon. Daar liet de Heere, toen ze 's avonds buiten stond, haar opzien naar de sterrenhemel. Hoe dat daar die sterren, die God in hun loopbaan gesteld had, aan het doel beantwoordden, waartoe God ze geformeerd had. Zoals David zei in Psalm 19: "De hemelen vertellen Gods eer, en het uitspanseel verkondigt Zijner handen werk." En dat ook ze in Adam, het verbondshoofd, in de staat der rechtheid, geschapen was om Gods eer te verhogen. Daar liet de Heere haar zien, dat het niet alleen dit kwaad was dat riep om straf, maar dat ze in zonde geboren en in ongerechtigheid ontvangen was. Daar zag ze dat haar zonden opgeklommen waren tot aan de hemel en zag ze zichzelf staan: melaats en onrein van de hoofdschedel af tot de voetzool toe. Daar werd ze radeloos: een vertoornd Rechter boven haar hoofd en een gapende afgrond voor haar geopend en niets anders verwachtende dan dat ze voor eeuwig in het verderf zou neerstorten.

Niet goed wetende wat er met haar gebeurde, ging ze naar een vrome vrouw en vertelde haar wat er met haar gaande was. Ze vroeg haar: Wat dat zou wezen?"

Die vrouw antwoordde haar: "U staat onder het recht Gods en u moet sterven en verloren gaan. Want de zonde moet betaald worden." Naar huis terugkerende met de gedachte van te moeten sterven en niet te kunnen sterven en om voor eeuwig door God verwezen te worden, durfde ze 's avonds niet te gaan slapen. Ze dacht niet meer te zullen ontwaken, maar in de hel neer te zinken. En op het hoogst van haar benauwdheid, nam ze afscheid van al wat haar lief en dierbaar was, met de erkenning dat het met haar voor eeuwig verloren was. En dat ze in de hel erkennen zou *dat God een rechtvaardig God was*.

Toen ze God in Zijn Goddelijk recht kreeg toe te vallen, werd de Verlossingsweg voor haar geopend en ontsloten. Daar openbaarde Zich Jezus in Zijn bereidwilligheid, hoe dat Hij stond met geopende armen en dat Hij gekomen was om te zoeken en zalig te maken dat verloren was. Dat Hij nu voor zulke goddelozen op aarde was gekomen, die zichzelf bij het leven niet hadden kunnen houden en die Gode Zijn rantsoen niet konden geven. Daar stond ze als opgetogen in verwondering, hoe dat ze meende in de hel te zullen zinken, maar nu viel in de handen van de Heere Jezus. Daar kwam ze in een Verbond met de Heere. Daar hoorde ze dat Jezus zei: "Vader, Ik wil niet dat deze in het verderf nederdale, want Ik heb verzoening voor haar gevonden." Daar hoorde ze tot haar zeggen: "Ik heb uw zonden vergeven en geworpen in een zee van eeuwige vergetelheid en Ik zal ze in eeuwigheid niet meer gedenken." Daar zag ze zichzelf staan als een reine maagd, die geen vlek of rimpel heeft.

Daar zag ze hoe de sterkgewapende zijn vang ontroofd was. Hoe dat de duivel moest wijken en dat Jezus zei: "Het is de uwe niet meer, maar de Mijne en Ik geef haar het eeuwige leven en ze zal niet verloren gaan in der eeuwigheid. En niemand zal ze uit Mijn hand rukken en ook niet rukken uit de hand Mijns Vaders." Daar werd ze ingeleid in de wedergeboorte, hoe ze als uit de baarmoeder der eeuwige verkiezing voortgekomen was en dat er een levend kind gebaard was en dat ze het Koninkrijk Gods zou beërven en dat de mond van de put voor haar gesloten was.

Toen werd ze ingeleid in de Raad des Vredes van eeuwigheid. Hoe dat ze al uitverkoren was van voor de grondlegging der wereld. En dat Jezus het daar al op Zich genomen had om een eeuwige gerechtigheid voor haar teweeg te brengen. En dat, zo zei ze, voor zo een als ik ben, de slechtste uit de slechten, de snoodsten en de goddeloosten. O, wonder boven alle wonderen, in 't voorbijgaan van zoveel duizenden, die beter waren dan ik.

En de Heere toonde haar verder, dat het Verbond, hetwelk Hij met haar gemaakt had, van geen wankelen weet. *Dat bergen mogen wijken en heuvelen wankelen, maar dat het Verbond des Vredes niet zou wijken of wankelen tot in eeuwigheid*. En zowel als Zijn Verbond met de dag en de nacht vast blijven zou, zo toonde haar de Heere, dat ook Zijn verbond, hetwelk Hij met haar gemaakt had, even zo vast was. Want dat Hij zonder verandering of schaduw van omkering was: "Want Ik de Heere worde niet veranderd."

Daarna toonde de Heere haar dat ze nu niet ontvangen had een geest der dienstbaarheid wederom tot vreze, maar dat ze ontvangen had de Geest der aanneming tot kinderen, door Welke ze kon roepen: *Abba Vader, mijn Vader, Die in de hemelen is*. En ze kreeg er toen kennis aan, dat ze nu een Drie-enig God tot haar deel had. Hoe dat nu Jezus haar oudste Broeder was en dat God haar Vader was en dat de Geest dat hele werk der zaligheid aan haar ziel had toegepast.

Toen zei zij: "Nu moet je maar gaan zingen: *'k Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheén*. Want dat zal ik eeuwig doen. O, wat zal ik daar mijn hart ophalen.

Ik zal boven allen uitzingen, want zo'n monster als ik geweest ben, zal er niet één in de hemel zijn. En dat voor eeuwig." "O, God!", zei ze dan, "wat heeft U toch bewogen? Zodat ze hierin Paulus kon nazeggen: *O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods!* enzovoort.

ONDERWIJS UIT JEREMIA 1.

Na al deze bevinding kwam de Heere haar voor, dat ze Jeremia 1 moest lezen. Maar daar ze niet lezen kon, moest één van de kinderen het haar voorlezen. Daar kwam de Heere het hele werk der zaligheid aan haar te bevestigen. Daar leidde de Heere haar in de eeuwigheid, van voor de grondlegging der wereld. Zoals u dit leest in het 5e vers: "Eer dat Ik u in moeders buik formeerde, heb Ik u gekend, en eer dat gij uit de baarmoeder voortkwam, heb Ik u geheiligd." Daar leidde de Heere haar in Zijn vrije, verkiezende liefde van eeuwigheid. Hoe Hij haar al gekend had voor en al eer ze geformeerd en uit de baarmoeder voortgebracht was. "O", zei ze dan, "dat wonder kan ik niet omvatten. Mijns vaders huis en gehele geslacht (tot op heden) voorbijgegaan en mij, de minste van allen, al gekend van voor de grondlegging der wereld. Dat wonder kan ik niet omvatten!" Dan was haar ziel als een gewaterde hof en zonk ze weg in haar nietigheid voor dat hoge en aanbiddelijke Wezen.

Vervolgens bepaalde de Heere haar er bij, dat ze nu evenals Jeremia was, toen hij zei: "Ach Heere, HEERE, zie, ik kan niet spreken, want ik ben jong." Zo bevond ze zichzelf ook, dat ze nog jong was en pas wedergeboren uit de baarmoeder van eeuwige, vrije, verkiezende liefde. En evenals de Heere Jeremia antwoordde: "Zeg niet: ik ben jong; want overal, waarheen Ik u zenden zal, zult gij gaan, en alles wat Ik u gebieden zal, zult gij spreken. Vrees niet voor hun aangezicht, want Ik ben met u, om u te redden, spreekt de Heere." Zo werd ze ook daarin ingeleid, dat ze wel jong was, maar dat de Heere uit de mond der kinderen en der zuigelingen sterkte gegrondvest had. En dat de Heere haar zou helpen en redden, in welke weg ze ook komen zou. En dat ze niet vooraf behoefde te overleggen waar ze heen moest en wat ze zeggen moest. Want: "Zie", zegt de Heere, "Ik geef Mijn woorden in uw mond."

O, wat was ze toen kinderlijk tegenover haar Leermeester, Die haar zulk een hemels onderwijs toediende. "Zeg het maar Heere", zei ze, "wat wilt Gij nu dat ik doen zal?" En zo werd ook aan haar vervuld hetgeen Jesaja zegt: "En al uw kinderen zullen van den HEERE geleerd zijn."

Maar de Heere toonde haar verder, *dat ze evenals Jeremia gesteld was om uit te rukken en af te breken, te verstoren en te verderven, en ook om te bouwen en te planten. En dat Hij wakker zou zijn over Zijn Woord, om dat te doen.*

De Heere heeft dit ook in haar hele leven door bevestigd. Ze heeft wat afgebroken en uitgerukt van hetgeen niet overeenkomstig Gods Woord was en volgens de bevinding, gewerkt door Zijn Heilige Geest. Wat heeft ze menigeen de valse gronden, waarmee men niet kan bestaan voor de grote eeuwigheid, ontnomen.

Maar aan de andere kant, wat heeft ze ook niet gebouwd en geplant. Wat is ze niet menigeen tot raad en bestuur geweest, als ze maar mocht geloven, dat de wortel der zaak er in gevonden werd. Wat had ze dan een gevoelig en teer hart om de dag der kleine dingen niet te verachten. Wat heeft ze wel menigmaal na het vertrek van zulke zielen haar knieën gebogen tot de Vader van onze Heere Jezus Christus, met barensnood aangedaan zijnde. Evenals Paulus erkent in Gal. 4: "Mijn kinderkens, die ik wederom arbeid te baren, totdat Christus een gestalte in u krijgje." Wat heeft ze ook een medelijden getoond met degenen, die van God vervreemd waren, zoals nader blijken zal.

Verder bepaalde de Heere haar er bij hoe ze haar lendenen moest gord en, evenals Jeremia: "Gij dan, gord uw lendenen en maak u op, en spreek tot hen alles wat Ik u gebieden zal; wees niet verslagen voor hun aangezicht, opdat Ik u voor hun aangezicht niet versla." En dit bevestigde de Heere aan haar, hoe dat haar lendenen omgord werden en haar kaars brandende om zich op te maken *om de deugden te verkondigen Desgenen, Die haar geroepen had uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht*. Ze maakte zich op om het de goddelozen aan te zeggen wat eenmaal hun lot zou wezen, zo ze onbekeerd de eeuwigheid tegemoet gingen. Hoe dat het verschrikkelijk zal zijn te vallen in de handen van een heilig en rechtvaardig God. Ook hoe gelukkig 's Heeren volk was, dat een welgevalen had leren nemen in de straf van zijn ongerechtigheid en dat om Christus' wil vergeving geschonken was.

Zij was niet verslagen voor hun aangezicht, want ze stond vrij in haar God, omdat de Heere haar toonde *dat ze nu gesteld was tot een vaste stad en tot een ijzeren pilaar en een koperen muur*. Dat ze nu wel tegen haar strijden zouden maar tegen haar niet vermogen, want dat de Heere met haar was om haar uit te helpen.

En daar de Heere Zijn woord bevestigde door tekenen, die daarop volgden, zo werd het ook aan haar bevestigd. Hoe dat de slagregen is neergevallen en de waterstromen zijn gekomen en de winden hebben gewaaid, maar ze is niet gevallen. Omdat God ze gesteld had tot een vaste stad, een ijzeren pilaar en een koperen muur en de Heere te allen tijde betoonde met haar te zijn om haar uit te helpen.

GEZICHT OP DE EEUWIGE ZALIGHEID.

En na deze bevestiging uit Jeremia 1, gaf de Heere haar een geestelijk gezicht van die stad die fundamenten heeft, welker Kunstenaar en Bouwmeester God is. Daar werd ze (evenals Johannes op het eiland Patmos) ingeleid in de eeuwighe heerlijkheid. Daar zag ze die schare die niemand tellen kan. Hoe dat duizend maal duizenden Hem dienden en tienduizenden stonden voor Hem. En daar hoorde ze, dat ze het lied des Lams aanhieven en erkenden, dat Hij waardig was te ontvangen de eer en heerlijkheid tot in eeuwigheid. En daar zag ze haar kind, daar ze zo over geweend en getreurd had. Dat zag ze daar gekleed met witte klederen en de palmtakken in haar handen, onder de rij der gezaligden het hallelujah uitgalmend.

Zij riep mijn vader en zei: "Soeteman, wordt eens gauw wakker, hoor toch dat lieve kind eens zingen. Ze komt met haar stemmetje boven allemaal uit."

Maar mijn vader, wel verblijd zijnde met zo'n openbaring, zag of hoorde daar evenwel niets van. "O, Heere", riep ze uit: "Wilt U al mijn kinderen hebben, ik wil ze gaarne aan U geven, want ze zijn bij U duizendmaal beter dan bij mij."

Zie daar geachte lezer! u in het kort meegedeeld hebbende (zoveel als mijn ontrouw geheugen bewaard heeft) van haar afkomst en bekering.

U, die dit leest of hoort lezen, hebt u daar ook al kennis aan gekregen, hetzij bij aanvang of voortgang, bij bevinding door het ontdekkende licht van de Heilige Geest? Dan bent u een bevoorrecht en bewelddadigd mens voor tijd en eeuwigheid, want dan gaat u nog een zalige toekomst tegemoet. Als eenmaal de tijd aanbreekt, dat u uw loopbaan zult voleindigd hebben en uw strijd zal gestreden zijn, dan is voor u weggelegd die kroon der rechtvaardigheid, welke de rechtvaardige Rechter u geven zal, en ook allen, die Zijn verschijning hebben liefgehad. Hier kent u nog maar ten dele, zegt Paulus, maar wanneer die volmaakte staat zal aanbreken, dan zal hetgeen ten dele is te niet gedaan worden. *Het is nog niet geopenbaard*, zegt dezelfde apostel, *wat we zijn zullen. Maar dit weten wij, dat als Hij zal geopenbaard zijn, we Hem zullen gelijk wezen, want we zullen Hem zien gelijk Hij is*.

Maar u, die dat nog mist, wat is uw staat en toestand, waarin u verkeert, nog ellendig. Hier bij aanvang al in de tijd, al was u nog zo ruim bedeed met aardse goederen. Dan heeft God elkeen van die zegeningen vervloekt, omdat u er God in mist. En dan is het weinige, dat de rechtvaardige heeft, beter dan de overvloed veler goddelozen. Dan zal als de dood komt uw grootste ellende aanbreken en nimmermeer eindigen, want de worm zal niet sterven en het vuur zal nimmermeer uitgeblust worden. En meent ook niet (zoals eertijds de Joden) dat u met al uw godsdienstige verrichtingen en eigen-gerechtigheid de hemel zult binnengaan. Zoals Christus Zelf verklaart: "Tenzij uw gerechtigheid overvloediger ze dan der schriftgeleerden en der Farizeeën dat gij in het Koninkrijk der hemelen geenszins zult ingaan." Maar al uw gerechtigheid, die u meent te bezitten, zal bevonden worden als een wegwerpelij kleding en een stank in Gods neusgaten.

OMGANG MET GODS KINDEREN.

Toen de Heere haar dan in de ruimte gesteld had en ze in het zalig genot van het Evangelie mocht wandelen, was ze juist 42 jaar, waarom ze menigmaal zei: "Ik heb 42 jaar getrouw de zonde en de duivel gediend, maak mij nu evenzo getrouw voor Uw Naam en zaak. Doe nu met mij, Heere, zoals U nuttig en nodig oordeelt en tot hetgeen zou kunnen strekken tot Uw eer en heerlijkheid en tot uitbreiding van Uw koninkrijk. Maak mij maar dienstbaar om nog zielen voor U te winnen. Zend mij maar Heere, waar Gij wilt dat ik gaan zal en waar ik Uw Naam groot maken kan."

Haar eerste reis was naar haar vader en haar familie. Daar werd ze voor 't eerst een verkondigster van de Deugden Desgenen, Die haar geroepen had uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht.

Haar vader, haar niet anders gekend hebbende als uiterst goddeloos en lichtzinnig, stond vreemd te kijken zo'n wonderlijke en vreemde taal uit de mond van zijn dochter te vernemen. De oude man begon te schreien en zei: "Wel Maria, wat ben je toch gelukkig."

"Ja vader", zei ze, "dat ben ik nu door Gods genade. Mocht de Heere u nog tot jaloersheid verwekken."

Zij bezocht toen met haar vader nog een oud Christen en daar werd ze als het ware overstelpt van de liefde Gods en roemde de goedertierenheid en barmhartigheid van haar Koning en Verlosser. Die oude man begon te schreien van blijdschap en verwondering en kreeg zijn verre afstand te zien en zei: "Wel Maria, wat ben je toch gelukkig. Je kunt nu nog over geen strootje en ik kan wel over een boom. Je staat in de volle vlam van Gods liefde, geniet nu het goede maar ten dage des voorspoeds. Ik wenste wel, dat ik er nog stond, maar ik ben nu als een roerdomp in de woestijn geworden en als een steenuil der wildernissen."

Bij het afscheid nemen zei hij: "Wel meid, God heeft je goed bekeerd."

Moeder kreeg opnieuw behoefte om het volk des Heeren in een naburige gemeente te bezoeken, om ook daar de grote werken Gods te verkondigen. Onder verzuchting tot de Heere om vrijgeleide, bereikte ze de plaats en nam haar intrek bij een oude bekeerde vrouw, waar juist twee boerinnen zaten. Ze was evenals Elihu, toen hij zei: "Ik zal spreken, opdat ik voor mij lucht krijg." En ze begon dadelijk te vertellen wat de Heere aan haar ziel gedaan had. Hoe dat ze als een vuurbrand uit het vuur gerukt was en welke grote gunsten en weldaden God aan haar had bewezen. Die vrouwen dat horende en in hun geweten overtuigd zijnde van hun rampzalige staat en toestand, en horende welk een gezegend voorrecht het was genade in Gods ogen gevonden te hebben, begonnen hardop te schreien. Mijn moeder, hen aanziende, begon met hen te

spreken en hen te vermanen, hoe dat ze nu opgeschikt waren met vlaggen en wimpels der hel en opgetooid met goud en zilver. Als ze nu zo moesten sterven, dat het dan schrikvol zou zijn om te vallen in de handen van een heilig en rechtvaardig God. Welk een gezegend voorrecht het was onder de uitverkorenen gerekend en gesteld te mogen worden.

Toen ze dat huis verliet, kreeg ze te geloven, dat die reis iets na zou laten. *Dat ze haar brood geworpen had op het water, maar dat ze het zou vinden na vele dagen*, volgens Pred. 11: 1. De gevolgen daarvan bleven dan ook niet achterwege. Niet lang daarna kreeg ze een verzoek van een van die vrouwen, of ze niet eens komen kon. Ze gaf aan die roepstem gehoor en ging er heen, al biddende en zuchtende tot de Heere, dat Hij Zijn aangezicht mocht doen meegaan. Aan de plaats gekomen zijnde, kwam die vrouw haar tegemoet, omhelsde haar van blijdschap en begon haar mee te delen, hoe de Heere haar na de eerste ontmoeting had laten zien hoe ongelukkig ze geworden was door erf- en dadelijke zonden. Hoe dat alles tegen haar getuigde, zelfs de zonden van haar jonkheid. Hoe ze bij haar thuiskomst, al haar goud en zilver en al hetgeen waarmee ze de Heere vertoornd had, afgelegd had. "Maar nu", zei zij, "heb ik het zo benauwd over al die zonden en misdaden. Ach! was ik eens zo gelukkig als u."

Onder dat afleggen van haar belijdenis, hetwelk onder een vloed van tranen geschiedde, schreide mijn moeder mede van blijdschap en verwondering. Van blijdschap over de aanvankelijke geboorte van een levend zaad, waarvan ze de barensweeën had omgedragen en nog droeg. Evenals Paulus getuigt: "Mijn kinderkens, die ik wederom arbeid te baren, totdat Christus een gestalte in u krijgje." En van verwondering, dat ze zo met een onveranderlijk en getrouw God te doen had. "Wel Heere", zei zij, "ik heb het al gevoeld toen ik haar voor de eerste maal ontmoet had. Hoe dat er kracht van U uitgegaan was en mijn hart brandende was om nog dienstbaar te zijn tot uitbreiding van Uw gezegend koninkrijk." Mijn moeder mocht haar wijzen op de Fontein, Die er geopend is voor het huis van David en voor de inwoners van Jeruzalem. Ze mocht haar opdragen als op vleugelen der arenden aan de troon der genade. Ze werden aan elkaar (evenals David en Jonathan) verbonden, toen ze zeiden: *die liefde is wonderlijker dan de liefde der vrouwen*.

Maar helaas, toen de man des huizes de woning binnentrad, werd het gesprek afgebroken. Hij toonde met woorden en daden zeer verbolgen te zijn over de komst van mijn moeder, denkende dat het met zijn vrouw nu nog erger worden zou. Mijn moeder werd door die ontmoeting zo zeer geschokt, dat ze met een bedroefd hart de woning verliet en huiswaarts ging. Ze was wenende met de wenenden, hetwelk ook 's avonds in haar gebed werd waargenomen. Maar daar vond ze een geopende toegang tot de troon des Konings en de gouden scepter werd haar toegereikt. Daar werd ze verwaardigd om de vrouw, die ze bezocht had, de Heere voor te dragen en te pleiten op Zijn Goddelijke almacht en op de heil- en zoenverdiensten, die Christus verworven had door Zijn lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid. Ze was als een gewaterde hof en gevoelde wat het was "elkanders lasten te dragen." Ze had het gezegende voorrecht, dat ze merkbaar van de hemel verhoord werd, en mocht ondervinden, zoals David getuigt in Ps. 85: "Ik zal horen, wat God de HEERE spreken zal; want Hij zal tot Zijn volk en tot Zijn gunstgenoten van vrede spreken." Ze kreeg te geloven dat de Heere, Die het werk begonnen had, dit niet zou laten varen. Maar dat Hij het op Zijn eigen tijd zou bevestigen en volvoeren.

Toen er enige tijd verlopen was, kreeg ze opnieuw een verzoek die vrouw nog eens te bezoeken. Maar die vorige ontmoeting met de man des huizes was haar als een steen op haar hart en ze was bevreesd, evenals Jacob toen hij Ezau tegemoet ging. Ze werd

er werkzaam mee en vroeg de Heere wat ze doen zou. En de Heere antwoordde haar, dat ze zou trekken en dat Hij van een leeuw een lam zou maken. En dat Hij al haar vijanden geveinsd zou onderwerpen. Met dat antwoord aanvaardde ze bij vernieuwing de reis. Onder het gaan legde de Heere het volgende versje in haar hart:

*"Treed vrolijk voort op 's Heeren wegen
En neem uw plicht getrouw in acht;
't Wordt eind'lijk alles u ten zegen,
Wanneer gij biddend daarop wacht.
Wie steeds gelovig op Hem ziet,
Begeeft, verlaat Hij eeuwig niet."*

Toen ze tot aan de woning genaderd was, kwam dezelfde man des huizes haar al in de deur tegemoet en zei: "Wel vrouw Soeteman, bent u daar? Ik ben verblijd, dat u hier bent." Wat hij met daden betoonde. Want in plaats van te gaan werken, bleef hij de gehele dag onder het gesprek zitten. De blijdschap van de vrouw des huizes kunt je enigszins nagaan, ziende haar man zo onderworpen en haar zielsvriendin bij haar. De gesprekken, die toen met elkaar gehouden zijn, zijn voor de eeuwigheid bewaard. En zijn toen al geopenbaard, zelfs onder de gesprekken, die werden gehouden.

De lezer, die wel eens een hongerig kind gezien heeft, zuigende aan de borsten van zijn moeder, heeft ook het voorbeeld van de ontmoeting van die vrouwen gezien. De één was verblijd, dat ze lafenis kon verlenen aan een hongerige ziel, die alle bitter zoet is. En de ander, dat ze zuigen kon en verzadigd worden uit de borsten der vertroosting, zoals Paulus verklaart: "Ik heb u met melk gevoed, en niet met vaste spijs; want gij vermocht die toen nog niet; ja, gij vermoogt ook nu nog niet. Want een iegelijk die der melk deelachtig is, die is onervaren in het Woord der gerechtigheid, want hij is een kind."

Toen ze dan 's avonds huiswaarts keerde, riep ze maar uit: "Wat zal ik de Heere vergelden voor al Zijne weldaden? Wat zijt Gij toch een getrouw en onveranderlijk God en een Waarmaker van Uw eigen Woord en beloften. Want Gij hebt gezegd: ken Mij in al uw wegen en Ik zal uw paden rechtmaken."

KERKELIJKE KEUZE.

Aangezien mijn moeder zeer onkundig bleek te zijn met de zuivere waarheid begaf ze zich na haar bekering nog onder dezelfde leer als voorheen. Ze ging trouw ter kerk en was evenals Luther, toen hij tegen de aflaten predikte. Hij predikte tegen de aflaathandel en behield toch nog eerbied voor de paus. En hoewel ze er wel eens over werd onderhouden, het baatte niet. Ze zei altijd: "Daar ben ik te dom voor. Als ik dwaal, dan zal de Heere mij op het rechte pad moeten brengen."

Zo heeft ze een geruime tijd gewandeld in die inzettingen der ouden, tot een zekere gelegenheid, dat de leraar eens predikte over die tekst: "Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, tenzij dat iemand wederom geboren wordt, hij kan het Koninkrijk der Hemelen niet zien." Daar ze in het stuk van de wedergeboorte voor haarzelf op een bevindelijke wijze was ingeleid, hoe dat ze als een kind door de Vader van eeuwigheid was voortgekomen en in de tijd was gebaard, gewassen, gereinigd en geheiligd en door de Zoon aan de Vader werd overgegeven, was ze ras om te horen welke overeenkomst de leer der wedergeboorte had met haar bevinding en ondervinding over die zaak. Maar daar ze bemerkte, dat de leraar een vreemdeling scheen te zijn van het bevindelijke werk des Geestes, viel ze in een vloed van tranen en werd vervuld met medelijden, hoe dat nu de gemeente door een blinde leidsman geleid werd. En dat nu, als de blinde de blinde leidt, ze beiden in de gracht zouden vallen. Na haar thuiskomst werd ze er

werkzaam mee, of de Heere een weg zou willen banen om de leraar te wijzen op zijn verderfelijke leerstellingen.

Hetwelk zeer spoedig gebeurde, daar hij niet anders vermoedde, dan dat hij bijzonder tot zegen geweest was. Bij zijn bezoek was hij verbaasd uit de mond van een eenvoudig mens te horen, welk een gevaarlijke weg hij bewandelde en dat hij zich eenmaal voor God zou moeten verantwoorden voor al de zielen, die hij met zo'n verderfelijke leer misleid had voor de eeuwigheid. Ze zei: "Laat mij maar eens op de preekstoel staan dan zal ik de mensen vertellen hoe ze moeten wedergeboren worden. "De leraar verliet boos het huis en heeft zijn bezoeken nooit meer hervat. Toen was ze voorgoed verlost van de leer, die ze omhelsd had en werd er werkzaam mee, of de Heere nu een andere weg voor haar zou banen. En of ze nu eens mocht horen: "Dit is de weg, wandelt in dezelve."

Nadat ze een geruime tijd met die zaak werkzaam was, had ze op een zekere nacht een droom. Zoals je leest: "God spreekt eens of tweemaal." "In den droom, door het gezicht des nachts, als een diepe slaap op de lieden valt." Ze droomde dan, dat er een wagen voor de deur kwam en ze zag, dat er uit die wagen vier mannen kwamen, waar een leraar in ambtsgewaad bij was.

Ze geloofde zeker, dat die droom van God was en vertelde hem aan mijn vader. En uitzien naar de vervulling van dat gezicht, bracht ze alles vroeg in gereedheid tot verwachting van haar onbekende vrienden. Mijn vader, die dit merkte, zei: "Mens, wees toch wijzer, om zulk een waarde te hechten aan dromen."

Maar ze antwoordde: "Al was het dat je een meester dromer van mij maakte, evenals de broeders van Jozef deden, je zult zeker de vervulling zien. Want God heeft mij nog nooit iets geopenbaard, of Hij heeft het ook bevestigd."

En dat het zijn vervulling had, zal uit het volgende blijken. Diezelfde dag, 's middags om twee uur, hield er een wagen voor de deur stil, waar die mannen (die haar 's nachts getoond werden) uitkwamen. En daar was ook een leraar in ambtsgewaad bij. Nadat ze in huis waren gekomen en ze elkaar gegroet hadden, sprak de dominee tot haar: "Wel vrouwtje, we zijn eens uitgegaan om te zien of we geen slechte mensen konden ontmoeten."

"Wel dominee", zei ze, "dan bent u hier op de rechte plaats. Want Paulus zegt: *mij de voornaamste der zondaren*, maar ik zet mijn naam nog onder Paulus, want ik ben een nog groter zondaar. Maar evenals Paulus kan ik tot roem van Gods genade zeggen: mij is barmhartigheid geschied."

Zij begon mee te delen, hoe en op welke wijze God Zijn genade aan haar had verheerlijkt. Hoe ze als een vuurbrand uit het vuur gerukt was en hoe God om Christus' wil al haar zonden vergeven had en ze achter Zijn rug geworpen had in een zee van eeuwige vergetelheid. Dat ze bekleed was met de klederen des heils en de mantel der gerechtigheid haar was omgedaan.

Toen ze al haar bevinding had meegedeeld, hetwelk onder een vloed van tranen was aangehoord, sprak de dominee tot haar: "Nu vrouwtje! U hebt een plaatsje van God in de hemel en een plaatsje bij Gods ware volk ontvangen; bid God nu nog om een plaatsje in Zijn rechte kerk. U hebt een goede Leermeester en Die zal u wel onderwijzen, welke weg u te betreden hebt. Want Hij heeft gezegd: "Al uw kinderen zullen van de Heere geleerd zijn." Nadat ze met elkaar gezongen en gebeden hadden, vertrokken zij, verblijd zijnde over de grote daden, die ze gehoord hadden.

Na het vertrek van deze mensen, kwam de Heere haar bekend maken, dat ze nu haar leraar gezien had, zoals Jesaja zegt: "Maar uw ogen zullen uw leraars zien." Dat ze nu onder voogden en verzorgers gesteld zou worden; dat hij een herder was, die acht zou

geven op zijn kudde en naarstig zou zijn om het aangezicht van zijn schapen te kennen. De naam van die leraar was **Daniël Bakker**,¹ gereformeerd leraar te 's Gravenpolder.

Zij heeft belijdenis gedaan van de leer die hij verkondigde op de volgende wijze. Ze zei: "Leren dat kan ik niet, daar ben ik te dom voor. Want ik heb niets anders geleerd, dan dat God goed is en dat ik slecht ben."

"Welnu", zei de dominee, "dat is de grootste geleerdheid. Dan kunnen we u wel aannemen, want slechte mensen kunnen niets meer bederven, want ze hebben alles bedorven." Ze heeft zich vanaf die tijd gerangschikt onder die kudde, waarover hij als herder en leraar gesteld was, vast gelovende en erkennende, dat hij haar als een gift van God geschonken was. En ze heeft ook als gevolg van die erkenning veel zalige tijden en uren met hem doorgebracht. Zo in 't spreken als onder zijn leer en ook in en onder het bedienen van de tekenen en zegelen van het Verbond der genade. Ze is volhardende geweest in die leer tot de dag van haar dood.

Het zijn gezegende voorrechten vaste grondslagen te hebben, zo voor onze ziel, als ook in ons kerkelijk leven. Want zulke mensen worden niet zo gemakkelijk omgevoerd met alle vreemde wind van leer, maar zijn standvastig, wetende van Wie ze het geleerd hebben. Maar zulke mensen hebben doorgaans niet weinig te verduren van de aanvallen der vijanden, want de zeerovers hebben het doorgaans het meeste gemunt op de welvoorzien en geladen schepen.

Dat was met moeder ook zo, maar de Heere kwam haar voor: "En ze zullen tegen u strijden, maar tegen u niet vermogen; want Ik ben met u, spreekt de HEERE, om u uit te helpen." En als ze nu verwaardigd werd de voorzichtigheid der slangen te paren met de oprechtheid der duiven, dan kon ze altijd de banieren ontrollen en het vaandel omhoog heffen. En dan moesten al haar vijanden wijken. Want het ongedierte komt meest uit de holen als het duister is, omdat ze het licht haten, daar ze dan niet zo gemakkelijk hun prooi kunnen bemachtigen.

Er waren ook oude kerkvrienden die haar hebben aangevallen. Want er zijn wel mensen, vooral onder de wijzen van deze wereld, die aan zulke openbaringen geen geloof hechten. Je moet denken, dat er altijd zijn, die net doen als de Joden in Matth. 23, die maar onophoudelijk roepen: *Des Heeren tempel, des Heeren tempel, des Heeren tempel is deze*. Die anders niet doen dan ijveren voor de overleveringen der vaderen en voor de vorm van hout en steen. Zoals ze in Markus 13: 1 zeiden tegen Christus: "Zie, hoedanige stenen en hoedanige gebouwen!" En hoewel zulke mensen betuigd wordt, dat er niet één steen op de andere zal gelaten worden, die niet zal worden afgebroken, het baat niets. Ze blijven roepen totdat hun keel hees, hun hoofd gezwollen en hun hart zo koud is als steen.

Door zulken werd ze wel eens bezocht. Maar dan verwaardigde de Heere haar wel eens om lofwaardig te getuigen van de Koning des tempels en dat ze met al hun

¹ Daniël Bakker, geboren omstreeks 1821, overleden op woensdag 25 november 1885 in 's-Gravenpolder, ongeveer 64 jaar oud, zoon van Jan Bakker en Cornelia van de Wege. Landbouwer op de hofstede "De Palmboom" te 's-Gravenpolder. Hij trouwde ongeveer 22 jaar oud op zaterdag 15 april 1843 in Terneuzen met: Adriana Vercouteren, 22 jaar oud, geboren in 1821 in Terneuzen, overleden op zaterdag 13 juli 1901 in 's-Gravenpolder, 80 jaar oud, dochter van Krijn Vercouteren en Janna van den Bergh. Kinderen van Daniël en Adriana:

Cornelia, geboren in 1848. Krijn 1849, Janna Bakker. Jan, mei 1855. Suzanna, 1859-overl. 1860. Daniël Bakker was predikant in de Ledeboeriaanse Gemeenten

roepen de Koning lieten voorbijgaan en Hem tenslotte kruisigden. Ze deed vrijmoedig belijdenis, dat al hetgeen ze er van wist, ze van God geleerd had. En ze zei dan wel eens, evenals Luther: "Hier sta ik, ik kan niet anders." En dan konden ze met al hun vermeende wijsheid daarop niet één woord antwoorden.

Sommige mensen zijn zo gehecht aan de vorm, dat ze het wezen uit het oog verliezen. Ze zouden niet graag doen zoals Simson in Richteren 14: 8, om honing te eten uit het lichaam van een leeuw. Maar daar een hongerige ziel alle bitter zoet is, volgens het zeggen van Salomo in Spreuken, zijn ze er beter mee, verzadigd te worden uit het lichaam van een leeuw, dan bij een lege schotel te sterven. Toen Jacob hoorde dat er koren in Egypte was, zei hij tot zijn zonen: "Waarom ziet gij op elkander? Zie, ik heb gehoord, dat er koren in Egypte is", volgens Gen. 42:2. Toen Naomi hoorde, dat God Bethlehem bezocht had met brood, trok ze daarheen. Zulke zaken moesten ons tot voorbeelden zijn, om ons niet op te houden daar, waar we geen ander vooruitzicht hebben, dan om van honger te sterven. Maar daarheen op te trekken, daar we geestelijk gevoed en gesterkt kunnen worden door de verkondiging des Woords en het gebruik van de heilige Sacramenten daar God op het hoogst wordt verheerlijkt en de mens op het diepst wordt vernederd.

BEPROEVINGEN EN UITREDDINGEN ALS WEDUWE.

Maar om terug te keren tot mijn verhaal: U zult dan gezien hebben, dat mijn moeder in ruime mate bedeed was met Gods genade als een vrijmachtige gift haar geschonken. Maar evenals Paulus na zijn optrekking tot in de derde hemel een engel des satans kreeg, om hem met vuisten te slaan en een scherpe doorn in zijn vlees, opdat hij zich door de uitnemendheid der openbaringen niet zou verheffen, opdat het een met het ander in evenwicht zou blijven en de Heere van alles de eer zou verkrijgen, als de Beginner Voortzetter en Voleindiger van het ganse werk der zaligheid, zo ging het ook met mijn moeder, zoals u verder zien zult in de beschrijving van haar lotgevallen.

Een kleine tijd mocht mijn moeder zich verheugen met een onuitsprekelijke en zeer heuglijke vreugde, in het genot van de vrijheid met welke Christus haar vrijgemaakt had. Zelfs zo, dat de meeste Christenen zeiden: "Dat zal zo niet blijven. De Heere zal die vrouw veel druk geven. Of anders denken wij, dat ze al zingende naar de hemel zal gaan." Dat ze in het eerstgenoemde niet mistastten, zal uit het volgende blijken.

Ik zeg dan dat, nadat ze een korte tijd in de vrijheid van het Evangelie gewandeld had, de Heere haar met kracht voorkwam: "En gij zult een verdrukking hebben van tien dagen. Zijt getrouw tot den dood, en Ik zal u geven de kroon des levens." Welke verdrukking dat zijn zou, was haar onbekend. Maar ze leefde in de zekere verwachting dat God Zijn Woord zou vervullen.

De andere dag werd mijn vader ziek (die al bijna elf maanden had lopen kwijnen over de dood van zijn kind) en was juist binnen tien dagen in de eeuwigheid, nalatende 5 kinderen, allen te jong om het verlies te beseffen. Dat was een zware slag. Een man voor zijn vrouw, een vader voor de kinderen en de steun voor het onderhoud van het huisgezin, in een tijd van 10 dagen door de dood ontruikt.

Mijn moeder was tijdens zijn ziekte veel in het gebed, dat de Heere haar mocht bekend maken waar mijn vader geplaatst was (omdat mijn vader duister was in zijn leven en zo ook in zijn sterven). Buiten durfde ze hem niet plaatsen en om hem gelovig binnen te plaatsen, daar had ze voor zichzelf geen genoegzame grond voor. Maar de Heere kwam haar voor: "Zij dwongen God en bleven vrienden." En zo nam de Heere haar man weg zonder haar verder iets te openbaren en, ze werd het met God eens. Het werd haar eveneens, alsof de Heere zei: "'t Is nu het uwe niet meer, maar het

Mijne. En uw Maker is uw Man; HEERE der heirscharen is Zijn Naam. Hij zal de God des gansen aardbodems genaamd worden. En Ik zal Mij betonen een Man der weduwen en een Vader der wezen te zijn." Dat de Heere Zich als een getrouwe God en een almachtige Vader aan haar betoond heeft, zal uit het volgende verhaal genoegzaam blijken.

Mijn vaders beroep was avonturier (dat zijn mensen hier te lande, die enig land pachten en dat zelf bearbeiten om zodoende hun brood te verdienen). Mijn vader had dan ook 5 gemeten (zijnde ruim 2 bunders), waarop hij tijdens zijn huwelijk altijd zijn brood verdiend had, zonder vooruit of achteruit te gaan. Dus u kunt wel vermoeden, dat zijn nalatenschap van zeer geringe betekenis was. Daar zat nu mijn moeder met 5 wezen.

Toen de schulden van landpacht, begrafenis, teeltoon enz. betaald waren hield ze anders niet meer over dan een paar huizen, die verhuurd werden. Hetgeen, zoals u wel zult begrijpen, op verre na niet toereikend was om met een huisgezin van te leven.

De eerste beproeving dan waar ze in kwam was, dat we allen een zware ziekte kregen. En ontbloot van inkomen en ontbloot van voorraadschuren, zat ze daar met 5 zieke kinderen. Zodat u wel kunt begrijpen dat er iets kwam kijken. Ze zag er ook niet door, maar zei: "Ach! Heere, Heere, nu hebt U mij beloofd, dat U een Man der weduwen en een Vader der wezen zult zijn. Nu maan ik U op Uw eigen beloften, Heere!"

En de Heere antwoordde haar: "Zou Ik het zeggen en niet doen? Of spreken, en niet bestendig maken?" Mijn beloften zijn ja en amen en zullen niet feilen.

De Heere betoonde zulks op een kennelijke wijze, zoals aanstonds zal blijken. Het ging haar net als ten tijde van de zeven jaren honger in Egypte. Als alles verteerd was gingen ze naar Jozef. Of ze nu veel of weinig hadden, ze moesten tenslotte allen in zijn handen komen. Die weinig hadden, die waren de eersten, die uit de hand van Jozef aten. De armsten leerden hier het eerst de les om afhankelijk te zijn. En de rijksten waren de laatsten. Tegenwoordig praten de mensen wel veel over afhankelijkheid, maar dan zijn doorgaans de keukens en kelders en kasten goed voorzien. En hetgeen ze verder nog hebben is goed verzekerd bij de god van Ekron. Zelfs zo, dat ze geen rund op de stal en geen paard in de weide aan God kunnen toevertrouwen of het is goed gewaarborgd en beveiligd tegen de oordelen van de Almachtige. Maar als Jozef eens komt en u moet alles in Zijn handen opleveren, wat zult u dan een pijnlijke dood sterven. Maar daarover later zo de Heere wil en we leven. De lezer moet mij maar ten goede houden, als ik eens een uitstapje doe. Maar ik keer terug tot mijn onderwerp.

Mijn moeders laatste voorraad was op. Toen ze op een zekere morgen melk moest halen, zei zij: "Heere, nu weet Gij dat 'k niets meer heb."

En de Heere antwoordde haar: "Ga uit zonder buidel en zonder male." En toen ze boven op het pad kwam lag er een dubbeltje voor haar op de aarde. Ze raapte het op en ging naar de melkvrouw en kwam terug en vertelde aan haar kinderen welk een wonderdoend God ze had. En ze deed evenals Hanna. Ze bad het uit de hemel en ze bracht het weer op dezelfde plaats. Dat zijn de zuiverste weerklanken, waaraan u het werk Gods kunt kennen. Zulks mag voor de rijken der aarde vreemd schijnen, dat God Zich met zulke kleine dingen inlaat. Maar ik antwoord: Diezelfde God, Die het goud in de mond van de vis bewaarde, opdat de belasting voor Jezus en Petrus zou betaald kunnen worden, Diezelfde God deed ook het zilver op de aarde liggen.

Maar de andere dag zat ze opnieuw in de benauwdheid. we waren allen ziek en zoals het met zieken doorgaans gaat, de een had hier behoefte aan en de ander weer aan wat

anders. Mijn moeder schreide en zei: "Ach Heere! Gij hebt het toch beloofd." Mijn oudste zusje, die hoorde dat moeder schreide en zeer goed begreep waarom, riep met een luide stem: "Moeder! U moet eens kijken op het bedstee boord. Er is gister een man geweest, die vroeg hoe het met mij was, terwijl u niet in huis was. Ik ken de man niet, maar hij heeft daar wat neergelegd. Ik heb het gehoord, maar het komt nu pas in mijn gedachten."

Mijn moeder keek, en zie, daar lag een rijksdaalder. Ze schreide van blijdschap en we schreiden met haar. Dus had ze weer een genoegzaam kapitaal om ons van alle nooddrift te verzorgen. Ze was wel met een dubbeltje begonnen, maar de markt van hulp ging naar boven naarmate de behoeften zich verder uitstrekten. En zoals de zonen van Jacob gedurig met hun lege zakken naar Egypte uittrokken, zo was het ook met haar. (Met deze uitzondering, dat ze geen ezels of kemels nodig had).

Op zekere morgen openbaarden zich nieuwe behoeften, die ze de Heere voordroeg. En de Heere antwoordde haar: "Eer ze roepen zal Ik antwoorden." En zie, wat gebeurd er? Ze doet de voordeur open en daar lag weer een rijksdaalder, die onder de deur was geschoven. Daar waren de ontvanger en de gever beide goed mee. De ontvanger, omdat het te rechter tijd kwam in antwoord op het gebed. En de gever, omdat hij niet voor zich had laten trompetten gelijk de geveinsden, maar zijn linkerhand niet liet weten wat zijn rechterhand deed. *Voorwaar, zegt Christus, *gij zult uw loon geenszins verliezen*.* Een goed voorbeeld voor rijke mensen om hun geld te beleggen. Dit is de secuurste bank, die er bestaat en die altijd een goede rente geeft. Want ze zullen hun loon geenszins verliezen.

Tenslotte mocht het de Heere behagen ons allen genadig herstel te verlenen.

Echter, toen we beter waren werd mijn moeder ziek van de vermoeienissen en het waken, daar ze een zwak lichaam had. De dokter kwam en oordeelde, dat de ziekte voortsproot uit overmatige inspanning en zwakte en constateerde, dat ze vlees, wijn en eieren moest gebruiken. We vroegen: "Moeder, hoe komt u daaraan?" Maar ze antwoordde: "Och kinderen, als de Heere dat weet, dan zal Hij er wel voor zorgen. Ik vraag nooit buiten de deur, anders ben ik ongerust, dat de Heere er de eer niet van zal krijgen." Nadat ze eventjes ingesluimerd was, riep ze ons aan haar bed en zei: "Kindertjes, nu moeten jullie het tegen geen mens zeggen wat de dokter gezegd heeft. Want de Heere heeft mij laten zien dat er een wagen op de dijk stond, waaruit een mand met flessen kwam. Er waren er zes in. En er kwam ook nog een korf uit; daar zat vlees en eieren in." Wij als kinderen geloofden dat vast, want we hadden een onbeperkt krediet voor haar gebed.

Ik voor mij, hoewel bijna de jongste, had altijd de gewoonte om mijn moeders gebed, dat ze in 't verborgen deed, af te luisteren. En als er dan over een of andere behoefte gesproken werd, om dan te zeggen: "Daar moet je maar niet over praten, want ik heb mijn moeder er om horen bidden. En nu zal het zeker wel komen."

Zoals we het dan in deze verwachtten, zo geschiedde het ook. 's Middags hield er een wagen stil en we staroogden op de rijke lading die er uitkwam. Daar kwam ook werkelijk een mandje uit met flessen en een korf. Die man vroegde ons: "Is je moeder thuis?" We zeiden: "Ja baas, die is ziek."

"Wel zo" zei hij, "dan doe ik toch geen vergeefse reis." De man in huis komende vroegde: "Maria ben je ziek?" (Het was dezelfde boer, daar mijn moeder gediend had). Mijn moeder zei: "Ja baas, dat ben ik. Maar de Heere is zo goed. Nu heb ik eerst mijn kinderen op kunnen passen en nu ik niet meer kan, nu kunnen mijn kinderen het mij doen." Hij zei: "Ik wist niet dat je ziek was, maar ik heb net een stukje vlees en wat eitjes meegebracht en nu kreeg ik in mijn hart om onderweg nog wat wijn op te

laden." Mijn moeder schreide overluide over de goedheid Gods en deelde hem mee, dat de dokter het voorgeschreven had en dat de Heere het haar 's morgens al geopenbaard had. En ze zei: "Ik heb zes flessen geteld."

De man was opgetogen van blijdschap en verwondering, dat hij zo'n gunstige haven was binnen gezeild en ze gingen samen God groot maken voor Zijn grote en wonderlijke werken, "Wie is wijs? Die versta deze dingen. Wie is verstandig? Die bekenne ze. Want des Heeren wegen zijn recht, en de rechtvaardigen zullen daarin wandelen, maar de overtreders zullen daarin vallen."

Zoals u ziet, behoefde mijn moeder geen advertentie te plaatsen om een beroep te doen op de liefdadigheid van haar landgenoten. 't Is wel een *och en ach*, volk en geacht als een uitvaagsel en aller afschrapsel van de lieden die van de wereld zijn, welker deel in dit leven is, maar als ze op hun dreven zijn, dan is het wonderlijkste volk dat er in de wereld is.

Maar ik zal voortgaan u nog meer lotgevallen mee te delen, want nu ik aan het schrijven ben, zal ik maar net zolang volhouden tot de kruik leeg is.

Na dit voorgevallene kreeg mijn moeder de tijding dat de boer, die haar land beteeld had, het niet meer deed. (Telen, dat is: ploegen, eggen, blokken enz.). Hij deed dit uit hoofde van de gedachte: "Waar moet die vrouw dat van betalen?" Mijn moeder bracht het voor de Heere en de Heere openbaarde haar dat die man (hoewel onwillig) het moest doen. Dus gaf ze het over in de hand des Heeren.

Nu waren er wel onderscheiden mensen, die vraagden: "Vrouw Soeteman, moet uw land nu toch zo blijven liggen?" Maar ze antwoordde: "Daar bekommer ik mij niet meer over. Dat heb ik in 's Heeren handen overgegeven. Die zal er wel voor zorgen. Daar heb ik niets meer aan te doen."

Maar omdat het zo laat in 't najaar was, poogden sommigen mijn moeder aan het wankelen te brengen. Maar ze zei: "Ik weet goed wie het beloofd heeft en Die het beloofd heeft is getrouw." Nadat ze zulk een geruime tijd in de beproeving geweest was, komt op een maandagmorgen dezelfde boer al heel vroeg aan de deur. Niet wetende wie er toch zo vroeg aan de deur was, gaat ze naar voren en zei: "Bent u dat baas? Kom er in."

"Wel", zei die man, "mag ik dan nog in huis komen? Zo'n opstandeling tegen God en tegen u. Ik kom eens vragen of ik uw land nog mag ploegen en klaarmaken? Want ik heb zo'n benauwde nacht gehad, dat ik mij zo lang tegen God verzet heb. Nu mogen mijn knechten het niet doen, maar ik moet het nu zelf doen."

Mijn moeder zei: "U bent de man die het doen moet." Toen kwam de Heere haar voor: "Zou Ik het zeggen en niet doen, of spreken en niet bestendig maken?"

Hieruit ziet u: het zijn alle Gods knechten. Op Zijn Goddelijke wenken staat alles gereed tot hulp van Zijn uitverkoren volk. Haar land werd geploegd en in orde gemaakt, zodat verscheidene mensen zeiden: "Dit is van de Heere geschied en het is wonderlijk in onze ogen." Wie bekent nu niet uit alle dezen, dat de hand des Heeren dit doet? En de Heere kreeg van dat alles de eer. Daarom zei ook de Heere tot Samuel: "Die Mij eren, zal Ik eren, maar die Mij versmaden, zullen licht geacht worden."

Ik zal u nu nog eens aantonen, dat de Heere een wonderdoend God voor haar was en bleef.

Een geruime tijd later kreeg ze bekommernis, omdat we zo schamel gekleed waren. Maar hoe aan onder- en bovengoed te geraken, dat wist ze niet. Maar ze kreeg bij vernieuwing de Heere te manen op Zijn oude beloften. En de Heere kwam haar bij vernieuwing voor: "Gaat uit zonder buidel en male, en Ik zal in Mijn getrouwheid niet

feilen en al Mijn beloften zal Ik bevestigen." Ze ging dan uit zonder buidel, maar waarheen wist ze niet. Maar haar verzuchtingen waren, dat de Heere haar gangen mocht besturen. Ze was al een uur ver gelopen in het naburige Dirksland toen haar gang werd gericht naar een grote winkel van manufacturen. "Och Heere! ", zuchtte zij, "moet ik daar dan ingaan zonder geld?" En zoals ze daarover peinsde, werd er bij een groot herenhuis aan het raam geklopt. Ze naderde de deur en de dienstmeid vroegde haar: "De juffrouw vraagt of u die weduwe Soeteman van **Herkingen** bent?"

Toen mijn moeder bevestigend antwoordde, zei ze: "Dan heeft de juffrouw gezegd, dat u in huis moet komen." Mijn moeder naderde met een zucht in haar hart. Toen ze in huis kwam, zei de juffrouw: "Ben jij dat, Maria?" (Het was de moeder van die boer, waar ze vroeger gediend had) "Ik ben al zo lang benieuwd naar u geweest, nadat ik gehoord had, dat de Heere u zo krachtdadig bekeerd heeft." Mijn moeder vertelde haar hoe God haar bekeerd had. En dat ze nu voor al hetgeen ze had, niets zou willen ruilen.

Half in hun gesprek werden ze gestoord, omdat de juffrouw tegen de dienstmeid zei: "Daar heb je Leendert. Vraag eens of er geen zwaarigheid is? Hij is niet gewoon op maandagmorgen in het dorp te komen."

Het antwoord was: "Geen zwaarigheid, ik kom op 't ogenblik eens bij u in huis." (Om de lezer duidelijk te maken: Leendert was de zoon van de juffrouw en diezelfde boer daar moeder gediend had). Toen de boer in huis kwam en mijn moeder zag, zei hij: "Wel zo Maria, ben jij hier? Nu weet ik wat ik op maandag zo vroeg moet komen doen. Ik heb de hele nacht niet geslapen. Ik had een last uit te voeren. En nu ik je zo ongedacht en onverwacht hier zie, nu is het mij net zo duidelijk als toen Samuel David zag. *Deze is het*, zei de Heere, zalf hem."

Dus die oude juffrouw was al lang begerig geweest om moeder te zien en om nog oude weldadigheid aan haar te betonen en haar zoon moest op dezelfde plaats komen om zijn last, die hij van God had, uit te voeren. Zo verliet mijn moeder dat huis uitwendig en inwendig beladen met Gods weldadigheid.

Zo ging ze naar die grote manufacturenwinkel en kocht al hetgeen ze voor haar kinderen nodig had en hield nog over. Toen keerde ze naar huis en toen ze thuiskwam pakte ze uit en deelde ons mee (evenals Ruth) waar ze heden geweest was. Mijn moeder schreide van blijdschap en verwondering. Toen vroegde de Heere: "Ben Ik u niet een gebedsverhorend God?" En ze zei: "Ja Heere."

Ik geloof niet dat al de effectenhandelaars in Nederland samen zo rijk waren als mijn moeder alleen. Zo ziet u hier duidelijk uit geheel de samenloop, dat de Heere Zich vertoonde als een rad in het midden van een rad.

Maar nu zal ik vervolgen om u mee te delen, dat er zich bij vernieuwing alweer een beproeving openbaarde. Mijn oudste broer, toen ongeveer 15 á 16 jaar, had meer zin in de zeevaart dan in de landbouw en tekende (hoewel tegen moeders wil) voor acht jaar. Hij ging varen op een oorlogsschip, waarover 'k u aan het slot van dit boekje nog iets melden zal. Mijn moeder op deze manier van de enige hulp om het land te kunnen bearbeiten beroofd zijnde, was noodzakelijk verplicht, dat land weg te doen en zich geheel op Gods voorzienigheid te verlaten. Het najaar brak spoedig aan en anders was ze gewoon aardappels van haar land in de kelder te doen voor de winterprovisie. Maar die verwachting was nu afgesneden. Toen maakte de duivel haar wijs: nu zul je van de winter met je kinderen moeten verhongeren. Toen zei ze: "Ach Heere, Heere! Ik kom U weer manen op Uw eigen Woord en beloften."

En de Heere sprak tot haar: "Wie bereidt de raaf haar kost, als haar jongen tot God schreeuwen?" En "Werpt al uw bekommernis op Hem, Hij zal het maken." Toen liet

de Heere haar zien, dat Hij Zelfs voor de jonge raven zorgde en openbaarde haar, dat Hij Die de aardappels had laten groeien, ze ook thuis zou laten brengen. En de Heere toonde haar, dat Hij (als naar oud gebruik uit haar land) 10 mud zou laten brengen, zonder dat ze er aan gearbeid had.

Hetgeen haar beloofd was, gebeurde reeds dezelfde dag. Er kwam 's voormiddags een boer bij ons, die zei: "Vrouw Soeteman, zult u uw kelder klaarmaken? Ik zou vanmiddag uw aardappels thuisbrengen. Hoeveel mud denkt u nodig te hebben?"

Mijn moeder antwoordde: "Diezelfde God, Die het in uw hart gegeven heeft om ze te brengen, Die weet ook hoeveel ik er nodig heb." Des middags hield de wagen stil voor de deur en de knecht droeg 10 mud beste aardappels af. Ze besproeide de aardappels met haar tranen en mocht openbaar God danken en ze zei: "Wel Heere, Heere wat zijt Gij toch goed over mij." Ze wist ook door bevinding en ondervinding, dat ze met een getrouw God te doen had en al wat de Heere liet zien of openbaarde werd te allen tijde bevestigd.

BEKERING VAN EEN VRIENDIN EN EEN BUURJONGEN.

Ik zou dat nog kunnen aantonen uit veel voorbeelden, maar om ze alle daar te stellen acht ik niet mogelijk, daar het boekje dan te uitgebreid zou worden. Nog een paar voorbeelden, die vooraan het boekje behoorden te staan, zal ik hier nog aanstippen.

Toen God haar bekeerde, zei zij: "Nu kan ik geheel de wereld verlaten, maar **één vriendin** kan ik niet verlaten." Ze ging er heen en vertelde haar hoe God haar bekeerd had. Die vrouw was een zee van tranen en verwondering en de Heere maakte het dienstbaar tot jaloersheid. Toen ze teruggekeerd was, kwam de Heere haar voor, dat ze afscheid moest gaan nemen bij diezelfde vrouw, want dat God haar weg zou nemen. En dat de Heere haar eerst voor- en toebereiden zou voor de dood. Ze gaat er heen en zegt die vrouw, dat ze afscheid kwam nemen, want dat ze elkanders aangezicht in dit leven niet meer zouden zien. Die vrouw verbaasd zijnde over zo'n bezoek, kon dat niet geloven, zijnde goed gezond en in de kracht van haar leven. Ze begon te schreien en zei: "Och vrouw Soeteman, als dat dan zo wezen moet, als ik dan uw voorrecht maar had."

Ze zei: "Dat zal de Heere u ook geven en we zullen elkaar hiernamaals ontmoeten." Ze namen dan in tranen afscheid van elkaar, om elkaar in dit leven niet meer te ontmoeten. Nadat dit gebeurd was werd die vrouw des anderen daags ziek. Mijn moeder wilde nog beproeven om eens te gaan kijken, maar werd zelf aan haar bed gebonden. De ziekte en de zielswerkzaamheden van die vrouw namen toe en ze mocht binnen weinige dagen het tijdelijke met het eeuwige verwisselen, deze tijding aan mijn moeder achterlatende, dat de Heere Zijn Goddelijke gunst aan haar had bewezen en dat ze nu gelovig de eeuwigheid inging, met deze woorden: "Ik heb de goede strijd gestreden, ik heb de loop geëindigd, ik heb het geloof behouden. Voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid." Mijn moeder dat vernemende mocht gelovig deelnemen in haar verlossing en het werd haar vergund gemeenschap met haar te oefenen in de hemel.

Dan was er nog iemand, een buurjongen, die uitmuntte in kwinkslagen en grappen en ook wel in vloeken en kaartspelen. Ze vermaande hem dikwijls. Hij nam het altijd in dank aan en had de gewoonte om te zeggen: 'Ik kan het wel niet laten, maar u moet mij toch altijd maar waarschuwen.' Ook had hij de gewoonte om als hij mijn moeder 's avonds hoorde bidden, dat hij onder het raam ging liggen om naar haar te luisteren. Ze zei altijd tegen ons: 'Jullie moeten **Toon** (zo werd hij genoemd) maar eens achterop

kijken, want God zal hem zeker nog toe brengen tot die gemeente, die zalig zal worden.'

Hetwelk ook een lange tijd daarna geschied is. Toen ze elkaar daarna ontmoetten (want hij was in die tijd verhuisd naar de Haarlemmermeer) zei hij: 'Wel mijn lieve buurvrouwtje, nu heeft God uw gebeden die u voor mij gedaan hebt, nog verhoord'.

Zo ziet u duidelijk dat God Zijn eigen woord bevestigde, volgens Jeremia 1 dat ze gesteld was om te bouwen en te planten.

ZIEKTE VAN KINDEREN.

Nadat ze een geruime tijd, na de dood van mijn vader, in het liefelijk licht van het Evangelie gewandeld had, werd ze geleid in een zware proefweg. Haar twee oudste dochtertjes werden aangetast door de pokken, waarvan één in erge graad, en twee anderen kregen ook die ziekte. Toen ter tijd was ze ontbloot van alle voorraad en had geen verdienste en aan alles behoefte. Toen werd ze opnieuw verwaardigd haar toevlucht te nemen tot Hem, Die ze in alle wegen bevonden had een getrouw en onveranderlijk God te zijn en Die een Man der weduwen en een Vader der wezen betoonde te zijn, Om de Heere al haar noden voor te dragen.

En de Heere antwoordde haar: "Ik zal uit uw huis geen var nemen, noch bokken uit uw kooien." En: "In zes benauwdheden heb Ik u gered en in de zevende zal u het kwaad niet aanroeren." En zoals de Heere het haar beloofde, werd het ook aan haar vervuld, want al haar kinderen herstelden. Zijn Goddelijke zorg ging over haar en de haren vanaf de eerste dag dat ze in die beproeving geleid werd. Want toen ze 's morgens de voordeur opende, vond ze een muntbiljet, dat onder de voordeur was geschoven. Ze werd als het ware overstelpt vanwege het gevoel van de goedertierenheden des Heeren. Ze kwam er mee naar de zieken en zei: "Zie eens kinderen, wat heb ik met een getrouw God te doen. Ziet eens Zijn wakend oog over mij in al mijn noden en ellenden."

Zo toonde de Heere Zijn Goddelijke zorg, tot dat al de zieken volkomen hersteld waren. Zodat ze met Paulus kon zeggen, dat ze niet alleen roemde in de hoop der heerlijkheid, maar ze roemde zelfs in de verdrukking en zei het die Apostel na: "Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus? Verdrukking, of benauwdheid, of vervolging, of honger of naaktheid, of gevaar, of zwaard?" "Maar in dit alles zijn we meer dan overwinnaars, door Hem, Die ons heeft liefgehad."

GEBEDSVERHORING IN GROTE DROOGTE.

Er staat in 1 Kon. 17, dat de Heere Elia een openbaring gaf, dat er geruime tijd geen dauw of regen zou zijn op de aarde. Maar hoe de Heere Elia een verberging aanwees aan de beek Krith. En Zijn bijzondere gezanten tot hem zond tot onderhoud in zijn nooddrift. Mijn moeder heeft in het jaar (1866 of 1868) een openbaring gehad, dat de Heere een grote droogte over het land geroepen had. Maar evenals Elia (hoewel niet aan de beek Krith) werd haar toegezegd dat de Heere ook haar zou onderhouden, totdat de hemel regen zou geven op de aardbodem.

Juist in die zelfde tijd was er een landbouwer die het dagloon der armen verkort had, volgens Jac. 5: 4. Toen kreeg ze van 's hemelswege een inwendige last om die man de gevolgen van zijn handelwijze voor ogen te stellen. Hoe dat het geschrei der armen zou komen tot in de oren des Heeren Zebaoth. Ze voldeed onder verzuchting tot de Heere aan die last en mocht die man voor ogen stellen hoe schrikvol en gevaarlijk zijn toestand was. Hoe hij het loon der dagloners met geweld ingehouden had en hoe hij de waar, die hij verkocht, vervalst had. En dat dit in de dag der dagen tegen hem getuigen zou als hij, zonder verzoening gevonden te hebben in de enige offerande van Jezus

Christus, moest vallen in de handen van een heilig en rechtvaardig God, om daar eenmaal rekenschap te geven van al zijn goddeloze wanbedrijven.

De man het zo moeilijk met zijn geweten, dat hij onophoudelijk uitriep: "Vrouw, zwijg, anders gooi ik je de deur uit."

Maar ze antwoordde: "U kunt niet doen wat u wilt, want ik ben in Gods hand. Ik kan tegen u niet zwijgen, want daar staat geschreven: *dat zo deze zwijgen, de stenen haast roepen zullen*. En ik moet het u uit Gods Naam aanzeggen. En als ik nu 's Heeren last uitgevoerd heb, zo ligt het voor uw rekening. De Heere zal u nazien en zal u gewis bezoeken."

De uitwerking daarvan was, dat hij het ingehouden loon teruggaf en voortaan het loon hoger zette naar de oude gewoonte, zodat veel arme mensen zeiden: "Ik wenste wel dat er velen waren, zoals die vrouw is."

Toen ter tijd kregen we de voorspelde droge zomer. Bijna alle regenbakken waren leeg en veel mensen werden ongesteld door gebrek aan goed drinkwater. En evenals Elia gezonden werd naar de beek Krith, zo werd mijn moeder gezonden naar de hierboven gemelde man, met de belofte dat die haar zolang zou onderhouden, totdat de Heere regen zou geven op de aarde. Ze ging er heen en deelde hem de Goddelijke openbaring mee, waarop hij zei: "Dat is goed, zolang ik heb, kunt u krijgen tot de laatste emmer toe." Hij hield ook trouw woord, totdat eenmaal de tijd aanbrak dat hij genoodzaakt werd om te zeggen: "Nu, vrouw Soeteman, dat is nu uw laatste emmer water. Nu kan ik u niet meer helpen, want ik heb niet meer." Ze dankte hem en zei: "Nu zult u eens zien wat God doen zal, want ik heb met een getrouw en onveranderlijk God te doen, waar ik nooit een feil aan gevonden heb en al zijn beloften zijn ja en zijn in Hem amen."

Toen ze huiswaarts gekeerd was, viel ze in een overstelpende verootmoediging, hoe de Heere zo getrouw voor haar en de haren gezorgd had. Ze mocht de Heere vurig bidden, dat Hij regen zou geven op de aardbodem. Want dat mensen en beesten als het ware bedwelmd waren van dorst en het aardrijk gekloofd en gescheurd was vanwege de grote droogte. En zo, als ze haar gebed geëindigd had, antwoordde de Heere haar, *dat Hij water zou gieten op de dorstige en stromen op het droge*. Zoals de Heere het haar beloofd had, vervulde Hij het op een punt des tijds in een ogenblik. Want eer er twee uren verlopen waren, werd de hemel met wolken bedekt en we kregen een milde en verfrissende regen, zodat het ganse aardrijk en mensen en beesten erdoor verkwikt werden. Toen ging ze buiten staan en zei: "Wel Heere, Heere, wat zijt Gij toch een getrouw en weldadig God. In ieder druppeltje dat uit de hemel valt zie ik Uw Goddelijke hand. Wat zal ik U toch vergelden voor al Uw weldaden? Hier kan ik het niet genoeg doen, maar als ik in de hemel ben, dan zal ik mijn hart eens ophalen. Want dan zal ik eeuwig zingen van Gods goedertierenheén."

GENADE VERHEERLIJKT IN EEN BUURJONGETJE.

Als men zulke getuigenissen hoort, dan zijn de Elia's nog niet uitgestorven. Zulke mensen zijn tot een zegen in hun huis en ook in de plaats van hun inwoning, zoals je ook leest van Elia in dat zelfde hoofdstuk. Hoe in het huis der weduwe het ene wonder het andere verbeidde. Ten eerste, dat het meel uit het vat en de olie uit de kruik net zo lang duurde totdat de hemel regen gaf op de aardbodem. En toen deed hij weer een wonder om haar dode zoon levend te maken. Geen wonder dat Jacobus in zijn zendbrief dat nog eens herdenkt en er van zegt: "Het gebed des rechtvaardigen vermag veel."

Dat brengt mij nieuwe stof in herinnering met de bemoeienissen, die de profeet had met de zoon van die weduwe. Hoewel op een andere wijze heeft mijn moeder dat ook eens ondervonden.

Een kind in haar buurt werd aangetast door de kroep in de keel. Mijn moeder kreeg inwendige bemoeienissen met dat kind en mocht het opdragen aan de troon der genade. Ze bad de Heere vurig, dat Hij het kind in genade mocht aannemen.

Toen ze het gebed geëindigd had, kreeg ze behoefte het kind te bezoeken. De Heere zei tot haar: "Wat gij doet, doet dat haastiglijk." Ze ging er heen en kwam bij het kind. Toen ze in huis kwam, strekte dat kind haar beide handjes tot haar uit en riep: "Buurvrouwje, bidden." Ze ging in het gebed en vond een vrije toegang tot de troon der genade. Toen ze het gebed geëindigd had, toonde het kind met gebaren (daar het niet meer spreken kon), dat het een welgevalen nam in hetgeen gebeden was en blies enige ogenblikken daarna de laatste adem uit. De Heere kwam haar toen voor met deze woorden: "Uit de mond der jonge kinderen en der zuigelingen heb Gij U lof toebereid." Zodat ze mocht geloven dat het kind in de hemel is.

HERTROUWD MET D. VAN DALE.

Nu wil ik de lezer nog kort meedelen, dat toen ze bijna drie jaren weduwe geweest was, de Heere haar bekend maakte, dat Hij een andere weg voor haar had uitgedacht, namelijk dat ze zou hertrouwen. Hetwelk de Heere ook enige tijd daarna kwam te bevestigen. Ze huwde met D. van Dale,² secretaris en gemeente-ontvanger te dezer plaats, die voor haar een zorgdragende man en voor de kinderen een zorgdragende vader was, om al de belangen van haar en van haar kinderen op een zeer bijzondere wijze te behartigen. En zulks ook nog betoonde zelfs tot in haar nageslacht.

Zij hadden het voorrecht één weg te bewandelen en onder één en dezelfde Koning te dienen.

Hoewel ze nu van veel zorgen ontheven was, zo had ze toch nog in een ruime mate haar deel in de oude toezeggingen van: "Vele zijn de tegenspoeden des rechtvaardigen."

WONDERLIJKE BEWARING VAN KINDEREN.

Dat ondervond ze al spoedig in dat kind, dat ter zee vaarde. Die deed een reis naar West-Indië en daar zijnde werd bijna de gehele bemanning van het schip aangetast zo erg, dat de kapitein dacht, door een besmettelijke ziekte. Dat was dat de ziekte in het schip zat en er een ziekenzaal voor huurde aan de wal. Hoewel ze toen zulks nog niet wist, gevoelde ze toch zo'n bezwaar over haar kind, dat ze gedurig het aangezicht des

² Dyonisius Dale was secretaris van de Gemeente Herkingen. Hij was getuige bij het huwelijk, 17-4-1891 van Pleun Ruit, geb. 9-11-1858 te Dirksland en aldaar overl. 21-6-1899. Hij trouwde met Anna de Wachter, geb. 9-7-1867 te Den Bommel, weduwe van Willem A. Bakker, geb. 27-8-1855 en overl. 23-12-1887 te Herkingen. Anna staat bekend als **opoe Ruit** uit Dirksland. Het valt op dat Maria van Beek haar naam niet noemt. Anna ging vanaf haar jeugd met haar ouders naar Stad aan 't Haringvliet waar ds. D. Bakker regelmatig voorging. Haar man Willem behoorde daar ook. Van de bekering van Willem was de wijde omgeving getuige. In Stad werd in 1854 een Christelijk Afgescheiden Gemeente gesticht. Na 1 jaar sloot men zich aan bij de gemeenten van ds. Ledeboer, Van Dijke en Bakker. Later ging de gemeente over naar de Doleantie. Ds. Bakker overleed 1889, daarna kwam Ds. Ruben preken te Herkingen. M. Ruben, geb. te Axel 1840, werd predikant te Terneuzen en bediende de 11 gemeenten van de Nederduits Gereformeerde Gemeenten. In Herkingen ging sinds 1872 ouderling Leendert van der Sluijs (1833-1909) voor in een kerkgebouwtje behorend bij de groep van ds. Bakker.

Heeren voor hem mocht zoeken en de Heere bidden, of hij bewaard mocht blijven voor alle gevaren, waaraan hij blootgesteld was.

En de Heere deed haar de toezegging, dat Hij dit doen zou, uit Ps. 89: "Mijn hand zal, hoe 't ook ga, hem sterken dag en nacht." En wat er verder volgt in het 10e en 11e vers. Toen zei ze: "De Heere zal hem bewaren, maar als er een brief komt, zullen jullie zien waarom ik zo bezwaard geweest ben."

En dit werd ook bevestigd toen we de brief kregen. De inhoud was hoofdzakelijk over die ziekte, dat hij ook zelf in die ziekenzaal had gelegen. Dat ze met hun tieners op een zaal lagen en dat er in één nacht negen stierven. De doktoren waren verwonderd, dat hij nog leefde.

Zo ziet u hier bij vernieuwing duidelijk, dat het gebed des rechtvaardigen veel vermag bij de Heere. En ook, dat verborgen dingen geopenbaard worden aan degenen die Hem vrezen. Toen de brief gelezen was, zei ze: "Heb ik het jullie niet gezegd, ik heb met een getrouw God te doen, Die mij alles openbaart en mijn gebeden hoort en verhoort in de hemel." Verder zei ze: "Wel Heere, Heere! Wat zal ik U toch vergelden voor al Uw weldaden aan mij bewezen?"

Op een andere tijd (of het er voor of er na geschiedde, kan ik mij niet herinneren) zei ze: "O, van Dale, mijn kind heeft een ongeluk. Ik heb hem driemaal horen roepen: "Moeder, moeder, moeder!" Je moet de datum maar goed onthouden en je zult zien dat het zo is. Want de Heere openbaart mij nooit iets, of het komt uit." En hoewel vader ze neerzette en zei dat het wel aanvallen van de vorst der duisternis konden zijn, het baatte niets.

Enige tijd later kregen we een brief, waarin vermeld was, dat hij een groot ongeluk gehad had. Hij was van boven uit de mast in een kettingbak gevallen, zodat geheel zijn rug geheeld moest worden. Hij had hiervoor geruime tijd in het hospitaal gelegen. We zagen de datum na en het was even op dezelfde tijd. Wat dunkt u lezer, is hier de profetie van Amos ook niet duidelijk bevestigd: "De Heere, Heere zal geen ding doen, tenzij Hij Zijn verborgenheid aan Zijn knechten, de profeten, geopenbaard hebbe." En ook aan Zijn uitverkoren volk.

Toen deze beproeving geëindigd was, had ze weer en andere. Ze werd bij een ander kind gehaald, dat bij een landbouwer in dienst was. Die kreeg vliegende reumatiek. De dokter werd gehaald en alle middelen werden beproefd om de onrustbarende pijn te stillen. Maar alles bleef vruchteloos. Het kind schreeuwde overluide van smart. De dokter zou het laatste middel nog aanwenden om het te laten slapen. Maar niets mocht baten. De pijn verzwoeg alles. De dokter zei tot de omstanders, die nog al vele waren: "Als jullie nu met zijn allen in hadden, wat dat jongetje alleen in heeft, dan slapen jullie allen 24 uur."

Maar toen alles vruchteloos scheen en er geen raad meer op aarde was, was er nog raad in de hemel. Toen werd ze het met God eens en kreeg haar kind over te geven. En zodra dit gebeurd was, kwam er een wending en het gevaar was geweken. De Heere zou hem ondersteunen op het ziekbed en in zijn krankheid. Zijn hele leven veranderde en het kind herstelde van dat ogenblik af.

En ze kreeg tot moedgeving in al haar wederwaardigheden in dit leven deze toezegging: "In de wereld zult gij verdrukking hebben, maar hebt goeden moed, Ik heb de wereld overwonnen." Waarmee de Heere haar wilde leren, dat ze op deze wereld niet anders te verwachten zou hebben. En dat ze zich maar gereed moest houden om met Israël zich te schikken om God te ontmoeten. En dat dit bij vernieuwing zijn vervulling had, zal uit het volgende blijken.

Haar oudste zoon, die, zoals reeds vermeld is, ter zee vaarde, kwam met acht dagen verlof om afscheid te nemen. Want hij moest voor de tijd van vijf jaar naar Oost Indië. U kunt nagaan, geliefde lezer, dat ook in deze bij vernieuwing het moederhart was aangedaan. Toen de tijd van scheiden aanbrak, o, wat schreide ze om dat kind, dat ze in geen vijf jaar en misschien nooit meer zien zou. O, wat heeft ze gebeden en gesmeekt, of de Heere hem mocht bewaren in al de gevaren waar aan hij blootgesteld was. En dat de Heere hem mocht bewaren voor al de strikken en netten die voor hem gespannen waren. Wat heeft ze de Heere wel aangelopen als een waterstroom en de Heere voorgedragen, dat Hij toch een alomtegenwoordig en almachtig God was. Wat heeft ze wel duizendmaal uitgeroepen: "Ik ben vader Jacob gelijk, toen hij treurde over het gemis van Jozef." Maar wat is ze ook menigmaal door de Heere ondersteund en versterkt door de woorden: "En Ik zal zijn hand in de zee zetten, en zijn rechterhand in de rivieren." En dan mocht ze altijd geloven, dat ze hem nog eens levend terug zou zien.

Maar wat is dat geloof menigmaal in de beproeving geweest. Want nauwelijks was hij in Oost Indië aangeland, of de oorlog tegen Atjeh brak uit.³ Wat heeft ze dikwijls uitgeroepen: "Wel Heere, is er een smart gelijk mijn smart." Ze was als met barensweeën aangedaan in het bidden om zijn behoudenis. Dat God hem toch in het midden van het oorlogsvuur bewaren zou. Maar toen ze hoorde, dat er in de krant stond, dat er van het Nederlandse volk zoveel gesneuveld waren, maakte de duivel haar wijs, dat hij allang dood was en daarom ook al haar bidden tevergeefs. O, wat had ze het toen doodsbenauwd. Ze vluchtte naar een eenzame plaats en stortte haar klacht uit voor het aangezicht des Heeren en zei: "Ach Heere, Heere, mocht Gij het mij toch bekend maken of mijn kind nog leeft."

En de Heere hoorde en verhoorde haar vanuit Zijn vaste woonplaats in de hemel en maakte haar bekend dat haar kind nog leefde. Dat Hij voor de doden niet meer liet bidden. Toen leidde de Heere haar met haar geest in het oorlogsvuur en daar zag ze hoe dat er aan zijn rechter- en linkerhand vielen, maar dat hij staande bleef. En de Heere toonde haar, dat Hij Zijn Goddelijke hand had in het besturen van de oorlogswapenen. En de Heere kwam dat geloof te versterken uit Ps. 91: "Gij zult niet vrezen voor de schrik des nachts, voor de pijl, die des daags vliegt, voor de pestilentie, die in de donkerheid wandelt, voor het verderf, dat op de middag verwoest. Aan uw zijde zullen er duizend vallen, en tienduizend aan uw rechterhand; tot u zal het niet genaken." Toen beloofde de Heere haar, dat Hij hem gezond en wel tot de ouderlijke woning zou doen weerkeren.

Ook werd haar de tijd en de plaats getoond, waar ze hem zou omhelzen. Terugkerende uit het verborgene, riep ze mijn vader en zei: "Van Dale, mijn kind leeft nog. God heeft het mij getoond en ik heb de kogels zien vliegen. Aan zijn rechter- en linkerhand vielen er neer. Maar hij bleef staande. Je zult het wel zien als er een brief komt. Daar zal het wel instaan. Mijn kind zal goed en wel thuiskomen en daar op dat plekje (de plaats in huis wees ze aan) zal ik hem omhelzen. En het zal geen dag en ook geen nacht zijn, maar in de avond laat. En er zal driemaal op de deur geklopt worden. Je moet het maar achterop kijken, want het zal zeker zo gebeuren, want ik heb met een getrouw en onveranderlijk God te doen."

³ De oorlog begon als een expeditie tegen de zeerovers die hun basis hadden in Atjeh. De oorlog begon in 1873, nadat het Sumatratraktaat Nederland de vrije hand had gegeven. Engeland stond hiermee Nederland toe om in Atjeh orde op zaken te stellen. Toen de zeeroof niet ophield en de Sultan hulp ging zoeken in het buitenland, verklaarde Nederland Atjeh de oorlog.

't Zal dan de lezer niet ondienstig zijn, een getrouw verhaal te vernemen van de uitslag van deze openbaring. We kregen dan, nadat enige tijd verlopen was, een brief waarin vermeld stond, dat zijn kameraden aan beide zijden gesneuveld waren. En dat er een bloedig gevecht had plaats gehad. Maar dat de Heere hem als een groot wonder bewaard had. Hierin ziet u, dat Zijn verborgenheid met de oprechte is en geopenbaard werd aan degenen, die Hem vrezen en aan degenen, die Zijn verbond houden en die aan Zijn bevelen denken, om die te doen.

Nu zal ik de lezer verder meedelen hoe haar zoon is thuisgekomen. We hadden in de krant gelezen dat het schip, waar hij op was, uit Oost-Indië naar Nederland vertrokken was. Maar datzelfde schip, zo lazen we verder, was met grote averij binnengelopen in Kaap de Goede Hoop. Het was daar gesloopt, als niet bestand zijnde de reis naar Nederland te kunnen doen. Nu werden al degenen, die met groot verlof naar huis gingen, met een ander schip meegestuurd. Wij, niet wetende welk schip, hadden niet de minste berekening wanneer hij thuis zou komen.

Op een avond zeer laat werd er op de deur geklopt (zoals de Heere haar getoond had). We doen open en zeggen: "Kom binnen!" Na zijn binnenkomst stond moeder op en zei: "O, God, dat is mijn kind." En ze omhelsde hem op dezelfde plaats, die God haar getoond had, en op dezelfde tijd, die God haar bepaald had. Mijn moeder was als het ware overstelpt van blijdschap. Eensdeels omdat haar langverwachte kind thuis kwam, anderdeels omdat God op zo'n kennelijke wijze Zijn openbaring, die Hij aan haar gedaan had, vervuld had. Ze riep maar onophoudelijk uit: "Wat zijt Gij toch een wonderdoend God." In een ogenblik tijds was ons huis vervuld met belangstellenden, die (wonderlijk genoeg) 's avonds zo laat nog niet op bed lagen. Mijn moeder, overstelpt van blijdschap, riep uit: Nu moeten jullie allemaal voor mij zingen:

*"Wat zal ik, met Gods gunsten overlaán,
Dien trouwen HEER' voor Zijn gená vergelden?
'k Zal, bij de kelk des heils, Zijn Naam vermelden,
En roepen Hem met blijd' erkent'nis aan."*

Al wenende zong mijn moeder mee en zei: "Ach Heere, al doet Gij nu nooit meer iets aan mij, dan heb ik reden genoeg om u eeuwig groot te maken." En ze zei met Asaf: "Ik zal dan gedurig bij U zijn; Gij hebt mijn rechterhand gevat; Gij zult mij leiden door Uw raad; en daarna zult Gij mij in heerlijkheid opnemen. Wien heb ik nevens U in de hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde. Bezwijkt mijn vlees en mijn hart, zo is God de Rotssteen mijns harten en mijn Deel in eeuwigheid."

Zie hier weer een bewijs van Gods weldadigheid, die Hij betoont aan het volk hetwelk Zijn getrouwigheden bewaart.

Nu zal ik de lezer nog een openbaring, die ze gehad heeft, beschrijven en vervolgens haar laatste ziekte en dood. Zoals dan reeds gemeld is, had ze de toezegging, *dat ze in de wereld verdrukking zou hebben*. En dit is ook vervuld tot in het einde van haar leven. De Heere had haar geopenbaard, dat haar nog een grote verdrukking te wachten stond. De Heere zou één van haar kinderen, voor haar, door de dood wegnemen. Dat ze dit zeker geloofde, daarvan gaf ze genoegzaam blijk. Want ze was zeer zwak en had dikwijls zware ziekten. Als haar dan gevraagd werd of ze niet dacht, dat ze sterven zou, dan was haar antwoord: "Welnee, mijn werk is nog niet afgedaan. Ik zal het je wel vooruit zeggen als ik ga sterven." Zoals de Heere haar geopenbaard had, zo is het ook vervuld.

Het behaagde de Heere haar oudste dochter na een kortstondige ziekte door de dood weg te nemen. Nalatende vijf kinderen, allen te jong om dat gewichtvol verlies te beseffen. Wat ze onder dat verlies afgedaan heeft, zullen diegenen wel beseffen, die

dergelijke verliezen geleden hebben. "Wel Heere", zei ze, "ik durf U geen ongerijmde dingen toe te schrijven. Maar wat een harde weg is dat voor mij. Als U er mij niet door helpt, dan bezwijk ik er onder. Vroeger ben ik daar blijven zitten met vijf kinderen en nu heb ik er in mijn oude dag alweer vijf van mijn kind. Ach! Heere, Heere", zuchtte zij, "mocht Gij mij genade geven om de last, die Gij mij oplegt, te kunnen dragen. Mocht Gij mij nog eens blijken en bewijzen van die oude goedertierenheid geven. Ach! Heere, Gij hebt het toch beloofd: Ik ben Uw God en Uws zaads God? "

Als ze zo zuchtte en haar hart voor de Heere uitstortte, zo kwam de Heere haar voor: "Mijn Verbond zal Ik houden en in Mijn beloften zal Ik niet feilen. Ik ben een Man der weduwen en een Vader der wezen." En de Heere heeft Zich ook in deze niet onbetuigd gelaten. Hij heeft ook op een bijzondere en zeer kennelijke wijze voor die wezen gezorgd. En zelf heeft ze in betrekking tot die kinderen de ondersteunende hand Gods mogen ondervinden.

LAATSTE ZIEKBED EN DOOD.

Vestigen we nu nog uw aandacht op haar laatste ziekbed. Ze kreeg op een maandagmorgen een hevige benauwdheid. Bij haar komende vroeg ik haar: "Hebt u het benauwd, moeder? "

"Ja", antwoordde zij, "Ik zal ziek worden en dat zal mijn laatste ziekte zijn. Ik zal nu nog wel niet sterven, maar er van opgericht worden doe ik ook niet. Ik zal nog wel een poosje hier blijven, want mijn werk is nog niet geheel afgedaan. En wat ik nog te doen heb, weet ik niet, maar toch zal ik van deze ziekte sterven."

Ze is ook nog bijna vier maanden bedlegerig geweest, eer ze de tijd met de eeuwigheid heeft verwisseld. Dat haar laatste werk nog niet afgedaan was, zal uit het volgende blijken.

Haar zoon, die al de ellende en de wederwaardigheden met haar had doorleefd, en mede lastdrager was in al haar kruis en druk, en in al haar benauwdheden had meegeleefd, die zoon had het ongeluk (uit kracht van gulle toegevendheid, om hulp en crediet te verlenen aan zijn naaste), dat zijn zaken achteruit gingen. En dat was van dat gevolg, dat hij door een van zijn schuldeisers op een ontzettende en onrustbarende wijze achtervolgd werd. Zodat hij, in een staat van kennelijk onvermogen verkerende, veroordeeld werd om binnen drie dagen (indien hij niet voldeed) voor onbepaalde tijd gegijzeld te worden.

Dat was voor haar een grote smart. Ze zei: "Ach! Heere, Heere, moet ik daar nog voor hier blijven? Moeten mijn ogen die ellende ook nog aanschouwen? Moet mijn kind dat lot ook nog ondergaan? Ach, Heere, mocht Gij het nog genadiglijk voorzien. Gij, ziet het en Gij weet het wel, Heere. Hij wil graag voldoen, maar is in een staat van onmacht."

Terwijl ze zo werkzaam was, komt de Heere haar met kracht voor: *Met zijn twisters zal Ik twisten, en zijn verdrukken zal Ik verbrijzelen, want Ik onderhoud mijn lot.*

Zij was daardoor zo opgewekt en opgebeurd, dat ze zei: "Mijn kind, wees maar niet ongerust, want ze zullen je niet in de gevangenis werpen. Ze zullen er nog berouw van hebben, dat ze je dit aangedaan hebben. De Heere zal wel voor je zorgen, want Hij ziet en weet je bereidwilligheid en kent ook je onmacht." "Maar", zei ze, "je moet nog twee dingen leren. Je moet eerst leren van mensen af te zien. Die helpen wel als ze zien dat een mens vooruit gaat in de wereld en als wind en getij gunstig staan. Maar in tijd van nood zullen ze je verlaten. Let er maar goed op, je zult er op een enkele na bedrogen mee uitkomen. En in de tweede plaats moet je meer op de Heere leren zien, want als alle mensen je verlaten, dan blijft er nog een God over in de hemel. En Die

helpt in nood. Ik wens, dat je met lijdzaamheid en geduld je lot mag dragen, want Hij zal je zeker helpen en redden, als je het onderwerp onder de Heere wordt."

"Eén zaak", zei ze, "daar heb ik spijt van. Als de Heere je in staat stelt de verplichtingen na te komen, moet je dat spoedig doen, anders zul je eens wat zien en horen. Daar zou het land van gewagen, want (wat hij gedaan heeft) is niet van de Heere geweest. Je kent hem zo goed als ik, dat zijn godsdienst in zijn hoofd zit. En de Heere zal op Zijn tijd wel met hem afrekenen."

Na die tijd heeft ze onvoorwaardelijk al haar kinderen en haar zaken in de hand des Heeren overgegeven. Op mijn vraag of ik nog eens wilde telegraferen aan mijn broer of dat ze er soms nog iets tegen te zeggen had (mijn broer was al meermalen over geweest, maar kon nooit lang blijven, daar ze een langdurig ziekbed had), zei ze: "Wel nee, mijn kind, ik heb er in mijn leven al zo veel tegen gezegd en voor gebeden. Hij zal dat toch nooit vergeten. Ik geef hem nu aan de Heere over."

Op mijn vraag of ze nog iets tegen mijn zusters te zeggen had, zei zij: "Wel nee, mijn kind, ik heb er altijd mijn plicht als moeder voor gedaan, dat weten ze ook wel. Ik heb er al wat tranen en gebeden bij de Heere voor gedaan en voor allemaal. Ze zullen mij genoeg missen, maar ze zullen mij toch nooit vergeten."

Op mijn vraag of ze nog iets te bevelen had tegenover mijn vader, zei ze: "Ja, mijn kind, die moet jij en moeten allemaal na mijn dood blijven erkennen als je vader, evenals toen ik nog leefde. Want hij heeft altijd betoond een vader te zijn en dat toont hij nog op een bijzondere wijze aan het nageslacht. En dan draag ik je op om na mijn dood de vrede met elkaar te bewaren over het geringe beetje, dat ik nog nalaat. Want geld heb ik niet. Ik heb altijd van de Heere geleefd."

"En dan", zei ze, "moet je zorgen voor mijn begrafenis. Je vader is veel te zwak en heeft te veel bezigheden. Die zou er nogal vergeten. Maar je moet zorgen dat ik een eervolle begrafenis heb. Niet om mijnentwil, maar om 's Heeren wil. Je moet al mijn en jullie vrienden verzoeken. Je moet er niet één vergeten." Ze noemde ze zelf bij name. "En als ik dan begraven word", zei ze, "moeten jullie met elkaar zingen, Psalm 42 vers 1:

*"Als een hert gejaagd, o Heere,
Dat verse water begeert,
Alzo dorst mijn ziel ook zere
Naar U mijn God hoog geëerd,
En spreekt bij haar met geklag:
O, Heer' wanneer komt die dag,
Dat ik toch bij U zal wezen,
En zien Uw aanschijn geprezen?"*

"En dan", zei zij, "heb ik nog één verzoek, dat jullie na mijn dood vrede houdt onder elkaar."

En zo is mijn geliefde en dierbare en onvergetelijke moeder, na zo'n kort testament of uiterste wilsbeschikking gemaakt te hebben, op 17 maart 1891, 73 jaar oud, ontslapen in haar Heere en Heiland, in de hope des eeuwigen levens. Om daar voor eeuwig vervuld te worden met alle volheid Gods en *om verzadiging van vreugde te genieten en lieflijkheden aan Gods rechterhand eeuwiglijk en altoos*. En gerangschikt te worden *met die honderd vier en veertig duizend verzegelden, die van de aarde gekocht waren*. En om daar te horen, volgens Openb. 7: 13 tot 17: "En een uit de ouderlingen antwoordde, zeggende tot mij: Dezen, die bekleed zijn met lange witte klederen, wie zijn ze en van waar zijn ze gekomen? En ik sprak tot hem: heer, gij weet

het. En hij zeide tot mij: Dezen zijn het, die uit de grote verdrukking komen; en ze hebben hun lange klederen gewassen en hebben hun lange klederen wit gemaakt in het bloed des Lams. Daarom zijn ze voor de troon Gods en dienen Hem dag en nacht in Zijn tempel; en Die op de troon zit, zal hen overschaduwē. En ze zullen niet meer hongeren en zullen niet meer dorsten, en de zon zal op hen niet vallen, noch enige hitte. Want het Lam, Dat in het midden van den troon is, zal hen weiden, en zal hun een Leidsman zijn tot levende fonteinen der wateren; en God zal alle tranen van hun ogen afwissen."

Ziedaar, geliefde lezers, ik heb u zo kort mogelijk haar leven en sterven meegedeeld en heb ook hierin genoegzame redenen gevonden om met David te zeggen: "Let op de vrome en ziet naar de oprechte, want het einde van die man zal vrede zijn."

En in aansluiting daarop wil ik u nog verder meedelen, dat de gunst en de weldadigheid haar stoffelijk overschot vergezelde tot de nederdaling in de groeve der vertering. Van verscheidene plaatsen waren haar vrienden gekomen om haar de laatste eer te bewijzen. Het was een lijkstatie, daar oude mensen van zeiden, te dezer plaatse nooit een zo grote gezien te hebben. Dus ze had geen ezelsbegrafenis, maar werd op een zeer plechtige wijze ter aarde besteld.

Na de nederdaling in de groeve, deed Ds. Ruben, Gereformeerd leraar van Terneuzen, een hartroerende en zaakrijke aanspraak, naar aanleiding van Openbaring 14:13: "Zalig zijn de doden, die in den Heere sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat ze rusten van hun arbeid en hun werken volgen met hen." Toen haalde hij aan, dat deze vrouw zalig was, als behorende tot degenen, die van de aarde gekocht waren. En dat ze die zaligheid al reeds deelachtig was naar haar ziel. En dat ze dit eenmaal zou deelachtig worden naar ziel en lichaam beide, ten jongsten dage, als Christus zal verschijnen op de wolken des hemels en de doden onverderfelijk zullen opgewekt worden. Dat ze nu reeds rustte van haar arbeid, want dat de rechtvaardigen zullen rusten op hun slaapsteden, een iegelijk, die in zijn oprechtheid gewandeld heeft. En dat hij haar daarvoor in haar leven gekend had en dat nu al haar werken haar zouden volgen, die ze in dit leven gedaan had. Ook dat haar gelukzalige staat zou voortduren tot in eeuwigheid. Daarna werd op verzoek van de overledene, op de begraafplaats het 1e vers van Psalm 42 gezongen.

Zie daar, geliefde lezers, als ook haar vrienden en vriendinnen, die haar gekend hebben, hier hebt u een kort en beknopt verslag van het leven en sterven van mijn geliefde en dierbare moeder. Voor zover u ze gekend hebt, vertrouw ik, dat het boekje u welkom zal zijn en de vernieuwde herinnering aan haar bevindingen en lotgevallen, zou de Heere nog dienstbaar kunnen maken tot troost en moedgeving in uw verdere leven. Evenals de oude Jakob, toen hij een gerucht van Jozef hoorde en toen hij vernam zijn heerlijkheid in Egypte en zijn wagenen zag, die hij gezonden had, zo werd zijn geest levendig. Zo wens ik dat het de Heere moge behagen ook uw geest op te wekken en levendig te maken, opdat het mocht strekken tot eer Zijns Naams en tot zaligheid van uw zielen.

Maar u lezer, die nog vreemdeling bent van de voorgestelde bevindingen, uw staat en toestand is ongelukkig. U bent nog een vreemdeling van God en van de Verbonden Zijner belofte en van het burgerschap Israëls. Levende als zonder God in de wereld. Ik wens, dat u bij het lezen van dit boekje uw ongelukkige staat nog mocht leren inzien en nog mocht bewenen en betreuren. En nog heilig jaloers gemaakt mocht worden. Dat het u uit mocht drijven om de Heere te zoeken terwijl Hij te vinden is en Hem aan

te roepen terwijl Hij nabij is. Eer het besluit bare en het voor eeuwig te laat zal zijn. De Heere binde daartoe het gewicht op uw zielen, opdat aan u vervuld worde: Jesaja 55:13: "Voor een doorn zal een dennenboom opgaan, voor een distel zal een mirtenboom opgaan; en het zal den Heere wezen tot een naam, tot een eeuwig teken, dat niet uitgeroeid zal worden." AMEN.

3. De openbaring voor de kerk van God
in Nederland
1873

Afschrift van de brief
van vrouw
Grietje van Schuppen
te Veenendaal

*Aangaande de oordelen Gods over gans Europa,
ook over Nederland,
opdat de Kerke Gods zichzelf schuldig kenne en
wedergebracht worde tot de Heere, om in Zijn
kracht Hem te dienen en voor Hem te leven
met eenparige schouder.*

VEENENDAAL, 16 juli 1873.

Veel geachte Vrienden,

De openbaring, die de Koning der kerk mij gegeven heeft in de dingen die haast geschieden moeten.

Mijn werk is voortgekomen uit het intrekken der subsidie van de Hoofdcommissie der Christelijke School te Amsterdam. Omdat, wij Gereformeerd zijnde, zij ons ten onrechte die gelden onthielden, en zij die gelden niet uit hun eigen beurs gaven, moest ik dat onrecht den Heere aanklagen.

Waarop de Heere mij voorkwam met deze woorden: "Dan zullen alle hoogmoedigen en allen die goddeloosheid doen, een stoppel zijn en de toekomstige dag zal ze in vlam zetten." Met die woorden kreeg ik een overzicht over ons ganse werelddeel, en vooral kwamen mij de huichelaars en de naamchristenen helder onder het oog. Die zag ik het ook zo bang hebben bij bovengenoemde oordelen als Benhadad, toen hij van kamer in kamer vlood. Zij zullen zich niet weten te verbergen als het alles doorzoekend oog Gods komt.

De volgende morgen was het mij niet meer zo helder, maar ik was met de Heere in alleenspraak, en zeide: "ach Heere, het is mij zo een vreemd gezicht, mocht Gij het eens opklaren, zo het toch van U geweest is." Toen kwam mij de Koning der kerk helder onder het oog en wel met deze waarheid:

"Want Hij komt, want Hij komt om de aarde te richten in gerechtigheid en de wereld in alle rechtmatigheid."

De wederklank van die waarheid moest ik uitboezemen: *"Gezegend is Hij, Die komt in den Naam des Heeren; ja wij zegenen U, uit het huis des Heeren; ja wij zegenen U al te saám."*

Nu kwam mij de kerke Gods op aarde onder het oog, zoals zij van de Vader aan de Zoon ter vrijmaking en ter verlossing is overgegeven; waarvan het ene lid hier en het andere daar verspreid lag; en dus voor ons oog geen *geheel* lichaam meer uitmaakt. Ja, de kerke Gods hier op aarde is geheel onzichtbaar. ***Maar daartoe, om die kerk te herstellen, zou de Koning der kerk komen om de aarde te richten.*** Echter zal het *Zijn* werk zijn om Gods volk nog eens kenbaar te maken op de straten en de huichelaar en de naamchristen openbaar te maken, die nu een hogen toon aanslaan en Gods ware volk onderdrukken en hun uitroeien; die zullen, indien zij niet geheel worden uitgeroeid, toch geen onderdrukkers der kerk meer kunnen zijn, want de Heere zal ze toch ten onder brengen en zij zullen zich tot de vijanden keren.

O, wat zag ik Gods volk weer dicht ineens gesloten, gelijk als in de dagen der Apostelen, één hart en één ziel. En ik zei: "Heere, wanneer zullen deze dingen zijn"? Hij antwoordde: "Ziet het is nabij, voor de deur."

Twee dagen later, toen ik nog overdenkende was wat de Heere tot mij gesproken had en dat "Hij komt, Hij komt" zich nog gedurig in mijn verlangen en in mijn ziel herhaalde kwam mij deze waarheid voor: "Maar wie zal dan bestaan als Hij verschijnt? Want Hij zal zijn als het vuur des goudsmids en de zeep des vollers. Hij zal zitten en de kinderen van Levi reinigen als goud en beproeven als zilver."

En ik zei: "Heere, Heere, ook ik zal niet kunnen bestaan." Niet dat ik ontkende dat de Heere mij had wedergeboren en vernieuwd door Zijn Heilige Geest en mijn ziel niet geborgen was in de steenrots Christus, maar meer om de afmakingen voor de Heere en dat ik, de weeën over Sions breuk kennende, ook niet als wind gebaard had en den lande geen behoudenis aangebracht had'. Maar de Heere deed mij de kracht gevoelen

van deze waarheid: "Hij versteekt mij in Zijn hut, Hij verbergt mij ten dage des kwaads." Toen toonde mij de Heere **dat Hij de stromen des Geestes zou uitgieten, want dat het alleen door Zijn Geest zou geschieden.**

Enige dagen later kwam mij de Heere voor met deze waarheid: "Mijn volk, ga in uw binnenkamer en verberg u een klein ogenblik tot de gramschap overga."

Toen zag ik de gramschap Gods afdalen van de hemel en dat ieder van Zijn volk zou nodig hebben, dat de Heere mij beloofd had: 'dat de Heere ons verstecken zou in Zijn hut, ten dage des kwaads'. En dit zal geschieden, zo waarachtig als er een God is.

Twee dagen later zat ik te denken hoe dikwijls ik land en volk op mijn hart had gevoeld, met een aandrang in mijn gemoed om het op te dragen aan de Heere om redding en herstel, maar dat ik altijd als iemand die aan een gesloten deur kwam, weer heen moest gaan. Wel heeft de Heere mij wel eens vergunning gegeven dat ik mijn eigen schulden en noden nog eens weer kwijt mocht raken, maar 's lands zaken bleven mij toch verzegeld.

Maar nu kwam mij in een ogenblik voor, dat ik de Kerke Gods alleen in het oog kreeg, zo vervallen en uiteengerukt als zij is. Toen werd mij de Fontein, geopend voor het huis Davids en voor de inwoners van Jeruzalem, ontsloten. Dáár mocht het mij door genade gegeven worden, de Kerke Gods, die heden ten dage (op leven en dood zal worden opgeroepen ten strijde) zo ontoegerust, zo bezoedeld, zo onrein is, op te brengen en te laten gaan door de zee der Bloedfontein en daar weer uitkwamen 'als schapen die uit de wasstede opkomen en geen derzelve was jongeloos'.

Wat mocht ik daar **die herstelde kerk weer heerlijk aanschouwen, en de Geest maar door zien trekken als een doorlopend vuur. ja, nog sneller dan op de Pinksterdag.** Ik galmde uit: "'t Rechtvaardig volk zal welig groeien", enz.

Drie weken heb ik gejuicht en gejubeld over het heerlijk vooruitzicht dat ik had. De Koning der kerk was mij altijd dierbaar en altijd maar als een overwinnend Held onder het oog. En het was mij een eer voor Zijn Naam en zaak waardig geacht te worden smaadheid te lijden. Daarna werd ik begerig van den Heere te weten wat toch mijn werk zou zijn als Hij de aarde kwam richten.

Na drie dagen in de verzuchting voor de Heere geweest te hebben, stortte de Heere onmiddellijk van den Hemel een vreugde in mijn ziel. Maar ik kon niet onderscheiden wáárover dit was. En ik zei: "Heere, dat is iets dat ik op aarde niet kan dragen, dat is voor de Hemel; och, doe mij toch weten waarover ik zulk een vreugde moet bedrijven."

De volgende morgen stond ik weer met diezelfde hemelse vreugde in mijn hart op en toen kwam mij deze waarheid voor: "Johannes zag een molensteen in de zee geworpen en alzo zal Babylon zinken en niet weder opstaan."

Nu toonde mij de Heere **de Antichrist** enz., de Antichrist, 'de hoer, die daar zit op vele wateren, uit wiens zwijmelwijn al de volken der aarde gedronken hebben', ook ons land met volle teugen. En hoe dat alles van de aarde werd weggevaagd in een uur (dat is schielijk en onverwachts), en hoe dat alles verwoest zal worden. "Vergeldt haar uit de drinkbeker waaruit gij gedronken hebt, vergeldt haar dubbel, naar dat zij u gedaan heeft." (Openbaring 18, 19)

En toen was het: "Bedrijf vreugde over haar, gij hemel en aarde, gij profeten en apostelen en allen gij die God vreest, gij allen, klein en groot. En de vier en twintig ouderlingen vielen neder en zeiden: *Amen, Hallelujah! Amen.* En zij zeiden ten tweeden male: *Amen, Hallelujah!.*"

Ook mijn ziel zei: *Hallelujah, Amen*, op dit grote werk der verlossing. Nu wist ik waarom ik vreugde moest bedrijven: *over de val van het grote Babylon*. Toen heb ik dagen achtereen maar gejubeld en gezongen:

*'t Juicht al voor 't aangezicht des Heeren,
Hij komt, Die de aarde zal regeren,
En richten vol van Majesteit,
De wereld zal gerechtigheid,
En 't mensdom Zijne waarheid eren.* Psalm 96:9

*Dan zal 't gejuich ten hemel dringen,
Dan zullen wij Gods eer,
Bij opgestoken vaandels, zingen,
Uw wens vervull' de Heer'.
'k Weet nu, dat Gods gezalfden Koning,
Geen heilgoed zal ontbreken.
Want God zal, uit Zijn hemelwoning,
Hem sterken op Zijn smeken.* Psalm 20:3

Ja, dan zullen wij Gods eer, die lang vertrapt en vertreden lag, wederom zingen.

Daarna bracht mij dit alles in een hevige strijd en die bracht mij alweer opnieuw tot de Heere. Want het werd mij door vrienden voor de voeten geworpen *dat de tijd voor zulke grote gebeurtenissen nog niet rijp is*. Maar de Heere kwam mij voor met deze woorden: "Ziet, Ik kom als een dief in den nacht, zalig is hij die waakt."

En daarna sprak de Heere weer tot mij na vele overwegingen: "De bijl ligt alreeds aan de wortel der bomen." Daarna toonde mij de Heere waarin de bijl voor ons reeds aan de wortel der bomen lag. Dat is in de rumoeren, die wij zien in het binnen- en buitenland. Ja, in ons gehele werelddeel staat alles als buskruit. En als er een vonkje van 's Heeren gramschap invalt staat alles in lichte, laaie vlam.

Toen heb ik de vijand als ruige kevers op ons land zien aanrukken en ik zei: "Och Heere HEERE, is het dan een vastelijk besloten verdelging"? Twee dagen ben ik in mijn geest staande voor den Heere gebleven, zeggende: "Heere! zult gij dan de rechtvaardigen met de goddelozen ombrengen"? "En Abraham bleef nog staande voor het aangezicht des Heeren." Zo was het ook met mij, om nog een overblijfsel af te smeken in het land, dat de Heere zo dikwijls had uitgeholpen door ons te bevrijden van vreemde overheersing, en dat wij nog een eigen beheer mochten blijven behouden.

Pleitende op het eeuwige genadeverbond, opgericht met Zijn volk in ons land, bad ik dat Hij ons toch niet mocht aanzien in hetgeen wij uit onszelfen zijn, maar hetgeen Hij Zijn volk gemaakt had in de Enige Algenoegzame Middelaar des Nieuwen Verbonds. O, wat vond ik dáár een toegang in schuldbelijdenis tot de rommelende ingewanden Gods; om daar te blijven liggen, tot de Heere Zijn aangezicht wendde en mij in geloofsvertrouwen de zaak uit de handen nam, hoe dat Hij een overblijfsel zou laten in ons land. En dat Hij Zijn volk wel zou reinigen van zijn schuim. Maar dat het overblijfsel zou wederkeren tot de sterke God. En dat het overblijfsel onder een eigen beheer zal gerekend worden. Maar ach, het zal zo klein en weinig zijn.

Daarna kreeg ik met onze koning te doen, of de Heere onze koning daartoe nog gebruiken wilde, dewijl er voor Hem toch niets te wonderlijk is. Maar na veel

verzuchtingen toonde mij de Heere dat de koning het niet zou zijn die Hij daartoe verkoren had. Want de koning werd voor mijn aangezicht afgesneden als regerend vorst en ook niemand van zijn huis. ***Maar ik heb over ons land zien komen een Republikeinse regering in de vreze Gods en alzo de Kerk geheel vrij gezien van de staat.*** Kerkelijke regering en politieke regering onderscheiden lichamen, maar de politieke regering de voedster van des Heeren Kerk.

Dan zal de Sabbat weer geheiligd worden, de spoortreinen op zondag zullen niet meer rijden. Dan zal de Heere verheerlijkt worden door het recht.

Maar wat zal er al niet vooraf gaan voor het zóver is? Dat ieder met zijn eigen schuld vlak moge neervallen voor de Heere. Zo bewerkte mij de Heere, dat ik drie dagen als in de Geest ter aarde heb gelegen en maar uit heb moeten kermen:

*"Wij hebben God op 't hoogst misdaan
en zijn van 't heilspoor afgegaan."*

En zeide met Jeremia: "Mijn ingewand, mijn ingewand, ik heb barenswee. O wanden mijns harten, mijn hart maakt getier in mij. Want mijn ziel hoorde het geluid der bazuin en het krijgsgeschrei, breuk op breuk werd er uitgeroepen. Want de dochter Sions weent, zij breidt hare handen uit, zij is als in de eerste kindernood, zij zegt: Wee; mijn ziel is moede vanwege de doodslagers." Dat was letterlijk mijn toestand. Gedurig was het weer mijn bede of het nog lang moest duren dat de Heere met zulke vreselijke oordelen en gerichten zal komen.

Daarop kwam die waarheid met kracht op mijn hart: "Sla de sikkel aan, want de oogst is rijp. Kom aan, daal henen af, want de perskuip is vol tot overlopend toe."

Toen ben ik tien dagen geweest, dat ik nooit anders de Zone Gods kon aan mijn geest vertegenwoordigen als met het uitgestrekte blinkend zwaard over gans Europa. Onder dit alles had ik deze troost, dat de Heere mij in alles wel zou doen delen in Zijn oordelen, maar dat Hij mij, met de mijnen, zou verbergen in de schuilplaats des Allerhoogsten. Dit hield mij toen op de been. En ik mocht daarna elf weken lang de vrede Gods smaken voor mijn ziel die alle verstand te boven gaat.

Ik heb veel gezien van de benauwdheid en twijfelmoedigheid onder al de volken, dat het nabij komen zal aan de benauwdheid, in de dag aller dagen. Want de mensen zal het hart bezwijken van vreze; en twijfelmoedigheid zal wezen onder de volken. Want de Heere staat haastig gereed om te komen met drie gerichten: hongersnood, zwaard en pest.

Nadat alles was geschied moest ik zeggen: "Heere, Heere! Hoe kunnen deze dingen zijn? En de Heere zeide: "In stilheid en vertrouwen zal uw sterkte zijn."

*"De Heer' zal in dit moeilijk leven,
Zijn erf- en bondvolk nooit begeven.
Het oordeel keert vol majesteit,
Haast weder tot gerechtigheid.
Al wie oprecht is van gemoed,
Die merkt het op en keurt het goed."*

Groet allen die Jezus liefhebben in oprechtheid.

16 juli 1873,

G. VAN SCHUPPEN.

Bovenstaande brief van Vrouw Van Schuppen is voor de 1^e keer uitgegeven in het begin van deze eeuw. De uitgever gaf de brief deze titel: 'De oordelen Gods over

Nederland.' De titel beantwoordt niet geheel aan de inhoud. Vrouw Van Schuppen heeft in de aanhef van haar brief geschreven: *'De openbaring die de Koning der kerk mij gegeven heeft.'*

Haar brief is eerst ná haar dood uitgegeven. Dat blijkt uit onderstaande brief, geschreven in 1909 door een neef van Vrouw van Schuppen. Deze brief werd opgenomen in het boekje: "Komt, luistert toe." Deel IV door J. van Dam.

Veenendaal, 13 mei 1909.

Geachte vriend!

In beleefd antwoord op uw informatie aangaande mej. Grietje van Schuppen, geb. Bijer, kan ik u meedelen, dat ik haar, zijnde een volle nicht van mij, natuurlijk goed gekend heb. Zuster en broers-kinderen, die dezelfde grootmoeder hadden, dat was Grietje Broekhuizen, huisvrouw van J. Hiensch, die een licht in de genade was en voor kinderen en kindskinderen treffelijke beloften had; en wier werkzaamheden in druk verschenen zijn.

De moeder van Grietje van Schuppen, Chrisje Hiensch, was een vraagbaak in deze plaats, natuurlijk met menselijke gebreken. En ik heb in mijn weg ontdekkende onderwijzingen van haar ontvangen. En er zijn reeds drie dochters juichend heengegaan. Onder welke ook Grietje van Schuppen was, die op 20-jarige leeftijd tot ontdekking kwam bij gelegenheid van een zeer zwaar onweer en die bij verdere leiding de bewustheid omdroeg, dat zij het eigendom van Christus was. Zij was wel begiftigd met licht van onderscheid, maar overigens zeer zacht in het behandelen van zoekende zielen.

Dat de toestand van kerk, land en volk haar werk aanbracht, kan ik mij natuurlijk nog zeer goed herinneren, hoewel het ruim dertig jaar geleden is. Ik had teveel achting en liefde voor haar, dan dat ik op die werkzaamheden enige captie (= aanmerking) maken zou. Alleen zult u merken, als wij bij wijze van profetie bepalingen gaan maken, dat het dan wel eens anders gaat, als soms in de naaste toekomst verwacht wordt.

Zij is, zoals u bemerkt, reeds overleden in het begin der Doleantie en heeft met blijdschap de reformatie der kerk aanschouwd.

Haar ziekbed, dat ca. zeven jaren heeft geduurd, was lijden zonder weerga: krampachtige, astmatische aandoeningen, die haar dag en nacht de ademhaling ontzettend bemoeilijkten, gepaard met ontzettende reumatische pijnen en knobbelijck; over welk lijden wij met haar kinderen nog wel eens spreken.

Zij heeft zeven kinderen nagelaten. Bij de jongste zoon wordt de vreze des Heeren gevonden; bij de anderen is een toegekeerdheid ...

Van die brief, toen aan een kennis geschreven, zijn in Zuid-Holland, zo ik bemerkte heb, wel afschriften. Maar in druk uitgegeven heb ik nooit gehoord.

Na haar laatste lijden, dat niet met bijzonder leven gepaard ging en waarvan er vanwege de benauwdheid weinig van 't volk bij haar kwamen, heeft ze op het einde met ruimte getuigd:

*"Straks leidt men haar in statie uit haar woning,
in kleding, rijk gestikt, tot haren Koning," enz.*

Mij dunkt, zo van heel haar leven u iets meegedeeld te hebben.

Zij is uit de strijdende kerk overgegaan in de triomferende, waar geen banden van de staat meer knellen. Ingegaan in het Nieuwe Jeruzalem, in die stad die de zon of de

maan niet behoeft, omdat de Heere haar verlicht; waar geen inwoner zal zeggen: *ik ben ziek*. Waar geen rouw of gekrijt wezen zal; ook geen Kanaänieter; en aldaar zal geen nacht zijn. Dan zal Satan verpletterd zijn onder de voeten van Sions Koning, Die hier Zijn ellendigen recht deed; zal hen eeuwig in tronen met Hem doen heersen, storeloos en altijd.

Zoek dus maar geen grote dingen in Kerk of burgerstaat, maar zie er uw ziel als een buit uit te dragen.

Met gevoelen van hoogachting,

Uw vriend H. de Hiensch Czn.

**3a. Brief van Vrouw Hentinck te Amsterdam
aan een onbekende vriend op Walcheren**

Brief van Vrouw Hentinck te Amsterdam

Amsterdam, 30 september.

Beminde vriend en broeder!

Nog ben ik met u in den Geest. De Heere zegt: *zal ik voor Abraham verbergen wat Ik doe?* De Heere had mij voor ruim een jaar zo krachtig zijn toezeggingen geschonken te midden ener diepte die voor mij onoverkomelijk was. En God bereidde mij voor Zijn sterke toespraak. *Ik ben uw God, de God des eeds en des verbonds; Ik ben uw heil.* En ziet, geen twee dagen of de Heere toonde het te zijn, in redden en dragen. Daarna legde de Heere, die trouwe Verbondsgod, mij op een ziekbed, zodat ik door de zwakte mij met niets meer bemoeien kon.

En ziet, drie dagen en nachten een inleven uit God, zodat één enige, oude Christin mij bevatten kon. Ik lag op een *Huwelijksverbondsbed*. Waar ik geen geloof meer bezat, maar liefde uit het triomfantelijk leven. Wat eenmaal genoten zal worden, geen druk, geen leed, geen lichaam der zonde zat mij in de weg. Hooglied 2, bevestigd. Mijn eigen leven was ik voor die tijd kwijt geraakt. O wonder Gods. Het volk dacht elk ogenblik, *daar gaat ze*. Maar neen, neen ik kwam weer tot mijzelf.

En ziet daar werd er een weg gebaad door den HEERE. Kosteloos naar Weesp, drie dagen. En wij hadden daar drie sabbatten feest. En o, die zaligheden werden mij met volle bekers ingeschonken. Kom, beminde broeder, zingen Psalm 36 vers 3. Een eeuwigdurend zingen. Wie zal Zijn lof verheffen naar waardij?

Kort daarop kwamen vreemdelingen uit Purmerend, die wilden mij spoedig voor hun rekening halen. Daar ik vertrokken was zonder schoenen, buidel of male, *want daar blaast de hoge God maar in*, en de geest werd vaardig. Daar werd in mij bevestigd Jesaja 62: *Gij die des Heeren doet gedenken, laat geen stilzwijgen bij u wezen.* O wonder Gods! Mijn weg kunt gij vinden voor deze reis in Mattheüs 10. Mijn boodschappen voor Vader verricht hebbende, zat ik neer om te bewonderen; hoe ik menigmaal dacht, zó een uitgewerkt vat, ontledigd zitten, vruchteloos aan de grond. Maar zalig uitgewerkt. Dan zette de Koning de zilveren trompetten aan de mond en de Geest blaast daar nu in.

In 't kort wilden zij mij bij een ouderling van Ledeboer hebben. Zij kunnen de reis niet betalen en deze wurm had er niets voor. Maar de Man Christi gaf Zijn ellendige een reispenning. En ach met diepe bewondering moeten wij God bewonderen over Zijn verborgen leringen aan Zijn voeten. Zij verheugden zich het meest, omdat ik uit de weg was gezet. En de Heere leidde mij in, van Sichem tot Gilgal. O mijn beminnelijke Bondsgod! Mijn lichaam werd zwak, want ik stip u maar even aan.

Te Leiden hadden wij bruiloft, en te Zoetermeer vereniging des harten. En nu moest ik met al deze ontvangen genade nog zeggen: *ik weet nog niets*. *Wonderlijk*, zei de HEERE tot Manoach, *is Mijn Naam*. *Wonderlijk* is dat volk. *Zij komen aan door 't Goddelijk licht geleid*. *Hoe menigmaal* zei de apostel, *zijn wij in perikelen*. Maar ook wij, dure tijden, armoede, ziekte, diepte, diepte en de grootste hel, het lichaam der zonde. Dat broeiest van walgelijkheid. Maar toch toenemen, en het rechte toenemen, is een uitgang uit onszelf. God de Drieënige in Zijn vrije giften te omhelzen. Verborgene Godzaligheid, wordt aan den Middelaarstroon genoten. *Al Mijn kinderen zullen van den Heere geleerd worden*. De Heere oefent Zijn deugden en ambten in zulke harten uit, maakt de wegen recht geschikt. Voor elke waarheid moet een gepaste

ziel zijn. Heilig zijn de wegen, die de Heere God met mij houdt. Zie ik met een oog des geloofs op mijn Jezus, en ligt mijn verwachtingen in God, dan zeggen wij: *Uw doen is majesteit en heerlijkheid*. Maar verbergt de Heere Zijn aangezicht en wordt de hemel koper, en de aarde ijzer, och dan zit ik weer eens bij de pakken neer. En toch met Job, *ik weet mijn Verlosser leeft*. Maar om in alles den beelde Zijns Zoons gelijkvormig te worden en nauwelijks zalig te worden. Met Paulus te zeggen: *ik jaag daarnaar, of ik het ook grijpen mocht, hoewel ik door Jezus Christus gegrepen ben*. Heilig zijn de wegen, die mijn Vader met mij houdt. Hij plaagt of bedroeft niet van harte. En al zou God mij nu nog al doden, ik zou evenwel op Hem hopen.

Wij worden maar, lieve broeder, voor- en toebereid. Maar te zitten aan de ronde tafel in het Koninkrijk Gods, daar zullen wij met al het Erf- en Bondsvolk en Keurvolk de Drieënige toebrengen, de lof, dank en aanbidding tot in alle eeuwigheid. *Amen*

Nu beminde broeder en zuster, de lampe Gods lichte over uw tenten en Zijn vriendelijk aangezicht over uw zielen. Zijn kruisverdiensten uwe en mijn staf. Zijn eeuwiggeldende gerechtigheid uw en mijn reismantel door deze woestijn. Dat zij zo.

Na enige heilbiddende en verbondene groeten van mij en mijn man, uw zuster in de Algenoegzamen.

Vrouw Hentinck.

Schrijf mij nu spoedig, anders plaagt mij de vijand, met mijn gebrekkig schrijven. Groet Sion.

(P. s. Deze brief is gericht aan een onbekende broeder, waarschijnlijk op Walcheren)

ANTWOORD DOOR N.N.

Mijn dierbare zuster in de Heere.

Met diepe eerbied voor het werk van de eeuwige Geest Gods heb ik uw zeer gewaardeerd schrijven ontvangen. Vereniging maar ook gemis, lieve zuster, werd mijn ziel gewaar tijdens het lezen van uw geëerde letteren. Zodat mijn ziel moest uitroepen: "O mijn God, o mijn dierbare Zielsbruidegom, hoe wonderlijk zijn Uw wegen, hoe onnaspeurlijk Uw liefde, betoont aan arme en blinde wormen, die niet anders kunnen doen van zichzelf dan hun zalige Heere en Man onteren en Zijn liefde verdenken."

O geliefde, wie kan het wonder uitspreken en naar waarde schatten? Hoe zullen we onze lieve Man en Bruidegom eren? Hoe zullen wij onze trouwe Vader aanbidden en verheffen tot het grootste van onze blijdschap? Ja, dáár, dáár in Zijn Hemel, daar zullen wij eeuwig Hem verheerlijken, daar zullen wij Hem kennen, gelijk wij van Hem gekend zijn.

Dezelfde gangen en hetzelfde leven, daarin heeft onze dierbare Verlosser mij ook willen inleiden en daarvan wil ik u heden enkele dingen neerschrijven, onder inwachting van des Heeren Geest. Onze Zaligmaker heeft beloofd *dat Zijn Geest in ons wonen wil en in al de waarheid leiden*. Die dierbare Geest is van de Vader en de Zoon uitgegaan en overtuigt ons van zonde, omdat wij in Hem niet geloven. Namelijk, óók dat geloof wat vanuit de kennis van de Vader werkzaam is door de eeuwige Verbonds Middelaar.

Onze eerste ouders in de Staat der Rechtheid stonden in een Verbond met hun Drie-enige God. Maar zij en wij in hun lendenen, hebben onze God verlaten en in vergetenis gesteld en het Verbond verbroken. En nu heeft het den Heere behaagd, om een nieuw Verbond te openbaren in het beloofde Vrouwenzaad. Die belofte werd aan Abraham ook gegeven en daarbij een teken en zegel van het Genadeverbond voor hem en zijn zaad. Maar ach, zijn zaad heeft het Verbond al gebroken in Egypteland en zelfs Mozes heeft zijn zoon niet besneden. Waarom de Heere hem tegenkwam en hem wilde doden. Daarop besneed zijn vrouw zijn zoon en wierp de voorhuid aan zijn voeten en zei: *gij zijt mij een Bloedbruidegom, vanwege de besnijdenis*. En enige tijd daarna verbrak Mozes de twee tafelen van de wet waarop die grote belofte van het Genadeverbond bovenaan geschreven stond: *Ik ben de Heere uw God*. En nu was Mozes een type van de meerdere Middelaar en hij vertegenwoordigde zijn zondige volk.

En daar beliefte het de Heere mij in te leiden in die grote Middelaar Gods en der mensen, dat Hij de kruisheuvel van Gòlgotha beklom en daar naakt hing aan het hout. Daar moest hij onze Verbondsbreuk in Adam dragen en boeten. Daar werd Hij schuldig verklaard vanwege ons onteren van de verbondstekens en vanwege ons verbreken van het Verbond der Genade. Ezechiël 16. Hij werd aansprakelijk gesteld en moest de straf van beide Verbondsbreuken helen. Ja, dat was al begonnen bij Zijn besnijdenis, toen Zijn eerste bloed moest vloeien.

Lieve zielsvriendin, daar mocht ik bij Geestes licht het fundament aanschouwen waarop onze vereniging met de Verbonds Middelaar rust. Zijn bloedstorting en opstanding. Ja, deze ligt nog dieper, want ze ligt in de eeuwige liefde van de Vader, die ons aan Zijn Zoon heeft gegeven. *Vader, zij waren Uwe, maar Gij hebt Mij dezelfde gegeven*. En om die gave uit te gaan werken is de Heilige Geest de Herschepper in de tijd. Toen Adam geformeerd werd blies Hij in hem de adem, of geest des levens. En daarin was een afschijnsel van die eeuwige Geest, die een eeuwiglevende geest schiep in het pronkjuweel van de schepping.

Tevoren mocht ik die Gave van de Vader leren kennen als een *Onderpand* in de ziel van onze toekomstige erfenis in de hemel. Nu mocht ik diep onwaardig schepseltje Hem ook leren kennen als de grote *Uitwerker* van de Wil en Raad van Vader en Zoon aangaande het werk der Verlossing.

En daar er een meerderheid van Personen in de heilige Godheid is, wilde Hij ook een meerderheid van mensen maken, de vrouw uit de man. En daarna, zijn die beiden tot één vlees geworden. En de apostel Paulus zegt, *dat deze verborgenheid groot is, ziende op Christus en de Gemeente*. Die huwelijksband werd daar gelegd in het eeuwig voornemen Gods en in de schepping van onze eerste ouders.

Maar de huwelijksband van het Genadeverbond moet ook persoonlijk in de tijd gelegd worden. En dat doet onze Koninklijke Heere Jezus, door Zijn Geest. En dat heeft hij reeds laten afbeelden onder het Oude Testament. Een voorbeeld hiervan is Simson die tot zijn vader en moeder zei: *geef mij die vrouw, die ik gezien heb bij de Filistijnen, want ze is bevallig in mijn ogen*. Waarop zijn ouders zeiden: *waarom ga je naar die onbesneden heidenen toe? Is er geen vrouw onder de dochters van Israel?*

Ach, het wordt weinig verstaan, maar door het onderwijs van de Geest wordt het inwendig beleefd. Zo deed de Heere Jezus zodra hij Zich in Israel onder de mensen ging begeven. Hij zocht een hoer op in Samaria, een hoer uit Magdala, en Hij zocht Zacheüs op in zijn huis. Toen zeiden de mensen: *Hij is tot een zondigen man ingegaan*. En toen Hij daarna Zijn apostelen uitzond in de wereld, kwam Hij Zelf door het Evangelie onder de heidenen om een Bruid voor Zich in te winnen. En zo heeft Hij ook bij ons gedaan, geliefde, en bij al des Heeren gunstgenoten. *Hij roept en lokt en*

vrijt, om het jawoord voor een eeuwigheid. Deze gang van Hem is onbekend en verdacht bij de wereld, en in onze ogen is het ook zulk een groot wonder dat wij moeten zeggen: wij zien het maar doorgronden het niet!

En als onze enige Bloedbruidegom binnenkomt en ons op het bed van Zijn liefde neerlegt, dan roepen wij uit met de bruid: *Uw linkerhand zij onder mijn hoofd en Uw rechterhand omhelze mij!* O, o, dan blijft de geestelijke vrucht niet uit. En die geestelijke vruchten worden inwendig in het hart beleefd en doorleefd zodat we uitroepen: *aan onze deuren zijn allerlei vruchten, oude en nieuwe, o mijn Liefste, die heb ik voor U weggelegd.*

Maar die geestelijke vruchten openbaren zich ook uitwendig, zodat wij bezwangerd worden uit Hem om geestelijk zaad voort te brengen. En in die geestelijke dracht en barensweeën gaat het er wel eens wonderlijk aan toe. Er komen tijden dat wij moeten uitroepen: *wij waren bevrucht, wij hadden de smarten, maar we hebben niet dan de wind gebaard!* Maar er komen ook tijden dat wij mogen zeggen: *deze en die is aldaar in Sion geboren en de Allerhoogste zelf zal hen bevestigen!* En dat de Heere tot onze ziel spreekt: *uw arbeid is niet ijdel in den Heere.* Dan mogen wij ons geestelijk zaad aanschouwen en zien opwassen. En met Paulus mogen wij getuigen, *dat wij hen in onze banden hebben geteeld.*

En dan komt de eeuwige Geest in ons getuigen dat wij kinderen Gods zijn. En dan verzegelt Hij onze ziel met het geestelijk teken des Verbonds, met de geestelijke besnijdenis des harten. En dan ontvangen wij uit kracht van deze huwelijksvereniging een nieuwe naam, welke de mond des Heeren uitdrukkelijk noemen zal. Hefsibah, *Mijn lust is in haar.* O, dan worden onze beenderen vaardig, ons hart verwijdt, onze ziel zingt in Hem verblijd van 's Heeren wegen.

En in onze diepe smarten vanwege onze vele misgeboorten uit vlees en bloed, krijgen wij een hoop op onze Verbondsgod, die Zijn kerk op aarde wederom zal bezoeken met nieuw leven. De leraar, dominee Fransen zeide, "Maar gij moet niet rekenen op een algehele opwekking voordat de Heere Zijn oude Bondsvolk bekeren zal en zij tot hun God wederkeren."

En dan mogen wij met het oog des geloofs de kerk des Heeren aanschouwen die eenmaal triomferen zal in de hemel met geheel de verlost schare, omringd van de miljoenen engelen, om de lof des Heeren eeuwig uit te galmen. O, dan zullen wij weten wat het zeggen wil, in een Huwelijksverbond te staan met de aanbiddelijke Zoon des Vaders; waar Zijn Vader en onze Vader dan eeuwig alles en in allen zijn zal. Nu geliefde, ontvangen deze letteren, waar de Heere mij nog opening in liefde te geven, maar waarin ik nog zo menigmaal moet klagen, dat ik Zijn huwelijksliefde zo slecht heb beantwoord. Maar ook daarvoor ligt er verzoening in Zijn Huwelijksstrouw, in Zijn ring en in Zijn Zegel.

De uwe voor eeuwig.

4. Katharina Flipse en haar vriendinnen

te

Westkapelle

Geboren 1873, overleden 1941

Katharina Flipse te Westkapelle

Geboren 1873, overleden 1941

Katharina werd geboren op 15 Maart 1873 en was de oudste dochter uit het tweede huwelijk van Pieter Flipse.

Onder een preek van Ds. L. Boone die in die tijd regelmatig in de buurt van Westkapelle kwam preken, is Ka op zeventienjarige leeftijd "getrokken uit de macht der duisternis en overgezet in het koninkrijk van de Zoon Zijner eeuwige liefde." Aan ds. Boone was ze heel nauw verbonden en onderhield ze correspondentie. Ze ging van tijd tot tijd bij hem logeren.

Na 1891 stelde L. Cijssouw, die even buiten Westkapelle woonde, zijn schuur beschikbaar, waar het Woord bediend werd door Ds. D. Janse, oefenaar N. H. Beversluis en oefenaar L. Boone. Tijdens deze diensten klonken voor het eerst de Psalmen van Datheen weer in het openbaar te Westkapelle. In die tijd is Ka Flipse, op ca. zeventienjarige leeftijd, in het hart gegrepen onder een preek van L. Boone.⁴

Dit voorgaan van sommige leraars is toch weer afgebroken, mogelijk door tussenkomst van de kerkenraad uit Aagtekerke. Na de vereniging van de Kruisgemeenten en de Ledeboeriaanse gemeenten in 1907, mocht ds. Boone niet meer preken in deze gemeenten, omdat hij zich afzijdig hield. De mensen die niet meer konden kerken in de Ned. Hervormde Kerk in het dorp, liepen naar Middelburg, Meliskerke of Aagtekerke. De Gereformeerde Gemeente te Westkapelle is ontstaan vanuit de Ledeboeriaanse gemeente te Aagtekerke.

Ka heeft veel jaren in bekommering haar weg moeten gaan, maar heeft ook kennis aan de Persoon en het werk van Christus gekregen. Dit was uit Job 33 vers 24: *"Verlos hem, dat hij in het verderf niet nederdale; Ik heb verzoening gevonden."*

Omdat ze niet getrouwd was, leefde ze met haar ouders. Ook haar broer Pieter, welke na het overlijden van hun ouders, bij haar gebleven is.

⁴ Laurens Boone werd geboren te Wolfaartsdijk, 1 november 1860. Na op verschillende plaatsen gewerkt te hebben, werd Boone te Biezelingse boerenknecht. Vanaf 1889 was Boone oefenaar in Borssele en van 1890 tot 1899 in Krabbendijke.

Op 26 december 1899 werd hij te Terneuzen als predikant bevestigd door ds. David Janse. Op 25 februari 1904 te Sint Philipsland bevestigd door ds. N. H. Beversluis. Hij diende de Oud Gereformeerde Gemeente van Sint-Philipsland van 1904 tot 1934.

Op 22 maart 1879 trouwt hij met Pieterella Roosendaal. Uit het huwelijk werden elf kinderen geboren, van wie hij er tijdens zijn leven vijf naar het graf moest brengen. Twee op zeer jeugdige leeftijd te Schore en Krabbendijke. Zijn dochter **Lauwrina** was 24 jaar en liet een man met vier kinderen achter. Op haar graf kon ds. Boone slechts de woorden uiten: Dag Lauwrina, tot op den jongsten dag. Ook stond hij aan het graf van zijn dochter Elizabeth (26) en zijn zoon Eliza (42). Op 25 april 1935 stierf hijzelf. Ds. W. H. Blaak die op 12 september 1934 nog door ds. Boone als zijn opvolger in het ambt werd bevestigd, leidde in 1935 de begrafenis die door duizenden mensen uit heel Nederland werd bijgewoond.

Zie: *Leven en sterven van Ds. Laurens Boone. Gods genade verheerlijkt aan een doemwaardig schepsel*. Zijn bekering, roeping tot het leraarsambt en enkele voorvallen uit zijn veelbewogen leven, benevens aantekeningen over zijn laatste uren. Grotendeels door hemzelf beschreven. (Bruinisse - 1935)

Zij had een aangebonden leven aan de genadetroon en kon voor haar oude vader niet loslaten, omdat hij nog voor "eigen rekening" leefde. Ook Ds. Boone spreekt in zijn brieven de oude Flipse, regelmatig aan.

Pieter Flipse Sr. werd op 27 Jan. 1829 geboren. Volgens de notulen had hij op 29 Dec. 1893 zijn lidmaatschap opgevraagd van de Hervormde Kerk.

Eerst is zijn vrouw gestorven. Zij was langdurig ziek, maar niet altijd aan haar bed gebonden. Ze zaten aan tafel te eten, toen ze plotseling zei: "Daar komt de dood."

Haar man vroeg vervolgens: "Ben je dan toch bereid?"

Haar antwoord hierop was: "Voor eeuwig verloren." Zo is ze gestorven.

Maar nu het wonder voor de oude Flipse, "ter elfder ure werd hij nog in het hart gegrepen." Toen Flipse over zijn innerlijk leven begon te spreken zei zijn dochter Ka: "Maar vader, dáár kan je toch niet over praten?"

Zijn antwoord was: "Deze ellendige riep, en de Heere hoorde." Psalm 34 vers 7.

Hij heeft daarna niet lang meer geleefd, maar is eind December 1908 overleden.

Ds. Boone schreef hiervan in zijn brief van 1 Febr. 1909: "Ja vrienden, het zal voor uw vader wat wezen, dat hij de kroon daar mag neerleggen."

Daarna leefde Ka met haar broer Piet, die zelf dat leven wat zij bezat niet kende, maar altijd met haar meegeleefd heeft. Ze hebben samen veel gezongen. Ook Psalm 77:1

Mijn geroep uit angst en vrezen

Klimt tot God het Opperwezen.

Ka haar zuster *Tine Flipse* was getrouwd met Johannes Houmes, een zoon van Willem Houmes, de grondleger van de Gereformeerde Gemeente te Westkapelle. Ze hadden twee dochters en drie zonen. De dochters Willemina en Abigaël Houmes, kwamen dikwijls bij hun tante Ka. Zij leerde hen de verzen van Mac-Cheyne, die voorkomen in het Catechisatieboekje van Hellenbroek: "*Eens was ik een vreemd'ling voor God en mijn hart.*" Volgens haar eigen getuigenis had Ka hier kennis aan gekregen. Toen ze de verzen kenden, moesten ze het ontelbare keren zingen.

De predikanten die in de gemeente voorgingen, logeerden bij haar. Ze liet hen in haar eigen bedstede slapen en sliep zelf op de zolder, in een stoel. Ze kwam dan enkele nachten niet op bed, maar dat hinderde niet want er kwam meestal veel bezoek, die tot in de nacht bleven. Verschillende schuchtere zielen kwamen soms tot in de gang, om ook een woordje op te vangen.

Veel predikanten zijn bij haar geweest, maar de meeste binding had ze aan Ds. Boone, Ds. Heikoop en Ds. Lamain.

De betrekking op Ds. Heikoop was een keer zó sterk, dat ze getrokken werd naar het tramstation. Vroeger reed n.l. een tram vanuit Middelburg tot achter de toren van Westkapelle. Toen ze daar aan kwam, zag ze hem zitten, op doorreis naar Aagtekerke en ze was tevreden.

Brief van Ka Flipse

Onderstaande brief schreef Ka aan haar vriendin de vrouw van J. Reinhoudt in Noord-Beveland, waar ds. Lamain vandaan kwam. De vriendin uit Aagtekerke waar zij over schrijft is Keetje de Visser-Moens.

De tekst waaruit student Lamain preekte was een lijdensstof en 's avonds Jeremia 9:1. Merkwaardig is, dat ds. Lamain later schreef, dat hij preekte uit Jesaja 40.

Geliefde vrienden.

Daar het weer al een tijd geleden is dat ik uw briefje heb ontvangen, dank u ervoor. U vroeg of ik niet eens kwam. Maar vriendin, u moet maar eens komen naar

Westkapelle. Och, en mochten wij dan eens van mond tot mond kunnen spreken over die grote goeddoende God en over ons slecht afmaken tegenover Hem. Ja, het is nog wel een wonder, dat de Heere zulke mannen nog wil zenden gelijk ook Lamain. O vriendin, daar ben ik niet over uitgedacht.

Over de lijdensstof heeft hij gepreekt 's morgens en 's middags de negende zondag en 's avonds over Jeremia negen. *Och, dat mijn hoofd water ware*, en wat er meer volgt, dat eerste vers. Neen, die man heeft zijn zelve zo vrijgemaakt van ons aller bloed. Och, mocht dat nog eens een vruchtje van te zien komen. Och, ik heb toch zo een schuld gevoeld over mijzelf. Neen de Heere is vrij, maar als ik naar mijn zelve kijk dan is het net of er nooit iets nog van terecht zal komen. Daar staat niet te vergeefs, onderzoekt uzelve nauw ook, ja doorzoekt nauw. En ons kunnen het niet, want wij zijn mensen die over het vuil wel over zouden gaan. Maar de Heere doet het niet, of laat ze zonder zegen en dodig. In Psalm 139 staat het ook in vermeld nietwaar?

Vriendin ik heb toch nooit gedacht dat ik zo een slecht mens was en ik raak zo met alles uit. Neen ik weet het niet meer. Vriendin u bent zeker zo niet. En ja dan beleven wij een tijd als de mens iets hoort van Zijn volk, dan maar erover gepraat. Maar daar heb ik zo een walg van. Vriendin als u er soms ook hebt in uw gemeente, och draag ze dan maar op en aanklagen bij de Heere. Maar ook niet op de straat of bij het volk, want wij kunnen onze beste vrienden niet meer vertrouwen.

Och, wat heb ik toch met jaloersheid op die persoon moeten zien. En dan nog maar 22 jaar. Wij waren er zo eigen aan of het een kind van ons was. U hebt ook nog de groeten van hem. Je moest ook maar gekomen zijn naar ons.

Ja en wat is de Heere toch vrij in Zijn bedelen. Daar is een vrouw op Aagtekerke die heeft een grote weldaad ontvangen. Die heeft mogen uitroepen: *Abba Vader, lieve Vader*. Ja en daar is Lamain ook voor gebruikt in het begin; en een paar dagen later doorgeleid. Och, ik heb ze het toch zo gegund, maar ik sta verlegen als ik zulke mensen hoor!

Nu als je komen wil dan laat u het maar weten hoor! Ja ik ben zo in de war, ik moet ophouden. Wees hartelijk van ons allen gegroet. Groet ook uw man en kinderen van mij. Ik ben weer niet zo goed als ik geweest ben. Ik wordt toch zo aan een klein touwtje gehouden. Ik zou zeker de grootste sprongen doen, hé.

Doe ook Jane de Krijger⁵ ook nog de groeten van mij.

Kaa Flipse.

Ds. W.C. Lamain schreef in de **Saambinder**, dat er voor de wereld en voor de vrome godsdienst bij haar geen plaats was. Hij schreef verder over het leven van Ka Flipse:

"Toen ik bij haar aan kwam en gewoonlijk tot maandag overnachtte, begon die vrouw er al aanstonds over wat de Heere gedaan had om een ziel die besloten was geweest, en niet uit kon komen, maar die nu tot opening van haar ziel gekomen was. Het huis was 's avonds weer vol met vrienden en vriendinnen. Sommigen waren bedroefd en anderen opgewekt, omdat de Heere toch niet gans van Zijn volk geweken was. Moed scheppend uit een ander zijn behoudenis. Voor mijzelf was het van binnen ook zo anders geworden. Die nacht en die morgen daarvoor was het zo donker, alsof de Heere nooit meer terug zou komen. Maar die nacht van zaterdag op zondag had ik een paar uur mogen slapen, maar om vier uur verliet ik het bed en werd mijn ziel opgewekt om te zingen. Ik sliep in het woonkamertje en Ka op zolder. Vroeger gingen velen van die mensen niet met een

⁵ Jane Krijger te Wissekerke, was krachtadig bekeerd onder ds. D. Bakker

marmeren of gepolijste trap naar boven, maar in die eenvoudige woningen met een ladder. Het duurde niet lang of ik hoorde ze naar beneden komen. Ik zei: "Mensen kom er maar in dan kunnen we samen zingen." Ik had reeds twee verzen van Psalm 63 gezongen, en toen hebben we met elkander de gehele Psalm gezongen. Een wonderlijke nacht en een gezegende dageraad. Het was als in Psalm 30:4

*Nauw rijst des morgens vroeg de dag,
Of God verleent, in plaats van lijden,
Weer stof tot juichen en verblijden.*

Ja, wanneer de Heere komt, dan is het vol.

*Gods vriend' lijk aangezicht
Geeft vrolijkheid en licht
Voor al' oprechte harten.*

Voor harten die onoprecht zijn in zichzelf, maar die door God oprecht gemaakt zijn geworden.

Ten troost verspreid in smarten.

Daar is altijd aan vooraf gegaan de smart over de zonde, de smart over de val, de smart over de ellende, die zij over zichzelf gebracht hebben door erf en dadelijke schuld.

's Morgens en 's avonds gesproken over de eerste twee verzen van Jesaja 40: "Troost, troost Mijn volk, zal ulieder God zeggen." 's Middags over de 9e zondag van de Catechismus, die naar de orde in Zeeland behandeld moest worden.

Het was een onvergetelijke zondag. Daar mocht onder dat volk liefde en vrede zijn en de Heere gaf nog plaats voor Zijn Woord. En er was die dag nog spijs in Gods huis. Ik had die maandag daar nog wel willen blijven, maar het was weer: *Zeg den kinderen Israëls, dat zij voorttrekken.* (Exodus 14:15)

Het huis van die vriendin was geen paleis, verre van dat, Maar het was zo aantrekkelijk, omdat de bewoonster een mens was, bedeed met de vreze Gods. Nederig, ootmoedig en een aangebonden leven aan de troon der genade. Het was een eenvoudig woning, maar waar bij tijden en ogenblikken de Heere Zelf intrek nam. Zoals wij lezen van Zacheüs, waar de Heere Jezus tegen gezegd heeft: *Ik moet heden in uw huis blijven.* (Lukas 19:5) Zij was arm naar de wereld, maar rijk in God. Al heeft zij vele jaren in bekommering haar weg moeten gaan. Maar zij kreeg gedurig bediening en onderwijzing van de hemel, van die grote Profeet en Leraar der gerechtigheid. Voor de wereld en de uitwendige vroomheid en godsdienst had zij geen plaats. Maar het armste kind des Heeren was er welkom. Zij mocht door genade ook uitwendig leven uit eens Mans verdienste, namelijk: Christus, de Man van Gods raad, de Man van smarte, en de Man van het oordeel. Door genade mocht het ook van haar gezegd worden, wat wij lezen in de derde brief van de apostel Johannes: *Want wij zijn voor Zijn Naam uitgegaan, niets nemende van de heidenen.*

Ik heb Ka wel eens ontmoet, dat je haar in haar tranen kon wassen, buigend onder de goedertierenheden Gods. En riep ze het uit in haar hutje:

*Hoe zal ik toch God Zijn weldaden al
Vergelden? Ik zal de beker heilzame
Nemen in de hand, en des Heeren Name
Met dankbaarheid ik verkondigen zal.* Psalm 116

En als dat dan plaats mocht hebben, (want zij klaagde maar veeltijds over haar gemis) dan zei ik: 'Nu hoor ik uit uw eigen mond, dat u de drie stukken hebt, die in de catechismus genoemd worden: ellende, verlossing en dankbaarheid.' Maar dan duurde het niet zo lang, of de bezwaren kwamen weer op. Dan was het weer: 'Je denkt veel teveel

van mij.' Voor vriend en vijand was duidelijk genoeg, dat het beginsel van Gods werk op de voorgrond van haar leven stond. Een ieder mag er van denken wat hij wil.

Doch nu nog een geval uit het leven van die geliefde vriendin.

Er was een tijd, dat ook de vrouwen in Nederland naar **de stembus** moesten, om te stemmen voor de vertegenwoordigers in de "Kamer." In sommige plaatsen werden de vrouwen beboet. En als zij niet betaalden, moesten zij voor enkele dagen de gevangenis in. Ka Flipse en nog enkele andere vrouwen weigerden om de boete te betalen. Op een dag werden zij door de politie naar Middelburg gebracht, in de gevangenis. Die vriendinnen, (we hebben ze allemaal gekend) moesten enkele dagen in de gevangenis doorbrengen. Doch die vrouwen hebben daar gezegende dagen doorgebracht. Ze hebben met elkander een predicatie gelezen en met elkander psalmen gezongen. Vooral Ka met nog een andere oude weduwe hebben voor hun eigen ziel daar zulke aangename dagen doorgebracht. Eigenlijk hebben zij geweend over het diepe verval van land en volk, dat het ook hun zonde was, dat er wetten werden opgelegd, die ingingen tegen Gods getuigenis. Daarna heeft de Heere hun harten zo verwijdd en verblijdd, dat zij met Paulus en Silas Gode lofzangen mochten zingen als in de gevangenis van Filippi. Toen de conciërge kwam met de mededeling, dat zij weer naar huis moesten gaan, viel het hun tegen. De Heere was zo goed voor hun ziel geweest. Zij hadden ook geen zorg uitwendig. Zij kregen op tijd eten en drinken. Het was voor hen evenals wat vroeger ds. Ledeboer had ervaren in de gevangenis in Leiden, waar hij was voor de Naam en de zaak des Heeren. Hij gevoelde zichzelf zo vrij vanwege de dadelijke tegenwoordigheid Gods in zijn ziel. Voor die vrouwen zijn het ook onvergetelijke dagen geweest. Zij mochten door Christus, het gezegende Hoofd van de Kerk, een open toegang tot de troon der genade hebben.

Ds. Lamain schrijft in *Een Terugblik* deel II, blz. 20, 1981, over **Jane Krijger**.

Ongeveer een uur van ons verwijderd (Wissekerke) waren er ook voor zover het bekend was, enkele van dat volk, die door God uitverkoren waren, geliefd en gekend. Al vroeg werd ik door het volk, dat in onze woonplaats leefde, gestuurd naar een toen oude, ongetrouwde vrouw. Toen ik daar voor het eerst kwam was zij al ver in de zeventig. Haar naam was Jane Krijger.

Jane was in haar eertijds zeer 'ijdel'. Met goud was zij beslagen en haar moeder stijfde haar daarin. Ds. D. Bakker van 's Gravenpolder heeft haar ernstig aangesproken. Zij kwam onder krachtvolle overtuiging onder die leraar over dood en eeuwigheid. Zij liep naar de Noordzee en wilde zich verdrinken. Dus, een einde aan haar leven maken. Ze is in de zee terecht gekomen, maar zij werd door de vloed naar het land gedreven.⁶ Want Jane kon niet verdrinken, dewijl zij onder het zegel der verkiezing lag. Ze is zelfs door die benauwdheid in een zenuwinrichting terecht gekomen. Nadat ze daar een zekere tijd doorgebracht had, heeft het de Heere behaagd de nevelen voor haar ziel op te klaren.

Toen ze genezen was en huiswaarts keerde, bepaalde de Heere op die dag ds. D. Bakker er bij, dat Jane uit de inrichting zou komen. Hij gaf opdracht om het logeerbed op te maken. Jane daarentegen had de bedoeling niet naar ds. Bakker te gaan. Maar door hevig onweer en regenvlagen moest zij onder de leiding der Goddelijke Voorzienigheid schuiling zoeken bij ds. Bakker. De dominee zei: "Jane, je bed ligt klaar."

⁶ Men zegt, dat Jane bleef drijven op d'r boereschorten

's Avonds ging zij eerst nog naar de kerk. De tekst waaruit gepreekt werd was Jesaja 51 : 14: "De omzwervende gevangene zal haastelijk losgelaten worden; en hij zal in de kuil niet sterven, en zijn brood zal hem niet ontbreken." Zij kwam tot licht die avond en zo waren de banden gebroken, die haar mond gesloten hielden.

Wekenlang moest zij spreken uit de liefde en velen hebben haar bezocht, en haar daaruit horen spreken. Veel heeft zij gereisd en bij velen van Gods volk heeft zij mogen verkeren. Ook toen ds. J. Fraanje in Rotterdam-Boezemsingel stond, heeft ze daar in de pastorie verkeerd.

Het is veel door de diepte gegaan. Haar ene broer was een dronkaard en vloeker. De andere, met wie zij samenwoonde, vergiftigde zich met luciferkoppen en stierf zo een vreselijke dood. Door droefheid overmand, meende ze die dagen niet te kunnen doorkomen. Maar zij werd zo in de liefde gezet, dat zij onbewust die tijd doorleefde en hij begraven was voor zij het wist.

Ik heb haar de laatste jaren van haar leven pas ontmoet. Toen was ze aan haar huis gebonden. Ze heeft veel moeten klagen en spreken uit haar gemis. Onder de bestrijding en aanvechting was ze soms wanhopig. Dan riep ze uit: "*En is die liefde, en is die liefde, en is het met die liefde nu gedaan?*"⁷

Na de opklaring is ze enige tijd later in een beroerte gevallen, en als gevolg daarvan een tijd later gestorven in volle vrede. Haar huisje was toen vol met volk. Hoewel arm, heeft het haar nooit aan iets ontbroken. De Heere heeft Zijn Woord altijd wonderlijk aan haar vervuld. Daar zijn wij ook zelf menigmaal getuige van geweest. Zij is haar hele leven een in zichzelf gekeerd mens gebleven. De bekende Leen Potappel schreef eens aan haar: *Blijf je nu altijd verkeren, is er nu nooit een trouwdag?*

Zij is haar gehele leven lid gebleven bij de Gereformeerde Kerk, al kerkte zij daar zelden. Er was op dat dorpje destijds een kleine afdeling van wijlen ds. D. Bakker. De man, die daar voor ging, heb ik ook gekend en ben vaak met hem in gesprek geweest. Helaas, die samenkomst kwam tot een eind.

De laatste jaren kon Jane ook niet meer naar de kerk. Ze kreeg een huishoudster uit Zierikzee, een zekere **Keetje van Dijke**. In haar verstand waren wel afwijkingen, toch was de wortel der zaak er wel. Wij hebben haar ook jaren gekend. Toen zij het verzoek aannam om Jane Krijger bij te staan, deed ze dat uit de liefde en eerbied voor Gods werk, dat in Jane verheerlijkt was.

Op een avond kwam ze gepakt en gezakt met de Zierikzese boot aan de steiger van Kortgene. Ze wist geen weg, en had zoveel kleren, enz. meegebracht, dat ze niet wist, wat ze beginnen moest. Ze riep hard op: *Heere wijs mij toch Uwe wegen*. En de Heere gaf haar antwoord en dat was uit de oude Psalmen, uit Ps. 1 : 4:

God kent den weg en der vromen gemoed.

Hij draagt zorg voor hen en voor haar goed;

Dies zullen zij welgelukzalig wezen.

Daar kwam op datzelfde ogenblik een man met een paard en wagen. Hij vroeg haar waar ze heen moest. Ze zei: *naar Wissekerke, naar een lief kind des Heeren, om haar op te gaan passen*.

Die man werd zo gewillig gemaakt, om die vrouw op de plaats van haar bestemming te brengen.

Menigmaal heb ik op zaterdagmiddag voor die twee zwervers en vreemdelingen op de aarde, een preek mogen lezen. Het grootste was, dat de Heere hen niet heeft verlaten en Jane is na een moeitevol leven gebracht in het Kanaän der eeuwige ruste. Later is

⁷ Citaat uit de Lofzangen Israëls van Groenewegen

Keetje nog geëvacueerd naar Barneveld. De nu reeds lang (in 1949) ontslapen ds. Fraanje vroeg eens aan haar: 'Kee, vertel me eens, wat heb je liever genot of gemis?' Ze zei zo openhartig: 'vanzelf genot'. Maar de dominee zei: 'Ik denk, dat gemis beter voor je is.' Het is inderdaad een zegen, wanneer Gods kind in dit jammerdal mag smaken, dat de Heere goed is naar Psalm 34 : 9, maar het is ook waar de meeste tijd: *Als nu Jeschurun vet werd, zo sloeg hij achteruit; en hij liet God varen, Die hem gemaakt heeft, en versmaadde den Rotssteen zijns heils*, (Deuteronomium 32: 15). Er is ons niets toevertrouwd. Het gemis is vaak meer profijtelijk in ons leven, dan het genot. Een enkele maal in onze studententijd hebben vrienden op een boerderij plaats gemaakt om daar voor te gaan. Ook werd eenmaal de Hervormde Kerk ons aangeboden en afgestaan, omdat het eigen kerkgebouw in die tijd verbouwd werd. Die avond hebben wij gesproken uit Genesis 31 : 13: "Ik ben die God van Bethel."

Omdat het eiland nu geen eiland meer is, vanwege de bruggen, was er een zeer grote opkomst, doch het volk, waar wij in onze jongelingsjaren mee geleefd hadden, was er niet meer. Sommigen waren al jaren in de triomferende Kerk. Het was wel groot, dat ik op mijn eigen geboorteplaats nog mocht voorgaan, maar moest voor mijn eigen ziel zo missen, waar ik zo naar verlangd had. Het waren meer woorden dan zaken, meer dood dan leven; ik kon maar niet in die laagte komen, waar ik zo naar uitgezien had. Teleurgesteld verliet ik 's avonds het eiland.

Zie: Ds. W.C. Lamain, *Een terugblik* deel II.

De stemdwang

Ds. Lamain vertelt over het verplicht stemmen van vrouwen. Het vrouwenkiesrecht werd van een discussie van 5 jaar in 1922 in de grondwet opgenomen. Dit recht werd dwingend opgelegd. Een vrouw die niet ging stemmen wegens gemoedsbezwaar moest een boete betalen of voor de kantonrechter verschijnen. Zo werd Mevr. Kersten door de rechter opgeroepen om haar bezwaren uiteen te zetten. De meeste vrouwen betaalden noodgedwongen de boete.

Ka had een geliefde vriendin die met aardse goederen bedeeld was, Keetje Moens, gehuwd met W. de Visser te Aagtekerke. Zij wilde de boete voor Ka betalen. Maar dat vond Ka niet oprecht. Dan de gevangenis in!

Maar moe⁸ Ka Flipse dacht er anders over. Behalve dat ze geen geld had om te betalen, wilde ze het ook niet lenen of dat anderen het voor haar betaalden. Ze was wars van opgelegde vroomheid en vond het niet principieel om aan het onrechtvaardig gebod van de overheid te gehoorzamen. Dan liever achter slot en grendel in Middelburg.

Samen met 2 vriendinnen werden ze veroordeeld tot 3 dagen gevangenisstraf. De ene was Pieterella Clarisse, 20-3-1890 / 27-2-1952, gehuwd met Pieter Faasse. De ander was Leuntje Westerbeke-Gabriëlse, 24-4-1881 / 29-7-1950, gehuwd met Willeboord Westerbeke.

Op een dag kwam een getraliede koets (de boevenwagen) met paarden ingespannen om de 'overtreders' op te laden en in de gevangenis op de Blauwe Dijk te Middelburg af te leveren. De rit ging langs de Prelaatweg via Aagtekerke. Aan de kant van de Prelaatweg stond Keetje Moens. Ze vroeg de koetsier om te stoppen. Ze hield de koetsier aan en verzocht om haar vriendinnen te spreken. Dat mag natuurlijk niet. Toen strekte ze haar arm uit door de tralies en sprak ze enkele bemoedigende woorden tot Ka en de andere vrouwen, waarop zij de reis vervolgden. De cipier kreeg toen de zware klus om deze vrouwen te bewaken. Maar zoals ds. Lamain schreef, had noch de

⁸ Moe is een verkorte vorm van moei, oud-Hollands woord voor tante.

overheid, noch de medegevangenen voor hen te vrezen. Gewillig zaten ze hun straf uit.

Jannetje Meertens, de vrouw van Jan Ingelse uit de Segeersstraat te Middelburg schrijft in een brief van 15-12-1925 aan Krijn van Gorsel te St. Maartensdijk ook over de stemdwang.

Ze schrijft: ...Met regt, de goddelozen heerschen over ons. 'k Heb ook f 3,- gulden moeten betalen omdat ik niet wezen stemmen heb. Dat viel ook niet mee. 'k Zou eigenlijk moeten gaan zitten. Maar o die gevangenisdeuren. Och, waar is mijn zelfverloochening?

(Uit serie niet gepubliceerde brieven).

Ka Flipse had een wijdvertakte vriendenkring. Omdat ze ongetrouwd was, ging ze regelmatig uit logeren. Geestelijk voelde ze een gemis in het dorp. Er was weinig doorbrekend werk en gemeenschap der heiligen. 'Als je achter de toren komt, dan wordt het al beter', zei ze wel eens.

Er was toen veel meer contact onder het volk van God onderling dan nu het geval is. Zo ging Keetje de Visser-Moens uit Aagtekerke een dagje naar Ka Flipse, om te spreken over de weg die de Heere met Zijn kinderen houdt. Ka haar nichtjes, Willemina en Abigaël Houmes waren ook aanwezig, rond de 10 jaar oud. Het was aan het einde van de 20er jaren. Waarschijnlijk zat de reeds genoemde Pietje Faasse-Clarisse daar ook bij, want zij probeerde dagelijks wel even binnen te lopen bij elkaar.

**Abigaël Houmes, Johanna Westerbeke, Willemina Houmes en Leuntje Brasser
2 nichten van Ka met hun 2 vriendinnen**

Het gebeurde op een dag in de zomer dat ze besloten om 's middags naar het strand te gaan, dan konden de kinderen voeten wassen, zo dat toen genoemd werd, en wat in het zand spelen. De vrouwen namen hun breisel mee.

Toen ze daar zaten verwonderden ze zich in de grootheid des Heeren in de schepping en in de herschepping van een verloren zondaar. Toen het weer tijd was om naar huis te gaan stelde een van de vrouwen voor om nog een versje te zingen, uit Psalm 95. Zij zongen:

*De zee Hem alleen toebehoort.
Hij heeft die gemaakt door Zijn Woord.
Hij schiep ook dat aardrijk bekwame.
Komt laat ons al saam met ootmoed,
Vallen voor onze God te voet.
Hij heeft ons geschapen al 't samen.*

Belofte dat nog zaad zal worden toegebracht

Ka was ook bevriend met Marie den Doelder, blinde Marie uit Terneuzen. (geb. 30-4-1875, overl. 17-3-1960) Daar had zij nog meer vrienden, waaronder Janneke Pijpelink. Marie vertelt in haar levensbeschrijving van een bezoek bij Ka Flipse en het gezelschap wat daar werd gehouden. (Uitgave Stuut te Rijssen, 1979) Dit vond plaats in de tijd toen Ds. B. van Neerbos in Terneuzen stond; 1921-1932.

"Kort hierop kreeg ik een begeerte om naar West Kapelle te gaan naar mijn vriendin K. De reisdag brak aan, maar ziet het stortregende. Ik zuchtte tot de Heere. Hij, Die Elia's gebed verhoorde, kon het nu ook doen. En wat gebeurt? De regen hield op en ik kon op reis. Ik was verblijd daar de Heere mij om Christus wille mijn begeerte vervulde.

Nu, wij zijn aangenaam bij elkaar geweest. Er kwam veel volk en het meel verminderde niet. Maar de dag van afscheid brak weer aan. Er kwamen nog veel jonge meisjes mij gedag zeggen. Wij eindigden met dankzegging, hetwelk mij werd opgelegd en hetwelk ik met vrucht mocht doen. *Het was mij of er nog waren die onder het zegel der verkiezing lagen* en zo scheidden wij. De Heere was goed geweest. Ik kwam goed thuis."

Bij de jonge meisjes waar Marie over schrijft, was ook Abigaël Houmes. Zij trouwde in 1940 met Joost Westerbeke,⁹ die meer dan 40 jaar zitting heeft gehad in de kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente. Na hun huwelijk gingen ze een paar jaar inwonen in het huis van Piet en Ka Flipse. Ka voelde de zielenood van haar nichtjes heel zwaar. "Ik draag zo aan jullie", zei ze wel eens.

Voordat de tweede wereldoorlog uitbrak, is Ka zeer bezwaard geweest. Echter lag haar leven verklaard in Jesaja 26 vers 8: "Wij hebben in de weg Uwer gerichten U, o Heere! verwacht." Zij mocht geloven dat ze vóór het ergste kwam, in een "Hoog vertrek" gesteld zou worden.

Op 20 Mei 1941 is ze overleden. De laatste dagen zei ze, dat ze nog niet van alles los was. Hierbij bedoelde ze ook haar nichtjes, die zoveel bij haar kwamen.

Tijdens één van zijn laatste bezoeken aan haar, vroeg ouderling Cijssouw: "Het gaat naar het einde, hoe sta je er nu voor?"

Alle vrees was bij haar weggenomen, en ze zei: "Ik weet de dag van mijn dood niet, maar wat God doet dat is goed, Hij heeft me altijd verzorgd en zal dit nu ook doen."

In dit geloof is ze gestorven.

Ds. A. Visser uit Aagtekerke heeft ze begraven uit Jesaja 57 vers 1: "De rechtvaardige komt om, en er is niemand die het ter harte neemt; en de weldadige lieden worden

⁹ De samensteller van dit boek is een zoon van dit echtpaar

weggeraapt, zonder dat er iemand op let, dat de rechtvaardige weggeraapt wordt voor het kwaad." Ze heeft niet meer moeten beleven, dat de zeedijk, het dorp en haar huisje gebombardeerd werden en dat het gehele dorp door het water overspoeld is, zodat de Heere bevestigde: *Gij zult mijn kruis eindigen hier.* Psalm 138.

De brieven van Ds. Boone e.a. zijn echter door het water en het vuur niet beschadigd!

Ka was de strijd te boven. De oorlog was echter nog niet voorbij. Haar familie, haar 2 nichten en vrienden moesten nog door zwaar lijden. Ze vertrokken naar Oostkapelle en Domburg, dorpjes die hoger lagen en waar geen zeewater kwam. Daar waren ze ook niet veilig. Door de beschietingen vanaf de zee en de lucht zaten ze in het vuur, wat ook een aantal mensen het leven heeft gekost.

In een kort levensoverzicht schrijft Abigaël Westerbeke-Houmes later:

"Reeds als klein kind had ik veel ontzag en indrukken van dood en eeuwigheid en was steeds bang om onbekeerd te moeten sterven want ben in de waarheid opgevoed, hoewel met veel gebrek en tekortkoming, van ouders, zoowel als onszelf. Als ik aan de dood dacht was die een koning der verschrikking en deed me heel de nachten soms wakker liggen waarbij we dan in onze onwetendheid beloften deden om het kwade te laten en het goede te doen, denkende daarmee Gods recht te kunnen voldoen en daardoor de hemel te verdienen. Het was een slaafse vreze voor de straf der zonde.

Er werden in de tijd nog familieleden gevonden die, naar we mogen geloven, de Heere mochten vrezen in oprechtheid des harten door genade. We zagen daar met ontzag tegen op en waren er dikwijls jaloers op om met dit volk te mogen verkeren. Ik meen in die tijd ook al betrekking te hebben op het houden van het H. Avondmaal, daar mijn tante (Ka) daar aanzat en er dan dikwijls mij voorkwam dat ze ook mij zou meenemen en ik dat toen wel had gewild. Later is dat weer meer weggefallen, maar als we ergens verkeerden waar de wereld hoogtij viert, was ik doodsbenuwd om daar te moeten sterven en dacht dan altijd weer in de hel te zullen terechtkomen. Soms dacht ik iemand achter mij te zien als ik alleen op de weg was en haastte me om weer spoedig thuis te zijn. Het zijn de goedertierenheden des Heeren dat we toen niet vernield zijn en Zijne barmhertigheden over ons nog geen einde hebben.

In het jaar 1940 ben ik dan gehuwd op 1 nov. en de bevestiging had plaats door ds. Visser. Als tekst had hij Jes. 12:4 en daarvan het tweede gedeelte: *"Dankt den Heere, roept Zijnen Naam aan, maakt Zijne daden bekend onder de volken, vermeld dat Zijn Naam verhoogd is."* Van de betekenis heb ik toen niet veel begrepen. Uit ons huwelijk zijn 15 kinderen geboren, waarvan we eentje moesten missen op de leeftijd van 4 weken en de beide laatsten levenloos op de wereld kwamen.

In de **oorlogsjaren 1940-45** zijn we wonderlijk bewaard gebleven daar we anderen zo voor onze ogen zagen vallen en hun leven een einde had. We hebben ook wel een tijd moeten verhuizen van de ene plaats naar de andere maar zijn weer op onze geboorteplaats teruggekomen.

Wat onderscheid ons dan nu van hen die dit niet meer mochten beleven? Ook werd de kerkelijke gemeente weer zo zachtjesaan bij elkaar gevoegd. In die tijd werd mijn man voor diaken gesteld en verkoren. Hij heeft dit toen mogen aannemen en later in het ambt van ouderling mogen voortzetten. ..."

Toen op Kerstdag 1951 mijn moeder op het onverwachtst kwam te overlijden, werd ik ook weer wakker geschud uit de zorgeloosheid, daar de menigvuldige zorgen ons zeer hadden vervuld, want haar laatste woorden die we hoorden vielen als lood op ons harte: *"Dit is de dood en dan voor eeuwig verloren."* Het sneed ons door de ziel en we

werden gewaar: *"Haast u om uws levens wil want de tijd is voorts kort en als kaf gaat de dag voorbij."*

Het was toen erg bang want die ure kon ook voor ons aanbreken en misschien wel spoedig, daar we weer een kind verwachtten. Ook werd het onderscheid toen opgemerkt tussen die, die God dient en die Hem niet dient, want ook mijn tante had ik zien sterven en die kon rustig op haar einde wachten en betuigen: *"De Heere is goed en recht. zo ontfermt Hij wiens Hij wil en verhard Wie Hij wil."*

Daarna zelf op het ziekbed komende en verstoken zijnde om op te gaan naar Gods Huis, werd ik bij het lezen van Zondag 1 van de Heidelb. Catechismus wel vertroost met deze woorden:

Zou God Zijn gena vergeten?

Nooit meer van ontferming weten?

Ik heb daar toen veel over gedacht, maar kon niet geloven dat het nog mogelijk was voor mijzelf. Toen heb ik wel veel gevraagd: *"Is er dan nog een middel om de welverdiende straf te ontgaan en tot genade te komen?"* Van onze zijde is er geen verwachting, maar de Heere werkt nog om Zijn Zelfs wil en tot Zijne eere. ..."

Kerkelijk leven te Westkapelle

Zoals gezegd, liepen een aantal mensen van Westkapelle naar Middelburg, naar de Gereformeerde Gemeente. Onder hen waren Willeboord Verstraate, Willeboord Peene en Jan Faase. Ze liepen elke zondag naar Ds. P van Dijke. Dit was een afstand van 16 km. heen en na de middagdienst weer 16 km. terug naar huis. En over welke onverharde wegen in de winter?

Later gingen enkelen naar Meliskerke. Daar was oefenaar Jan Vader voorganger. Hij was een geoefend man in het geestelijk leven. Vrijgemaakt van de wet en dienend onder het juk van Christus, naar de regel van het eeuwig Evangelie. Heel scherp onderscheidde hij tussen geestelijke dienstbaarheid en Evangelische vrijheid. Niet alleen bij eerstbeginnende mensen in het geestelijk leven, maar ook bij Gods volk in een afwijkende toestand. Zijn nagelaten brieven tonen duidelijk dat hij een echte volgeling van Jezus was en anderen daartoe aanspoorde.

In de zestiger jaren waren er op Walcheren twee Chr. Geref. Gemeenten, in Middelburg en Meliskerke.

In Meliskerke was de later bekende Jan Vader ook lid van deze gemeente.

Ondanks dat hij hier lid was, werd hij door de kerkenraad van de Ledeboeriaanse gemeente van Aagtekerke aangezocht om daar de gemeente te "stichten". Na veel bezwaren, is hij er later toch voor ingewonnen en heeft in 1877 daar zijn eerste oefening gehouden.

Nog steeds bleef hij lid van de Chr. Geref. gemeente te Meliskerke, maar nadat hij ook in andere gemeenten van Ds. Ledeboer sprak, werd hij in Meliskerke afgevoerd.

Jan Vader kon er zich niet mee verenigen dat David Janse op 16 Dec. 1883 tot predikant bevestigd werd.

Rond 1890 is deze gemeente te Meliskerke overgegaan naar de Kruisgemeenten, die bediend werd door ds. Fransen. Door controverse tussen ds. D. Janse en Jan Vader ontstond verwijdering. Dat had zulke ernstige gevolgen, dat Vader niet meer mocht voorgaan als oefenaar in Aagtekerke. Hij werd voorlopig geschorst op 19 juni 1889. Hij was sinds 1877 met *oefenen* (preken van een ouderling of lid van de gemeente) in

Aagtekerke begonnen. Men drong er bij hem op aan dat hij, ondanks zijn schorsing, toch zou blijven voorgaan. Dit resulteerde erin dat in Vaders woonplaats Meliskerke een huis werd gehuurd van Adriaan Melis om daar godsdienstoefeningen te houden. De woning van Melis was al spoedig te klein voor het houden van de kerkdiensten. De latere kerkmeester Jacobus de Korte, die zelf als jongen de diensten daar meemaakte, schreef, dat het niet alleen te klein maar ook te primitief ingericht was met schragen en planken om op te zitten. Hijzelf zat enkele keren zelfs in het aan de woning grenzende geitenstalletje.

In april 1890 werden de diensten al verplaatst naar de schuur van Christiaan Tissink. Dorsvloer en graantas boden voldoende ruimte om de gemeente te herbergen. Daar kon wel vergaderd worden in de zomer, maar na het binnenhalen van de oogst bleef er geen ruimte over voor de kerkdiensten.

Intussen was men begonnen met de bouw van een kerk op naam en land van Jan Vader. Het land lag ten noordoosten van het dorp, tussen de Torenstraat en de Molenweg. De kerk was alleen bereikbaar langs een voetpad. Op 3 augustus 1890 werd de kerk in gebruik genomen. Jan Vader sprak voor deze gelegenheid over Zacharia 4:6: *"Niet door kracht, noch door geweld, maar door Mijn Geest zal het geschieden, zegt de Heere"*.

Op 14 september 1891 ging Ds. Fransen de eerste keer voor in de kerk van Jan Vader. In deze dienst bevestigde hij de gekozen ambtsdragers. Hiermee ontstond een kerkelijke gemeente met een kerkenraad. De middag daarna, 15 september 1891, ging Ds. Fransen weer voor in de gemeente en doopte toen 10 kinderen. De gedoopten zijn: Jacoba Peene, Jacoba Faasse en Johanna Faasse uit Westkapelle, Lena Sturm uit Oostkapelle, Jacobus Wagenaar uit Serooskerke, Christiaan Wisse en Pieter Faasse uit Aagtekerke en Jan, Catharina en Jacoba Provoost uit Domburg. Het valt op dat niet één van de kinderen uit Meliskerke komt.

Er waren in de gemeente van Jan Vader 2 vrouwen die grote bekendheid kregen.

Ten eerste, **Willemien Faasse**, de kosteres. Willemina werd geboren 25-11-1841 te Westkapelle, d. v. Jan Faasse, geb. 17-2-1814, overl. 27-2-1901; dijkwerker, gehuwd met Poulina Huibregtse. Jan Faasse liep 's zondags met enkele vrienden van Westkapelle naar Meliskerke.

Willemina trouwde te Zoutelande op 8-5-1874 met Jozias **Verhage**, geb. Meliskerke ong. 1843, boerenknecht. Jozias overleed 48 jaar, 27-8-1891 te Meliskerke.

Willemien Faasse had grote achting onder Gods volk en bij anderen. Volgens de overlevering ging er zoveel van haar getuigenissen uit dat de dokter die haar bezocht in haar laatste dagen tot tranen toe bewogen werd, hoewel hij beslist geen zachtvaardige man was. Zij was heel nauw aan Jan Vader en aan ds. Fransen verbonden. *Domenie Franse, dat is een ziénér!* zei ze.

In 1904 vroeg ze ontslag als kosteres en stelde voor dat haar dochter Susan dit werk wilde overnemen. **Suzanna Verhage**, geb. ong. 1875 te Meliskerke, trouwde te Meliskerke 27-9-1901 met Adriaan Olijslager, geb. Zoutelande, 35 jaar, landbouwersknecht, zoon van Jan Olijslager en Suzanna Labruijère. Jan Olijslager was ouderling te Meliskerke.

Suzan en Arjaan zijn koster geweest tot 1949. Als meisje had Susan reeds een sterke geestelijke binding aan Jan Vader. Eén van de door Vader zelf geschreven boeken gaf hij haar in 1892 als geschenk. Susan was niet alleen een begenadigde vrouw, maar ook wijs. De predikanten die in de gemeente voorgingen logeerden meestal in het kleine huisje van Arjaan en Susan. Zo ook ds. Kersten.

Willemien Faasse en Susan

Eens had ds. Kersten een klein kind meegenomen toen hij in Meliskerke logeerde. In de kleine woonkamer waren 2 bedsteden. Het echtpaar sliep in de ene en ds. Kersten in de andere bedstee. Maar nu het kind. Geen enkel probleem voor ds. Kersten. Hij nam 2 stoelen en tussenin een laag bankje. Omdat het bankje te laag was legde hij daar een grote Statenbijbel op. Toen een paar dekens en klaar was Kees. 'Pa', zei het kind, toen ze erop lag, 'het is zo hard'. 'Foei, schaam je kind', zei Pa. Zo ging dat vroeger. En nu? ¹⁰

Een zoon van Willemien Verhage-Faasse heette Lein, geb. Westkapelle, 28 j. landb. tr. 21-5-1909 te Meliskerke met Dina Westerbeke, 27 j. d. v. Adriaan Westerbeke en Antonia Hendrikse. Adriaan woonde te Westkapelle. Hij was krachtdadig bekeerd, van de kermis getrokken en in de Voorzienigheid gebracht in de gemeente van Jan Vader. Hij was nauw verbonden aan oefenaar Kersten. Toen de Gereformeerde Gemeente in Westkapelle geïnstitueerd werd, bleef hij nog enkele jaren in Meliskerke kerken. Daarna ging hij over tot de Gemeente in Westkapelle, 1925.

De bijeenkomsten werden eerst gehouden in het 'Gebouw', een kamer van de Ned. herv. Kerk; later in de *School met den Bijbel*. Op 14 Oktober 1921 werd op een mansledenvergadering te Westkapelle besloten met 27 tegen 2 stemmen, over te gaan tot het stichten van een zelfstandige gemeente. De gemeente zou dan samenkomen in de verbouwde schuur van W. Houmes in de Koestraat, voor f 3,50 per week, waarbij het onderhoud voor zijn rekening blijft. Zie: *Door water en vuur*, door Joh. Westerbeke, blz. 55.

¹⁰ BIJ DE MENSEN VERACHT MAAR BIJ GOD UITVERKOREN. Uit het leven van Jan Vader, oefenaar te Meliskerke. 2^e brochure in de serie: *Kinderen Gods op Walcheren in de 19^e en 20^e eeuw*. Theologienet.nl

Vriendinnenkring van Ka Flipse te Westkapelle

Pieterrella Clarisse

Op 20 maart 1890, werd Pieterrella geboren. Ze is later getrouwd met een broer van de bovengenoemde Jacoba Faase, n.l. met Pieter Faase.

In de kerkenraadsnotulen van de Ned. Herv. Kerk staat vermeld bij 9 juli 1917: Pieter Daane en Pieterrella Clarisse, verzoeken als lid van de gemeente "geschraapt" te worden. Het was in de dreiging van de eerste wereldoorlog dat het werk van God in haar begonnen is; door welk middel is niet meer bekend. Vanaf deze tijd ging ze met haar a.s. schoonzuster ook elke zondag naar Meliskerke. Ze namen dan een zakje brood mee om dit tussen de diensten op te eten. Zij was een zielsvriendin van Ka Flipse en was met geestelijk banden aan haar verbonden. Overeenkomstig de taal van Groenewegen in zijn: "Lofzangen Israëls waaronder de Heere woont".

*Zoete banden die mij binden
Aan des Heeren lieve volk.
Wis zij zijn mijn hartevrienden,
Hunne taal, mijn harte tolk.
't Zijn de kind'ren van mijn Vader
En van 't zelfde huisgezin.
Wij verstaan elkander nader,
Dan de band van 't aardse min.*

Piete - zo werd ze altijd genoemd - was één van die vrouwen, welke gevangen gezeten hebben, omdat ze weigerden te gaan stemmen. Samen met Ka Flipse en Leuntje Gabriëlse, echtgenote van Willeboord Westerbeke. Ze betaalden de boete niet, want wie dat betaalde bekende daarmee zijn schuld. Zij hadden zich in deze zaak niet schuldig gemaakt aan het Woord van God.

Dikwijls zocht ze haar vriendin op, waarbij het natuurlijk niet altijd 'levendig' was. Ze zei dan wel: "Ik hoor het al, het is hier ook niks, ik ga maar weer weg"; maar ze kwam ook spoedig weer terug, soms dezelfde dag nog. Het was een oprechte christin met Godskennis en zelfkennis en wars van alle gemaaktheid.

Ook kreeg ze regelmatig bezoek van Keetje de Visser uit Aagtekerke, die te Westkapelle nog enkele geestelijke vrienden en vriendinnen had.

Het leed is haar ook niet gespaard gebleven. Haar man en één zoon zijn in de oorlog om het leven gekomen. Op 23 juni 1945 moest Pie opnieuw een zoon afstaan: tijdens het opknappen van de weg van Domburg naar Zoutelande, die door het oorlogsgeweld

onbegaanbaar geworden was, reed een kiepwagentje op een mijn. Haar zoon Bram raakte door de explosie zwaargewond. Na wekenlang onder veel pijnen in het ziekenhuis gelegen te hebben, is hij gestorven.

Intussen was er voor haar niet veel meer overgebleven, behalve twee zonen, wat haar nog aan de aarde verbond. Er bleef voor haar alleen over, na al haar wederwaardigheden en benauwdheden:

*Opdat ik nog eens aanzien mag,
Uw heerlijkheid, na dit benauwen;
Zo ik die lieflijk te aanschouwen,
In Uwen schonen tempel plag.
Want veel beter is Uw genade,
Dan 's mensen leven zelfs hier is
Daar zal ook mijnen mond gewis,
Uwen lof zingen, vroeg en spade.* Psalm 63:2

Maar de dagen van haar treuring zouden een einde nemen. Op 27 Febr. 1952 brak de dag aan, waarvan geschreven staat in Openbaring 7:14. "Deze zijn het, die uit de grote verdrukking komen; en zij hebben hun lange klederen gewassen, en hebben hunne lange klederen wit gemaakt in het bloed des Lams. Daarom zijn ze voor den troon en dienen Hem dag en nacht in Zijnen tempel".

Wat zal dat een wonder geweest zijn! "Want Ik ben hongerig geweest en gij hebt mij te eten gegeven, enz.. Dan zullen de rechtvaardigen Hem antwoorden zeggende: "Heere wanneer hebben wij U hongerig gezien en gespijzigd"?

Zij zijn zich niet bewust wat ze gedaan hebben, vandaar het wonder, maar ook het onderscheid met hen, die met zichzelf naar voren komen zeggende: "Wij hebben in Uwen Naam gegeten en gedronken, enz." Matth. 25. Daar zal de eeuwigheid voor nodig zijn, om dat te bewonderen; die vrije gunst, die eeuwig Hem bewoog.

Cornelia Verstrate

Cornelia Verstrate werd geboren op 15 April 1860. Zij trouwde met Pieter Willeboordse. 's Zondags ging ze ook lopend naar Meliskerke naar de Gereformeerde Gemeente, die toen bij de Ledeboeriaanse Gemeenten behoorde tot ca 1890. Later ging ze over naar de gemeente te Westkapelle.

Keetje was een vrouw, die zei waar het op stond, wat niet altijd in dank afgenomen werd. Ze had misschien juist daarom, niet zoveel contact met de anderen op het dorp. Wat echter het belangrijkste was, en daar twijfelde niemand aan, in de omgeving, zij had door genade kennis aan het "nieuwe leven". Op een eerste Kerstdag mocht ze de weldaad beleven: "Dat u heden geboren is de Zaligmaker". Er werd wel van haar gezegd dat ze "door de wet, aan de wet gestorven was". Men zei op ons dorp, er zijn drie Keetjes op ons eiland die vrijgemaakt zijn: **Keetje Verstraate, Keetje Moens en Keetje de Visser**

In het begin van deze eeuw, werd door ouderlingen uit Aagtekerke, bij haar in de keuken gecatechiseerd. Zij zat hier tussen de kinderen ook te luisteren.

In de dertiger jaren had ze veel indrukken van de aanstaande oordelen en het verval in de kerk. Ook ter plaatse had ze meegemaakt dat de Heere Zijn volk begon weg te nemen, omtrent 1930. Zij sprak toen vrij uit, dat ze een tijd verwachtte dat de Heere Zich weer zou terugtrekken van Zijn instellingen in haar woonplaats. Hierover is ze ook wel berispt, maar ze kon niet zwijgen, gedachtig aan de woorden: "Roep uit de keel en houdt niet in.. ." Jesaja 58:1.

Keetje was goed belezen, want ze had voor die tijd nogal wat boeken, zoals B. Smytegelt, Th. Watson e.a. Met P. Waeyhaert, die toen reeds een auto had, ging ze wel eens naar sommige dorpen in Zuid Beveland, Gods volk opzoeken.

De verhouding met Ka Flipse boterde niet altijd even goed. Men zegt, dat Kee jaloers was op Ka, omdat de dominees altijd bij haar logeerden. Jaloezie is een zonde die onder Gods volk en knechten heel veel voorkomt en een oorzaak is van verwijt en laster.

Als gevolg van een hersenbloeding, is ze op 19 December 1939 overleden. Op haar begrafenis heeft ouderling Cijssouw gesproken over 2 Korinthe 5.

Ook zij heeft ervaren met David in Psalm 119:120 : "Het haar mijns vleses is te berge gerezen van verschrikkingen voor U, en ik heb gevreesd voor Uwe oordelen". Zij heeft de oorlog, het bombardement en het water dus niet meer mee moeten maken. "Ze zullen de moeiten vergeten, harer gedenkende als de wateren die voorbij gegaan zijn". Job 11:16

Neeltje de Witte

Neeltje de Witte werd geboren op 8 Aug. 1883. Zij was getrouwd met Pieter Daane maar hadden geen kinderen.

Ze was nog maar 2 of 3 jaar oud toen haar moeder reeds bemerkte, dat haar kind anders was dan de anderen. Omdat ze zelf niet godsdienstig waren nam ze op zondag, haar op de genoemde leeftijd mee naar haar eigen moeder. Het kleine kind zei toen tegen haar, dat ze verkeerd deed om op zondag weg te gaan. Ze ging toen gelijk terug, waarbij ze opmerkte: "Van je woorden krijg ik dikwijls koude rillingen".

Toch zou het nog tot haar vierentwintigste jaar duren, voor de Heere krachtig met haar doorwerkte. Omdat haar opvoeding dus ongodsdienstig was ging ze ook nog wel naar de kermis. Ook werkte ze in een café waar Aarnoud Sanderse in zijn "eertijds" ook assisteerde op kermis e.d. Haar verandering was enkele jaren vóór de bekering van Sanderse.

Toen ze tegen de Hervormde Ds. Aalders ging vertellen, dat ze in het vervolg naar Aagtekerke zou gaan naar de kerk, vond hij dit erg jammer. Hij had n.l. gezien dat er wel eens bij haar een traan viel en dat miste hij zo in de gemeente. De dominee had een bekeerde vader of moeder gehad, en preekte wel rechtzinnig.

Toen ze naar Aagtekerke naar kerk ging was het haar sterke begeerte, dat haar man ook mee zou gaan, maar deze voelde daar niks voor.

Toen ze op een keer weer vroeg weg moest om naar de kerk te gaan en hij nog op bed lag, riep ze tegen hem: "Ik laat mijn Bijbel wel thuis", waarop hij dan riep: "Toch niet voor mij zeker"?

Toen ze in de kerk zat kreeg ze de belofte dat haar man ook zou komen. Of het op deze dag of een andere dag was, is niet bekend, maar toen ze een keer de kerk uitging, zag ze haar man op de achterste bank zitten. Hij kon het thuis niet meer uithouden en was omdat hij zich schaamde om over de normale weg te lopen, dwars door het land gegaan, waarbij hij dan dikwijls over sloten moest springen, maar was toch in de kerk aangekomen.

Ze had een stipte levensopenbaring en sprak ook vrijmoedig met andere mensen, maar moest er nog achter komen dat haar gerechtigheden als een wegwerpelijck kleed waren.

Verder had ze veel bezoek van Gods volk uit Walcheren, Keetje Moens en vele anderen, want zelf kon ze later niet meer weg. Vanaf haar vijfenveertigste jaar is zij een ernstige reumapatiënt geworden en moest de laatste jaren van haar leven van haar bed in de stoel gezet worden en andersom. Omdat zij niet meer naar Ka Flipse kon, kwam deze nu zelf naar haar; wanneer Ds. Heikoop dan naar gewoonte dankdag kwam houden, kwam hij samen met Ka naar haar toe.

Ook kreeg ze veel bezoek van ouderling W. Houmes en diaken P. Peene. Dit was voor sommigen een reden om haar op dit voorrecht te wijzen.

Hierop antwoordde ze dan: "Dat is wel waar, maar je weet niet hoeveel klappen ik al gekregen heb, tijdens onze gesprekken".

Het is ook een keer geweest, niet zo lang voor het te houden Heilig Avondmaal, dat Houmes haar bezocht. En zoals wel meer voorvalt, in de tijd van voorbereiding, probeerde de satan ook zijn klauw er tussen te krijgen.

Houmes zette zich op een stoel en keerde zijn pijpje om, zodat de as op de schone vloer viel. Dit viel bij haar verkeerd, waarop hij weer te kennen gaf, dat ze zich over zulke onbelangrijke dingen niet zo druk moest maken in de voorbereidingstijd. Het slot was, dat ze met woorden van elkaar weggingen.

Het duurde echter bij allebei niet lang, of ze werden schuldenaar voor elkaar gemaakt. Het was dan ook geen vraag, wie de eerste zou zijn om het goed te maken vóór de zondag aangebroken was.

Omdat zij toch nogal eens in de liefde mocht delen tijdens de bediening van het H. Avondmaal, zei ze dan tegen Pieterella Clarisse, die door de bestrijdingen dan niet aan kon gaan: "Ik begrijp niet dat je op je plaats kon blijven zitten".

Op het laatst van haar leven, zei haar nichtje, die hoe jong ze ook nog was, haar veel verzorgde: "Het is voor tante niet erg als ze moet sterven". Hierop antwoordde ze dan: "Ja, maar met wat geweest is kan ik het niet doen, ik heb het Licht nodig".

Haar lichaam was totaal afgebroken en zij sprak op het laatste ook niet veel meer. Toen genoemde nicht haar even uit bed hielp, is ze gestorven, op 7 Febr. 1943.

Op de dag van haar begrafenis is door ouderling Sanderse gesproken uit 2 Korinthe 5 en door ouderling Cijssouw uit Openbaring 14. Haar leven was geweest:

Als een hert gejaagd, o Heere,

Dat verse water begeerd.

Alzo dorst mijn ziel ook zere

Naar U mijn God hoog geëerd,

En spreekt bij haar met geklag:

O Heer! wanneer komt die dag,

Dat ik toch bij U zal wezen.

En zien Uw aanschijn geprezen. Psalm 42 vers 1

Jacoba Faase

Zoals reeds opgemerkt, ging Jan Faase begin van deze eeuw, met anderen naar de kerk te Meliskerke. Zijn dochter Jacoba ging met hem mee naar Meliskerke. De overigen uit het gezin gingen naar Aagtekerke ter kerk.

Jacoba en haar zuster waren bij de eersten welke door Ds. Fransen gedoopt zijn, nadat de gemeente van Meliskerke geïnstitueerd was in 1891. Jan Faase is zelf op 14 Oktober 1945 overleden, nadat hij de laatste jaren van zijn leven tot enige ruimte gekomen was. Op zijn sterfbed sprak hij blij te zijn het ellendig lichaam der zonde en des doods af te mogen leggen. Zijn dochter Jane vroeg hem of zijn hoop daarop gevestigd was. Hij antwoordde: "Ja, maar als de allerminste".

Jacoba had te Meliskerke regelmatig contact met haar nicht, de bekende Susan Verhage, aan wie ze met geestelijke banden verbonden was. Susan haar moeder was dus Willemien Faase. Ze waren samen rijk begenadigd.

Jacoba was op 29 September 1890 geboren, en mocht als jong meisje van vijftien jaar, de keuze des harten doen, om liever met Gods volk kwalijk gehandeld te worden, dan de genietingen der zonde te hebben.

Later is ze getrouwd met Pieter Lieveense, uit de Noordstraat. Ze was schuchter van karakter en sprak niet veel. Het gebeurde wel, omdat ze niet weg kon, dat ze haar ondervindingen op papier schreef, dit in een papieren zak deed, deze met een paar steken dicht naaide en door een van de kinderen liet bezorgen bij haar schoonzuster, Pieterella Faase-Clarisse. Deze verstond haar wel, zo later nog zal blijken.

Jacoba had een nierziekte en heeft de laatste twee jaar van haar leven op bed doorgebracht. Echter heeft ze in die tijd een duidelijk getuigenis af mogen leggen, van de hoop die in haar was. Met het oog op die verwachting was de Heere haar voorgekomen uit Psalm 43:4,

*Daar zal ik dan vrijmoedig wezen
Om tot Gods altaar vrij te gaan,
Tot God, die mijn vreugd is geprezen,
En mijn geneugte uitgelezen;
Dies zal ik vrô de harpe slaan,
En prijzen nu voortaan.*

Ouderling Sanderse bezocht haar veel, want hij had een sterke binding aan haar. Hij mocht dan soms ook zelf delen in die zelfde blijdschap en liep dan wel zingende over de straat naar huis. Omdat ze zeer zwak geworden was, werd ze er wel op gewezen om toch niet zoveel te spreken. Hierop zei ze: "Als de Geest in de raderen is, wie kan dan zwijgen"? Vóór haar sterven werd ze teruggeleid naar vijftien jaar geleden, toen ze bepaald werd bij Psalm 138:4,

*Als ik door angst en tegenspoed
Ben in kleinmoed,
Gij mij verkwikket;
Ook tegen mijn wreedsten vijand
Uw rechterhand
Mij hulp toeschikket
Gij zult mijn kruis eindigen hier;
Want goedertier
Zijt Gij gestadig;
Het werk Uwer handen zult Gij
Volvoeren vrij,
O Heer, genadig.*

Ook hierin is de Heere een waarmaker van Zijn Woord geweest en heeft ze als Hiskia, die vijftien jaren er nog bij gekregen.

Op 10 Juli 1942, is ze op tweeënvijftigjarige leeftijd overleden. Haar hele leven kon ze niet doorbreken om deel te nemen aan de bediening van het Heilig Avondmaal, uit onwaardigheid, maar nu mag ze aanzitten met Abraham, Izaäk en Jakob, aan de tafel van de bruiloft des Lams. Korte tijd na haar sterven, kwam genoemde schoonzuster, haar dochter op straat tegen en vertelde haar: "Ik heb je moeder gezien, voor de troon van God, tussen de leraars".

Dienstboden uit Westkapelle

In de vorige eeuw waren er veel meisjes uit Westkapelle die naar een andere plaats gingen werken, als dienstbode. Zij gingen dan naar Middelburg of ook wel naar Domburg.

Zoetje Janisse was één van die meisjes, die naar Domburg ging. Zij was geboren in 1794 en was een dochter van Janis Janisse en Adriana Huibrechtse.

Na een van de eerste diensten die Ds. Ledeboer te St. Jan ten Heere (bij Aagtekerke) vervulde, heeft Zoetje Ds. Ledeboer gesproken.

Omdat zij maar één oog had, maakte de dominee de opmerking tegen haar: "Het is beter maar één oog hebbende in het koninkrijk Gods in te gaan, dan twee ogen hebbende in het helse vuur geworpen te worden". Markus 9:47

"Daar kan ik wel wat van vertellen", was het antwoord van Zoetje, waarna ze vertelde wanneer en hoe ze door de Heere opgezocht was. Door het werk Gods was zij aan de waarheid hartelijk verbonden.

Op 8 Mei 1828 was ze getrouwd met Jacobus de Priester. Zij waren de overgrootouders van ouderling A. de Priester uit Middelburg.

Susanna Copoolse en Willemina Braam gingen als jonge meisjes naar Middelburg.

Omdat ze in de wereld leefden gingen ze daar in hun vrije tijd naar het Schuttershof om te dansen.

Terwijl ze tussendoor even in de tuin van het gebouw wandelden, zag Susanna plotseling de hel voor haar geopend. Gelijktijdig kreeg ze een indruk dat zij daar altijd zou moeten blijven, als ze niet bekeerd werd.

Dit gezicht werd voor de beide meisjes het middel tot hun bekering.

Nu gingen ze een andere weg, want ze werden begerig naar de instellingen des Heeren.

Op weg naar de kerk werden ze een keer bespot door een vrouw.

"Ik heb dit Boven aangegeven" zei Susanna tegen haar vriendin. De volgende week is die vrouw al gestorven.

Ze gingen ook op reis naar Stavenisse om het volk van God te bezoeken. De veerboot van Middelburg naar Tholen werd door een zware storm overvallen. Susanna kreeg geloof dat ze veilig aan land zou komen. Omdat de veerboot, door de storm in een verkeerde richting gedreven werd, vroeg ze om met de sloep aan land gebracht te worden.

Zodra de sloep in het water kwam ging de wind liggen en ze werd over een vlakke zee naar Stavenisse gebracht.

Toelichting over Westkapelle in de Tweede Wereldoorlog

De oorlog van 1940-1945 heeft het eiland Walcheren bijzonder getroffen. In mei 1940 werd Middelburg zwaar gebombardeerd. De Duitsers legden aan de kust een zware verdedigingsgordel aan, de zogenaamde Atlantikwall waardoor sommige bewoners van de kust geëvacueerd werden.

Om een inzicht te geven van de situatie rond Aagtekerke volgt hieronder een verkort verslag van een lezing door S. Maljaars, destijds ouderling in de Gereformeerde gemeente Aagtekerke. (Een zoon van Simon Maljaars en Maatje Bimmel, zie volgend levensschets en brieven)

"Herdenk de trouw voorheen aan ons betoond."

Niet ongewaarschuwd is die oorlogstijd gekomen. Wij denken nog terug aan de tijd lang voor de oorlog dat we grootvader [Hubrecht Bimmel] hoorden zeggen: "De Heere zou het vruchtbare land nog wel eens stellen tot zoute grond om de boosheid dergenen die daarin wonen," enz..

In het voorjaar van 1944 kwamen de Duitsers op het idee om de stranden en het open veld vol te planten met boomstammen. De bossen bij Domburg, die tjokvol stonden met grote bomen, werden leeggeroofd, alleen de rijen van de lanen bleven staan. Ook op de boerderijen waar eeuwenoude bomen stonden werden die weggehaald. Dikke bomen werden gekloofd in 8, 6 of 4 stukken, lengte ongeveer 3 meter. Ze werden geplant ongeveer 8 tot 10 stuks per hectare. Welk werk dat geweest is valt licht te begrijpen. Alles wat kon werkte dan ook mee. Oude mensen van 70 jaar en ouder. Rijke en arme mensen, kortom alles werkte wat werken kon. De dijken, de duinen, de bossen, ja tot een eind het land in werden mijnen velden aangelegd, afgezet met prikkeldraad. Niemand kon zich voorstellen dat dit nog ooit zou bevrijd worden.

Zo naderden we het najaar van 1944. Allerlei verwarde berichten hoorden wij, doch wat waar was, daar kwamen we niet achter. Op een zaterdagmiddag in september werden de eerste luchtdoelstukken gebombardeerd die stonden opgesteld bovenop de duinen van Domburg tot bij het Hof 'Babel'. We hoorden eerst wat spervuur en daarna kwamen vliegtuigen met bommen. Ze kwamen van over zee recht op ons af, om dan boven ons Hof om te draaien. We liepen dan 't weiland in met de kinderen en lagen dan achter de dichte doornbossen. Alles dreunde en beefde.

Vóór in oktober werden pamfletten uitgeworpen waarin stond om zo veel mogelijk van de kust verwijderd te blijven. Wat dat inhield wisten we pas op 3 oktober en later toen de dijken werden gebombardeerd bij Westkapelle, Veere en Ritthem. Westkapelle was voor ons het dichtst bij. Na de middag zagen we ze komen. Een vreselijk gedreun, wel een uur lang of nog langer. Wat zou er daar van overblijven?

Toen eenmaal de vliegtuigen vertrokken waren, waagde Ds. Visser het om eens te gaan kijken wat daar gebeurd was. Nu dat was dan ook ontstellend. Geheel het dorp lag in puin, behalve enkele woningen voorin de Zuidstraat. Ds. Visser wilde weten hoe het met zijn vrienden afgelopen was en probeerde zo goed en zo kwaad als het ging om het kerkje van de Gereformeerde Gemeente te bereiken. Dat lag ook in puin. Doch tot zijn grote verwondering zag hij dat het kleine huisje, vlak naast de kerk van ouderling Sanderse nog overeind stond, hoewel veel gehavend. Sanderse loopt net rond zijn huisje maar heeft er geen erg in dat de dominee kwam. Wat is dat? Dominee hoort zacht Psalmengezang. Hoe kan dat nu in zulk een toestand? Hij luistert aandachtig. Hoor maar: Psalm 74:12

*"Gij zijt toch mijn Koning van ouder tijd
Die mij wilt en openlijk kunt bewaren.
Als mij zware nood hier is wedervaren;
Gij hebt mij duizendmaal daarvan bevrijd."*

Dan vroeg dominee hem. Sanderse vertelde dat de Heere hem 's morgens bemoedigd had dat Hij hem bewaren zou.

De Psalm waarmee de Heere hem bewaring beloofd had, was Psalm 91:1, Datheen.

*Die in Godes bewaring sterk
Hem begeeft onbezweken,
Die woont in een vast bollewerk,
Dies hij zeer wel mag spreken,
En zeggen bij hem 't aller stond:
God is mijn Hulpe krachtig,
Mijn Burcht en ook mijn vaste grond,
Daar ik op hoop eendrachtig.*

Zijn kinderen, die reeds boven de 20 jaar waren, zeiden: "Vader, dan blijven we ook maar." Maar hij zei: "Dat vind ik wel goed, maar voor jullie weet ik het niet. Je mogen ook vluchten, het land in. Maar ze bleven en zijn allen gespaard.

Het had een zeer diepe indruk gemaakt op dominee Visser, wat dan ook te merken was als 's zondagsmorgen de kerkdienst begon met het zingen van Psalm 35 :11

*Heer, Gij Die dezer doen wel ziet,
Laat dit toch zo voorbij gaan niet;
Wil u van mij niet verre maken,
Maar om te richten mijne zaken.
Maak U op Heer' met grote macht;
Mij recht te doen zijt toch bedacht.
Opdat nimmermeer verblijd zijn
Over mij de vijanden mijn.*

Het was aandoenlijk als men die mensen van Westkapelle zag zitten, van alles beroofd. Dominee wees er dan ook op in welke nood we verkeerden, maar ook dat de Heere betoond had te weten waar we woonden.

Het is toen ook de laatste keer geweest dat er kerk gehouden is in onze kerk te Aagtekerke. De volgende zondag stond ze in het water. De dijken waren stuk gegooit in dood-getijd, zodat er heel weinig van water was te merken. Maar iemand die wel nadacht beseftte goed dat dit na 10 à 14 dagen zou veranderen. Er was ons tijd gelaten om te vertrekken naar hoger gelegen gedeelten, naar Domburg. Maar ja, *nu waren we wel uit het water, we kwamen steeds meer in het vuur.* Bijna elke dag werden bombardementen uitgevoerd. Vliegtuigen die in brand gestoken werden en brandend door vlogen... angstig!

Op 17 oktober 1944 werd de dijk bij Westkapelle opnieuw gebombardeerd. Sanderse is voor die tijd vertrokken. Hij had geen belofte dat hij nu gespaard zou worden. En dan mogen Gods kinderen de Voorzienigheid des Heeren niet verzoeken. Ze pakten hun schamele bezittingen bij elkaar. Maar ze hadden ook nog een varken om mee te nemen. Dat beest kon niet zo ver lopen. Dus, ze laden het varken op een kruiwagen en de reis begon naar Aagtekerke, naar de pastorie van Ds. Visser. De familie kon voorlopig op zolder wonen.

Maar na het tweede bombardement stroomde het zeewater op het eiland en kwamen steeds meer hoger gelegen plaatsen onder water te staan. Dat varken zat op een zolder van een bijgelegen schuurtje. Dat kon zo niet blijven. Maar Ds. Visser wist er wel raad op: Hij nam z'n slagersmes en slachtte het!

Om nu nog even het verhaal van Sanderse af te maken: Na de oorlog werden de dijken met man en macht gedicht. Op zekere dag ging Sanderse vanuit Domburg over de duinen naar Westkapelle om wat huisraad te zoeken wat achter gebleven was. Het duurde niet lang of hij kwam al terug. Verbaast vroegen ze aan hem waarom hij zo gauw terug kwam. Hij zei dat er steeds in zijn gedachten kwam:

*God kent den weg en der vromen gemoed.
Hij draagt zorg voor hen en voor haar goed.
Dies zullen zij welgelukzalig wezen.* Psalm 1:4, Datheen.

"As den Eere d'r vo zurgt, dan oef ik het nie mi te doen", zei hij tegen zijn huisgenoten. (Als de Heere er voor zorgt, dan hoeft ik het niet meer te doen)

Westkapelle had een meelevende burgemeester, Jhr. De Casembroot, de latere commissaris van de koningin van Zeeland. Hij komt jaren later terug voor een werkbezoek op Westkapelle en hij ziet daar Sanderse lopen, die juist op het stadhuis moest zijn om iets over een woning te regelen. De burgemeester zei tegen de bode: 'Je moet die man eens roepen'. Sanderse komt bij de commissaris met zijn pet in de hand. Toen zegt de commissaris: 'Nu moet jij me eens vertellen hoe je het gemaakt hebt in de oorlog'. Toen gaat die man tegen de commissaris vertellen wie God voor hem geweest was. Toen zat die commissaris te wenen van verwondering. Die commissaris kon het niet klein krijgen wat Sanderse vertelde.

5. DOOR GOD GELIEFD

VERHAAL UIT HET LEVEN VAN CORNELIA DE VISSER-MOENS

Door haarzelf beschreven

en

KORTE MEDEDELINGEN UIT HAAR VRIENDENKRING

8^e brochure in de serie: *Kinderen Gods op Walcheren in de 19^e en 20^e eeuw*

VOORWOORD

De titel van deze brochure is ontleend aan de tekst uit Jeremia 31:3. *"Ja, Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde."* Met deze woorden openbaarde Christus Zich aan Cornelia de Visser Moens, die in haar omgeving Keetje Moens genoemd werd.

De liefde van God de Vader is de Fontein van alle genade en barmhartigheid die Zijn kinderen ontvangen. Het is Gods gewone weg om Zijn kinderen eerst te ontdekken aan hun zonden en schuld tegen een goeddoend God bedreven. Of, anderen worden eerst overtuigd van de rechtvaardigheid en majesteit van God voor Wie zij niet kunnen bestaan. Zij worden als 't ware voor die hoge en verheven Majesteit gedagvaard. Dit proces vangt aan in het begin van het nieuwe leven en wordt voltooid in de openbaring van Christus of in de vrijspraak van de Vader. De een wordt er dieper ingeleid dan de ander.

Deze beschrijving die Keetje van zichzelf geeft is geen richtsnoer voor anderen, maar een verslag van persoonlijke geloofsbeleving. Nooit mogen we een uitgewerkt systeem programmeren om onszelf of anderen daarnaar te besturen. De Heere is vrijmachtig in alles wat Hij doet. Het komt op waarheid en oprechtheid aan.

Wat zou het toch gelukkig wezen als er onder het nageslacht van het oude volk van God op Walcheren gevonden werden die zich bekeerden tot de God van hun vaders. Keetje had een zachtaardig karakter. Minzaam waarschuwt ze: *Ik heb in alle gebrek en met veel tekort altijd gewezen, kinderen, om de Heere te zoeken in de weg van Zijn inzettingen. Hij is het zo waardig om er om gevraagd te worden. Wij mogen nooit met de besluiten werken; ach onze vijandschap in die weg is zo groot.*

De Heere Jezus, Die in de Raad Gods gestaan heeft, roept ons met liefdevolle aandrang toe: "Vliedt de toekomstige toorn." Maar Hij roept ons niet toe om de verborgenheden Gods te onderzoeken. Wij moeten de algemene roeping niet verwarren met de openbaring van Gods verborgenheid aan Zijn kinderen.

De Heere zegene deze kleine brochure met Geest en leven tot wedergeboorte en eeuwige zaligheid van hen die nog in hun diep rampzalige toestand verkeren, om Zijn Verbond wat in stand blijft zolang de wereld bestaat.

*Want God gedenkt altijd genadig
Aan Zijn verbond, 't welk blijft gestadig
En aan dat woord, dat Hij heeft klaar
Toegezeid, en wil 't houden waar
In 't duizendste geslacht dat leeft
Zo Hij Abraham beloofd heeft.*

Psalm 105 :5, Datheen.

Middelburg, juli 2000.

Willem Westerbeke

Kort verhaal van de bekeringsweg en ontvangen weldaden van

KEETJE MOENS

*Brief van Cornelia de Visser-Moens,
Geboren te Zoutelande op 9 augustus 1887
Gehuwd met Willem de Visser
"Schoolzicht", Aagtekerke.
Overleden te Aagtekerke op 17 april 1956.*

Aan haar kinderen en kleinkinderen, met de bedoeling dat deze brief eerst na haar dood zou worden overhandigd. Aan welke wens in september 1959 kon worden voldaan.

Aagtekerke, 30 januari 1947

Geliefde kinderen en kleinkinderen,

Het is al lang mijn begeerte, om in de vorm van een brief enige trekken uit mijn leven op te schrijven. Maar zag ik op de kostelijke boeken ontviel mij de moed en dan weer geen gelegenheid. Maar lezende in het boekje van Ds. Hofman, werd ik er weer bij bepaald, zodat ik nu onder biddend opzien tot de Heere een begin maak, met de begeerte zo het niet goed is, het maar afgebroken mag worden.

Van dat ik een kind was had ik o zo vroeg indrukken van dood en eeuwigheid. Op 12 jarige leeftijd op een Zondag middag in juli kreeg ik het zo benauwd met mijn schuld en zonde, en ik de keus deed om de wereld een scheidbrief te geven.

Vader en moeder vonden dat goed en ook mijn broer, die was nog maar negen jaar; in die weg geen tegenstand. Maar de benauwdheid was groot, dag en nacht voor oog wat het was onbekeerd te wezen. Het was ieder ogenblik of ik zou sterven en dan God te ontmoeten dan zag ik de hel voor me open; en zo voortgetobd tot Februari en dan op een nacht met deze woorden: "Komt tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u ruste geven." En dat was zo groot, dat God riep: "Komt tot Mij." En nu kon ik nog zalig worden, dat brak die vreselijke banden van wanhoop en ik kreeg meer lust om naar de kerk te gaan en in het onderzoek van Gods Woord. Maar onder dat alles bleef ik ongelukkig en tobbede, *hoe kom ik met God verzoend?*

Tot mijn 15^e jaar en toen op een middag werd ik zo op mijn schuld gewezen, dat ik maar uit moest roepen: "Heere, het zou rechtvaardig zijn al moest ik eeuwig omkomen." En toen met deze woorden: "Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde en daarom heb Ik u getrokken met koorden van goedertierenheid." Toen moest ik maar zeggen, hoe kan dat, dat Hij mij lief heeft? En toen deze woorden: *Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft*; en werd ik ingeleid in het paradijs; daar vrij en moedwillig van de Heere afgeweken, zijn wij Zijn beeld verloren maar hoe nu in de stilte der eeuwigheid een weg uitgedacht is voor een gevallen Adamskind.

"Alzo lief heeft Hij de wereld gehad"; en nu die Gift des Zoons wat was dat groot, nu kon ik zalig worden zonder krenking van Gods deugden. Toen gevoelde ik mij zo gelukkig. Dat mijn schuld bedekt en niet vergeven was daar had ik geen erg in, dat kwam wel later. Wat heb ik toen gezongen van de verlossing die er in Christus is; zalig worden omdat God het wil. Nu werd er zo een levensmoed voor mij ontsloten en ik voelde mij zo gelukkig.

Nu zal ik alle strijd, ook in mijn kerkelijk leven (Heere, waar legert Gij de kudde op den middag?) voorbij gaan.

Ik ben bij Ds. Kieviet¹¹ op de Vrage [catechisatie] gekomen en dat is waar, die is mijn geestelijke vader geworden in het onderwijs bij hem genoten. Ik werd gevraagd om belijdenis te doen maar dan ben ik nog ziek geworden en in die ziekte ben ik daar veel mee bezig geweest. En werd ik zo ingewonnen met die woorden: "Geef Mij de hand en kom tot Mijn Heiligdom," dat ik zo'n begeerte kreeg om in het midden van de gemeente voor God en mensen te beloven om de wereld te verlaten en mocht ik er iets van verstaan: *ik zal me nog geringer aanstellen; met die dienstmaagden zal ik verheerlijkt worden.*

Wat was dat een liefdedienst, en de weg is gebaad om het te mogen doen op 20 jarige leeftijd. Dat is een onberouwelijke keus. Ik heb nu de leeftijd van 59 jaar en dan moet ik wel zeggen, hulpe van God verkregen hebbende sta ik tot op deze dag. Wat zal het wezen "door U alleen om het eeuwig welbehagen." Dan is alle roem uitgesloten in zichzelf en mag de kerk bij ogenblikken roemen in haar Koning de Gegevene des Vaders, vol genade en waarheid. *Hij is blank en rood en draagt de banier boven tienduizend.* En daarom kon de bruid getuigen: *ziet mij niet aan dat ik zwartachtig ben.* Wat mag dan een ziel mijnen en zien op die gebaande Weg, die Rotsteen Wiens werk alleen volkomen is. Want alles wat van ons is zal geen dageraad hebben. Alleen Zijn eigen werk zal gekroond worden.

En veel was ik bij dat volk; wat hebben wij dikwijls tot midden in de nacht zitten spreken over de wegen des Heeren. En in die tijd was menigmaal mijn begeerte om ontbonden te worden en met Christus te zijn, om van een lichaam der zonde verlost te worden. Wat was ik daar werkzaam mee en wat had de wereld weinig waarde. Maar in die toestand werd ik bepaald bij deze woorden: "Ik bid niet dat Gij ze uit de wereld weg neemt maar dat Gij ze bewaard van den boze." Toen geloofde ik dat mijn weg niet ten einde was maar dat ik nog door vele verdrukkingen heen zou moeten, maar zag toen zoveel in die voorbidding, dan kan het.

*"Al loopt hun pad dan door de zee,
Hen zullen als op Mozes bee,
geen golven overstromen."*

Wat heb ik dat mogen ondervinden; maar dat neemt niet weg dat ik dikwijls heb uitgeroepen: "Hoe kom ik nog door Achors wegen." Soms midden in de verdrukking uit- en inwendig; en dat verdorven bestaan! Want in die eerste tijd kan alles zo aan banden liggen. Maar wat leert hij kennen: *het is niet alleen dit kwaad dat roept om straf maar ik ben in ongerechtigheid geboren;* de wortel bedorven. En als vrucht van de zonde spaart Hij geen vlees en bloed maar gebruikt soms zulke diepe wegen om hen daaraan bekend te maken dat hij verdorven is en blijft.

Maar wat wordt genade dierbaar als hij in die ontdekking onderwijs mag ontvangen; want al Zijn kinderen zullen toch van den Heere geleerd worden en wat wordt de zonde bitter en maakt ze scheiding. Dus zoals ik schreef zag ik dat ik midden door het leven moest en Zijn Raad uit mocht dienen.

¹¹ H. Kieviet stond van 1905-1909 als oefenaar te Aagtekerke, daarna als predikant tot 1913. Hij werd op 2 oktober 1873 te Den Bommel geboren. Hij vestigde zich door zijn handel te Axel. Hij sloot zich aan bij de Ledeboeriaanse gemeente aldaar. De kerkenraad drong er bij hem op aan om een stichtelijk woord te spreken. Deze zaak werd behandeld op de **Algemene Vergadering** te Middelburg, 1 juli 1903. "De voorzitter doet rondvraag aan al de gemeenten. Er worden geen zaken voortgebracht als één, om een Kieviet van Axel om een woord tot stichting te spreken. De vergadering besluit dezen Broeder te onderzoeken of toelating aan zijn Classis over te geven."

Op 24 jarige leeftijd ben ik getrouwd; de vele bezwaren die er voordeden ga ik voorbij.

Ons eerste kindje hebben we moeten missen. De weg van smart daaraan verbonden zal ik niet over schrijven. Er waren van het volk die geloofden, dat het een pareltje was aan Zijn Middelaarskroon; het is hopen want als je er over denkt kinderen voort te brengen ten eeuwigten dood; ...en dat is waar, nu zal de Heere zowel verheerlijkt worden in diegene die verloren gaan als behouden worden. Zo mocht ik ook overgeven dat Hij doet met hetgeen Hij wil. Maar dat neemt niet weg de verzuchting voor kinderen en kleinkinderen en familie: "Mocht Gij ze wederbaren en bekeren."

En ik heb in alle gebrek en met veel tekort altijd gewezen, kinderen, om den Heere te zoeken in de weg van Zijn inzettingen. Hij is het zo waardig om er om gevraagd te worden. *Wij mogen nooit met de besluiten werken, ach, onze vijandschap is in die weg zo groot.* Wij zijn kinderen des duivels. Wat zal die eeuwigheid openbaren. Die twee wegen, eeuwig wel of eeuwig wee. Wat zal het eenmaal voor Zijn volk mee vallen. Dan zullen ze geen vreemde God ontmoeten.

En zo zijn er enkele jaren verlopen in veel ziekte en rouw in de familie dat ik ondersteund ben maar geen doorleiding voor mijn zieleleven. Mijn schuld bedekt, maar niet verzoend, maar daar had ik geen erg in. Als de Heere overkwam had ik genoeg. Zo was het ook nog in de week van voorbereiding, in de strijd van binnen niet anders denkende als dat ik niet zou durven de dood des Heeren verkondigen en dat bleef zo tot Zondagsmorgens. En toen kwam de Heere over met deze woorden: "Ook verduistert de duisternis voor U niet maar de nacht licht als de dag." Dat viel zo voor me open wat de Heere is voor Zijn volk, hoe dat al onze ontrouw Zijn trouw niet te niet doet. Wat heb ik het toen gemakkelijk mogen doen. Wat hebben we toen met het volk gezongen:

"Gelijk een vader hem pleegt te erbarmen
Over zijn kind, zo wil Hem God ontfarmen
Over hen, die hem vrezen in 't gemein.
Wat de mense zij dat bekent de Heere
Hij weet ook wel, dat wij, vol van onere,
Niet anders zijn dan stof en stank onrein."

En zo wisselen de wegen af.

Schreef ik dat we ons eerste kindje moesten missen, ons tweede kind was op 13 jarige leeftijd zo ziek, longontsteking, zeven dagen en nachten zonder kennis. En er bij zittend werd het mijn schuld en ik kreeg hem zo te verduren¹² en zocht de eenzaamheid; aan een Drie-enige God opgedragen bij de doop en nu met en voor mezelf geleefd en dan de schuld en de tekortkomingen in het opvoeden, niet alleen in het vermanen maar Gode te leven in de weg van heiligmaking; dat ik maar uit mocht roepen, 'het zou rechtvaardig zijn als Gij hem weg nam, maar ach, als het wezen mag, ontferm hem zijner'. En dan werd ik zo bemoedigd met deze woorden: "Gods goedertierenheid duurt toch den gansen dag"; en dan kon het om Zijns Zelfs wille, die grondslag van de liefde Gods in de eeuwigheid. 't Was of de Heere zei: "Mijn kind, al komt gij Mij te verlaten, Ik zal u niet begeven of verlaten. Ik zal zijn die Ik zijn zal."

En ons derde kind, moest zes weken oud naar het ziekenhuis. En ach, daar staat hij weer met lege handen en wat was ik bedroefd en zuchtend en wat komt dan de

¹² Medelijden hebben

eigenliefde weer op de voorgrond. Maar onder al het tobben blijft toch op de bodem van zijn hart liggen: *Heere, tot wien zullen wij anders henengaan, Gij hebt toch de woorden des eeuwigen levens*. En die genadetroon staat dag en nacht open in dat bloed en die gerechtigheid van de Heere Jezus die uitgeroepen heeft: "Het is volbracht." *Door Hem hebben we beiden den toegang door enen Geest tot den Vader*. En ook in die weg ondersteund met deze woorden: "Het is Israëls God die krachten geeft," en heeft ons er door geholpen. Zo is Hij de nooit beschamende Rotsteen voor Zijn volk. Maar ach, hij komt het weer te verzondigen en blijft zo afhankelijk. Maar wat is Zijn Woord dan een licht op zijn pad en een lamp voor zijn voet.

Zo denk ik nog over een dankdag. Het was voor ons zo een gezegend jaar geweest en ik moest me zo beklagen, waar is nu de dankbaarheid? Ik ging 's avonds zo bedroefd slapen en werd wakker met deze woorden: *Goed doet geen nut ten dage der vervolgenheid, maar gerechtigheid alleen red van de dood*. Zo kan al het onze de Heere niet behagen. Ook in het stuk van heiligmaking. Neen, alleen Zijn gerechtigheid. Wat wordt genade dierbaar, dat Hij niet gekomen is om te roepen rechtvaardigen maar zondaars tot bekering. En niet om op te zondigen, o neen, het is en blijft onze schuld, vrij en moedwillig van de Heere afgeweken, dat komt hij met smart te getuigen.

En wat zou hij graag in wederliefde beantwoorden aan de weldaden in natuur en genade ontvangen. Maar nu komt hij zo aan de weet: "Uit U geen vrucht meer in der eeuwigheid, maar uw vrucht is uit Mij gevonden." Om nu bediend te worden en geleerd te worden, dan komt hij uit te roepen: "Niet ons, o Heere, maar Uw Naam alleen de eer."

Maar zoals ik schreef, ik had er geen erg in dat ik toch niet in de **bewustheid** als Zijn kind was aangenomen totdat ik op een keer in de kerk kwam bij Ds. Kok¹³ en die preekte over zondag 23. *Wat baat het u dat gij dat al geloofd?* En dan dat antwoord, *dat ik in Christus voor God rechtvaardig ben*. En kwam dat zo kostelijk uit te leggen. Vrijgesproken in het gericht, ziende op den Heere Jezus, dan valt de schuld weg maar het onderscheid, de schuld kwijtgescholden. En toen zei ik: wat een onderscheid, en dat mis ik. En dat werd zó een gemis, maar daar ben ik nog onder voort blijven tobben in het gemis; tot dat op een vrijdagmorgen met Nieuwjaar Ds. Lamain preekte en die kon niet preken over de stof die hij begeerde te preken zo graag hij dat ook wilde, want die was voor de Nieuwjaarsmorgen. Maar nu werd hij gewezen op Jesaja 43:2 "Wanneer gij zult gaan door het water, Ik zal bij u zijn en door de rivieren, zij zullen u niet overstromen. Wanneer gij door het vuur zult gaan en zult gij niet verbranden en de vlam en zal u niet aansteken." Maar de Dominee trachtte het uit zijn gedachten te krijgen zelfs nog op de preekstoel komende, maar hij kon niet anders en schreef boven zijn tekst: "De gemeente Gods veilig gegrond en opgelost in de deugden Gods." En die preek ging er zó door.

En ik werd zo in mijn ongeluk gezet en zondag moest het avondmaal wezen. En toen we 's morgens naar de kerk gingen, ik zei: voor mij kan dat niet, want ik ben onbekeerd. Mijn man zei onderweg: je zult toch wel aan de bediening gaan, er is zoveel gebeurd.

Hoe ik met dat toen onbekeerd werd. En wat was dat benauwd. Wij kwamen in de kerk. De tafel aangericht maar Ds. Verhage¹⁴ was niet gekomen. Hij heeft 's morgens niet gepreikt maar 's middags en 's avonds in zijn eigen gemeente gepreikt. De

¹³ Ds. R. Kok stond in Aagtekerke van 1915-1925.

¹⁴ Ds. A. Verhagen stond in Middelburg van 1921-1942.

Dominee zei: als ik me wilde kleden om naar Aagtekerke te gaan werd ik niet goed. Er is toen een preek gelezen uit Vermeer¹⁵: "De wind blaast waarheen hij wil en men hoort zijn geluid, also is een iegelijk die uit God geboren is."

Maar ik had het zo benauwd er onder. Als ten dode opgeschreven en ik verlangde tegen (de tijd) dat ik 's middags alleen thuis was om mijn ongeluk te betreuren. 'k Zou dan trachten te lezen en sla mijn boek open op de 1e Zondag: *Welke is uw enige troost?* En ik moest uitroepen: ik heb geen troost, alle troost verzondigd. Toen werd ik geleid naar het paradijs, hoe dat ik in Adam vrij en moedwillig van den Heere was afgefallen, Zijn beeld verloren; en viel ik op de grond uitroepende: "Verloren, 't zou recht zijn al moet ik voor eeuwig omkomen." En niet anders denkende als onder die Deugden te verteren, daar treedt de Borg in met deze woorden "Verlos ze dat ze in 't verderf niet nederdale. Ik heb er verzoening voor gevonden." En dan die woorden er overheen: "dat zal mij zijn als de wateren Noachs dat ze niet meer over de aarde zouden gaan also heb Ik gezworen dat Ik niet meer op u toornen of schelden zal." Dat vrijspreken des Vaders, mij aanschouwende in het bloed van Christus, ach, dat kan beter ondervonden worden als uitgedrukt.

En dan was het de volgende zondag bediening en preekte Ds. Verhage uit Psalm 116. Toen viel dat zo open en als het formulier gelezen werd en hoe dat er staat: *Zijn gezegend lichaam aan het kruis laten nagelen, opdat Hij het handschrift onzer zonden daar aan zou hechten.* Wat kreeg ik toen te geloven dat mijn zonden geworpen waren in een zee van eeuwige vergetelheid. En dan met het bedienen van de tafel, *ik zal den beker der verlossing opnemen.* En hoe dat de Dominee daar in kwam, dien beker gevuld, ziende op dat bloed, gestort tot reiniging van de zonde; wat was dat groot. En daar heb ik wel een week of zes in mogen leven.

Toen werd ik op een vrijdagnacht wakker; en als ik wakker werd dan was het een verwonderen over de liefde Gods maar nu was dat niet zo en ik was bevreesd waarom ik dat missen moest. Nu zeiden ze, dat zal zo niet blijven maar ik zuchtte: *waarom Heere?* En nu had ik het geschreven aan een vriendin en zaterdagmiddags kreeg ik een briefje terug zoals ik daaronder liep te zuchten. En die gaf haar blijdschap te kennen met het gebeurde maar ze schreef: "Vriendin, daar is nog meer te bekomen. Ze zullen kennen en vervolgen te kennen"; en dat bracht me in het verborgene. Wat bedoelde die vriendin daarmee en wat mis ik nog en het bleef een worstelen en zuchten om licht.

En daar komen met kracht deze woorden in mijn hart "Gij hebt niet ontvangen den Geest der dienstbaarheid tot vreze maar den Geest der aanneming tot kinderen door welken wij roepen Abba Vader en deze Geest getuigt met onze geest dat wij kinderen Gods zijn." Die goedkeuring van die derde Persoon in het Goddelijke Wezen. Nu hetgene hij in de eerste Adam verloren had in de tweede Adam teruggeschonken, de zonde geworpen in de zee van eeuwige vergetelheid. Ik zal niet meer op u toornen of schelden. En deze Geest getuigt met onze geest dat wij kinderen Gods zijn. Die vrede en die nu vast ligt in een Drie-enig God. Dan zou hij alles wel willen toeroepen: "Alles wat adem heeft love den Heere."

En daar heb ik nogal enkele weken in mogen leven maar daar lezen we op een middag in ons vervolg aan de tafel over Noach, die geschiedenis van Noach, dat hij zich ontblote in het midden van zijn tent en werd ik bepaald wie dat we toch geworden zijn door onze zonden; nu zo met de zijnen bewaard in de zondvloed. En daar kreeg ik zo mijn beeld in te zien, die schat omdragende in een aarden vat. O, de zonde, vrij en

¹⁵ Justus Vermeer: Verzameling van Oefeningen, 7^e oefening.

moedwillig van den Heere afgeweken! Wat was ik bedroefd, nooit in wederliefde beantwoord. Maar de Heere Die niet moede noch mat wordt om Zijn volk te onderwijzen en die Geest die uitgaat van den Vader en den Zoon kwam mij te onderwijzen door Zijn Woord met deze woorden: "De zonde zal over u niet heersen, gij zijt niet meer onder de wet maar onder de genade." En hoe ik toen mocht verstaan dat de Heere Jezus niet alleen gegeven is tot rechtvaardigmaking maar ook tot heiligmaking, ja tot volkomen verlossing. *In Hem zijn wij meer dan overwinnaars.* In beide Zijne handpalmen gegraveerd.

Die Fontein die geopend is in dat bloed dat reinigt van alle zonden. Dan ziet Hij geen zonden in Zijn Jacob en geen overtreding in Zijn Israël, die triomfeert over dood en graf. Daar zou Hij wel willen blijven met de discipelen op den berg. Maar o, dat verdorven bestaan en dan midden in een wereld die in het boze ligt en satan die omgaat als een brullende leeuw. Dan roept hij nog dikwijls uit, 'hoe kom ik nog door Achors wegen.' Wat komt hij het dan weer te verzondigen, ach, dan is er in hem geen kracht tegen die grote menigte. En kan hij in eigen kracht met al het gebeurde geen gebruik maken van die Fontein. O, wat heeft hij nodig de bediening des Geestes.

Nu geschreven de *grondslag* van zijn hopen en wat de Heere uit genade gedaan heeft.

Wat zijn er na die tijd een wegen en gangen doorleefd waar de redding en hulp van Boven mij er doorgeholpen heeft. Want de wegen van druk wat zijn die menigmaal gebruikt om aan mezelf ontdekt te worden, niet alleen wie hij is maar ook wie hij blijft na ontvangen genade. En het kan er zo diep doorgaan uit en inwendig, dan spaart de Heere geen vlees en bloed, als vrucht van de zonde. Want met eerbied gezegd: "Hij verspilt Zijn genade niet, daar moet plaats voor zijn." Hij moet iedere keer maar als zo een uitgeleedigd vat komen.

Dat heb ik nog ondervonden in de ziekte van een onzer kleinkinderen, een jaar oud en zo erg ziek, longontsteking, en mochten bij hem waken en ik was zo bedroefd; vrezende van het te moeten missen moest ik me zo veroordelen over mijn biddeloosheid, dat het maar een zuchten was om te zuchten of het genezen mocht. En daar komt de Heere over uit Psalm 102 vers 18 en 19: "Zich gewend zal hebben tot het gebed desgenen die gans ontbloot is en niet versmaad hebben hunlieder gebed." Wat was dat als koud water op een vermoeide ziel, ik niet kunnen bidden en de Heere kwam me te beloven. "Ik zal me wenden tot een ontblote bidder." Dat kan beter ondervonden worden als beschreven, hoe dat hij niet alleen vertroost wordt maar onderwijs ontvangt in die weg van zalig worden. O, dan wordt hij zalig omdat God het wil en dan leert hij het te verstaan: "Deze ellendige riep, en de Heere hoorde en verlost hem uit al zijn benauwdheden." Want toen viel er hoop voor het kind en hij is gebeterd. Dan is het terecht zoals een zeker dichter zegt: "als ik dat vatten wil staat mijn verstand en oordeel stil."

Het is nooit te begrijpen, neen, lieve kinderen en kleinkinderen, ik hoop dat je door het geloof mag leren bukken; die hier niet leert te bukken, in de eeuwigheid zal men moeten, maar dan is het te laat. Hij beware je daarvoor en schenke je genade. En de wereld zegt: wat is dat veel een zwaar leven voor dat volk. En dat is waar, wat is het soms bange en de vrees voor bedrog. Ik denk op het ogenblik terug in die tijd dat ik in de ontdekking liep, door middel van de prediking van Ds. Kok en alles weggesloten werd wat er gebeurd was en een openstaande schuld. Wat is dat benauwd; en toen kreeg ik deze belofte: "Zit stil mijn dochter, die Man zal niet rusten totdat Hij de zaak voleind heeft." En toen geloofde ik, dat mij gegeven zou worden om in een verzoende betrekking gesteld te worden. Maar wat is dat op de proef gekomen. En daar had ik

met het volk over gesproken en toen zeiden ze van binnen dat moest je niet gedaan hebben; en ik kreeg het er zo benauwd mee. Want toen werd ik niet goed, een aanleg voor een beroerte, en als dat nu doorgaat je verstand verliezen en dan de belofte niet vervuld en dan is het ene bedrogen, dus al bedrog. Maar zoals ik beschreven heb, ik ben niet beschaamd uitgekomen in het vervullen van de belofte. *Een iegelijk die in Hem gelooft zal niet beschaamd worden*, maar dat ziet hij zo menigmaal van achteren.

Maar nu ben ik weer even terug gegaan. De Heere komt niet tekort, (= telaar) want dan zou men er in omkomen maar ook niet te vroeg, dan zou hij het doorbrengen in zijn vlees. Maar Hij staat voor Zijn eigen werk in. En wat komt Hij Zijn volk ook voor te bereiden op druk of kruis wegen uit- of inwendig of soms beide.

Ik denk hoe dat ik eens gelopen heb met deze woorden: "Hij zitte eenzaam en zwijge stille omdat de Heere het hem opgelegd heeft," maar toch bezwaard, goed gelovende dat er wat zwaars zou komen. Als het morgen was, blij dat alles goed was en was het avond allen bewaard. Maar zo was het een tobben en soms een murmureren: "Alle die dingen zijn tegen mij." Want het vlees onderwerpt zich der wet niet, hij is een vijand. En wat komt hij dat soms tot zijn smart uit te leven.

En er kwam veel leed, veel verdriet uit- en inwendig; en inwendig is het zwaarste, als hij het niet met God eens is. O, dat twisten met de Almachtige, dat ik dacht dat wordt nog een omkomen, maar als de nood op het hoogste kwam was de redding nabij met deze woorden: "Laat ons uitgaan buiten de legerplaats Zijn smaadheid dragende." En toen werd ik geleid en bepaald bij het lijden van de Heere Jezus van Zijn geboorte tot Zijn kruis, alles Borgtochtelijk voor Zijn volk, uitgeroepen "Het is volbracht." En als dat nu aan het groene hout gebeurd, wat zal dan aan het dorre geschieden? En mocht ik uitroepen: "Het is recht, ik heb het verdiend en mocht geloven: "Hij kastijdt noch plaagt niet van harte maar omdat wij Zijn heiligheid zouden deelachtig worden." En dan zijn het geen zaken van vreugde, maar als het een vreedzame vrucht der gerechtigheid mag werken; een iegelijk die Hij lief heeft kastijdt Hij, - dan mag hij zichzelf overgeven als leem in de hand van die Grote Pottenbakker, ja, dan mag hij er een stipje van verstaan: *Ik vermag alle dingen door Christus die mij kracht geeft*.

Ik zeg een stipje, want o, in deze donkere dagen die wij beleven, wat zijn we dan met kerk, land en volk en overheid verre, verre van God af! En o, wie Zijn Woord veracht heeft smart op smart te vrezen. Maar nu behoef ik niet naar de kerk en 't volk, maar ach, ook *eigen* hart en leven. Daarom zeg ik een stipje. Want dat is waar, Zijn volk zal niet omkomen in dure tijd of hongersnood. *Al bezwijkt dan mijn vlees en mijn hart, zo is God de Rotsteen mijns harten en mijn Deel in eeuwigheid*. En mag ik de dichter nog wel eens nazingen:

*"Al de grote waterstromen
Zijn Heer' over mij gegaan.
En mij over 't hoofd gekomen
Maar Gij hebt mij bijgestaan.
's Daags toont Gij mij Uw goedheid
En 's nachts Uw barmhartigheid.
Dies zal ik U Heer belijden.
Gij hoedt mijn ziel t' allen tijden."*

Als je verwaardigd wordt om Hem te leren kennen, ook in de weg van verhoging, te kennen in de kracht van Zijn opstanding en nu gezeten aan de rechterhand Zijns Vaders, die toegang tot de genadetroon die we gesloten hebben door onze zonden. Die Bron van zaligheid, gewassen te kunnen worden in die Fontein des Heils, dat bloed

dat alleen wast van alle zonden; dat alleen, alles wat buiten dat bloed omgaat zal geen dageraad zien.

Daar is maar Een Naam onder den hemel gegeven door welke we zalig kunnen worden. De Heere komt in Zijn Woord te getuigen: "Ik heb me een ellendig en arm volk doen overhouden, die zullen op den Naam des Heeren vertrouwen." Dat is dat groot vertrouwen, hoe dat ze het geschonken worden in de uren als ze het nodig hebben op Hem te mogen vertrouwen. Wat moet ik dan beschaamd zijn vanwege mijn ongelooft en wat kan men dan soms moedeloos zijn in wegen die tegen zijn.

Ik heb dat eens gehad in wegen van verdriet en toen kwam er zo bij mij: "En aldaar zal geen nacht zijn" en dat gaf zo'n overdruk die woorden, dat ik mocht vragen: "Heere, wat hebt Gij daarmee te zeggen. Ziet dat op de dood"? En daar was ik zo werkzaam mee en ik er zo bij bepaald werd, wat het wezen zal, die daartoe verwaardigd wordt, eenmaal verlost te worden van een lichaam der zonde. En dat de Heere hier met Zijn volk afrekent en ik werd zo verenigd met de weg. Dan zal het tegenover die eeuwigheid maar een verdrukking zijn van 10 dagen.

En er is altijd wat van die waarheid over gebleven. Ik was altijd zo benauwd voor de dood en dat is toen met die waarheid zo veranderd. Hij blijft afhankelijk en zal hier die raad Gods uit moeten dienen en als geloof in oefening is, dan wil hij die raad uit dienen.

Maar toch, zoals ik zei, ziende op mijn zwak lichaam denk ik wel eens, misschien ben ik nog wel eens onverwachts weg en als ik daar vroeger over dacht, om te scheiden van die mij lief en dierbaar zijn, kromp mijn hart ineen en die vrees voor de dood; het is net of ik daar niet meer in kan komen. Zo komt de Heere, door Zijn Woord, en Geest te onderwijzen, en daar blijft altijd wat van over. Dat is nu wel al 5 jaar geleden dat die woorden bij mij kwamen: "En aldaar zal geen nacht zijn."

En wat zijn daar weer bange dagen op gevolgd met de oorlog; en voor mezelf was dat dikwijls tot troost maar toch was ik wel benauwd en bezwaard in die tijden van oorlog als die verwoestende elementen¹⁶ in de lucht waren en dat er soms gezinnen onder 't puin bedolven werden. En dan dacht ik maar: dat zal de mijnen en ik ook gebeuren en dan onbereid. En daar was ik altijd zo benauwd voor.

Ik heb het nog wel eens gehad op een Biddag als Ds. Visser¹⁷ preekte uit Psalm 46:10 *Die oorlogen doet ophouden*, enz. en dan viel er hoop onder die prediking dat wij bewaard zouden blijven en dat er voor Nederland uitkomst zou komen. Maar dat was weer in de strijd en ik was weer zo benauwd. En dat heeft geduurd tot in Walcheren het water kwam. Toen werd ik er zo onder gebracht, alles om eigen schuld en zonde, zo met de weldaden van de Heere afgeleefd. Ook met land, volk en kerk. Het zou recht zijn al kwam de Heere door te trekken.

Doch toen werd ik zo bemoedigd met deze woorden: "Vrees geen der dingen die gij lijden zult." En dat kan ik niet beschrijven zoals ik dat moogde ondervinden, die troost die daarin lag. Hoe dat nu de Heere Jezus het zwaarste gedragen had en in alle benauwdheid mede benauwd was.

En veel is ons nog overkomen in *vuur en water*; en ik ben niet meer zo terug gevallen. De Heere kwam meer en meer te versterken. Ook nog met de woorden: "Met ulieden zal ik geen voleinding maken." En wat zijn we nog verlost en uitgeholpen. Grote

¹⁶ bommenwerpers

¹⁷ Ds. A.C. Visser stond van 1939-1945 te Aagtekerke in combinatie met Oostkapelle.

dingen heeft Hij nog aan ons gedaan. Maar geen breken met de zonde. Maar Hij heeft het zuchten en kermen nog gehoord en ons land nog niet prijsgegeven.

Einde

Belofte tijdens de inundatie van Walcheren.

Keetje schrijft over de oorlog en het einde ervan: "En wat zijn we nog verlost en uitgeholpen. Grote dingen heeft Hij nog aan ons gedaan."

Van deze ene zin wat er in de oorlog doorleefd en ondervonden is zou ze heel wat vellen vol hebben kunnen schrijven. Maar de bescheidenheid sierde haar.

In de bevrijding van Walcheren werd ons eiland onder water gezet door de geallieerden. Behalve de duinstreken en Middelburg binnen de vesten, was Walcheren een grote zee geworden. Duizenden moesten evacueren naar andere plaatsen. De boerderij, *Schoolzicht* stond ook onder water. Dit duurde van oktober 1944 tot oktober 1945, toen de dijken weer gedicht werden. Hoe erg de situatie was toen Walcheren 'onder de zee lag' blijkt uit een citaat van J. Lighthart Schenk, geschreven mei 1945. *"De puinhopen, de vernielde inboedels, de met zeewater gevulde bomtrechters, de verwoeste landerijen die jaren lang geen oogst zullen geven, spreken intussen een zo sombere taal, dat men zich afvraagt: Heeft Westkapelle nog toekomst?"*

Evenals de andere boeren en inwoners van Aagtekerke moest familie De Visser ook geëvacueerd worden. Familie De Visser woonde op de boerderij "Schoolzicht", Brouwerijweg, tussen Aagtekerke en Domburg. Terwijl Keetje op weg naar Domburg was, met enkele anderen en een man uit Westkapelle, begon er een beschieting. De Westkappelaar riep: *Dekken! Dekken!*

Keetje ging op haar koffer bij een slootkant zitten. Ze vroegen aan haar of ze niet bang was. "Nee, antwoordde ze. Maar als het beter is om veiligheid te zoeken dan wil ik het wel doen."

Familie de Visser is o.a. in Krabbendijke geëvacueerd geweest.

Met de droevige toestand waarin Walcheren verkeerde kreeg Keetje werkzaamheden aan de Genadetroun. Uit een heel gepaste tekst kreeg ze onderwijs en hoop dat Walcheren weer bewoond en het land weer bewerkt kon worden. Toen Jeruzalem belegerd werd door Sanherib, koning van Assyrië bad Hizkia tot de Heere om verlossing van de stad, omdat niemand meer uit of in kon gaan. De Heere stuurde Jesaja met een boodschap van verlossing. *"En dit zij u tot een teken, dat men in dit jaar wat vanzelf gewassen is eten zal en in het tweede jaar wat daarvan weder uitspruit; maar zaait in het derde jaar, en maait en plant wijngaarden en eet hun vruchten. Want het ontkomene dat overgebleven is van het huis van Juda, zal wederom nederwaarts wortelen en het zal opwaarts vruchten dragen."* Jesaja 37:30,31.

En zo is het ook enigszins op Walcheren gebeurd. Vanaf oktober 1944 stond het eiland onder water en kon er vanzelf geen zaaiing en oogst plaats vinden. Na een jaar, oktober 1945 viel het eiland droog. Maar natuurlijk kon er geen wintertarwe e.d. gezaaid worden.

In het tweede jaar, 1946, adviseerde de overheid om niet te zaaien, want het eiland was pas drooggelegd, de structuur van de grond was zout en slecht. Toch begonnen de boeren hun land in te zaaien, vooral met koolzaad. Boven verwachting gaf de

Voorzienigheid Gods een redelijk goede oogst. Mede door de grote hoeveelheid regen zakte het zout in de grond naar beneden. In 1947 was het een uitzonderlijk hete en droge zomer. Door de langdurig droogte kwam het zoutgehalte weer naar boven. Maar overigens was dit een normaal jaar voor de landbouw in Walcheren.

De onderstaande brieven schreef Keetje Moens aan haar vriendin in Borssele. Keetje had een zuiver Evangelische ligging. Gods volk die meer wettisch in hun legering waren, stootten zich weleens aan haar. De verhouding met Janna Maas was goed. De brieven worden ongewijzigd weergegeven, om des te beter haar eenvoud te proeven.

**Brieven van Keetje de Visser – Moens te Aagtekerke
aan
Janna Maas – Walhout te Borssele**

Geachte Vriendin met de Uwe

Wij waren blij een briefje van U te ontvangen ziende op de weldaad dat het voor Jaanje gezegend wordt tot bekeering. Wat zullen we den Heere vergelden voor Zijne weldaden aan ons bewezen. Mijn man heeft het wel verteld. Maar daarvoor heb ik ze al veel verduurd, want ze heeft veel geleden. Nu is het draagelijk maar gisteravond had ze weer koors, die wond blijft al veel uitkomen, hij is zo groot, het zou nog wel lang duren. Maar als het maar teregt mach komen.

Wat had ik graag nog gekomen voor ik weg ging en die laatste Kersdagavond was ik niet in de kerk. Ik dacht dan vraag ik of ze meegaat, want het ging zo gauw en dorst niet te zeggen: U moet het niet laten doen. Maar was zo bezwaard en ze zeiden maar: zal nooit meer aangroeien. Wat had ik het benauwd. Maar werd dan toch zo bemoedigd uit psalm 34 in rijm. *Hij helpt uit lijden, nood en de strijd, die Hij daarin aanschouwt.*

En nu van achter ziend ze heeft er moeten komen. En nu al zo lang. Het ziekenhuis is ver weg, middag een tram, maar 's avond bijna een uur lopen. Maar heb het nog altijd gekunnen en wij hadden zo een goed plaatse. Over 14 dagen zondags heb ik zo makkelijk maken kerken. Liet mij dan halen. Ik mocht maar zeggen: ik volg niet maar wat loop ik voor uit. En dan die trouwe Gods. Hij zeid nog, dat volk in de binnenkameren. Toen moch ik weer eens rusten door geloof in die verhoogde Borg en Zaligmaker.

En toen kwamen van de week bij Jaantje en ze was zo ziek en ze zei: o, Moeder alles wat adem heeft love den HEERE. Toen was ze zo bemoedigd met de vier laatste regeltjes uit psalm 77 in nieuwe rijm uit het 6 vers. Maar nu legt het weer zo in de strijd. O, ze zei van middag een openstaande schuld. Wie had nu zo een weg gedacht.

Wilt u To Melis en Melis ook de hartelijke groete doen. Ik hoop haar ook wel is te schrijven. Ik krijg meeleven ook van haar wel eens een briefje. En zal nu maar eindigen. Twee keer naar ziekenhuis, de dagen zijn nog gouw om.

Ook de hartelijke groeten van Jaantje.

En vooral van mij Uw nog hopende vriendin

C de Visser - Moens

Ik hoop u het kunt lezen want schrijver ben ik niet.

Geliefde vriendin met de Uwe

Ik heb net een briefje naar juffrouw Krijgsman geschreven te schrijven is een vermoeiend werk en mijn bloed druk is nog maar hoog, moeilijk lopen maar met de kramp dragelijk hoor. Bij **Student de Wit** ben ik een keertje naar kerk en ook nog een uurtje in de pastorie. 'K Heb toch zo makkelijk met hem gepraat. Wat een wonder onder alle moeite en verdriet.

Jaantje is deze keer naar kerk geweest. sMorgen had hij gepreekt hoe de Heere Jezus gekomen is om zondaren zalig te maken en savonds over Jakob.

Vriendin in de Heere binde ons maar aan Zijn genadetroon om moed en kracht geschonken te worden om de weg te dragen die we opgelegd worden. Als is dat het soms zo zwaar valt, de Heere spaart geen vleesch en bloed als vrucht van eigen zonde. En met Wim gaat van de week goed vooruit, de pijn is zo gematigd maar heeft nog al koors gaat. Morgen wil ik bij leven en welzijn is met auto naar Willem met Moeder. Nu zal ik dan maar eindigen nu weet u toch weer hoe of het is.

Hopende u het met de Uwe in welstand mag ontvangen eindig ik met onze hartelijke groete, ook van Jaantje hoor. Nogmaals gedag

C de Visser Moens

Geachte Vriendin met de Uwe

Daar ons van morgen te weten is gekomen dat u volgende week Vrouw Maas op genomen zal worden ter behandeling in het ziekenhuis bij leven en welzijn en het ene zwaarder is als het ander, stellen we ons toch voor dat u het niet licht zult achten uit uw gezin. Maar de Heere kan moed en krachten schenken in dit moeite volle leven. Wat is hij stijl diep afhankelijk uit - en inwendig. Wat heeft de zonde teweeg gebracht. Wat zal het een voorrecht zijn die wedergeboren worden tot die levende hope. Wij vliegen daarhenen en wie kent de sterkte Uwes Toorns naar dat Gij te vrezen zijt. Zijn volk leert het kennen een vertoornd God over de zonde.

En nu hebben we in de weken die achter leggen weer herdacht wat de Heere Jezus Borgtochtelijk heeft gedaan. Nu kunnen we met God verzoend worden. **Dominee de Wit** heeft met goede Vrijdag bij ons gepreekt. *Vader in uwe handen beveel Ik mijnen Geest.* De Hel gesloten de Hemel geopend. Daar heb ik voor mijn eigen zo naar maken luisteren. Ik kan weer iedere week naar de kerk. Ik ben nog al goed, wel een hoge bloed druk. Wat een voorrecht dat ik nog al goed ben.

Mijn man heeft veel gesukkeld maar nu veel beter en Moeder is ziek geweest ze mag nu weer is uit bed. Maar je moet ze toch helpen, je moet denken ze is zo oud. zo gaat dat leven maar door in deze donkere en veelbewogen tijden. Wat een voorrecht die den Heere mag leeren kennen en vervolgen te kennen. De Heere mog ons en de onze er toe verwaardigen en zij om met land en volk nog gedachtig om Zijns Naams wille. Wat legt het verzondigd wat een donkere tijd ook in de kerk.

Nu vriendin met de Uwe sterkte toe gewenst. Eindig ik met onze Hartelijke Groeten ook van Jaantje hoor.

C de Visser Moens

Geachte vriendin.

Daar wij al een poosje thuis zijn zal ik eens een lettertje schrijven want wij zijn Borssele nog niet vergeten, hoor. Jaantje is een keer naar de kerk geweest. Dan helpt haar vader haar op de fiets, gaat nog moeilijk hoor. Dat plekje is weer genezen en een zondag hoopt ze weer te kunnen. Dan is **student Ketterij** er bij leven en welzijn. Wat

is het groot Vrouw Maas nog te worden bewaard en ze zijn weer al vol op aan zaaien en komt zo mooi boven.

Maar het is verkwikking in droefenis als je ziet op de verharding niet waar. Ik denk nog dikwijls over de laatste zondag toen mogten wij toch zeggen *de Heere was in ons midden* en door dat versje, *die in Godes Vreeze zoeken bijstand, zal Hij steeds bieden de hand*.¹⁸ En wat heeft hij dat nodig. Hij struikelt ieder ogenblik. De Bruid zegt *trek mij dan zal ik U na loopen*. De Heere doe ons afzien van ons zelve dat het maar mag wezen een kennen en voor volgen te kennen. *Tot wien zouden wij geenen gaan? Hij hebt de woorden des Eeuwigen levens*.

Wat is van Zijn kant, nu de weg afgesneden als vrucht van de zonde. Wat zal het zijn, *door U alleen om het Eeuwig Welbehagen*. Wat heeft hij nodig om door den Heiligen Geest geleid te worden tot die Fontein. De Heere mocht ons en de onze gedenken, bekeere wat onbekeerd is een sterke wat Zijn hand gewerkt heeft. Die oogen die eens gezien heeft zal niet meer terugzien.

Hoe gaat het Vriendin? Zal dan nu maar eindigen met onze hartelijke, hopende dat U het met de Uwen in welstand mag ontvangen.

Onze hartelijke groeten ook van Jaantje, hoor.

C de Visser Moens

Geachte Vriendin met de Uwe

Verblijd met U briefje meende ik terug te schrijven maar is door gelopen. Ik ben weer beterder heb weer veel rust moeten nemen voor de hoge bloed druk. Wat heb U ook te tobben met een zwak lichaam.

Nu de week van voorbereiding. Vriendin het is te hoopen dat U naar de kerk kan. Ik ben het laaste geweest een avond in de week bij **Domenie de Wit**, zo een kostelijke preek. *Die zal Koning zijn, enzovoort. En regeren in Gerechtigheid*. Toen heb ik zo maken luisteren. Daar wordt het wonder almaar groter als hij buiten zijn zelve mag zien op de verhoorde Borg en Middelaar.

U schreef dat u zo had maken luisteren onder de preek op veld van Boäz. Wat zal het toch wezen die zo een waare zoeker mach wezen op dat veld van Boäz. Zijn onbezweken trouw zal nooit hun val gedoogen. Ook niet in de bange tijden.

Wat zijn het bange tijden over heel de wereld. De zonde is hand over hand toeneemende en teregt zo als U schreef zo veel mannen in Indie. Wat zijn er verderop een menschen in verdriet ja in rouw. Wat is er een leed. God woord zegt *het uitnemende is moeite en verdriet* vanwege onze schuld en zonde. Wat een voorrecht door genade verwaardigd te worden te zoeken de dingen die boven zijn.

De Heere mocht ons en de onze gedachtig wezen. En nu Vriendin zij u thuis moet blijven vanwege uw zwakke lichaam of dat U op mach gaan, de Heere schenke maar dat bidden en klaagen. Zegt Hij tot mijn ziel: *Ik ben Uw Heil*. Want als men niet kan mag het ook nog wel eens meevallen.

Een zondag heb ik een preek gelezen van Lis. *Immers is mijn ziel stil tot God van Hem is mijn Heil*. Dat er weggelegd is voor die Hem vreezen. Hierbij dan een voortgang en eenmaal verlost van een lichaam der zonde. Wat zal dat wezen een verlossing voor de knechten die weggenomen zijn. Maar wat een slagen voor de kerk. Wat was ik blij, **Thona**¹⁹ is verleden week nog een uurtje geweest. Ik zei dat wij zo blij waren met Domenie de Wit en jullie zelf een Domiene. *Ik zal zijn die Ik zijn zal*

¹⁸ Psalm 85, berijming Datheen

¹⁹ **Thona Butijn-Melis**, afkomstig van Borssele; woonde later in Yerseke. Zie haar bekering en ervaringen in haar waardevol geschrift: ***Doch Hij zal verschijnen tot ulieder vreugde***.

dat betoont Hij ook aan Zijn knechten dat ze nog moed en krachten geschonken worden.

Nu zal ik maar eindigen met onze Hartelijke Groeten en sterkte toe gewenst.

Dat kind van Vloer haar armje is gebroken.

Nog maals groeten ook van Jaantje

C de Visser Moens

Geachte familie Maas

Gefeliciteerd met Uw zoonje, klein zoonje en Neefje, dat het voorspoedig op mach groeien en Koos dat U Uw verloren krachten terug geschonken mach worden.

Janna zo blijven de zorgen groot maar dat is niet te veel om mekander te helpen als het ons maar brengen mocht aan Zijn genadetroon. Maar ziet men op de onbekeerlijkheid en dan moet ik wel van eigen hart beginnen, was het dan niet, *Ik de Heere worde niet veranderd, daarom zijt Gij o kinderen Jacobs niet verteerd.*

Wat heb ik dat onder de preek van **student Mallan** nog mogen ondervinden. 's Morgens heeft hij gepreekt van de Kamerling waar de Heere Zijn volk uit haalt. 'K werd zo teruggeleid in de weg die de Heere met mij gehouden heeft. Savond hebben wij er nog van gezongen. *Zij zullen gaan van deugd tot deugd, totdat ze in Sion al met vreugd komen en daar den Heere aan schouwen.*

Als hij weer is buiten zijn zelve mag zien. Zij zullen er alle komen maar wat kan het door diepe wegen gaan. De Heere kom geen vleesch en bloed te sparen maar gelukkig die naar het onderwerp gemaakt mag worden voor die zalige bediening. Daar is Hulp besteld die verlossen kan en zal die op Hem hopen.

Of het waarheid bevat weet ik niet maar ze vertellen dat **Student van Dam** aangenomen naar Werkendam. Dus dan de andere gemeenten een bedankje. Ook wij als het waarheid bevat.

Dat de **Student de Wit** naar Middelburg kom is voor mij zo groot. Daar ben ik zo werkzaam mee geweest of er tog eenje bij mog komen in classis. Dat was zo groot al was het niet bij ons. Hoe dat hij dat ook wel zou begeren, maar eentje. Domine Stuivenberg voor al die gemeenten. En toen heb ik zo maken geloven dat hij niet alleen zal moeten blijven. zo is de Heere een waarmaker van Zijn Woord. Maar al het onze moet er zo onder gebracht worden.

Jaantje is naar Jans de Visser eens gaan kijken die is ziek hoor. Ze was 9 dagen bevallen en dan heeft ze trambooze gekregen. Zo was zo benauwd. Ik ben ook wel eens een keertje wezen kijken maar om naar Borssele te komen zei ik tegen Thona, stel ik nog maar uit. Mijn bloeddruk is weer hoger. Ik was blij dat Thona een dagje kwam en U kunt met die omstandigheden niet komen?

Al gauw hebben je **domiene Rijkse** op een zondag bij leven en welzijn he. Nu geliefde Vriendin de Heere zij U met de Uwe gedachtig. Hij mach bekeeren wat onbekeerd voor leeft. Hij zou kunnen redden wat verloren ligt op reis naar die grote eeuwigheid.

Gaa dan nu maar eindigen met onze hartelijke groete. Het is hier erg droog. Het ziet er niet best uit in Walcheren met de vruchten. Nu nogmaals hartelijke gegroet ook van Jaantje hoor.

C de Visser Moens

Ontmoeting van Ds. Willem C. Lamain met Ka Flipse en Keetje de Visser.

... Het gebeurde maar een enkele maal in het jaar, dat er eens een spreker of een leraar kwam... in die gemeente. Dat was ook zo op dat nabij gelegen dorp, Westkapelle. Uitwendig was de bevolking daar zo verschillend van Meliskerke. Maar de Heere had ook in dat Westkapelle enkelen van Zijn uitverkoren volk. Daar was een ongetrouwde vrouw, die met haar broer woonde: Piet en Ka Flipse. Ka, de zuster, was onder de bediening van wijlen ds. Boone²⁰, die toen in Terneuzen stond, gearresteerd. Wanneer je op zaterdagmiddag in dat kleine huisje binnenkwam, dan duurde het niet lang, of je kwam onder de indruk van het vrije, soevereine werk Gods, dat in die vrouw verheerlijkt was, en dat zij tot dat Jacobsvolk behoorde, dat naar God vraagt. (Psalm 24 : 3).

Eens kwam ik daar als student op een zaterdagmiddag, toen de Heere op dat dorp een man²¹ van middelbare leeftijd in zijn hart gegrepen had. Hij had als het veulen van een woudezel geleefd, maar de Heere had hem als dat paard en als die woudezel, waarvan wij lezen in Psalm 32, gebreideld met toom en gebit. Ik kan me altijd nog herinneren, dat er geen stoelen meer waren om op te zitten. Dat de mensen zelfs in de gang van het woonhuis stonden om te luisteren naar de wonderen Gods. Verschillende mensen waren aangedaan en wat een beslag lag er op jong en oud.

Ik vrees, dat er ook onder ons kerken vol zijn met mensen, die nog nooit gehoord hebben, hoe God een mens waarachtig bekeert. In die tijd dat **ds. P. van Dijke** en **ds. Daan Bakker** leraars waren, is het gebeurd, dat, wanneer er in drie of vier weken niemand in de gemeente tot God bekeerd werd, dat men samen kwam om in het gebed de Heere te vragen, waarom dat Hij Zich zo verborg voor de huize Jakobs. Of de Heere wilde bekend maken welke zonden er lagen, waarom de Heere Zijn hand zo stil hield. O, wat moeten wij beschaamd en schaamrood zijn. We zouden ons hoofd niet meer durven opheffen vanwege het ongenoegen Gods, waaronder wij leven. Met een David en een Ezra belijdenis doen van onze overtredingen voor de Heere en Gods troon bestormen bij dagen en bij nachten. O wee, dat wij zo gezondigd hebben: "O God, breng ons weder, en laat Uw aanschijn lichten, zo zullen wij verlost worden. O, God der heirscharen, keer toch weder, aanschouw uit den hemel, en zie en bezoek deze wijnstok," Psalm 80 : 4 en 15.

De tweede of derde zondag dat wij weer in Westkapelle zouden voorgaan, waren wij 's zaterdags in Aagtekerke geweest om een vrouw (Keetje Moens) te bezoeken, die wij in het einde van februari 1924 voor het eerst mochten ontmoeten. Na de Particuliere Synode, gehouden in Middelburg, (21-2-1924) waar wij toegelaten werden om opgeleid te worden voor het leraarsambt, nam ds. R. Kok mij mee om bij hem de zondag over te blijven. Op vrijdagmorgen gingen we al vroeg de gemeente met hem in om enkele leden te bezoeken. Ik denk, dat wij die morgen drie families bezochten. Het ging er niet over hoe het met de boerderij of met de zaak was, maar hoe het stond tussen God en hun ziel. De nadruk werd vooral gelegd op de waarachtige bekering en de verzoening met God door het bloed van Christus. 's Middags om twaalf uur gingen we weer naar de pastorie, hebben wat gegeten en gingen weer op stap. Ik had vanzelf nergens andere gedachten over dan om maar weer te luisteren. Maar dat pakte anders uit.

Toen wij op die eerste boerderij kwamen, zei ds. Kok tegen mij: "Vanmorgen heb ik het werk gedaan, vanmiddag ligt het voor u om met de mensen te handelen." Dat viel

²⁰ Ds. L. Boone stond in Terneuzen van dec. 1899 tot febr. 1904.

²¹ Aarnoud Sanderse

vanzelf eerst niet zo mee. Ik kende op die plaats niemand. Doch de Heere maakte het wel. De moeder, een ootmoedige vrouw, vertelde, dat de Heere, toen zij 14 jaar oud was, onder de prediking van wijlen ds. H. Kieviet, (die later in 1928 nog zo jong, 54 jaar oud, afgelost werd en in mocht gaan in de vreugde zijns Heeren) met haar begonnen was.

In 1925 vertrok ds. Kok naar Gouda en ik beloofde de kerkenraad van Aagtekerke, als de Heere ons wilde sparen, met Oud- en Nieuwjaar bij hen voor te gaan. Toen die tijd aanbrak, was ons voornemen om met oudejaarsavond te spreken uit Psalm 90:10: "En wij vliegen daarheen." Naar de dood. Naar het graf. Naar onze eeuwige bestemming. Met Nieuwjaarsmorgen was het in mijn hart om dan te spreken uit diezelfde Psalm, vers 14: "Verzadig ons in de morgenstond met Uw goedertierenheid, zo zullen wij juichen, en verblijd zijn in al onze dagen." Ik dacht, dat waren geschikte teksten voor die bijzondere gelegenheden: Het einde van het oude jaar en het begin van het nieuwejaar. Doch Gods Raad was anders. En het werd ook daarin weer openbaar, hoe noodzakelijk het is zoals wij zingen in Psalm 147:6: *En door Zijn hand zich laten leiden.*

Terwijl ik op reis was naar Aagtekerke en in de trein zat, dacht ik over de eerste ontmoeting met die vrouw op de boerderij. Meer en meer kwam de begeerte in mijn hart om die vrouw te bezoeken. Het was met Oudejaarsavond vroeg kerk, en na afloop zei ik tegen de kerkenraad, dat ik die vrouw nog wilde bezoeken. De kerkenraad bestond in die tijd meest uit bejaarde mensen. Het was nog een eindje lopen en 't was in die tijd zo donker op de buitenwegen. Eindelijk, het hoofd van onze school, Meester Jan van Bochove, waar ik ook gelogeed was, zou met me meegaan. Hij nam een stallantaarn, die ze op de boerderijen gebruikten, mee, omdat het geen gebaande wegen waren, waar we over moesten.

We kwamen daar aan, doch die vrouw zat in moedeloosheid daar neer. Het was alles zo donker, haar schuld was ontdekt, de breuk tussen God en haar ziel was meer en meer open gekomen. En de grond waar ze op gesteund had ging meer en meer ontvallen. Ze moest met God verzoend worden. De wet klaagde haar aan, veroordeelde en vervloekte haar. Dus benauwd van alle zijden. Aan het einde van dat bezoek zijn we die avond met de ouders, de twee kinderen, die zij hadden en de knecht en dienstbode, die daar in huis waren, op onze knieën geweest en aan de Heere om opening gevraagd, waar het evangelie voor die vrouw zo bedekt was.

De tekst, waarover ik spreken zou die morgen, viel weg. Was de tekst dan zo verkeerd? Het was toch ook het evangelie? En de Heere kan toch alles gebruiken? Ja, dat is alles waar, maar het ging niet. Ik werd van het één naar het ander geslingerd. En waarom? Ik wist het niet. Een diaken, die toen al veel ouder was dan ik, kwam mij halen om naar de kerk te gaan. Wat moeilijk, wat moeilijk. En dan straks weer te staan voor zulk een schare mensen. Vlak bij de consistorie kwam die tekst uit Jesaja 43:2: "Wanneer gij zult gaan door het water, Ik zal bij u zijn, en door de rivieren, zij zullen u niet overstromen, wanneer gij door het vuur zult gaan, zult gij niet verbranden en de vlam zal u niet aansteken." En het eerste van vers drie: "Want Ik ben de Heere, uw God, de Heilige Israëls, uw Heiland."

De Heere liet mij niet beschaamd staan. Hij gaf nog licht in de Waarheid, want anders is alles donker. Maar zoals de Heere zegt in Psalm 119: "De opening Uwer woorden geeft licht." Israël moest door de Rode Zee en onze vaders zeggen, dat Christus de Rode Zee is voor Zijn volk. En aan het eind van de woestijnreis door de Jordaan, de Ark was in het midden geplaatst met de priesters en zo is dat volk er doorgekomen. Jona moest overboord, om in de diepte der zee te leren: "Maar Gij hebt mijn leven uit

het verderf opgevoerd, o Heere, mijn God!" En ook: "Het heil is des Heeren." Jona 2:6 en 9.

De drie jongelingen in Babel werden in de vurige oven geworpen. Hun banden zijn wel verbrand, maar zij hebben gewandeld in het midden des vuurs en er was geen verderf aan hen.

Want God was aan mijn zij.

Hij ondersteunde mij. (Psalm 3:3).

Het vuur heeft over hun lichaam niet geheerst. En dat alles als vrucht van het eeuwig welbehagen, dat door de hand van Christus gelukkig zal voortgaan. Hij heeft de borgtocht aanvaard in de Raad des Vredes, voor al de uitverkorenen en onze menselijke natuur aangenomen om in hun plaats het water van Gods verbolgenheid in te gaan. In Psalm 69, daar betuigde Hij: "De wateren zijn gekomen tot aan de ziel. Ik ben gezonken in grondeloze modder, waar men niet kan staan; Ik ben gekomen in de diepten der wateren, en de vloed overstroomt Mij." En in Psalm 22:

O, dood'lijk uur!

Wat hitte doet mij branden.

Mijn hart is week, en smelt in d' ingewanden,

Als was voor 't vuur.

En nu is het alleen door die intredende en tussentredende Borg en Middelaar des verbonds, wat wij lezen in Psalm 65:8: Die, (daar de Vader voldaan is, door het werk van de Borg) het bruisen der zeeën stilt, het bruisen harer golven en het rumoer der volken. En in Psalm 85:4: "Gij hebt weggenomen al Uw verbolgenheid; Gij hebt U gewend van de hittigheid Uws toorns." En dan de vastigheid, maar ook de zekere vervulling van deze verbondsbeloften, door de Verbonds-God, en de Verbonds-Middelaar, door de toepassing van de Heilige Geest. Ik mocht die morgen een weinig geloven, dat mijn tong nog was aangeraakt door een kool van het altaar, Jesaja 6:6-7.

In de middag heb ik Aagtekerke weer verlaten, omdat het voornemen was de eerste zondag van het jaar in een gemeente van Zuid-Beveland voor te gaan. Eigenlijk heb ik toen niet meer gedacht aan de ontmoeting met die vrouw op oudejaarsavond, totdat ik op een maandagmorgen, op het station op een trein naar Rotterdam zat te wachten en ineens die vrouw voor mijn aandacht kreeg. Wat is een mens toch gedachteloos. Ik werd er verlegen onder. De volgende zondag had ik beloofd in Westkapelle voor te gaan. Dat is ongeveer één á anderhalf uur van Aagtekerke. Ik schreef een briefkaart, dat ik op zondag in de buurt hoopte te zijn en dat ik dan 't voornemen had, om die familie te bezoeken.

De man van die vrouw haalde mij af aan het station van Middelburg met een paard en wagen. Onder vele bestrijdingen had ik de reis gemaakt. Van alle kanten aangevochten ten opzichte van Gods werk in mijn ziel: "Gij hebt geen heil bij God" En wat het werk in Gods Kerk betrof, dat was ik zelf maar begonnen. En dan straks in Middelburg uit de trein stappen, waar ik ongeveer twee jaar geleden voor de Synode gestaan had voor verschillende leraars en ouderlingen, waarvan er ook verschillende met licht en genade bedeed waren, en daar had ik een en ander verteld van wat er plaats gegrepen had in mijn leven. Ik had ook in de kerk aan de Segeersstraat op de preekstoel gestaan en gesproken over Johannes 3:36: "Die in de Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven." En nu: geen geloof, maar ongeloof. Dus alles bedrog. Het was zoals David zegt in Psalm 115: "Ik werd benauwd van alle zijden." Wat gevoelde ik mezelf toch ellendig.

Opeens zei die man tegen mij: *God leeft nog!* Ook dat viel helemaal verkeerd van binnen. De Heere zegt in Zijn Woord: *Uw bescheidenheid zij alle mensen bekend.* Doch ik heb op dat ogenblik niet over die tekst gedacht. Ik zei tegen die man: "Hoe weet u, dat God nog leeft?" En zijn antwoord was: dat zult u wel vernemen als wij op de boerderij mogen komen.

Nu had de Heere zijn vrouw onder die nieuwjaarspredikatie een wonderlijke opening en ontsluiting voor haar ziel gegeven. En toen de Heere haar ziel verruimd had, schreef zij daarover aan mij een brief, maar die was nooit op het postkantoor gekomen. Ze was bevreesd, ook voor zichzelf, dat ze er de hoogte mee in zou gaan, of dat ik er wat mee zou worden. In één woord, dat God niet aan Zijn eer zou komen. Dus daar mocht wel wat in zijn van de vreze Gods, omdat God zulk een jaloers God is. Toen ze in die week gehoord had dat ik naar Westkapelle zou komen, had die man tegen zijn vrouw gezegd, nu moest je maar een briefje schrijven en vragen of hij ons wil bezoeken op zaterdag of op maandag. Die vrouw was niet zo optochtelijk, maar zeer verstandig. Ze zei: "We zullen het maar afwachten, wanneer het Gods wil is dat wij elkaar mogen ontmoeten, laten wij het maar in de hand Gods overgeven."

Een paar dagen daarna kwam mijn briefkaart. Wij hebben die middag elkaar mogen ontmoeten, en deze vriendin kreeg opening om te vertellen, hoe de Heere de Waarheid uit Jesaja 43 voor haar gebruikt had. Zij mocht toen iets terugkrijgen van dat leven en van die vrucht uit de openbaring van de Middelaar, als vrucht van het welbehagen des Vaders. In vernedering des harten en kinderlijke verootmoediging mocht ze het een en ander meedelen. Wat een indruk gaf en ook iets na mocht laten. ...

En nu tenslotte: Dat volk waarover ik iets mocht schrijven, en die we op onze weg in Gods voorzienigheid hebben mogen ontmoeten, zijn al jaren verlost uit een wereld, die in het boze ligt. Zij hebben hun wens verkregen. Nog enkele kinderen en kleinkinderen zijn in het land der levenden. Doch dat getal zal niet groot zijn. Slechts enkele ontmoetingen mocht ik op verzoek aanstippen. De Heere weet, dat het is geweest, naar ik hoop, (al zit ik vol met eigenliefde) uit liefde tot Gods eer en uit liefde en hoogachting voor het werk Zijner Goddelijke genade. En dat de Heere het nog zegenen mocht voor de geslachten, die nog leven, of die het levenslicht nog zullen aanschouwen. Ik heb een en ander geschreven, soms onder hevige aanvallen van de vorst der duisternis. Doch er zijn ook ogenblikken geweest, dat er nog enkele zaken terugkwamen, zo levendig, dat ik het nog mocht doen met innig zielsvermaak. Ik heb wel eens geschreven over Naomi, toen zij na tien jaar terug mocht keren in Bethlehem, dat de smaak van dat brood, dat zij vroeger had mogen eten, nog achter in haar keel zat. Er zijn zoveel tijden in mijn leven (en alles eigen schuld) dat het schijnt, alsof alles weg is van wat vroeger wel eens geproefd en gesmaakt is. Doch als de Heere het nog weer eens terug brengt in ons geheugen, dan is het alsof het gisteren gebeurd was. Dan is het: "Ik zal de daden des Heeren gedenken, ja, ik zal gedenken Uw wonderen vanouds her."

Dat volk waarover ik schreef, is nu niet meer in de strijdende kerk. Ze zijn al jaren de strijd te boven. Voor de een was de strijd zwaarder en harder dan voor de ander. Wij hebben naar hen mogen luisteren wanneer zij spraken uit hun gemis. Soms zaten zij in de banden van het ongeloof. Soms waren zij met vreze des doods bezet. Soms was alles zo toegesloten en toegemuurd. Maar wij hebben hen ook in God horen roemen. De harpen hingen niet altijd aan de wilgen. En om niet meer te noemen, daar is niemand van dat uitverkoren, gekochte en verlost volk in de wanhoop omgekomen. Christus heeft gezegd in Johannes 12:26: "En waar Ik ben, aldaar zal ook Mijn dienaar zijn." Ook in Johannes 14: "Uw hart worde niet ontroerd, gijlieden gelooft in God,

gelooft ook in Mij. In het huis Mijns Vaders zijn vele woningen; anderszins zo zou Ik het u gezegd hebben; Ik ga heen om u plaats te bereiden. En zo wanneer Ik heen zal gegaan zijn, en u plaats zal bereid hebben, zo kom Ik weder en zal u tot Mij nemen, opdat gij ook zijn moogt, waar Ik ben." (Johannes 14:1-3). En in het hogepriesterlijk gebed heeft de Heere Jezus als de grote Voorbidder voor Zijn kerk, gebeden: "Vader, Ik wil, dat waar ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt." Want, (en dat is de grond) Gij hebt Mij liefgehad, vóór de grondlegging der wereld.

Heere, kom nog eens terug, zoals in de dagen vanouds. Met dat licht, met dat leven, met die liefde, met die vereniging, met die zelfverloochening en met die onderlinge gemeenschap, gegrond in de vereniging met het levengevend Hoofd Christus Jezus, door de Heilige Geest. Amen.

De Heere verzoene al het onze in Zijn dierbaar bloed en zegene wat van Hem is, tot vernedering, tot aankleving en tot opwekking, om Zijn Zelfs wil.

Enkele familiegegevens over Keetje Moens.

Cornelia Moens, geboren te Zoutelande, 9-8-1887; is gehuwd te Domburg, 2-2-1912 met **Willem de Visser**, geb. te Aagtekerke 27-8-1884. Zoon van Pieter de Visser, geb. 1861 [zoon van Pieter de Visser en Johanna Verhage], trouwt 21-8-1881 te Aagtekerke met Elisabeth Dekker, geb. 1861, d.v. Willem Dekker en Leuntje Wisse.

Uit hun huwelijk werden 3 kinderen geboren.

De eerste is jong gestorven, ong. 1913.

Pieter werd geboren 6-4-1914 en trouwde 26-4-1935.

Adriana, geb. 26-6-1918 en overl. te Middelburg, 16-12-1983, *in de hope des eeuwigen levens*.

Cornelia was een dochter van Pieter Moens en Adriana Olijslager, d. v. Jan Olijslager, landbouwer en Suzanna Labruyère.

Een broer van Cornelia was Jan Moens, geb. ong. 1891, gehuwd vrijdag 2 mei 1913 te Biggekerke met Paulina Lampert, 21 jaar d. v. Jacobus Lampert en Maatje Schout.

Pieter Moens, boerenknecht trouwde 18-2-1887 te Zoutelande. Hij was een zoon van **Pieter** Moens, geb. 1824, trouwt te Zoutelande 29-4-1857 met Cornelia Verhage, 23 jaar, d. v. Jacobus Verhage, burgemeester en Tannetje Zwigtmann.

Pieter was een zoon van **Jacobus Moens** en Elizabeth de Visser.

De familie Moens is een oude Walcherse familie die al in de 14^e of 15^e eeuw voorkwam. De naam Moen is waarschijnlijk afgeleid van Simoen, een oude vorm van Simon.

Overlijdensadvertentie

Heden overleed in de hope des eeuwigen levens, mijn innig geliefde Vrouw, zorgzame Moeder, Behuwd en Grootmoeder

CORNELIA DE VISSER - MOENS
in de ouderdom van 68 jaar en 8 maanden

namens wederzijdse familie,
W. de Visser Pz.
P. de Visser Wz.
A. M. de Visser - Matthijsse
A. de Visser
en Kleinkinderen

Aagtekerke, 17 april 1956
Schoolzicht

De begrafenis zal plaats hebben op Zaterdag 21 April a. s.
Vertrek Sterfhuys om 11.45 uur.

6. DOOR DE TROUWE VERBONDS GOD GELEID

**MEDEDELINGEN UIT HET LEVEN EN BRIEVEN VAN
CORNELIA DE VISSER-DE VISSER**

9^e brochure in de serie: *Kinderen Gods op Walcheren in de 19^e en 20^e eeuw*

INHOUD

- Uit het leven van Keetje de Visser
- Kerkelijke verbondenheid
- Gezinsstaat familie De Visser.
- Ds. Mallan en ds. Lamain over Vrouw de Visser
- Geschreven brieven aan:
Fam. Bimmel-de Pagter, Domburg
Fam. Van Velzen, Krabbendijke
Fam. Ds. J. Fraanje

Literatuurstaat

VOORWOORD

Wat is het een onuitsprekelijk voorrecht door de Heere opgezocht te worden in de jeugd, in Zijn zalige gemeenschap teruggebracht te worden en als kind gedurig tot de Vader te mogen gaan. Deze grote weldaden heeft Keetje de Visser ontvangen. Daarbij kreeg ze genade om getrouw om te gaan met overtuigden, met zoekende mensen en met Gods kinderen. Eén en ander wordt in deze brochure beschreven.

Deze serie is begonnen met dominee D. Janse. Het is aardig te weten dat Keetje een dochter was van zijn jongste zuster Jacomina.

In de ongeveer honderd jaar die beschreven worden in deze serie, blijkt het telkens weer dat de Heere in de families werkte. De Ledeboeriaanse kerken op Walcheren waren langzamerhand één grote familie geworden. Weliswaar werden er ook regelmatig mensen toegebracht uit andere kerken en soms van hen die midden in de wereld leefden.

Er zijn nog onverhoorde gebeden van Gods volk. Er liggen nog onvervulde beloften die de Heere aan Zijn kinderen gedaan heeft. De kracht van het geestelijk leven van Gods kinderen ligt niet in hun ondervinding, maar in Hem Die getrouw is en Die op Zijn tijd de gebeden voor hun nageslacht en voor de Kerk des Heeren zal vervullen. 'Zalig zijn zij die Zijn geboden doen, opdat hun macht (recht van toegang) zij aan den Boom des levens en zij door de poort mogen ingaan in de stad.' Openbaring 22:14.

De Heere zegene de gemeenten en het nageslacht van hen die in deze serie beschreven zijn, tot de roem van Zijn zalige Naam en tot eeuwige zaligheid van verloren zondaren.

Ik besluit met Psalm 138:2, Datheen, door Keetje geciteerd in haar brief van 13 aug. 1942.

*Gij hebt Uwen Naam gemaakt groot,
Als Gij in nood
U toont waarachtig.
Als ik U aanroep, Heer' Gij
Verhoret mij
En troost mij krachtig.
Dies moeten de koningen al,
In dezen val,
U zeer vere-ren,
Als zij verstaan dat steeds Uw woord
Vast blijft nu voort,
O Heer' der Heeren!*

Gezinsstaat familie De Visser-De Visser

Pieter de Visser was gehuwd met Cornelia Geschiere. Pieter boerde op de hofstee "De Krommebaene" te Aagtekerke. Uit dit huwelijk:

Gillis de Visser, geboren te Aagtekerke rond 1829, overleden te Oostkapelle op 12 augustus 1887, ong. 58 jaar oud. Gillis is getrouwd te Oostkapelle op 29 oktober 1862, op ong. 33 jarige leeftijd met **Jacomina Janse** (ong. 27 jaar oud), geboren te Oostkapelle rond 1835, overleden aldaar op 1 juli 1904, ong. 69 jaar oud, dochter van Jan Corneliszoon Janse en Jannetje Huisman. Jacomina was het 14^e kind van Jan Janse; ze was de jongste zuster van ds. David Janse. Ds. Janse trouwde met **Johanna Marinissen**, ze overleed 16-4-1898.

Gillis boerde op hofstee "De Eenzame", Westhovenseweg te Oostkapelle. Tegenover Westhove. Deze hofstee kocht David Janse in 1858 en boerde daar totdat hij predikant werd te Middelburg in 1883. Waarschijnlijk verkocht of verpachtte hij de hofstee daarna aan zijn zwager, Gillis de Visser.

Uit het huwelijk van Gillis de Visser en Jacomina Janse:

Cornelia (Keetje) de Visser werd geboren 3-2-1873 te Oostkapelle.

Cornelia trouwde 25-10-1893 te Oostkapelle met Andries de Visser, geb. 30 april 1869 te Aagtekerke, haar achterneef. Andries was de zoon van Andries de Visser en Maria Maljaars. Andries Sr. boerde op de hofstee 'Het oude Hof' te Meliskerke. Beroep: Landbouwer op "Oude Hof" te Meliskerke en vanaf 1925 op "Leg-af" te St. Laurens. Hij overleed 09-01-1947 te Sint Laurens. Cornelia de Visser, overleden 15-01-1951 te Sint Laurens.

Uit het huwelijk van **Andries de Visser en Cornelia de Visser**:

1. Andries, geb. 15-08-1891 te Oostkapelle, overl. 10-10-1984. Tr. 08-4-1925.
2. Gillis, geb. 1-10-1895 te Oostkapelle, overl. 25-03-1984. Tr. 4-10-1916.
3. Maria, geb. 8-06-1897 te Oostkapelle, overl. 2-8-1992. Tr. 18-6-1924.
4. Jacomina, geb. 5-7-1902 te Meliskerke, overl. 19-11-1983. Tr. 18-6-1924; gehuwd met A. Francke.
5. Catharina, geb. 11-06-1913 te Meliskerke, overl. 10-12-1997. Tr. 6-12-1961.

Keetje moest oom zeggen tegen Ds. David Janse. Zijn vrouw, tante **Johanna** heeft 8 levenloze kinderen gekregen. En 1 zoon die in leven bleef. Ook voor haar was er hoop dat ze in de eeuwige rust is ingegaan.

Bouwense uit Kortgene schreef een brief aan ds. Janse naar haar overlijden.

... "Nooit hoorde men haar klagen over de Heere, maar wel roemen over Zijn goedertierenheden. Zolang bijkans tien jaren dat ik heb haar ontmoet, wanhoopte zij door dit Mesech der ellenden aan haar zelve. Het was een zalig wanhopen waarmee zij mee eindigde in God, pleitende op Zijn eeuwig onveranderlijk zoutverbond wegens des Heeren vrije genade in het bloed van Jezus Christus. Zij is dan heengegaan en naar wij hopen en geloven in de haven harer begeerte waar zij zovele jaren om heeft getobt en geworsteld." (*Gods hand over de burg*, W.M. Sturm)

Uit het leven van Keetje de Visser.

Meegedeeld volgens haar eigen verhaal.

Tot haar 14^e jaar leefde zij als andere kinderen, maar was bijzonder week. Dikwijls hilde zij in haar bed. Haar vader vroeg wat zij mankeerde. Zij wist het niet. Haar vader stierf toen zij 14 jaar was. Een zeer grote droefheid maakte zich van haar meester.

Eens kwam er als een hoorbare stem in haar: *'de droefheid der wereld werkt de dood, maar de droefheid naar God werkt een onberouwelijke bekering tot zaligheid.'* Daar ontroerde ze hevig van. De dood was voor haar altijd zeer beangstigend. En zeker nadat haar vader gestorven was. De dokter had eens tot haar gezegd: 'als jij zo bedroefd blijft, dan ga jij ook dood'. Dat vermeerderde haar vrees. Toen die stem in haar hart kwam zei ze: "Heere, geef mij die droefheid naar U." Die bede werd verhoord. Vanaf die tijd kreeg zij een begeerte naar God en Zijn dienst. Zo leefde zo tot haar 18^e jaar. Toen zette God haar krachtadig in de schuld door het lezen van een predicatie van Smytegelt, over Zondag 26, de Heilige Doop. Ze zag dat ze heel haar leven tegenin de betekenis van de doop geleefd had. Haar zonden en schulden wogen zeer zwaar, totdat God haar de mogelijkheid van zalig worden openbaarde. Dit gebeurde in een nacht toen ze 23 jaar oud was.

Na deze ontsluiting kreeg ze veel werkzaamheden om Jezus, maar werd ook de kloof tussen God en haar ziel steeds meer open gelegd. Ze leerde wat zij in Adam geworden was, maar ontving ook veel toediening, liefde en trouw. Zij had gezien dat ze nog bekeerd kon worden, maar gevoelde toch zo'n leegte. 13 jaar heeft ze daarin geleefd.

Toen ging de Heere doorwerken. Ze kwam zo in de engte, dat ze geen ontkoming meer zag. De Heere hing haar leven aan een zijden draad. Zij meende niet anders dan voor eeuwig om te komen. Toen openbaarde dezelfde Persoon Zich, Die ze in de ontsluiting had leren kennen. Hij sprak: "Vader, ik wil niet dat deze in het verderf nederdale, Ik heb verzoening voor haar gevonden. Zij was de Uwe, maar Gij hebt Mij haar gegeven." De Vader nam bevrediging in het offer van de Zoon. Ze gevoelde dat Hij met haar bevredigd was. Toen openbaarde God de liefde des Vaders, de liefde des Zoons en de liefde van de Heilige Geest. Dit was omtrent de Pinkstertijd.

Zij heeft geruime tijd in deze liefdesuitlatingen geleefd. Daarna werd zij ernstig ziek. Dominee Kieviet bezocht haar en vroeg wat zij van het verloop dacht. Ze gaf de reden op waarom zij meende er niet van te moeten sterven. Hij antwoordde haar, dat Pieter Ingelse met diezelfde woorden weg moest.

Toen zij weer opknapte kwamen ze in hevige bestrijding. In deze toestand preekte dominee Kieviet met Pasen over deze woorden: *"Vriend, verraadt gij de Zoon des Mensen met een kus?"* Als een Judas leerde zij zichzelf kennen en was ten einde raad. Maar de Heere verbrak de strik onder het lezen van Zondag 11 van Smytegelt over de naam Jezus. Daar openbaarde Hij Zich opnieuw en mocht zij zichzelf in Hem kwijtraken en kon gelovig zeggen: *"Hij is de mijne en ik ben de Zijne.* Hij sprak tot haar: *"Dan zult gij kennen en vervolgen den Heere te kennen."* (Hoséa 6:3 *Dan zullen wij kennen, wij zullen vervolgen om de Heere te kennen.*)

Zij beleed echter dikwijls haar droefheid dat ze Hem niet meer kende. In deze weg van heiligmaking mocht ze onderscheiden gebruik maken van de ambten van Christus.

Kerkelijke verbondenheid

Keetje zegt dat zij bezocht werd door Ds. Kieviet, die vanaf 1909 tot 1913 voorganger was te Aagtekerke. In haar eerste 2 brieven schrijft ze óók over hem.

Uittreksel uit de notulen van de Algemene Vergadering.

Op de Grote Vergadering gehouden 6 Juni 1906 te Krabbendijke "stelde de gemeente Aagtekerke voor om de lerend ouderling Kieviet ter beoordeling tot Candidaatstelling om daarna tot Leeraar beroepbaar te verklaren. Na rondvraag wordt aangenomen met volle meerderheid op de Classis H. Kieviet te onderzoeken en de Deputaten een stem te geven op die Classis voor dat onderzoek alleen."

Ds. G. H. Kersten schrijft: "Nog herinner ik mij als de dag van gisteren dat Jacob Corré de ouderling van Aagtekerke in Middelburg kwam meedelen, dat nu ook Aagtekerke een voorganger kreeg. Elke dag kwamen toen velen samen bij Ingelse in de Segeersstaat, Middelburg. En de oude Jacob was verheugd." (Ds. G. H. Kersten. Bedroefden om der bijeenkomsten wil.)

Ds. Kieviet overleed 1928 te Veenendaal.

'Het oude Hof', waar familie De Visser woonde ligt ten noorden van Meliskerke, een eindje buiten het dorp. Voordat Andries de Visser daar woonde, was deze hofstee eigendom van Fam. Van Sluis. Van Sluis kerkte eerst bij de Christelijke Afgescheidenen te Meliskerke. Daarna gingen ze over naar Jan Vader, naar de Kruisgemeente. Door de scheuring van de gemeente Aagtekerke in 1889, was de verhouding tussen beide gemeenten erg scherp geworden. De scheuring had zulke diepe voren getrokken, dat de angst voor kerkscheuring er een halve eeuw later nog goed inzat bij oudere mensen. Het is me onbekend waar de ouders van Andries de Visser kerkten. Maar Keetje de Visser, afkomstig van 'De Eenzame' tussen Oostkapelle en Domburg, kerkte, voordat de gemeente te Oostkapelle geïnstitueerd werd in 1900, in Aagtekerke en Middelburg. Dit was immers vóór 1900 in feite één gemeente en één kerkenraad met 2 locaties. Ds. Janse, 'oom David', moest Keetje zeggen, stond bij haar hoog aangeschreven.

In 1925 verhuisde Andries te Visser naar de hofstee Leg-af in het buurtschap Brigdamme, behorend onder gemeente St. Laurens. Zij sloten zich aan bij de Gereformeerde Gemeente te Middelburg. Deze gemeente werd bediend door dominee A. Verhagen vanaf 17-4-1921 tot 27-5-1942. Met het wel en wee van de gemeente leefde Keetje erg veel mee. Onder andere met de roeping van ouderling Van de Ketterij.

Werkzaamheden met Marinus van de Ketterij

Marinus kwam uit Arnemuiden. Na zijn bekering wilde zijn vader dat hij opgeleid zou worden voor dominee, maar Marinus zei: *"Ik verdrink me liever, dan dominee te worden."* Hij ging na zijn huwelijk in 1931 op het 't Zand wonen (in de Kerkstraat, wat nu Vogelstraat 31 is) en werd lid van de Gereformeerde Gemeente te Middelburg. Het volgend jaar werd hij ouderling, op 27-jarige leeftijd. Niet lang na zijn bevestiging gevoelde Van de Ketterij een roeping tot het leraarsambt, maar hij verzette zich hiertegen. De Heere had het aan Keetje de Visser geopenbaard, maar zij sprak er met niemand over. Zij bad of hij eerst geoefend mocht worden in het bevindelijk leven en de verzekering van het geloof. Na ruim tien jaar, in 1944, werd het voor ouderling Van de Ketterij een onhoudbare zaak. Toen hij met vrouw De

Visser over zijn roeping wilde praten, zei ze: "Ga maar zitten, dan zal ik je vertellen wat God mij bekendgemaakt heeft. Eén ding ontbreekt je nog: *de verzegeling van de Heilige Geest*, maar niet lang na dezen zal de Heere je die schenken. Ga nu maar naar de kerkenraad."

Vrouw de Visser had nauwe banden aan Gods kinderen en knechten die geoefend waren in het geestelijk leven. Met veel achting sprak ze over ds. J. Fraanje, waar ze mee correspondeerde, over ds. T. Dorresteyn, en later de jonge ds. F. Mallan.

Verlossing uit grote nood

In de brieven van vrouw De Visser vertelt ze hoe de Voorzienigheid haar gezin leidde in de oorlog, zodat ze op hun eigen hofstee konden blijven wonen.

Toen de oorlog voorbij was stond het hele eiland onder water, behalve de hooggelegen gedeelten, zoals de duinstreken, dorpskernen en de stad Middelburg, binnen het Bolwerk. Waar het Bolwerk laag was werd dat tijdelijk opgehoogd, zodat het water niet op de laagste plaatsen van de stad kon komen.

De hofstee van de De Vissers lag vrij hoog. Het zeewater kwam er niet. Tijdens laag water vielen de lagere gedeelten ook droog. Het gebeurde dan wel dat sommige mannen er op uitgingen, om het een of ander te doen. Adriaan en zijn zoon Andries Francke gingen op zeker dag in de richting van Middelburg. Toen ze terug kwamen werden ze verrast door de hoge waterstand. Ze konden hun boerderij niet meer bereiken. Daarom bleven ze op een hoger stuk land staan en riepen om hulp. Maar het water kwam steeds hoger, tenslotte tot aan de oksels.

Intussen werd hun hulp-geroep gehoord. Een winkelier uit Brigdamme had een bootje en ging er op af. Hij hees de mannen in zijn bootje, waar ze bewusteloos raakten vanwege het langdurig staan in het koude water. De mannen werden thuis gebracht. Vrouw de Visser sneed hun natte boere-kleren open. Men wikkelde hen in dekens en zij werden op bed gelegd. Het gezin bleef er de hele nacht bij waken. Tot grote blijdschap kwamen de mannen weer bij kennis.

Vrouw de Visser riep het gezin samen om op de knieën te gaan. Ook hebben ze gezongen uit Psalm 116. Hier volgt alleen het 1ste en 2^e vers, berijming Datheen.

*Ik heb den Heer' lief want Hij heeft verhoord
Mijn stem ende bidden in mijn zwaar klagen.
Ik zal Hem bidden in mijn kwade dagen,
Omdat Hij hem tot mij neigt, naar Zijn woord.*

*De strikken des doods hadden mij omvaân;
Ik was beladen met angsten der hellen,
Ik was in nood, in zuchten en in kwellen;
Doch ik riep des Heeren Naam alzo aan:*

Komst van ds. W. de Wit

Na het vertrek van ds. Verhagen was de nood in de Classis Walcheren groot geworden. Zodat Vrouw de Visser veel arbeid aan de troon der genade had om vervulling van de vacatures. In 1946 werd dominee Dorresteyn beroepen door de gemeente Middelburg. Keetje had veel werkzaamheden met hem omdat ze zich nauw aan hem verbonden gevoelde en de nood van de gemeente op haar hart lag. Maar

tijdens deze werkzaamheden deed de Heere haar zien dat er in Opheusden óók een man worstelde aan de troon der genade met een tegenovergesteld doel: namelijk om dominee Dorresteyn daar te mogen behouden. Deze man was Bart van der Kolk. Vrouw de Visser werd hierdoor aan de zijde Gods geplaatst en werd het met Gods wil eens. Dominee Dorresteyn werd als het ware opnieuw aan Opheusden geschonken. Voor Middelburg was iemand anders bestemd.

Het volgend jaar beriep de gemeente kandidaat W. de Wit. Door het vertrek van dominee Visser te Aagtekerke had de Classis Walcheren geen eigen predikant meer. Maar God verhoorde de verzuchtingen. Kandidaat de Wit werd bepaald bij de geschiedenis van Filippus en de Moorman. God sprak tot Filippus: "Sta op en ga heen tegen het zuiden op de weg die van Jeruzalem afdaalt naar Gaza, welke woest is." Handelingen 8:26. De weg naar Middelburg en het eiland Walcheren was ook woest geweest door dat 1 jaar lang het zeewater erover gespoeld had, vanaf november 1944-november 1945. Ds. G. H. Kersten bevestigde dominee De Wit op 17 september 1947.

Ds. De Wit kwam regelmatig bij Keetje op bezoek. Keetje en anderen van God volk spraken eerlijk met hem over de standen in het geestelijk leven. Zij voelden wel aan dat de dominee niet alles doorleefd had van de bevindelijke gangen die hij verklaarde op de preekstoel. Vooral bij zijn Bijbellezing over de geschiedenis van Ruth kwam dat zo duidelijk aan het licht.

De dominee vertelde dat hij voor zijn eigen zielenleven kennis gekregen had aan de keus van Ruth, de arbeid op de akker, de eerste ontmoeting met Boaz en het einde van de gersteoogst. Maar de gang naar de dorsvloer, waar Boaz zich openbaarde als lossen en vooral de belofte om over de lossing te onderhandelen in de poort had de dominee met ambtelijk licht mogen behandelen, tot onderwijs en lering van Gods volk.

Ik breng dit naar voren om aan te tonen hoe zorgvuldig men omging met de verschillende standen in het geestelijk leven. Niet dat Gods volk de kleinste stand kleineerde. Integendeel. Maar zij voegden zich naar de gang van Gods werk en de leiding van de Geest, Die in de groei van het geloofsleven een orde houdt waarin de wijsheid Gods uitstraalt. Hoewel deze bevindelijke standen, toen het leven des geloofs meer en meer ging ontbreken, louter verstandelijk werden uitgelegd en systematisch werden behandeld.

Na de oorlogstijd brak voor Vrouw de Visser nog enkele moeilijke jaren aan. Ze leed aan hartzwakte met alle gevolgen van dien. Op donderdag 9 januari 1947 overleed haar geliefde man, tot haar groot verdriet. De Heere heeft haar daarin kennelijk gesterkt.

De gemeenschap der heiligen

De laatste jaren waren voor het geestelijk leven niet de minste. Diep werd ze geoefend in de kennis van de Drieënige Verbondsgod.

Onder haar vele vriendinnen behoorden onder andere Janna Maas uit Borssele, Rika Murre-Westerweele (Oude Rika), Jane Witte-Welleman, en, korte tijd voor zij stierf, ook Jane Maat. Deze Godvrezende vrouwen woonden te Nieuwdorp. De Heere had Jane Welleman in die tijd grote genade gegeven door de volle zekerheid van het

geloof en de kennis van de Drieënige God. Zij deelden niet alleen in de gemeenschap met God, maar verheugden zich ook in de gemeenschap der heiligen.

In een van hun bezoeken aan Vrouw de Visser vertelde Keetje ook haar geloofswerkzaamheden in de volle bewustheid dat zij kinderen waren van één Vader. *Hoe dat volk één God tot hun Vader heeft, één Zoon tot Borg en Middelaar, en één Heilige Geest tot Heiligmaker.* Maar ook dat zij in geestelijk opzicht zo weinig aansluiting vonden in hun omgeving, ja in het hele land. Het diep verval en 'de verbreking Jozefs' was hun een innige smart. Zij verlangden naar de ware eenheid zoals de Heere Jezus ook gebeden heeft: Ik wil dat ze één zijn gelijk Wij één zijn. Opdat de liefde waarmee de Vader de Zoon en de Zoon de Vader liefhad, ook in Zijn volk zou wonen. Dan zou er weer gezegd kunnen worden: *Ziet hoe lief zij elkander hebben.*

Sterfbed

We zouden denken, na zo'n ruim geloofsleven volgt een ruim sterfbed. Dit was niet het geval. Het sterfbed van Vrouw de Visser was erg benauwd. De angsten van de 'koning der verschrikking' waren erg hevig. Tevoren had ze dikwijls gezegd: *Een mens moet stervensgenade ontvangen anders kan hij niet sterven.*

Sommige mensen kunnen het niet goed begrijpen dat de Heere soms niet meer licht en genade geeft tijdens het sterven van Zijn kinderen die grote genade ontvangen hebben in hun leven. Dikwijls wordt het negatief uitgelegd. Maar Gods volk deed dat niet. Een oudere ouderling zei: *Keetje is niet gestorven als een bekeerde vrouw met veel achting, 'mè as un èrreme zondaresse', net als domenie Franje. (...maar als een arme zondares, evenals ds. Fraanje.)*

Een ander kind van God die dezelfde gang moest gaan, kreeg vóór haar dood verruiming. Toen zag zij, dat ze dezelfde weg moest gaan als de Borg. *Vóór Zijn dood had Hij de zwaarste aanvechtingen.* Zo was het bij Keetje ook. Ds. Fraanje heeft ook dezelfde donkere vallei doorworsteld. De weg van de Heere gaat met alles in de dood en door de dood naar het eeuwige leven. Vroeger zeiden ze wel eens: *als de Heere niet overkomt, dan krauwt een kind van God nog de kalk van de muur.* (Bedoeld werd de bedsteemuur die witgekalkt was.)

Keetje stierf maandag 15 januari 1951. Zij werd vrijdag 19 januari begraven. De begrafenis werd geleid door ds. De Wit. Op het graf sprak ds. Van de Ketterij over Openbaring 7. *De grote schare die voor de troon van God staan en die uit de grote verdrukking komen. Maar zij hebben hun lange klederen gewassen in het bloed des Lams.* Hij sprak over het heerlijk voorrecht wat zij ten deel was gevallen, maar waar wij nog voor staan. En over de lege plaats die zij heeft nagelaten.

Ds. Mallan over Keetje de Visser.

Onderstaand citaat komt voor in een Synodepreek, met het thema:

De veelomvattende brief in opdracht van de grote Koning der kerk, gericht aan de gemeente van Smyrna. Predicatie over Openbaring 2 vers 8 t/m 10.

Uitgesproken in een bidstond voor de particuliere Synode op 24 April 1951 te Middelburg, door Ds. F. Mallan. Predikant der Gereformeerde Gemeente te Bruinisse.

"Mijn gedachten gaan op het ogenblik ergens heen en ik kan niet nalaten om ze even te vertolken, daar ik in het midden van de gemeente van Middelburg sta, waar ook weer zulk een oprechte arme van geest is weggehaald in dit jaar. Een lastdraagster van Gods kerk, die in het verborgen het heil van Sion zocht. Ach, dat de Heere die eens

meer geven mocht in onze kommervolle dagen. Helaas, die zijn zo weinig meer te vinden."

Ds. Lamain over Keetje de Visser.

De eerste familie van onze gemeenten, waarmee ik in kennis kwam, was de enige zoon van de ontslapen oefenaar P. Ingelse, met zijn vrouw. Later met ds. Verhagen en zijn vrouw, die in die jaren leraar was van de gemeente in de Segeersstraat. Ook met sommigen van de kerkenraad kwamen we in aanraking en met een "moeder in Israël." Haar naam was Keetje de Visser. Ze werd meestal Keetje van 'Leg-af' genoemd, omdat de boerderij waarop zij woonde de naam van "Leg-af" droeg. Het was een vrouw, die grotelijks van de hemel bedeed was met zaligmakende genade. Een vrouw, die verzekerd mocht zijn van haar aandeel aan God in Christus. Een vrouw, die in kinderlijke vreze mocht wandelen voor het aangezicht des Heeren. Een lastdraagster van Gods kerk, en waaraan de Heere nog wel eens verborgenheden openbaarde onder de oordelen en gerichten Gods. Ze mocht getrouw en eerlijk zijn in het behandelen van zielen voor de grote eeuwigheid. We zijn daar ook menigmaal getuige van geweest, dat ze scherp was tegenover degenen, die met bevindingen naar voren kwamen, die niet gegrond waren op het Woord van God. Maar ze was ook in haar spreken onderwijzend en bemoedigend voor degenen, die iets van het ware werk Gods mochten openbaren. Ze wist, door de wijsheid die ze van de hemel had mogen ontvangen, met de moede een woord ter rechter tijd te spreken.

Toen de Heere haar wegnam uit de strijdende kerk, heeft ze in die gemeente en op dat eiland een grote lege plaats nagelaten. Voor haar zelf was de dood een grote verlossing, omdat ze menigmaal verlangend was om ontbonden te worden en met Christus te zijn. Want dat was ook voor haar zeer verre het beste.

Dat gemis hebben we wel eens gevoeld als we te St. Laurens kwamen na haar verscheiden. Het land wordt zo arm en in de gemeente wordt het zo naamloos leeg, wanneer zulke geoefende mensen, die pilaren waren in de kerk, worden weggenomen. Och, dat Sion weeën mocht krijgen om nog zonen en dochteren voort te mogen brengen, die God Zelf bevestigen mocht en schragen, naar luid van Psalm 87.

GESCHREVEN BRIEVEN

2 brieven, geschreven aan familie H. Bimmel - de Pagter te Domburg.²²

Meliskerke, 21 juli 1910.

Geliefde vriendin,

Door deze laat ik u weten dat ik uw briefje hebt ontvangen, en wil ook aan uw verzoek voldoen om u enige letteren te schrijven. Ik kan u meedelen dat ik door de goedheid Gods veel sterker mag worden in mijn krachten. Mijn hoofd is nog wel wat zwak doch wordt toch ook sterker. Ik heb nu twee zondagen 2 maal naar de kerk geweest en wist er niet zo veel van als voor heen van één keer. En zien wij eens een jaar terug wat ik toen was en nu al zo menigmaal op te mogen gaan naar Gods huis.

O vriendin, het is mij nog elke week een wonder dat ik zo gesterkt word naar het lichaam en verkwikt naar de ziel. Toch heb ik in het laatst iets gehad dat zeer smartelijk was, en erg met de jeukte. Ik had huiduitslag over de gehele linkerzijde, voortkomende uit de abnormale stofwisseling, maar werd inwendig ondersteund met deze woorden: *"Gewisselijk, Hij legt den mens niet te veel op."* O, wat zag ik daar veel in en wat was het mij een wonder dat daar nog een middeltje gezegend werd tot verzachting. Nu is het bijna geheel weg.

Och vriendin, dat de Heere toch zoveel weldaden schenkt aan zo een onwaardige. Dat doet mijn ziel wel eens weg smelten en begeren dat ik Hem nog eens mocht beminnen om dat Hij God is. Want ik ben dikwijls bevreesd of ik Hem niet enkel om Zijn gaven bemin. Och, mocht de Heere ons maar veel licht en genade schenken om te zien de dingen die ons van God geschonken zijn en genade om in nederigheid en ootmoedigheid Hem te erkennen en te mogen eindigen in dat Drieënige Wezen. In ons zelf is toch alles tekort maar in Hem is de volheid. Mocht Hij Zelf maar veel behoefte in onze harten werken aan Zijn dienende genade en de leiding van Zijn Geest in en door Zijn Woord. Wat ligt er toch een dierbaarheid in dat woord, wanneer de Heere ons het eens heeft [= geeft] te verstaan, nietwaar? O, dan word ik beschaamd over mijn eigen dwaasheid. Mocht die hemelse Profeet mij maar veel leren, Die leert toch als Machthebbende. En mocht Hij ook Zijn almacht nog eens betonen, in het bekeren van zondaren, ook in ons zaad en kroost en in de jeugd en jonkheid.

En hebben wij onze leraar weder gekregen mocht die ook nog eens als een middel in Gods hand gebruikt mogen worden en werkzaam mogen zijn tot Gods eer. En nu vriendin, wanneer het in God raad kan bestaan wil ik u in het vervolg gaarne eens opzoeken vooral om nog eens bij Nanne te komen; dat heb ik al eens begeerte om haar nog eens te zien. Doet haar de groetenis van mij als je er eens komt en ook aan Maa.²³ Wij zijn blijde dat zij weer eens komen wil. Ik denk nog al eens aan haar, zij kan komen als zij best kan. Ik ga toch nog niet weg, als misschien maandag of dinsdag eens. En als je zelf ook nog eens kunnen komen doe het dan eens. Je wilt toch weer wel poeljen hebben?

Nu vriendin, nu eindig ik met u en de uwen de nabijheid Gods toe te wensen en dat je veel verwaardigd mogen worden om met de noden en belangen van land en volk, kerk en Sion aan de troon der genade te verkeren. Binde de Heere het Zelf op onze harten, de liefdeloosheid is zo groot.

Over zie al de fouten en gebreken en gedenk mijner in uw verzuchtingen en ontvang de hartelijke groeten van ons allen.

C. de Visser.

²² Hubrecht Bimmel, ouderling, trouwde met Maria de Pagter. Zie volgende levensschets.

²³ Maatje Bimmel, haar dochter

Meliskerke, 2 november 1911.

Waarde Vriendin,

U zijt misschien wel verwonderd dat ik niet eens schreef. Ik heb het ook al dikwijls van zin geweest, maar er kwam telkens wat in de weg. Maar de grootste oorzaak is dat ik er zo onbekwaam toe ben. Dikwijls denk ik aan u en aan uw man en zou dan dit of dat wel eens graag willen zeggen, maar als het op een schrijven komt dan kan ik niet. Maar ook onze bekwaamheid is uit God, mocht Die mij er dan toe helpen.

Ik heb uw briefje in gezondheid mogen ontvangen en mag nog in die toestand verkeren, hopende hetzelfde van u ook. Het is toch zo'n weldaad nietwaar, die de Heere ook aan mij onwaardige schenkt na zo veel lijden nu geheel hersteld. Mocht ik maar gedurig mogen wederkeren om God de ere te geven en te zeggen: *wat zal ik de Heere vergelding voor alle Zijne weldaden aan mij bewezen?* En om dan te mogen eindigen in dat enige Middel. Want, o vriendin, ziende in mijzelf is het al tekort. Mijn gehele bestaan is niet anders dan zonde en ongerechtigheid, bederven van de morgen tot de avond en verzondigen zo al de weldaden Gods gedurig maar. O vriendin, wat is het toch een voorrecht dat de Heere het ons niet schenkt om onzentwille maar om Zijn eeuwigen Verbondswille. Hij is toch met ons niet bedrogen want hij weet wat maaksel dat wij zijn en wat zou het nu een voorrecht zijn, wanneer wij maar veel verwaardigd werden om ons zelf als een arme zondaar onvoorwaardelijk aan de Heere over te geven.

U schreef ook over de twist die de Heere met ons hield in deze zomer. O vriendin, mocht de schuld eens schuld worden. O, dat wij eens recht vernederd en verootmoedigd mochten worden om eens in te vallen voor de Heere in ware schuldbelijdenis. Mocht 's Heeren Geest ons daartoe bewerken.

Wat was er nog honing aan de roede. De Heere heeft in de natuur nog alles wel gemaakt. O vriendin, als ik het vee aanzag en hoorde schreeuwen dan brak mijn hart, daar ik toch zo hard was en bleef onder al die bemoeienissen Gods. Wat had ik gaarne gewild dat er eens een dag voor de Heere werd afgezonderd als vast- en bededag om den Heere eens af te smeken dat Hijzelf eens mee wilde komen en ons eens te verstaan gaf wat Hij tot ons te zeggen had. Maar o vriendin, nu de gewoonlijke dankdag aanbrak nu moest ik mijzelf afvragen: hoe ben ik nu gesteld? En moest mijzelf vanwege mijn on- en wangestalten verfoeien en was bewust dat de Heere rechtvaardig om mijn zonden zou kunnen sluiten. Maar o wonder, de Heere gaf om Zijn Zelfs wil nog opening en ontsluiting, nietwaar? O, als al die weldaden die de Heere aan zulke onwaardige, zondige schepsel schenkt ons eens voor ogen gesteld worden, dan zinkt de ziel weg nietwaar, in het eeuwig wonder. En dat aan zo een! En o, des avonds uit den 31ste psalm. Die psalm daar heb ik zoveel uit genoten in mijn ziekwezen. En hoewel die zoetigheid niet altijd zo gesmaakt wordt, als dan nochtans lees je hem toch anders dan voorheen. O, dat dierbare woord Gods, mochten wij er maar veel ingeleid en door geleerd en geoefend worden door Zijn Geest.

En daar onze leraar² wederom wordt opgeëist, binde de Heere het Zelf op onze harten om van Hem te begeren dat Hij hem in dezen duidelijk de weg wijzen mag op dat hij de Heere mag volgen. En o, kon het in 's Heeren wil en raad bestaan hem ons in Zijn gunst weder te schenken om nog langer onder ons werkzaam te zijn. Kon het wezen nog gebruikt wordende als een middel voor man en kindertjes. Mocht de Heere harer ontfermen, ook over de uwe.

² Ds. A. Makkenze te Meliskerke

Hier mede eindig ik hopende dat je de fouten zult overzien en dat je bij leven en welzijn van de winter weer eens tezamen een dagje komen zullen. Laat dan zelf maar eens weten wanneer je kunnen.

Ontvangt de hartelijke groeten van ons allen en gedenk ons in uwe gebeden.

C. de Visser

5 brieven aan familie C. van Velzen te Krabbendijke.

St. Laurens, 27 januari 1941.

Geachte Vriend met de uwen.

Wij hebben uw brief zaterdag pas ontvangen, daar het adres aan een ander was, daar er op de Hofstede Brigdamme ook een De Visser woont, zo was die brief daar bezorgd. En die man bracht hem zaterdag bij ons en zo kwam alles weer terecht.

Wij waren er veel blij mee dat wij eens iets van u mochten horen. Wij denken en spreken ook nog dikwijls aan u en aan uw wonderlijk ontvangst. Wij meenden maar dat er toch gans geen gelegenheid voor was, en zulke vreemde mensen dat kan toch niet. Maar wat viel dat anders uit, alles was goed. O hoe wonderlijk, niet in staat om tegen mijn huisgenoten te spreken, kreeg ik zoveel kracht licht en ondersteuning dat ik nog met u kon spreken, hoewel het maar kort was. Wij hebben toch eens kennis mogen maken en hopen dat wij elkander nog wel eens meer zullen mogen ontmoeten. *'Want al komt dat volk uit verre landen de harten smelten t' samen in'.*

Als wij het mogen beleven als het weer eens zomer is en er gelegenheid en genegenheid is komt dan ons weer maar eens opzoeken. En u, onbekende vriend mocht u ook begeerte hebben om eens te komen of van uw kinderen, je zijn allen welkom, hoor. Is uw zoon zijn benauwde dagen toch nog niet vergeten die hij heeft doorgemaakt? Mocht het nog eens wat nalaten dat er nog eens iets door geleerd mocht worden, dat dienende is tot ons eeuwig heil. Het is toch zeker dat de Heere nog geen lust had in onze dood maar daarin dat wij zouden leven en ons bekeren. O als wij daar over denken kunnen wij niet anders als in verwondering uitroepen: *wat zijn Uw goedertierenheden toch groot en veel over ons en over ons zondig land en volk, dat wij tot op heden nog gespaard en bewaard zijn.*

Wat is 's Heeren trouw nog groot dat wij nog niet vernield zijn. O, wat ligt er toch een verplichting om den Heere te erkennen voor al die onverdiende weldaden en zegeningen die wij mochten ontvangen onder al de oordelen Gods. Maar ook zullen wij rekenschap moeten geven hoe wij die weldaden ontvangen hebben en hoe wij er mee gehandeld hebben. Zijn wij ermee tot de Heere teruggekeerd als een verlegen danker of zijn wij ermee in ons zelf geëindigd? O, als de Heere met ons in het recht wilde treden, niet ene vraag zouden we kunnen beantwoorden. Alles tekort. O, daarom is het zo nodig een Borg en Middelaar te leren kennen, die Zijn ziel gesteld heeft tot een zoen- en schuldoffer voor Zijn uitverkoren volk. Want in dat dankoffer is de Heere voldaan. O gelukkige ziel die zich als een arme zondaar op Hem verlaten mag. Wij zoeken het dikwijls in ons zelf maar daar is niets in dat de Heere aangenaam kan wezen.

Ik mocht de vorige week nog een les ontvangen, terwijl ik in overdenking was van de grootheid en Majesteit van dat lieve, Goddelijke Wezen. Hoe dat de Heere van mij getuigde *dat ik minder was dan een druppel aan de emmer en een stofje aan de weegschaal.* O wat is de mens toch diep gevallen uit zo'n heerlijke staat daar God hem in gesteld had. Geschapen naar Zijn Goddelijk beeld van kennis, gerechtigheid en

heiligheid, maar dat nu verloren door de zonde. Gevallen in een staat van jammer en ellende daar wij de vruchten van ondervinden, vooral in deze dagen. O, mochten wij nog eens leren bekennen ook in deze dagen, wat tot onze vrede dient. De Heere is nog zo lankmoedig over ons. Ik mag bij ogenblikken zo veel van de liefde Gods ondervinden in het zenden van Zijn oordelen en in het bewaren van Zijn volk die in hun noden tot hem de toevlucht nemen om bij Hem te schuilen. Zijn vleugelen zijn zo wijd uitgebreid. Leest toch eens met aandacht en met biddend opzien den 91ste psalm. Laat ons toch geloven dat de Heere regeert. Onze God is Koning, Hij doet al wat Hem behaagt. Alles staat onder Zijn gebied en macht. Al wat gebeurt, is onder Zijn toelating en het zal uitlopen tot Zijn eer.

Ons papier raakt vol. Wij zullen maar eindigen en hopen dat je deze letteren in gezondheid mogen ontvangen. Ook wij mogen ons met onze kinderen in een goede welstand bevinden.

Ontvangt ook de groeten van man en kinderen en ook van mij uw onwaardige vriendin.

Vr. A. de Visser-de Visser

Ons adres is Leg-Af St. Laurens.

2^e brief

St. Laurens, Juni 1942.

Geachte vriendin!

Met onze gedachten zijn wij dikwijls bij ulieden, maar om eens te schrijven daar komt dikwijls niet van. Doch nu neem ik de pen maar eens op om met de hulp des Heeren eens enige letteren te schrijven. Wij hebben van Jo de Jager gehoord dat u, nog maar veel zwak zijt. Nu dat is geen wonder, niet waar? Als men hoort welk een operatie u hebt ondergaan, dan zou men moeten zeggen: hoe is het mogelijk, dat je weer in uw huis zijt wedergekeerd. O, ik kan mij zo in denken hoe dat je gesteld waren toen dat mocht gebeuren. O, wat was die weldaad groot; en dan gevoelen zijn onbekwaamheid om de Heere te danken, Die het toch zo waardig is en toekomt. Want de Heere had nog geen lust in uw dood, maar wilde uw leeftijd nog verlengen. Nu ik hoop dat de Heere u verdere mag sterken opdat je uw verloren krachten weder geschonken mag worden, in zover het de Heere behaagt.

Maar ook wens ik u toe dat deze weg aan uwe harten geheiligd mag worden zo wel aan uws zelfs als aan uw echtgenoot en kinderen. Wat zou het een voorrecht wezen als het nog eens een middel mocht wezen om den Heere te leren zoeken in onze gezonde dagen, om in een verzoende betrekking te mogen komen met dat Lieve Wezen, met Hetwelke wij van nature in vijandschap leven. En Die van Zijn kant alles aanwendt wat voor ons zo nuttig en nodig is. Want Hij kastijdt ons tot onze nut opdat wij Zijn heiligheid zouden deelachtig worden. O, als men maar mag geloven dat het uit liefde is en ten beste voor diegenen die naar Zijn voornemen geroepen zijn, dan ziet hij pas de nuttigheid van de weg, die de Heere met hem houdt. Al onze noden zijn zo nuttig, zij doen ons bidden, zij leren ons hoe onbekwaam wij zijn om te bidden en maken ons eens bekend met onze eigenliefde zodat wij tegen dat Heilige, Goddelijke, Volmaakte Wezen wel eens durven zeggen: *geef ons dit en doe toch dat*. O, wij zouden soms Gods wil willen buigen onder onze eigen wil en tot onze begeerte. In plaats dat wij zouden bidden dat God onze wil zoude buigen naar Zijn Raad om Zijn doen eens *Majesteit en heerlijkheid* te noemen. Daar is genade toen nodig en zelfverloochening. Maar bij u is het misschien wel anders gesteld, want als u genade mag ontvangen om

als een alles verbeurd hebbend zondaar aan de voeten van de Heere Jezus terecht te komen en Hem als uw Heelmeester nodig te hebben, uw oog te mogen slaan op die verhoogde Middelaar, Hem als uw Voorbidder nodig te hebben, dan kunt gerust uw zaken Hem toevertrouwen. Hij zal nooit beschaamd doen uitkomen degenen die op Hem betrouwen. Hij is de Machtige om u te genezen, voor Hem is niets te wonderlijk. De Heere geve u genade om alles te dragen wat Hij u oplegt, gedenkende dat Hij het zwaarste gedragen heeft voor Zijn volk. Die kunnen getuigen: *Waarlijk Hij heeft onze krankheden op Zich genomen en onze smarten heeft Hij gedragen.*

Mocht de Heere ulieden veel van Zijne onmisbare tegenwoordigheid doen ondervinden en dat je te samen mogen toenemen in kennis en genade. Ook moet ik u nog bedanken voor uw aangename brief die ik van u mocht ontvangen. Het was mij tot blijdschap daar uit te vernemen hoe goed de Heere voor u ulieden was in al uw wederwaardigheden. Hoe Hij u kwam te troosten en te ondersteunen en gaf te geloven, dat Hij Zijn arm volk nooit te veel oplegt maar altijd kracht geeft om te dragen. Dien grote Hogepriester heeft de namen van Zijn volk niet alleen op Zijn borst, maar ook op Zijn schouders. Dat was mij laatst tot grote troost.

Nu eindig ik met de vraag, als u kan of u ook weer eens een briefje schrijft om te weten hoe of het bij ulieden is. Ik moet toch zoveel aan u denken, als u kan gedenk ook onzer in uwe gebeden.

Na hartelijke groeten,

Vrouw de Visser-de Visser.

3^e brief

St. Laurens, 13 Aug. 1942.

Geachte Vriend en Vriendin en Kinderen!

Wij hebben vanmorgen uw aangename brief in redelijke welstand ontvangen en mochten ook weer ondervinden dat meeleven verkwikkend is. Zo overnamen wij daar uit dat u aan ons denkt zowel als wij aan u. Inzonderheid aan u geliefde Vriendin, als ik in de gelegenheid ben verneem ik altijd naar uw toestand zo wel uit- als inwendig. Het gaat ons ter harte dat u zoveel lijden moet, maar als ik dan mag horen dat de Heere u ondersteunt dan ben ik zo blijde, want ik weet bij ondervinding dat dan het zwaarste lijden draaglijk wordt gemaakt. Wij wensen u van harte toe dat uw geloof gesterkt mag worden en uw oog geslagen mag wezen op dien oversten Leidsman Die voor u het zwaarste heeft gedragen.

O wat is dat volk toch gelukkig die behoefte hebben aan een Zaligmaker, die het leven niet meer in zichzelf kunnen vinden, noch in enige gestalte of bevinding, maar die het om den Heere Jezus te doen is, in Dewelke de Vader Zijn welbehagen genomen heeft. Waarvan Hij getuigt: *hoort Hem!* Ik hoop dat Hij dikwijls tot uwe ziel mag spreken van vrede. De dierbaarheid en gewilligheid, gepastheid en noodzakelijkheid van die Lieve Borg is nooit om uit te spreken.

Ik moest er laatst weer eens iets van ondervinden van dat grote wonder dat de Heere die weg had uitgedacht in Zijn soevereine liefde om Zijn Zoon te zenden in de wereld om Zijn uitverkoren volk zalig te maken. O, dat grote wonder! O dat grote goed! Ik zou wel tot Oud en Jong willen zeggen: *zoek toch de Heere terwijl Hij te vinden is. Haast u om uws levens wil, want als kaf gaat de dag voorbij.* Wij leven in een kommervolle tijd, maar de goedertierenheden des Heeren roemen nog tegen het oordeel. Mochten deze omstandigheden die wij thans beleven het lieve volk van God nog eens in de binnenkamer brengen om onze zonden en grote schuld nog eens voor de Heere te belijden. Och, verwekte de Heere nog eens Daniëls en Nehemia's.

De Heere heeft bij ons grote dingen gedaan, dies zijn wij verblijd. Mijn man en ik en mijn dochter kregen ook aanzegging dat wij voor de 15 augustus Zeeland moesten verlaten, hetwelk mij zeer aangreep. Doch ik bleef kalm, zeggende *daar is geen macht dan van God en daar zal geen haar van ons hoofd vallen zonder Zijn wil*. Maar onze kinders waren zo erg bedroefd, ze konden en wilden hun ouders en ook hun zuster die hen in alles behulpzaam is niet missen. Mijn oudste dochter is nu 45 jaar en wij zijn nog nooit van elkander geweest en ook haar man is voor ons altijd even lief en goed. Zij wisten geen raad met het oog op mijn zwakke toestand.

Mijn schoonzoon ging naar de burgemeester, vragende of dat toch niet veranderen kon; dat ik toch geen mens was om te gaan reizen. Hij zei: *dan moet je een verklaring van de dokter hebben*; die het dan onmiddellijk gaf dat het reizen voor mij levensgevaarlijk is. Dat was dan donderdags. Dit gaf wel enige hoop, maar het was zo klein en de scheiding van onze kinderen werd hoe langer hoe zwaarder. Toen werd ik gewaar dat ik ze afgodisch lief had en ik het niet eens was met de weg, en ik mijn kinderen niet aan de Heere toevertrouwde. Ik leerde mij als een monster kennen. Maar zaterdag werd ik wakker met het tweede vers uit psalm 138: *Gij hebt gemaakt Uwe Naam groot*, enz. Toen werd ik zo verblijd dat de Heere om Zijns groten Naams wil wonderen deed. Ik werd zo verkwikt en versterkt en mocht de hele zaak in de Heere kwijt raken. Mijn dochter zei: *mag je geloven dat je blijven mag?*

Ik zei: *dat weet ik niet, maar het is goed*. Maandag kregen wij onze vrijstelling. O, hoe komt God nu aan zijn eer, gevoelende de rechte dankbaarheid te missen. Maar ik werd zo gewezen op die grote Naam die als Borg intreedt voor Zijn arm volk. *Zijn naam moet eeuwig eer ontvangen*.

Vr. Brouwer is naar Lisse. **Keetje Moens** naar Utrecht, ook zijn vandaag 3 ouderlingen met 35 oude mensen naar Utrecht. De Heere zij ons en hun om Zijns Naams wil genadig. Hij geve ons genade om malkanders lasten te dragen en uit Zijn volheid bediend te worden.

Ontvang de H. groete van ons allen en ook de wens dat de Heere U.L. sterke en ondersteune en op Hem doe vertrouwen.

Familie de Visser.

4^e brief

St. Laurens 17 Sept. 1942.

Geliefde Vriend en Vriendin,

Wij hebben vanmorgen uw brief ontvangen en mochten daaruit met weemoed vernemen de toestand van u, geliefde Vriendin, en hoewel ik zelf op het ogenblik ook weer in een zwakke toestand verkeer. Ik heb al een dag of vijf het bed moeten houden. Nu ben ik er toch weer uit en wil nu dadelijk maar proberen nog enkele letteren te schrijven.

Voor de Heere is niets te wonderlijk en Hij is ook alles machtig, maar wij weten ook dat onze dagen bij de Heere geteld zijn die wij niet zullen overschrijden. Wat ik u wil toewensen is dit, dat de Heere u stervensgenade mag verlenen in de ure als u het nodig hebt. Hij mocht u Zijne onmisbare tegenwoordigheid doen ondervinden en uw geloofsoog helder doen zijn. Opdat gij uw Koning mag aanschouwen in dat ver gelegen land. De Heere moest het land Kanaän Zelf ook nog aan Zijn knecht Mozes wijzen. O, het ontbreekt ons dikwijls aan geloof en licht, maar de Heere kan en wil het beide geven.

Ik mocht ook uit het briefje vernemen dat de Heere u nog ondersteunt op uw ziekbed. U nog verkwikt door Zijn lief Woord. O, dat wonder, dat de Heere nog in ontferming wilt neerzien op arme verloren zondaren en ze nog genade schenken. Want ze worden toch uit vrije genade zalig, hé? Ze zouden toch nooit naar de Heere hebben omgezien maar de Heere zoekt Zijn uitverkoren volk Zelf op door Zijn trekkende liefde om ze te brengen tot de verlossende liefde van dien dierbaren Zaligmaker. En naar mate hij dan van *de verzegelende liefde van de dierbare Heilige Geest* mag geschonken worden, naar die mate is hij ook bewust de dingen die hem van God geschonken zijn en kan hij dan ook getuigen dat zij in de kracht Gods bewaard worden door het geloof.

O, als het geloof in oefening mag zijn dan mag hij zich daarin verheugen, ook dan al is hij bedroefd door menigerlei verzoeken, gelovende dat Hij met de verzoeken ook de uitkomst zal geven. En daarom houdt hij zijn oog op den God aller genade, door welke hij geroepen is tot eeuwige heerlijkheid. O vriendin, wat zal dat zijn als geloof eens zal veranderen in aanschouwen. De apostel zegt: *zo dan zullen wij altijd met de Heere wezen* en dat is toch de begeerte onzer zielen, nietwaar? Om eeuwig God te verheerlijken.

Nu ik hoop dat de Heere u verdere mag schenken wat ge nodig hebt om te kunnen dragen hetgeen u nog lijden moet, gedenkende dat de Heere Jezus het zwaarste gedragen heeft.

En u, geachte Vriend, het is voor u ook een zware weg. De Heere mocht u Zijn nabijheid doen ondervinden en kracht en genade schenken om in Zijn ondoorgrondelijke wil te berusten. Het mocht u gegeven worden om Zijn doen Majesteit en heerlijkheid te kunnen noemen. En Hij draagt niet alleen de namen van Zijn uitverkorenen op Zijn hart, maar ook op Zijn schouder. Ach, de liefde die de Heere voor Zijn volk heeft is toch nooit uit te drukken. Zij is volmaakt, zij is eeuwig. O, Hij mocht ons bewaren om toch geen harde gedachten van de Heere te hebben. Hij maakt het goed met hetgeen Hij zelf wil.

Ook gij kinderen, wij hebben innig medelijden met u. Mocht de Heere deze roepstem heiligen aan uw jeugdige harten om de Heere te zoeken in uw jeugd, terwijl Hij nog te vinden is. Verwacht maar geen goeds van de wereld maar vlied de begeerlijkheden der jonkheid, volgens des apostel bevel.

Nu wil ik u nog bedanken voor uw meeleven om ons nog te gedenken. Wij denken veel aan u. I. maar horen zelden iets van u. Het is toch is zo wonderlijk dat onbekenden zulke banden aan elkander kunnen krijgen.

Ontvang de hartelijke groeten van ons allen en wees Gode bevolen.

Familie de Visser

5^e brief

St. Laurens, 3 October 1942.

Geachte Vriend en Kinderen,

Wij hebben het droevige bericht van het overlijden van uw geliefde echtgenote en moeder ontvangen. Nu willen wij door deze onze innige deelneming betuigen in uw zo smartelijk verlies en wensen u van harte sterkte in deze zo zware weg voor vlees en bloed. Mocht de Heere u genade schenken om stille te zijn in deze weg en eenswillend gemaakt te worden, want de Heere doet toch geen onrecht. Hoe lief Abraham zijn vrouw ook had, zij moesten scheiden. Voor de val was er geen scheiding en ook geen dood, maar zodra de mens de verboden vruchten gegeten had waarvan de Heere gezegd had: ten dage als hij daarvan eet zult gij den dood sterven, zo is de dood doorgegaan tot alle mensen. O, wat zijn ze gelukkig die mogen leren sterven eer het

stervensuur aanbreekt. Ja, wat zijn ze gelukkig die in de tijd tussen de wieg en graf zijn wedergeboren en met Christus verenigd zijn door het geloof.

O kinderen, laat dit sterven van uw geliefde moeder toch een middel zijn om u te haasten om uw 's levens wil. De tijd is voorts kort en wij reizen allen naar de nimmer eindigende eeuwigheid. O, wat zou je gelukkig zijn als de dood van uw geliefde moeder het leven voor u mocht wezen. Haar mond is nu gesloten, zij kan u niet meer vermanen maar gedenkt al de lessen die je ervan ontvangen hebt. En zij kan nu niet meer voor u bidden, maar zoek dien dierbaren Voorbidder te leren kennen als Borg en Middelaar, dat Die voor u mag bidden en door Zijn Geest in u. Dat is onze wens.

En u geliefde vriend, de Heere mocht de ledige plaats vervullen met Zichzelf. Hij kan u troosten en ondersteunen. De Heere vraagt om ons ganse hart. Wij hadden gaarne bij u tegenwoordig geweest om de laatste eer aan de overledene te bewijzen, maar vanwege onze zwakheden zijn wij daar van verstoken. Maar hoewel onze lichamen niet tegenwoordig zijn, met onze geest hopen wij bij u te zijn. Wij hebben veel meegeleefd in haar lijden en menige zucht voor haar geslaakt. Wie had kunnen denken toen ze daar bij mijn ledikant zat en er uitzag als melk en bloed dat zij mij nog vóór zou gaan?

Maar het de Heere heeft ons leven in Zijn hand en niemand zal die tijd die God gesteld heeft overgaan. Zijn les is voor ons: *zij ook gij bereidt*. Dat de Heere ulieden een gematigde droefheid mag geven en Zijn nabijheid doen ondervinden in al uw wegen, is de wens van uw onwaardige vriendin

Vr. C. de Visser.

Als u later eens gelegenheid hebt laat mij dan nog eens iets weten van het afsterven van uw geliefde vrouw. Ontvang ook de groeten van mijn man en kinderen, die u ook condoleren in uw zwaar verlies.

Familie de Visser

4 brieven aan ds. J. Fraanje te Barneveld

Sint Laurens, 8 april 1940.

Geliefde vrienden,

Dat was vanmorgen een verrassing eens een brief van u te mogen ontvangen en zodoende eens iets van u ulieden te mogen horen. Wij zeggen u er hartelijk dank voor. Je hebt beter gedaan dan ik, want ik denk ook veel aan ulieden maar om te schrijven voel ik mij zo onbekwaam, dat ik dikwijls niet durf beginnen. Maar nu gevoel ik mijzelf verplicht ook eens een lettertje te schrijven. Mocht de Heere mij daar in helpen.

U vraagt naar mijn gezondheid. Och vriendin, u kent mijn hartekwalen. Nu is het mijn gewoonte niet om daar veel van te zeggen of over te klagen. De ene dag openbaren de gevolgen daar meer van dan de andere. Maar de Heere heeft mij al eens geleerd dat ik geen recht op de gezondheid had. En hoewel dat niet altijd levendig gevoeld wordt, het wetenschappelijke blijft er toch van over. Zodat ik er bijna nooit iets van zeg, ook niet tegen mijn huisgenoten. Maar nu het tegenwoordig dikwijls herhaalt wordt het meer openbaar. En als er dan mensen komen en dat zien vinden zij het zo erg. Maar het is niet erger als over vele jaren. Maar laatst heb ik de griep gehad en dan was het erg met hoesten en toen is M. Quinten geweest en die zal het in Goes wel gezegd hebben.

Later heb ik ischias in mijn beide benen gekregen. Dat was een ondraaglijke pijn. Ik kon het op bed niet houden en kon gans niet lopen. En wat het allerergste was ik was zo ongesteld van binnen. Ik kon er niet mee onder God komen. Het was nog voor Pasen. En dan dacht ik er veel over wat de Heere Jezus heeft moeten lijden en dat zonder zonden. Hij leed gewillig, Hij deed Zijn mond niet open en ik was zo onwillig. O, wat is toch een mens als de Heere hem eens doet voelen wat hij in zijn zelve is! O, er schoot niets over als te zuchten: *Och Heere, ontferm u mijner en schenk mij toch genade om in onderwerping aan Uw wil te lijden en te dragen wat u mij oplegt.*

Ik had nog sterkte uit een brief uit Rijssen. Er zijn bij ons vijf soldaten ingekwartierd waarvan één uit Rijssen. Die ontving een brief van zijn vrouw en daarin schreef zij over een vrouw die gevallen was en daardoor niet had kunnen lopen en daarover zo in opstand had verkeerd. En hoe de Heere haar had bezocht en uit haar banden had verlost. En dat kwam die man mij eens vertellen. Ik was er jaloers op, maar ook verblijd dat ik hoorde dat er nog meer zulke toestanden onder Gods volk gekend worden, al was het van verre en onbekend. Ik gevoelde zulk een betrekking op dat mens, want bij ons vind je zulke slechte mensen niet. Ze zijn het altijd maar met de Heere eens. Het is altijd goed wat God doet.

Maar hoewel ik verblijd was over dat wonder dat de Heere haar had verlost uit die banden, hetzelfde had ik óók nodig. En werd daar ook toe verwaardigd. De volgende week kwam ouderling Schot die voor zijn heengaan mijn toestand voor de Heere bracht en ik verwaardigd werd er mee onder de Heere te vallen. O, wat was dat groot! Het waren mijn zonden die de Heere Jezus dat lijden aandeed, maar Zijn gerechtigheid die Hij verworven had werd mij toegerekend, en dat uit soevereine genade. O vriendin, wat een liefde, nietwaar? Hij kastijdt ons tot ons nut opdat wij Zijn heiligheid zouden deelachtig worden. Hij weet wat wij nodig hebben om maar klein, nederig en ootmoedig te wandelen voor Zijn aangezicht. De apostel zegt: *zo hij [= gij] den Heere hebt aangenomen, wandelt also in Hem.*

Maar door het van de Heere veraf leven raakt men in zulke ongestalten. Want het leven is toch in Zijn gemeenschap. Hij is toch onze Kracht en Sterkte en daarom acht ik het zo gelukkig dat de Heere ons nog niet overgeeft aan onszelven, noch aan de verharding onzes harten. Ook ik kan bij tijden zo dor en dood zijn, dan ben ik niet in staat om met de noden van mijn hart en huis en kerk en land en staat voor de Heere te komen, in de schuld, en dat in zo'n tijd als nu. Daar er reden zijn om dag en nacht te wenen.

Wat heeft de Heere veel tot onze kerkelijke gemeente te zeggen. O mochten wij deze roepstem eens ter harte nemen. Wat zit onze leraar²⁴ nu eenzaam en ver van de gemeente verwijderd. Mocht het de Heere behagen het voor hem eens een oefenschool te mogen zijn tot nut van hem zelf en ook voor de gemeente. Hij is nog bij ons geweest eer hij weg ging. Ik had innig medelijden met hem. Wat was hij blij dat u, dominee hem nog had bezocht. U was de eerste van de leraars, zei hij. Een vrijdag hebben wij een brief van hem gehad. Hij wordt veel vertroost door Gods Woord en bediend uit het Verbond schrijft hij. Mocht de Heere hem eens bearbeiten door Zijn lieve Geest.

Nu vriendin enige letteren van mij, hopende dat u dezelfde in gezondheid mag ontvangen. En gedenk onzer in uw gebeden, hopende dat wij elkander nog weer mogen ontmoeten bij leven en welzijn, van de zomer.

Ontvang de hartelijke groeten van man en kinders en doet ook de groeten aan Van Manen. Veel van 's Heeren nabijheid zij u ulieden toegewenst.

Ook de groeten van mij, uw onwaardige vriendin

²⁴ Ds. A. Verhagen. Hij vertrok pas in 1942 naar Lisse

C. de Visser de Visser

2^e brief

Geliefde Leeraar

Nu ouderling Jobse u hoopt te bezoeken zo wil ik nog enige letteren meegeven. Vooreerst de hartelijke groeten van het gehele gezin aan uw gehele gezin. Ik had van de zomer u gaarne ontmoet, vooral nu uw vrouw ook in Middelburg was, omdat het al zo lang geleden was dat ik haar ontmoet had. Maar het is zo niet mogen zijn. Er geschiedt niets bij geval.

Toen u de laatste keer bij ons weg ging zeide ik: *en zij geleiden mij naar het schip*. Toen kwam mij zo in de gedachten dat er geschreven staat, dat zij meest bedroefd waren over die woorden dat hij gezegd had dat zij zijn aangezicht niet meer zien zouden. Ik zei *Heere, zal ik hem nooit meer zien?* Toen kwamen mij die woorden te binnen: *zonder te scheiden meer*. En wat dat wezen zal!

Nu had ik ook zo graag gewild dat u die grote daden Gods eens had mogen aanschouwen die de Heere bij ons gedaan heeft, om Hem daarvoor in mijn huis te erkennen met een dankgebedje. Ik kom tot op dit ogenblik nog alles te kort om de Heere te danken voor al Zijn weldaden die Hij aan ons bewezen heeft. Kunt u geloven doornie [=dominee] dat op die plaats daar u met uw boot overvoer en welke October²⁵ nog onder water stond, wij van die plaats in April spinazie hebben gegeten en mij salade en radijs en heb nog nooit zulke lekkere spinazie gegeten? Wij hebben een gehele zomer overvloed van groente gehad. O zulke lekkere aardappelen, vroege en late, nu nog kool, veldsla, andijvie. Mijn schoonzoon heeft in Februari 5 morelle boomjes geplant. Mijn dochter heeft de vruchten ervan in Augustus gewekt. En de landerijen hebben in overvloed gedragen, alleen de weilanden niet.

Wat dunkt U doornie, zal ik tevergeefs in de almacht Gods geloofd hebben? Neen, er is niet één woord gevallen van al de goede woorden die de Heere gesproken heeft. O, ik stond dikwijls verlegen en zei: *wat zal ik toch den Heere vergelding voor al Zijn weldaden aan ons bewezen?* David nam de beker der verlossing op en riep de Naam des Heeren aan. En in Psalm 103 wekte hij zijn ziel op om toch de Heere te loven en niet een van Zijn weldaden te vergeten.

Nu zijn wij van het water verlost, maar al het water kon de schuld niet afwassen. O, de schuld, de schuld is niet weg, het oordeel is omgewend, maar niet afgewend. De Heere houdt de werking van Zijn lieve Geest in en wij zijn verhard onder de oordelen. De zonden en ongerechtigheden nemen dag aan dag toe. En dat in een tijd als wij thans beleven.

Eer het water nog weg was, en het scheen dat het onmogelijk was dat de dijken konden gedicht worden, dacht ik: *zal er dan voor de Heere iets onmogelijk zijn?* Neen, dat kon ik niet geloven. Maar van wegens de zonde en goddeloosheid van de inwoners zou het geen wonder geweest zijn dat ons eiland geheel verwoest zou zijn. Op een middag las mijn man een hoofdstuk uit Ezechiël daaruit las hij: *Doch Ik verschoonde u om Mijns heiligen Naams wil*. Die woorden zonken zo diep in mijn ziel dat ik zei: *maar, de dijken worden gedicht, hoor*. De mensen achten het wel onmogelijk. En ik moet belijden dat het rechtvaardig is dat de Heere ons land drijvende houdt, maar de Heere zal ons verschonen om Zijns heiligen Naams wil. En 14 dagen later waren de dijken dicht en het water is langzamerhand verdwenen. En elk

²⁵ In november 1945 viel het eiland droog

droog plaatsje getuigde tegen mij van de verschonende hand Gods over ons. Ik zei: *Heere nu is het water wel weg, maar de schuld is niet weg. Hoe raken wij nog met God verzoend.* En werd mij gezegd: *door die zelfde Naam.* Toen mocht ik nog eens zien dat de Heere ook deze zonden nog wilde vergeven om Zijns heiligen Naams wil. Dat is de enige weg. Ik mocht maar bidden: *bekeer Gij ons, dan zullen wij bekeerd zijn.* O, mochten wij eens genade geschonken worden om vergeving te smeken van onze grote schuld en toevlucht nemen tot dat zoenbloed van Christus en te smeken om Zijn lieve Geest en om bekering. O, wat wordt het werk des Geestes toch gemist. *Och Heere, doe het gemis nog eens ondragelijk worden.*

Wat is het zelden dat je een mens ontmoet die nog dicht bij de Heere leeft, die nog eens vernederd en verootmoedigd is en spreekt over zelfonderzoek en worstelingen met de Heere. Dat zijn toch de kenmerken van het werk des Heiligen Geestes nietwaar? Wat is er weinig wasdom in de genade. Ook als de Geest wijkt dan hebben de verdorvenheden de overhand. Laat ons toch vooral veel bidden en die Geest, dat Hij niet verder wijke van Zijn erfdeel. De Heere heeft zulke grote dingen gedaan in de natuur. Mocht hij ons ook eens gedenken en vervullen met geestelijke zegeningen in Christus.

Dat is de wens en bede van uw onwaardige vriendin

C. de Visser de Visser

Dit briefje had ik geschreven toen ouderling Jobse naar Barneveld wilde komen. Hij zei dat hij nog eerst naar ons toe zou komen. Ik dacht dan geef ik hem nog enige letters mee. Maar hij had geen gelegenheid meer gehad om te komen. Nu lag dat papier er nog, dus zal ik het er nu maar bij doen.

3^e brief

Sint Laurens, Februari 1947.

Geliefde Leraar met vrouw en kinderen,

Met de hulpe des Heeren wil ik eens proberen enige letteren te schrijven. Ik ben nog veel bedroefd en dat is zeer nadelig voor mijn hart, dikwijls hartkrampen, van die inzinkingen. Overigens goed gezond, ook de kinderen zijn allen gezond. Doch ook bedroefd over het gemis van hun vader. En wij leefden zo gelukkig te samen. Het gemis is groot, vooral voor mij. Hij was veel [= erg] doof zodat wij weinig met elkander konden spreken. Maar hij las elke avond een predicatie hardop. En dat was zo aangenaam. En hoewel hij de zaak voor zichzelf miste toch verstond hij die oude schrijvers zo goed en had ook zelf lust om ze te lezen. En daar konden wij zo gemakkelijk met elkander over spreken en dat mis ik nu zo. Met de oudejaarsavond is hij niet naar de kerk geweest omdat het zo donker was. Dan heeft hij een Oudejaarspreek van Smytegelt gelezen over deze woorden: *Heere, maak mij bekend mijn einde en welke de mate mijner dagen zij, opdat ik wete hoe vergankelijkheid ik zij.* Wij mochten er nog over spreken dat wij al zo oud waren. Misschien ook wel de laatste oudejaarsavond van ons leven, enz. Maar beide dachten over *mijn* einde.

En nieuwjaarsmorgen is hij weer naar de kerk geweest en 's avonds zeide hij: *nu zal ik de volgende preek maar lezen over die woorden: ziet gij hebt mijn dagen een hand breed gesteld en mijn leeftijd is als niets voor U.* Toen hij klaar was met lezen vatte ik het gesprek op van de vorige avond en zeide ik: *nu hebben wij gehoord hoe kort ons leven is, wat is een handbreed kort.* Wij mochten beide geloven dat wij niet lang meer bij elkander zouden zijn. Maar mijn gedachten waren dat *mijn* einde nabij was.

Maar eer het twaalf uur was zeide hij: *ik krijg de koorts* en was zeer ontsteld. Maar dat was hij gewend als hij koorts had, dan dacht hij altijd dat hij moest sterven en daar was hij altijd zo bang voor. Wij hebben de dokter gehaald en die zei, dat er vocht tussen de vliezen zat. Maar het was niet erg. 's Maandags was dat weg en 's Woensdags zeide de dokter dat hij beter was. Maar 's avonds geloofde ik zo vast dat hij moest sterven. Dan heb ik een benauwde nacht gehad want ik had hem voor de dood niet over. Hij is donderdagmiddags om kwart voor vijf overleden.

Toen kon ik hem aan de Heere overgeven en mocht zien wat de Heere ons in hem geschonken had, en was het Zijn wil dat wij moesten scheiden. Toen de Heere die band gelegd heeft was het een zaak van vreugde, maar nu Hij hem kwam te verbreken was het een zaak van droefheid; want scheiden doet pijn, hoor! Maar de Heere ondersteunde mij. Ik werd vertroost toen mijn schoonzoon 's avonds in zijn vervolg las Jesaja 54 en later uit Johannes 17. Ook uit uw brief kwam de Heere mij versterken, waarvoor ik U naast de Heere ook mijn dank zeg.

O geliefde vriend, God Gód te laten in zulk een toestand, dat is wat. En toch niet anders te kunnen en ook niet anders te willen. Hem niet alleen de eer te gunnen maar alles te gunnen en verzwolgen te worden in Zijn soevereine wil. Dan heeft de mens niets te zeggen, maar enkel verwondering.

O, mocht Uw wensen eens vervuld worden in mij en in mijn kinderen, en dat Gode verheerlijkende leven eens te mogen leven, zoals de apostel het beschrijft. Ik zei: *Heere, ik dacht niet dat Je zo hard op mij zou zijn geweest om mijn man weg te nemen*. Ik had altijd gevraagd of de Heere mij toch eerst weg wilde nemen omdat ik meende dat ik niet zou kunnen zien dat mijn man of kinders onbekeerd moesten sterven. Maar de Heere had andere gedachten en wilde mij hierdoor leren hoe blind ik was in 's hemels wegen en dat ik nog weinig kende van de deugden Gods.

Hij zeide tot mij: *Zijt heilig, want Ik de Heere uw God ben heilig*. O, wat verfoeide ik mijzelf. Ik wist niet waar ik mij bergen moest. Ik was zo beschaamd. Ik zei: *Heere, ik ben onrein en onheilig van de hoofdschedel tot de voetzool toe; bezit geen greintje heiligmaking in mijzelf*. O wat een armoe!

Maar de Heere Jezus openbaarde Zich in Zijn voorbede: *Ik heilig Mijzelf voor hen, opdat ook zij geheilgd zouden zijn in waarheid*. En de Vader zeide: *Ik ben die God die Israël heilig*. En de Heilige Geest zeide: *Ik zal rein water op u sprengen en gij zult rein zijn*. O, gezegende Drie-eenheid!

O, wat was ik verblijd dat ik mocht vernemen dat de Heere ook aan uw zaad gedacht. Mocht ik dat ook nog eens mogen ondervinden. Laat ons maar veel bidden om de werkingen van die lieve Geest in aan en voortgang. Gedenk onzer in uw gebeden.

En ontvang de hartelijke groeten van mij en mijn kinderen.

Weduwe de Visser de Visser

4^e brief

St. Laurens, Januari 1949.

Geliefde leraar en gezin.

Nu ik weer een weinig gesterkt word wens ik U enige letteren te schrijven. Maria had het aan U belooft te doen en ik had het aan haar beloofd dat ik het wel eens wilde doen, maar er kwam niet van om het te doen.

Nu kan ik dan door 's Heeren goedheid meedelen dat het naar omstandigheden tot op heden goed gaat. Hij is 3 Januari in het ziekenhuis opgenomen en op 13 Jan. is hij weer thuis gekomen. Zijn been is erg gebroken, ligt nu in 't gips. Verder moeten wij afwachten. En werden wij er toe verwaardigd om het in 's Heeren hand te geven, Die het tot hiertoe zo wel maakt. Het had zoveel erger kunnen zijn. Ik kan het niet op dat

hij nog leefde, had die klap op een andere plaats geweest, hij had dood kunnen wezen. Er geschiedt niets bij geval. De Heere had nog geen lust in zijn dood en dat was voor mij zulk een wonder. O, ik vind het zo vreselijk onbekeerd te leven maar dan is er nog mogelijkheid, maar als het leven afgesneden wordt dan is de tijd voorbij. Mocht de Heere deze roepstem eens heiligen aan zijn hart dewijl Hij al zo menigmaal geroepen heeft maar hij weigert te horen. Zo zal het eenmaal de laatste zijn. Van de ergste breuk heeft hij geen pijn, geen gevoel, geen Heelmeester nodig. O, wat is de mens toch ongelukkig in zichzelf, maar onuitsprekelijk gelukkig als de Heere hem komt te bearbeiten door Zijn Woord en Geest.

O, wat was ik verblijd toen ik vernam van uw kinderen. Het gaf mij zulk een moed dat het ons ook nog eens mocht gebeuren. O, het is vrije genade en daarom is er hoop, ziende de bemoeienissen die de Heere nog met ons houdt. Dan ben ik vol verwondering. Het is wat anders over het geloof te praten of het te beoefenen. Het geloof is toch een werk van de Heilige Geest. Het is een gave Gods. De wortel van het ongelooft zit in ons binnenste en kant zich tegen het geloof aan, daarvan die gedurige strijd. De hoofdman zeide: *Ik geloof Heere, kom mijn ongelovigheid te hulp*. O, dat ons plaatsje maar veel mag zijn in vernedering aan Jezus' voeten om hem lief te hebben omdat Hij ons eerst heeft liefgehad. Zijn Naam is wonderlijk maar ook Zijn daden.

Daar mocht ik met Kerstmis veel over denken en hoe meer ik daar over moet denken, hoe groter het wordt. Hoe hij geboren werd, God en mens in één Persoon. Hoe Hij zich openbaarde in Zijn omwandeling op aarde, ook in Zijn ambten. Gezalft tot Profeet, Priester en Koning. Van de Vader verordeneerd tot Middelaar en Verlosser en dat al tot heerlijkheid Zijns Vaders en tot nut en zaligheid van Zijn kerk. Het is geen wonder dat de Bruid uitriep en zeide: *al wat aan Hem is, is gans begerlijk*. Vandaar ook dat uitzien en verlangen naar Hem, het doet ons het Godsgemis wel eens ondragelijk worden. Het trof zo mijn aandacht dat de Bruid zeide: *Och, dat mijn Liefste tot Zijn hof kwame en ate Zijn edele vruchten*. Zij erkent het al Hem toe, zoals Hij ons leert: *Die in Mij blijft draagt veel vrucht, want de rank kan van zichzelf geen vrucht dragen*. Maar uit Hem door Hem en tot Hem, Hem alleen de eer!

Nu ga ik eindigen in de hoop dat je deze in gezondheid zult mogen ontvangen. Het is al meer dan een week geleden dat ik begon te schrijven, doch telkens weer verhinderd werd door bezoek of door ongesteldheid van mijn hart. De huisgenoten zijn allen gezond. Marie is goed thuis gekomen.

Nu ben ik erg verlangend naar een briefje van Joos, als hij kan moest hij toch eens een lettertje schrijven. W. Griep was weer iets makkelijker nadat het water weer weg genomen is. Gedenk onzer in uwe gebeden. Nogmaals bedankt voor uw bezoek.

Wees verder hartelijk gegroet van onze kinderen en kleinkinderen en inzonderheid van mij

de weduwe A. de Visser de Visser

7. GENADE EN EER VAN GOD GEKREGEN

Geschiedenis van de Ledeboeriaanse gemeente te St. Jan ten Heere / Aagtekerke

Met korte levensschets van ouderling Pieter de Voogd

Jacob Corré

Hubrecht Bimmel

en brieven van Maatje en Christina Bimmel

7e brochure in de serie: *Kinderen Gods op Walcheren in de 19e en 20e eeuw*

Maria de Pagter

Gezin van Ouderling Hubrecht Bimmel en Maria de Pagter

Uit de bovengenoemde brochure wordt alleen de levensschetsen van het Gezin van Ouderling Hubrecht Bimmel en Maria de Pagter overgenomen.

Hubregt, of **Hubrecht Bimmel**, geb. 8-8-1841 te Domburg, oudste zoon van Hubregt Bimmel en Christina de Voogd; landbouwer, trouwt 3-6-1885 te Domburg met **Maria de Pagter**, 23 jaar d.v. Simon de Pagter, landbouwer en Maatje Labruijère. Hubrecht Bimmel stierf 9 maart 1922; zijn vrouw Maria stierf 30-10-1935.

Kinderen van Hubrecht Bimmel en Maria de Pagter:

1. Christina Bimmel, geb. 1886; overl. te Domburg 10-1-1887, 10 maanden oud.
2. Maatje, geb. rond 1888 te Domburg; tr. Simon Maljaars.
3. Christina (Stien) Bimmel geb. rond 1890 te Domburg; tr. Adriaan Labruijère.
4. Simon Bimmel, geb. ong. 1897 te Domburg, landbouwer, 22 jr. tr. 28-11-1919 Martina Labruijère, 23 j. geb. te Domburg, d. v. Adriaan Labruijère en Janna Maas.

Hubrecht Bimmel was bakker te Domburg. Er waren maar enkele gezinnen op Domburg die in Aagtekerke kerkten in de Gereformeerde Gemeente. Er heerste ook veel armoede in Domburg vanwege de werkeloosheid. Bimmel kon evenals anderen ook maar net van de inkomsten van zijn brood rondkomen. Op een keer kwam hij thuis nadat hij zijn ronde met zijn brood had gedaan. Zijn vrouw zag dat hij over wat liep te tobben. Hij liep in zichzelf te praten, wat is dat erg nog niet alleen broods gebrek maar het gezin heeft zo'n gebrek aan meer; en de vrouw kan haar kleine kinderen niet geven wat ze nodig hebben. Hij had nog één rijksdaalder en zijn kinderen hadden toch al genoeg eten ontvangen. Maria zei: breng die rijksdaalder maar naar dat gezin, ik kan hem wel missen en als dat gezin er mee geholpen is, is dat veel beter. Hubrecht was er blij mee dat zijn vrouw er ook zo over dacht. Een uur later kwam hij thuis, goedsmoeds, zó blij was hij dat hij dat gezin had mogen helpen. Terwijl hij weg was

had er iemand een enveloppe onder de deur gestoken en daar zat 25 gulden in. Dus waren ze er goed mee.

Wanneer Hubrecht bekeerd werd, is niet bekend. Toen hij ongeveer 40 jaar oud was werd hij kerkenraadslid in de gemeente Middelburg, incl. Aagtekerke.

Bimmel had een nauw leven aan de genadetroom. De 'overlevering' vertelt dat op een avond, komend van Aagtekerke, plotseling een hond met een ketting om zijn hals naast hem kwam lopen. Later bleek dat 2 mannen overeengekomen waren om hem in het water te gooien. Ongetwijfeld is de dienst der engelen hierin werkzaam geweest. Zijn rouwadvertentie luidt:

Heden behaagde het den Heere door den dood, zeer zacht en kalm, tot zich te nemen, onze geliefde Man, Vader, Behuwd- en Grootvader, in den ouderdom van 80 jaar en 7 maanden

HUBRECHT BIMMEL

In leven ouderling der Geref. Gem. te Aagtekerke.

Zijn leven was Christi, zijn sterven gewin, is onzen troost.

Namens de familie

Wed. H. Bimmel-Pagter

Aagtekerke, 9 Maart 1922.

Zijn vrouw **Maria de Pagter**, was een gekende des Heeren, zoals blijkt uit de brieven die Gods kinderen haar stuurden. Maar de weg des Heeren leidde in het laatst van hun leven door rouw en smart. Aan de andere kant ondervonden zij grote wonderen Gods. Hun 2 dochters stierven als jonge moeders, maar gaven een rijk getuigenis van de hoop die in hen was.

Ouderling A. Labruijère vertelde dat Maria voor zichzelf nogal eens in het duister zat. Zij sprak niet zo veel. In het laatst van haar leven werd ze in het ziekenhuis opgenomen. Daar heeft ze een ruim getuigenis nagelaten. Zij sprak dr. Koch, een Joods arts en de verpleegsters zó aan dat geen traan droog bleef. Dr. Koch wilde dat ze eerste klas verpleegd moest worden. Maar dat wilde Maria niet. Ze zei, *dat haar Heiland voor haar aan het kruis gestorven was.*

Adriaan Labruijère Jr., een zoon van een ouderling van de gemeente te Aagtekerke, geb. ong. 1888, was getrouwd met **Christina Bimmel**. Hij nam het bakkersbedrijf van zijn schoonvader over. Toen zijn vrouw stierf bleef hij met 4 kinderen achter. Hij was natuurlijk wel veel thuis maar hij moest toch met zijn brood er vandoor. En dan kwamen zijn meisjes hem nalopen en zei hij: *niet op de weg lopen, hoor*. Maar ze zeiden: *we mogen toch wel kijken tot wij je niet meer zien?* Ze misten hun moeder! Het was een groot geluk dat zijn schoonmoeder naast hem woonde die heeft die kinderen ook dikwijls op kunnen vangen. Hij is later weer getrouwd met Marie Bosschaard waar hij ook nog 3 kinderen bij heeft gekregen.

Ds. R. Kok schrijft in zijn 'avondwandelingen' over zijn ambtswerk in Aagtekerke

Op Zondag 5 September 1915 werd ds. Kok bevestigd door ds. G.H. Kersten. Vanwege de ernst der zaak staat ons deze dag nog helder voor de geest. Ds. Kersten sprak uit Jesaja 52: 7. "Hoe liefelijk zijn op de bergen de voeten desgenen die het goede boodschap, die de vrede doet horen; desgenen die tot Simon zegt: Uw God is Koning."

In de middagdienst sprak ds. Kok over: "Gelijkerwijs Mij de Vader gezonden heeft, zend Ik ook ulieden," Joh. 20:21b. Gods zenden van de Evangeliedienaar wijst ons: 1e Op een schone overeenstemming, 2e Op een grote verantwoordelijkheid, 3e Op een heerlijke vertroosting.

Het was het 2^e jaar van de eerste wereldoorlog. Ds. Kok hield voor enige militairen apart catechisatie in Aagtekerke en Domburg. En om de veertien dagen sprak hij in Westkapelle voor de militairen. Daaruit ontstond al spoedig een gewone avond-godsdienstoefening. Bovendien hield hij ook de catechisatie in Oostkapelle.

... Voor en na de griep van 1918 hebben we heel veel droefheid beleefd in deze gemeente. Eerst werd een jonge moeder van een groot gezin ernstig ziek ten gevolge van een kraambed. Het was een bloedziekte die zeer smartelijk was en naar men zeide ongeneeslijk. Het was een vrouw met een innige tederheid des harten omtrent de dingen des Heeren. Zij mocht vaak met ootmoed spreken over de Heere en Zijn genade. Ze kende haar diepe val in Adam wat haar deed leven bij Gods goedertierenheid. Want naar recht zou haar plaats geweest zijn in de buitenste duisternis. Met vrucht mocht zij regelmatig de dood des Heeren verkondigen en spreken van de algenoegzame offerande van Jezus Christus. Uit kracht daarvan had zij achting in de gemeente. Op haar ziekbed sprak zij van Gods ondersteunende liefde, die zij in al de smart van haar ziekte mocht genieten van de Heere.

We zijn ook met de familie bij haar sterven geweest. Het was een smartelijk sterven zoals ik het nooit meer heb meegemaakt. Maar desniettemin was haar sterven een zalig sterven in de Heere.

Maar wat haar moeder betreft die is, al was ze een kind des Heeren wel een jaar lang opstandig geweest. Ze kon niet buigen voor de Heere in het stof der verootmoediging. Naar haar oordeel had de dokter haar dochter niet goed behandeld, er was verzuim gepleegd en niemand kon haar dat uit het hoofd praten. Ze beleefde in haar hart: "Ik was verstomd door stilzwijgen, ik zweeg van het goede, maar mijn smart werd verzwaaard." Al die maanden zat deze moeder wezenloos in de kerk. Het ging alles over haar hoofd, het raakte haar niet, het ging niet door tot haar hart. Zij zat in de kerk als een eenzame mus op het dak.

En toen werd haar tweede dochter ziek, op dezelfde wijze en met dezelfde ziekte. Een dochter waarvan gezegd kon worden dat zij behoorde tot de stillen in den lande. Een diepe weg was dat voor haar man en kinderen en verdere familie.

En toen werd de eenzame mus wakker, daar zij de stem van haar Liefste mocht horen. De Heere kwam er in over met Zijn ontfermende liefde, zodat zij Zijn slaande hand mocht kussen. Na deze tijd was haar levensernst meer geestelijk van aard, meer afgestemd op de geestelijke en eeuwige belangen van allen die haar lief en dierbaar waren. En haar levensvreugde was meer hemels van aard. Er kwam een groter verlangen naar de Heere om altijd bij Hem te mogen zijn.

Maar niet lang daarna werd mijn huis en hart getroffen door het verlies van mijn zeer geliefde echtgenote **Alida Gerarda Segers**. Een zorgzame moeder van de twee kinderen waarmee zij mij achterliet. Zij werd met ons dochttertje dat slechts één dag geleefd had, begraven. Dat was een gebeurtenis die ons van alle kanten met diepe droefheid aangreep. Alles was zo gauw beslist, het ging zo snel. Maar in al die droefheid begon steeds meer in mijn hart te leven:

*De Heer' wou mij wel hard kastijden,
Maar stortte mij niet in de dood;
Verzachtte vaderlijk mijn lijden,
En redde mij uit alle nood.*

Het was enerzijds een harde kastijding en anderzijds een zware geloofsbeproeving. ... Enkele weken van tevoren lag het in mijn hart om uit deze tekst te spreken: "En alle kastijding als die tegenwoordig is schijnt geen zaak van vreugde maar van droefheid te zijn; doch daarna geeft zij van zich een vreedzame vrucht der gerechtigheid dengenen die door haar geoefend zijn."

En zo lag mijn preek geheel klaar voor de zondagmorgendienst toen mijn geliefde echtgenote met ons kindje boven aarde stond. Ik had stof en kreeg lust om ook de middag en avonddienst waar te nemen. De Heere verzachtte vaderlijk mijn lijden. Onze kosteres, die tegenover ons woonde en de Heere vreesde wist meer van mijn vrouw dan ik, daar zij nog niet lang tevoren van hart tot hart met haar had mogen spreken. Dit gaf me een levende hoop voor mijn vrouw voor de eeuwigheid. Wel kende ik de uitgangen van haar hart, en dat deed weldadig aan. Maar toen zij ziek werd was zij niet meer in staat iets te zeggen. De Heere gaf mij genade haar en ons kind aan Hem af te staan. Zijn doen is majesteit en heerlijkheid.

Nog denken we aan de griep tijd gedurende de tweede helft van 1918. Eerst was het een lichte griep, waarmee gespot werd. Lachend werd gevraagd aan deze of gene: heb je het griepje ook al gehad? Daar was immers geen kwaad van te duchten. Neen daar was men niet bang voor. Was die roepstem ter harte genomen met de ootmoedige erkenning, dat de Heere naar recht met zware slagen had kunnen komen, dan zou dat tot zegen geweest zijn. Hij had toch in Zijn nederbuigende goedheid ons land voor het oorlogszwaard bewaard.

Wij hadden in 1914 vanuit Yerseke de brand van Antwerpen aanschouwd en de vlucht der mensen naar Bergen op Zoom van nabij meegemaakt. Aan beide kanten van de straten lagen daar de zieken in twee rijen te wachten om opgenomen te worden. Alles zweeg toen en er heerste een eerbiedige stilte onder de majesteit van het oordeel des Heeren. Die tijd was een gunstige tijd voor de kerk des Heeren en er kwamen mensen tot bekering.

Maar in 1918 was er bij velen weinig of niets meer van te bespeuren. Toen ons land gespaard bleef werd de bekering weer uitgesteld om in zorgeloosheid voort te leven.

Opmerkelijk was het in de griep tijd van 1918 dat zieke mensen en ouden van dagen vaak gespaard bleven. Het waren juist jonge mensen in de kracht van het leven die er door werden aangegrepen. Een jonge man in Aagtekerke die het niet ontzag een mud tarwe vanaf de grond op te nemen en op zijn rug weg te dragen, was in minder dan drie dagen door de griep verslagen.

Waardige meisjes en jongens van de catechisatie werden in enkele dagen tijds weggenomen.

Onder Zoutelande moest ik de begrafenis van een zoon leiden terwijl er 's morgens in dat gezin een tweede overleden was aan dezelfde ziekte.

9. CHRISTINA EN MAATJE BIMMEL

Christina Labruijère-Bimmel

Christina (Stien) Bimmel geb. rond 1890 te Domburg; tr. 3-5-1912 te Aagtekerke, 22 j. d.v. **Adriaan Labruijère**, geb. ong. 1887/88 te Domburg, 25 j. zoon van Adriaan Labruijère en Jannetje Maas.

Uit dit huwelijk o.a: Leijntje Labruijère, overl. te Domburg, 17 maart 1917; 6 dagen oud.

Christina overleed za. 7 april 1917 te Domburg, 27 j.

Adriaan, weduwnaar, trouwt 28-11-1919 te Domburg, 31 j. met Maria Bosschaart, 27 j. geb. Aagtekerke, d.v. Jacobus Bosschaart en Willemina Schout.

Brieven van Christina Bimmel (ongecorrigeerd weergegeven)

Aagtekerke, 28 Februarij

Waarde Ouders,

Daar ik uit de volheid mijns gemoeds U eenige letteren wens te schrijven, daar ik al lang gevoeld heb dat ik tegen een alwetend God gezondigd had, maar het is mij nu ondraaglijk geworden om het langer tegen Hem uit te houden. Dat mij het allerzwaarste weegt is dat ik tegen de liefde Gods gezondigd heb, als de Ds. dat zo aanhaalde uit Genesis 6, dat de Heere een mens zo lief had dat het Hem berouwde dat Hij de mens op aarde gemaakt had en het Hem smarte aan Zijn hart. Toen dacht ik zou ik het nu nog volhouden? Ik heb wat keren geroepen: *O, Heere word mij toch eens te sterk*. Maar het is toch als de Ds vrijdag zei, dat is toch maar rechtvaardig als de Heere niet antwoord. Toen dacht ik: Heere, werp mij dan maar in de hel, dan zal ik U toch nog groot maken, liever dan in de zonde blijven leven. Ik zag geen kans meer om de dagen zo ten einde te brengen. En toen de Ds nu zei dat er kans was voor een die zich buiten de armen des Vaders gezondigd had, toen kon ik een ogenblik geloven dat er nog kans voor mij was ook.

Maar nu ben ik toch zo bang dat ik mezelf bedrieg, dat het maar inbeelding is. O Ouders handelt toch maar eerlijk met mij want het haat [= gaat] toch op een eeuwigheid. Want het zou toch geen wonder zijn als de Heere mij tot een toonbeeld voor een ander stelde, een die het zo lang geeft [= heeft] uitgehouden tegen licht en beter weten. O ik zij [=zei] *Heere laat ik het dan toch niet openbaren*; maar toen was het, indien deze zwijgen zouden de steenen spreken.

O dat mijn hoofd te water ware en mijn oog een springbron van tranen, want ik kan tog mijn tranen niet verbergen. En dat van zo een. O als ik mij tog maar niet bedrieg. O ik schreeuwde, *Heere laat het tog niet overgaan*. Want ik durf bijna niet te slapen. Ik denk als 't dan weer eens over is dan zou den mens tog tot alles in staat zijn. Zeid [zegt] het met een enkel woord tegen de Ds. als gij hem ziet, dan kan hij den Heere nog gedachtig maken, want ik ben dikwijls overstelpt van droefhijd.

O moeder wist ik tog eens dat het in waarheid was. O kon ik mijn Broers tog eens jaloers maken. Want er is tog geen zaliger dienst dan van Koning Jezus. O als ik mij tog maar niet bedrieg zo een monster van zonden.

Ik moet uitscheiden want ik heb geen tijd meer. De hartelijke groete

U aller onwaardigst kind Christina.

(p.s. De inkt op de originele brief was besmeurd met tranen ...)

Tweede brief aan haar ouders

Aagtekerke, 1 Maart 1916

Waarde Ouders.

Daar mijn gedachten altijd maar vol zijn, neem ik de pen weer maar op. Daar ik het Maandag toch zo benauwd had. O ik heb den brief al bevende gebragt. Zij zegden maar nu zal 't uit komen dat hij [gij] 't u in beeld. O toen ik 't huis kwam ik zij [zei]: *Heere zo kan ik het niet langer houden;* en toen riep ik: *Heere heeft toch eens een tekenje of 't van U is.* Ik was als Gideon. En toen kwamen die woorden: *en ziet uwe tijd was de tijd der minne.*

O moeder kon ik eens zeggen wat ik toen gevoelde. Dan was het maar een wegsmelten. O en dat aan zo een! O kon ik den Heere eens naar Waarde Grootmaken, maar dat voel ik daar zijn wij hier niet toe in staat. O kon ik het dan maar in de begeerde. O moeder, wat is Gods werk toch eene eenvoudig. Want dan valt de mensch er toch buiten. Want mogt hij er ook een zucht aan toe brengen dan was 't uit. *Niet door kracht noch door geweld, maar door Mijnen Geest zal 't geschieden,* zegt toch de Heere. Maar o waar blijf ik er nu mee.

Ik heb gisteren een aangenaam middagje gehad met Maa, want o de wereld weegt nu toch zo weinig. O ik zij [zei] tegen Maa wist ik nu maar of 't in waarheid was. Ze zij [zei]: dan had je den Heere niet meer nodig. O wat is de Heere toch eeuwig wijs, en wij zondaars. Ik moe maar vragen: *bewaar mij toch voor de zonde.* Ik ben mijzelf een wonder. Ik moet maar zeggen als Rebecka: *hoe ben dus?* O wat is de Heere toch eeuwig vrij. Ik kan mij niet genoeg weg schamen.

Ik had vannacht een poosje geslapen en toen werd ik wakker met die woorden: *vrede met God.* O Moeder ik geloof ik had zo een ogenblikje weg gekunnen. Maar zie ik dan op mijn man en kinderen dan zeg ik mocht ik dan toch eens zijn tot een lof op aarden. O als ik mij toch niet bedrieg. Het is te hoopen dat mijn lichaam ook gesterkt mag worden want het lijdt er veel wonder. Maar dat weegt toch het zwaarste niet. Maar ik geloof toch niet dat ik Vrijdag kom. O wat kan er toch in een korte tijd gebeuren niet waar. O als toch maar in waarheid is. O wat onderscheid ons toch. Ik moet toch zo dikwijls aan die arme Simon denken. Wij zijn toch niet beter. O als men toch iets voelt van zijn onwaardigheid, dan kunnen de tranen wel eens vallen bij een teugje water. Want dat hebben wij nog verbeurd.

Ik was blij dat ik een letterje terug kreeg. Ze zijden al van binnen: ziet u 't wel dat het geen waar werk is dan had u al lang berigt terug. Maar 't was weer maar tot schaamte. O ik zou wel ieder toe willen roepen: *houdt toch maar al aan.*

Zie nu heb ik mijn hart weer een weinig lucht gegeven. o als 't in waarheid mag zijn. Erkent er dan toch de Heere voor, ik kan 't toch niet genoeg. Ook kon ik mijn man eens jaloers maken. Hij schrijft [schreit] veel. Laat vader 't hem lezen.

Nu schei ik uit in de hoop dat hij de fouten overziet. Hartelijk gegroet van uw onwaardig kind.

De kinders worden wakker.

Derde brief aan ds. R. Kok

Uit de volheid mijns harten wil ik eens een paar letteren mededelen. Daar de Heere uit eeuwige liefde zich zelven heeft willen verklaren in mijn harte. Daar ik dacht dat het afgedaan was. Daar de domenie onlangs preekte over die woorden: *Benaarstig u om uwe roeping en verkiezing vast te maken.* Daar werd ik terug geleid daar ik diezelfde

waarheid eens had gehad en dat ik Hem nog niet kende als Borg voor mijn ziel. Van alle zijden schuld en geen opening tot den genade troon. zo heb ik dagen gelopen van dag tot dag werd het donkerder. En toen zondags preekte de domenie over deze woorden: *ik zal den hoge boom vernederen*. En toen kreeg ik voor den Heere in te vallen niet anders denkende als dat het afgedaan was maar dat ik zeide: *Heere gij zijt toch eeuwig recht*. Ik werd bepaald bij die laatste kapittels uit Job. Wat dat ik nu in te brengen had. Maar o die schaamte die ik had voor dat heiligheid en rechtvaardige wezen, dat kan ik in geen woorden uitdrukken.

Dat duurde tot Maandag en toen werd ik ingeleid in Zacharia drie hoe dat Jozua stond voor het aangezicht van den engel en de zatan aan zijn rechterhand en eene onreine ziel en geen woord om in te brengen. Maar toen was het 's Heeren tijd. *En de Heere schelde u gij zatan en is deze mij niet als een vuurbrandt uit den vure gerukt?* Daarna zeide Hij tot mij: *ik hebbe uwe ongerechtigheden weg genomen. Ik zal u wisselkleden aandoen. En ik heb u in beide Mijn handpalmen gegraveerd*.

En toen werd ik ingeleid in de stilte der eeuwigheid hoe dat God de Vader nu mijn naam daar al gegraveerd had in zijnen zoon, maar hoe dat hij nu in de volheid des tijds dat moest komen volbrengen. En dan heb ik Hem als door het geloof zien gaan van zijn kribbe tot aan zijn kruis en hoe dat hij nu niet in den dood bleef maar dat hij te laatste ten hemel voer met al de namen zijner uitverkorenen: *zie hier Mij en de kinderen die hij [Gij] mij gegeven heb*.

Maar die zalige aanbidding, o domenie daar is geen begin nog einde aan. Daar heb ik dagen in mogen verkeren, maar toen op eens kwamen mij deze woorden voor: *het is nut dat Ik weg ga*. Wat werd ik bedroefd maar later heb ik leren verstaan het nut er van hoe dat ik zonder de kracht des Heiligen Geestes geen stappen kon doen op den weg des levens.

Ik heb zondag veel van die kracht des Geestes mogen ondervinden. Ik heb zalige kersdagen gehad. En daar hij [gij] toch het middel in 's Heeren hand voor mij geweest zijt was het mijn begeerte om eens een letterje te schrijven. O domenie wat een duren prijs heeft dien dierbaren koning toch moeten verwerven en dat enkele liefde.

Ik moet afbreken hoe gaat het met de Jufvrouw? En de kinderen. Schrijf als u kunt toch eens terug.

Hier is alles redelijk wel. Vader is veel gevallen, hij kan bijna niet weg. En vrou Sturm is verleden week plotseling gestorven. De Heere heeft geen rekenschap van zijn doen.

Vierde brief aan haar zuster Maatje

Waarde Zuster Maa

Daar ik dikwijls eens met U wil praten als ik niet bij U ben. Daar ik een week van veel bestrijding heb door gemaakt. Maar gisteren heb ik een aangenaamen dag gehad. O die bemoeienissen die de Heere met zo een zondig mensch houdt dat kan ik in geen woorden uitdrukken. O dat eerste versje van Ps 42 daar mocht ik zooveel in zien om eenmaal bij den Heere te zijn. O Maa wat zal dat tog zijn, ik moest om ondersteuning vragen voor mijn lichaam, want dat zondig vleesch kan dat niet dragen. O Maa de Heere kon toch niet lager bukken, dan Zijn dierbare bloed te storten. O Maa die liefde Gods is toch niet om uit te spreken, maar o wat hebben wij weinig geloof in oefening. O Maa kon ik toch mij zelven een verliezen en had ik meer vertrouwen in den Heere. Ik denk wel eens zo een als ik ben is er maar een. Ik wil het altijd nog maar goed maken en dan is er toch geen plaats voor den Middelaar. Mocht het meer schuld worden.

O Maa wat wordt de Ds toch wonder gesterkt, nietwaar. Ik moet maar vragen over de Heere mij bewaard voor af hoereeren van hem. Maar als men den Ds beschouwd als middel in Gods hand, dan kan het beter gevoeld dan gezegd worden. Alleen de liefde zal blijven hier boven. En het is niet te zeggen wie er onder zijn gehoor zit. Ik vond het bedroevend dat er zo weinig aan de tafel kwamen. O als men iets van de liefde voelt, zal men het wel toeroepen *onteert toch uwen Heiland niet*. O wat beleven wij treurige dagen.

Wij gingen nog even naar Jane en daar kwam Job en Sanne. Moeder zij [zei] wat was de oorzaak dat ik u niet zag Job? Toen zeide hij: *och ik heb niets aan de man, al het volk is met blindheid geslagen*. O Maa wat ontroerde ik daarvan, maar de Heere zal wel voor zijn Leeraar en zijn werk zorgen.

Maa, ik moeten afbreken. Hartelijk gegroet, een handdruk.

Maatje Maljaars-Bimmel

Maatje Bimmel, geb. rond 1888 te Domburg; 22 j. tr. 24-6-1910 te Aagtekerke **Simon Maljaars**, geb. ong. 1879/80, zoon van Pieter Maljaars, 30 j. landbouwer en Elizabeth Bosselaar. Maatje was tijdens de zwangerschap van haar laatste kind zeer bezwaard. Evenals haar zielsvriendin Keetje Moens die ook in verwachting was. Keetje kreeg een enigszins ongelukkig meisje, Jaantje, die echter door de Heere gekend was, volgens degenen die haar gekend hebben.

Maatje kreeg een zoon, ook enigszins ongelukkig. Zij voelde haar einde naderen, nam zielroerend afscheid van allen en zei dat God haar beloofd had dat Hij voor man en kinderen zou zorgen. De Heere heeft het kennelijk vervuld! Zij overlijdt vrijdagavond, 31 mei 1918, 30 jaar.

Kinderen uit dit huwelijk:

Elisabeth, geb. 25-4-1911

Hubrecht, geb. 3-6-1912

Pieter, geb. 25-7-1913

Simon, geb. 9-10-1914

Jan, geb. 13-6-1916

Marinus, geb. 20-5-1918. Stierf 20-1-2002.

3 brieven van Maa Bimmel. (Ongecorrigeerd weergegeven)

1ste brief aan haar ouders

Waarde ouders.

Ik moet uit de volheid mijns gemoed u een paar letteren schrijven. Want 't is mij zo benauwd geweest in de laatste tijd. En vanmorgen werd ik wakker met die woorden: *en hare verwachting zal zijn een huis der spinnen koppen*. O moeder wat was ik toch ontsteld, want o bedrogen uit te komen. Maar vanmiddag werd ik bepaald bij dat versje: *Gij zijt Heer met uw volk nu tevreden*. Ik weet niet waar het staat. O daar kreeg ik zo veel in te zien hoe dat hij van eeuwigheid weet wat van zijn maaksel was te wachten en hoe dat wij altijd het voorwerp willen zijn. Maar als de ziele eens een ogenblik het onderwerp gemaakt word dan smelt hij in schaamte weg.

Van de week kreeg ik zo veel te zien wat toch wezen zal om voor eige rekening te staan. O mijne Zusters en broeders, kon ik 't u eens aanzeggen zo ik 't gevoel. O dat ge hem toch niet langer missen kond. Want al leven we uitwendige tot eer van Sion, het is wel een groot voorrecht, maar niet genoeg. Want wij hebben ons zelve dood gezondigt in het paradijs. En in de wereld is zo een lokaas, maar geeft toch uw arme ziel niet aan dat handjevol schijngenot. Want de Heere roept nog, stel toch niet uit.

En o mijne Ouders draag ze het toch maar veel op en mij ook. Want och we kunnen malkander niet geven want dat rantsoen valt te kostelijk. O ik moet maar uitscheiden want zie ik op mijzelf dan zou ik van schaamte mijn ogen wel niet durven opslaan. Alles wel dag allemaal.

Maatje.

Tweede brief aan haar ouders

Zeer Geliefde ouders

Bij dezen laat ik u weten dat ik nog redelijk wel ben, maar nu moet ik eens even een paar letteren schrijven omtrent mijn zielstoestand. Daar ik woensdag niets kon zeggen want ik ben meest altijd maar bang dat ik toch bedrogen uit zal komen. Verleden week was het mij zo bang 't was of al de zonden mij in het aangezicht vlogen. Ik moest maar uitroepen: *o Heere verdoet mij dan maar van voor uw aangezicht*. Maar toen 's morgens kwamen die worden mij bij: *Bergen mogen wankelen en heuvelen wijken maar mijne Goedertierenheid zal van u niet wijken*. Maar o vader en moeder toen smolt ik weg in t eeuwig Wonder dat de Heere nu met zo'n monster nu nog bemoeienissen wilde maken. Toen moest ik een ogenblikje geloven dat het voor mij was. Maar toen kwamen ze er zo vreselijk op los dat het nog maar al inbeelding was. Ik zijde [zeide]: o Heere al was er nu geen hemel tot beloning en geen hel tot straf dan zal ik u nog eeuwig groot maken. En nu is mijn grootste smerte dat ik het tegen zo'n Goedertieren God zo lang heb uitgehouden. En nu nog zo dagelijks verzondige. Want o wat veroorzaakt die schuld dog een bitter naberouw. En om nu ons zelve te krijgen verliezen daar is genade van Hem toe noodig. Mogd de Heere mijn dan maar meer en meer ontdekken aan mijne schuld. Dat het toch maar een aanhouden mag wezen want liever zo maar sterven als ooit de wereld meer in. Als ik dan nu nog maar met Gods volk mee mag leven al kan ik er dan niet mee sterven. Dan zal het toch nog groot zijn. En gij mijne Zuster zoekt den Heere nog terwijl gij [Hij] te vinden is. Want al hebt gij dan nog zoveel zonden niet gedaan als ik, wij zullen toch allen als doemwaardige zondaars tot hem moeten vluchten. En wat is nu dat handje vol schijn genot om daar nu den Heere mee te vertoornen en daar is toch geen zaliger dienst als die van koning Jezus.

En o Vader en Moeder nu zou ik zo gaarne belijdenis willen doen. Als gij er niet op tegen hebt maar een uitwendige belijdenis zal niet genoeg zijn o mogt ik dan nu maar dagelijks vragende gemaakt worden om een levendig lidmaat van zijn Sion en kerke te worden. Draagt mij dan toch ook maar veel op aan zijnen genadetroon dat de Heere in mij dan maar nederig en klein mogt maken. Want daar word hij toch het meest in verheerlijkt. Maar dat eigen bederf zit zo diep. Want die zondige opwellingen daar ik in mijn vorigen staat niet over dacht komen nu in mij op. Want wat is de mens toch diep gezonken door de zonde. En nu moet ik maar dagelijks vragen indien ik nu nog niet op den regten weg ben leid mij er dan toch nog is op. Hij is toch nog de machtige want hij roept toch maar zondaars anders was het voor eeuwig afgesneden.

Nu mijne waarde ouders ik moet uitscheiden maar mogt hij dat gebrekvolle van uw onwaardige dochter nog eens willen lezen en schrijft eens een paar letteren terug.

Na groete van mij die zich noemt

Maatje Bimmel.

Derde brief aan haar vader

Van harte zegen gewenscht met uwe verjaring en ik hoop dat Heere u nog enkele jaren sparen mag ook dat gij in grijzen ouderdom nog vruchten moogt dragen ter verheerlijking van zijnen naam. Daar Hij het toch maar alleen waardig is. Want het begin midden en einde zal toch genade wezen. Was dat niet dan was het uit.

O Vader wat zal dat toch wezen als gij eens dat lichaam der zonde zult mogen afleggen en eeuwig God groot maken. Ik heb gisteren nog iets van die liefde Gods mogen ondervinden wat hij is willen worden voor een verloren zondaar. De gestalte

eenes dienstknechts aangenomen om slaven der zonde vrij te koopen, om dat eenzijdige verbond. O dat wonder voor een die de schuld nog dagelijks groter maakt. O dat de Heere dat niet moede word. Dat moet ons wel diep verootmoedigen want ieder plantje op het veld is nog getuige van zijn ondoorgroendelijke trouw. O kon ik maar geloven in de praktijk van mijn leven dat onze beste werken maar stank zijn in zijne neuze, wat zouden wij ons dagelijks als arme en ellendige krijgen aan te klagen aan den troon der genade om uit zijne volheid bediend te worden. Die beke loopt toch aan alle oevers.

Nu Vader en Moeder dat de Heere u dan nog sparen met ons allen te samen is onze hartelijke wensch.

De Hartelijke Groete Maatje.

**9. HERINNERING AAN HET EENZIJDIG GODSWERK DER WARE
BEKERING IN HET HART VAN EEN ARME ZONDARES**

MIENTJE DE VOOGD

getrouwd met Pieter de Voogd

**OVERLEDEN TE MIDDELBURG
1942**

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2016**

HERINNERING AAN HET EENZIJDIG GODSWERK DER WARE BEKERING IN HET HART VAN EEN ARME ZONDARES

INLEIDING.

Het woord, dat ik hier wens te schrijven, is geen volledige bekeringsgeschiedenis, maar, zoals hierboven staat, een woord ter herinnering aan het werk des Heeren, in het hart van mijn geliefde vrouw, hetwelk allen, die haar gekend hebben, gehoord en velen ook getuige van zijn geweest.

Met aarzeling heb ik de pen ter hand genomen, daar zo menigmaal de eer van het schepsel op de voorgrond komt, terwijl toch de Heere een jaloers God is op Zijn eer. Het zou ons passen om in deze uit te roepen: "Niet ons! Niet ons! maar Uwen Naam, alleen geeft eer."

Mocht de God aller genade daartoe ons hart bearbeiten door Zijn lieven Geest, opdat we alleen in gepaste herinnering het werk des Heeren naar voren brengen mochten, wat Hij alleen om Zijns Zelfs wil heeft gewrocht en wat zal juichen tot Zijn eer.

Gods bekommerd volk mocht alzo, uit de behoudenis van een arme verloren zondares, nog bemoedigd worden, ja, dan ook zal, volgens Gods eigen Getuigenis, de gedachtenis des rechtvaardigen, velen tot zegening kunnen zijn.

P. DE VOOGD.

Geboren in 1913 werd ze opgevoed in de richting, waar wel de letter der waarheid werd gehoord, maar de bevindelijke waarheid naar Gods Woord werd geloochend, groeide ze alzo op tot haar negende jaar onder die troosteloze leer.

Haar moeder echter kwam in die tijd (met bovengenoemde richting) te breken, daar ze er geen vrede kon vinden, zodat ze van die tijd af opging onder de zuivere prediking van Gods Woord.

Zo werd haar hart getroffen onder een ernstige prediking van Ds. Kok, die destijds te Aagtekerke-Oostkapelle leraar was.

Altijd was ze ernstig en kwam menigmaal haar familie en vrienden te waarschuwen en te vermanen om toch den Heere te zoeken, om tot Hem bekeerd te mogen worden.

Tot een doorbrekend genadewerk in haar ziel kwam, het echter niet, doch helaas op 19-jarige leeftijd begonnen de diepe indrukken van dood en eeuwigheid, die ze voorheen had te wijken en ging ze over de kloppingen van haar geweten heen, zodat ze in plaats van ernstiger steeds onverschilliger werd, ja, haar hart meer en meer tot de begeerlijkheid der wereld uitging.

Eenmaal op dat pad getreden zijnde hielpen geen vermaningen meer, maar ging zij, tot grote droefheid van haar ouders en anderen, voort op den ingeslagen weg.

Evenwel bleef ze toch steeds opgaan onder de prediking der zuivere leer, maar moest toch innerlijk van het leven van Gods volk niets hebben, en had ze er een afkeer van.

Na zo twee en een half jaar te hebben geleefd, bevredigde haar dit leven ook niet en ging ze nu wat meer ingetogen leven, als een gewoon net, braaf meisje.

Zo deed ze dan op 23-jarige leeftijd belijdenis des Geloofs in de Gereformeerde Gemeente te Middelburg bij de WelEerw. Heer Ds. A. Verhagen en trad ook in dat jaar met mij in het huwelijk.

Tijdens haar huwelijksleven bleef ze leven zo ze was vóór haar huwelijk. Beleed wel schuld tegenover haar ouders en mij voor het verdriet wat ze ons had aangedaan tijdens de twee en een half jaar van haar losbandig leven, maar tot een waarachtige zondesschuld en zondesmart kwam ze niet. Kwam menigmaal de ernst van het leven te overdenken, maar kwam nooit tot schuldbekentenis en werd steeds meer verward in den strik des Satans van: "Als ik niet uitverkoren ben, wordt ik toch niet zalig". Ja, dit ging zo ver, dat ze het er voor begon te houden, dat ze niet uitverkoren was; want, zo redeneerde ze: "ik heb te veel en te zwaar gezondigd."

Dit was helaas geen ware zielsbekommernis. maar vijandige onverschilligheid. Toch bleef ze trouw de zuivere prediking der waarheid volgen. En ook haar kleine kindertjes leerde ze al heel vroeg het gebedje: "Lieve Heere, wil mij vroeg tot U bekeren. Amen."

Deze tekenen verblijdden mij wel eens, maar toch, wanneer ik ze wijzen mocht op het geluk van Gods volk, wilde ze er weinig van weten en was haar antwoord: "Dat is niet voor mij." Hoe meer ik ze kwam te wijzen op het verkeerde daarvan, dat toch de verborgen dingen voor den Heere zijn, maar de geopenbaarde voor ons, volgens Gods eigen Getuigenis, het mocht helaas niet baten.

In deze toestand dan levende en verkerende, werd ze half Februari 1942 op het ziekbed terneer geworpen, waarvan ze niet meer is opgestaan.

De eerste dagen van haar ziekbed deed ze niets anders dan wenen over haar toestand, daar ze het vreselijk vond om als moeder van drie kinderen ziek te moeten liggen; de omstandigheden stemden haar tot bittere smart en droefheid.

In deze toestand lag ze ongeveer een week, toen ze wat tot kalmte kwam. ze kreeg te zien, dat het een voorrecht was, dat de Heere haar nog een ziekbed gaf, daar toch anderen zo uit het leven worden weggemaaid.

Het was nu alsof de Heere haar nog toeriep: "Ik de Heere geef u nog een ziekbed, opdat u nog tot overdenking van uw levensweg zou komen en u het tot Mij wenden zou; u krijgt nog tijd om bekeerd te worden." Dit stemde haar tot kalmte en alle smart, vanwege de droeve omstandigheden, kwam te wijken.

Hierop kreeg ze te overdenken, wie en wat de Heere voor haar was geweest van haar jeugd aan, tot nu toe, hoe Hij ze had nagewandeld, met zooveel roepstemmen, maar hoe ze steeds haar hart gesloten had gehouden, ja van Hem was afgekeerd.

De Heere gaf haar te zien, dat Hij de mensenkinderen niet van harte plaagt of bedroeft.

Haar ogen werden geopend voor het kwaad, dat ze tegen zoveel licht bedreven had, totdat de derde dag van deze overdenking (donderdag was ze tot kalmte gekomen); haar hart kwam te breken en ze uit mocht wenen en klagen, dat ze zo gezondigd had.

Dit geschiedde de 2de zondag nadat ze 11 dagen van te voren op donderdag in haar bed moest blijven. Nu kreeg ze te zien, dat ze tegen een goeddoend God gezondigd had, haar ganse leven door en dat het niets anders dan bittere vijandschap was geweest door te zeggen: "Als ik niet uitverkoren ben, word ik niet zalig."

Ze kreeg toen te zien, dat de Heere geen lust in haar dood had gehad, maar dat ze niet bekeerd wilde worden.

Dit drukte haar zo op haar harte, dat ze het kwam, uit te wenen en deed haar bed met tranen bevochtigen. In dezen toestand kwam ze haar Bijbel op te slaan en mocht ze uit de lijdensgeschiedenis van den dierbaren Borg en Zaligmaker uit Matth. 26 en 27 enige verademing scheppen. ze kreeg te geloven, dat het nog niet te laat voor haar was, dat de Heere nog machtig was haar te bekeren. Ja ze mocht aanschouwen in het lijden van den Heere Jezus Christus het Borgwerk voor Zijn volk.

Maar ze stond er geheel en al buiten, maar nu niet meer, zoals voorheen in vijandige onverschilligheid, maar in droeve zielsbekkernis was het haar angstig vragen geworden: "Och, dat Zijn bloed aan mijn ziel werd toegepast." Aan de ene kant mocht ze aanschouwen en indrukken in haar ziele omdragen van de goedertierenheid en lankmoedigheid Gods, maar aan de anderen kant, kreeg ze meer en meer te zien het register van haar zonden.

Met de zorg voor de kinderen en haar gezin kreeg ze steeds minder te doen. ze zag ook wel, dat het met haar ziekte naar het lichaam niet vooruit ging, vooral toen de dokter haar had medegedeeld, dat ze lijdende was aan t.b.c. Ja, reeds van het, begin af had ze er een voorgevoel van, dat ze niet meer van haar ziekbed zou opstaan.

Intussen werd de bekkernis om het heil van haar ziel steeds meer aangebonden. Ze moest straks God ontmoeten, maar o bange vrees, ze had een openstaande schuld; haar zonden, wat kwamen die haar te drukken.

Dit ging zolang tot ik haar op donderdag, de zevende week van haar ziekbed, aan moest zeggen, dat het niet goed met haar ziekte ging; ook de dokter had mij op het ergste voorbereid en zelf was ik er de vorige dag bij bepaald geworden, dat het haar laatste ziekbed zou zijn. Maar ook dat de Heere haar mond en hart zou openen om Zijn lof te vertellen.

Dit greep haar zo aan, dat nu de nood zo hoog werd, o, wat werd het haar bange! O, die nacht van Donderdag op Vrijdag is om nooit te vergeten. Of ik haar al troostte en moed in sprak uit Gods Woord, dat die lieve Heiland nu juist voor zulke verlorenen, arme beladen en beladenen gekomen was en haar de dierbare Verbondsbelofte uit Jesaja, Jeremia en andere profeten voor hield voor de zulken, waarvan ik geloven mocht, dat ze er een was door Gods ontdekkende genade, ze kon het er niet mee doen. "De Heere moet zelf tot mijn ziele spreken", was steeds haar taal.

Daar ze door de angst van haar ziel naar het lichaam geheel en al was uitgeteerd en in weken totaal niets had geslapen, dacht zij, en ik zelf ook, of het zou sterven worden. ze kreeg geweldige hartkloppingen, dat ik dacht, en ook de inmiddels ontboden geneesheer, dat ze daarin blijven. zou.

Maar o, eeuwig wonder van vrije genade, hier kwam het uit, dat Gods gedachten hoger dan de onze zijn, want straks zou blijken, dat die hartkloppingen niet van de ziekte van haar lichaam voortkwam, maar uit haar diepe zielsangst. Daar beliefte het dat lieve Wezen om haar in de morgen na die bange donderdagnacht enige hoop en verademing te schenken met de woorden uit Psalm 116, deze woorden: "Ik was uitgeteerd maar Hij zag op mij neder."

Deze woorden vielen met zo een kracht in haar ziel, dat ze daaruit verademing mocht scheppen. O, wat werd haar dat een wonder, dat die grote Hij, de Almachtige God op haar arme uitgeteerde, naar lichaam en ziel, zondares wilde neerzien. Zij, die nooit naar de Heere had gevraagd, niet bidden kon, noch wilde; alleen haar zuchten was nu de laatste dagen: "Heere, ontfermt, ontfermt U mijner," meer had ze niet kunnen stamelen.

Intussen was er nu wel een klein hoopje en lichtstraaltje in haar ziel gevallen, maar toch voelde zij, dat het niet genoeg was, haar zonden drukten nog zo; het was haar nog bang, als ze dacht, dat ze straks de eeuwigheid in zou gaan. Haar enigste verzuchting was, dat de Heere zich verder mocht uitlaten en over haar mocht ontfermen. En, o eeuwig wonder van Gods ontfermende liefde, nadat ze die gehele dag in die toestand had gelegen, beliefte het de Heere om ook de volgende woorden aan haar ziel waar te maken en te bevestigen, n.l. deze: "Keer mijn ziel tot uw rust weder. Gij zijt verlost. God heeft u wel gedaan."

Deze woorden vielen met zulk een licht en kracht in haar ziel, tijdens het binnentreden in haar ziekenkamertje van en lief kind des Heeren, die vanaf het begin van haar ziekte met haar had meegeleefd, ja met haar toestand werkzaamheden had gehad aan de troon der Genade.

Het beliefte de Heere in Zijn aanbiddelijke goedheid, om met deze woorden Zijn liefde in haar hart uit te storten en te verklaren, dat ze als geheel buiten zichzelf van verwondering was, van die ontfermende liefde Gods aan haar geopenbaard en verklaard.

O, dat wonder nu aan haar geschiedt, dat was zo groot; haar ziekbed werd nu een predikstoel, zo was ze vervuld van de liefde Gods.

Van 9-11 uur heeft ze anders niet gedaan, dan de lof des Heeren verteld, het wonder dat aan haar was geschied. Het werd nu:

*Komt luister toe gij Godsgezinden,
Gij, die de Heer van harte vreest.
Hoort wat mij God deed ondervinden,
Wat Hij gedaan heeft aan mijn geest.
'k Sloeg heilbegerig 't oog naar boven,
Ik riep den Heer ootmoedig aan.
Ik mocht met mond en hart Hem loven,
Hem, die alleen mij bij kon staan.*

De vrede Gods, die alle verstand te boven gaat, vervulde nu haar gehele ziel. ze dacht niet anders en wilde op dat moment ook niets anders, als dat haar ziel zou weggenomen worden om God eeuwig groot te maken. Want ze gevoelde haar mond en haar tong was te arm om, het te verkondigen, dat wonder van vrije genade, en haar lichaam was te zwak, om die liefde te dragen.

Zij wilde maar van iedereen afscheid nemen en de liefdedienst des Heeren prijzen.

Maar 's Heeren wegen waren anders; ze zou nog meer onderwijzingen moeten opdoen, voor ze zou warden weggenomen.

In die zoete vrucht heeft ze echter 4 dagen mogen verkeren; o, dagen om, nooit te vergeten. Wat waren we gelukkig met elkaar, het was of we nu pas voor het eerst recht getrouwd; recht één van hart en één van ziel waren; één in het bewonderen en aanbidden van 's Heeren liefde en genade. We mochten iets smaken van die vrede en liefde Gods. Het was of alle zonde en schuld weg was,

Toen dan ook de dokter 's zaterdags bij haar kwam, vond hij dan ook tot zijn grote verwondering, dat ze geheel tot rust was gekomen. Ja, haar ziel was tot haar rust weer-gekeerd. Nu geen dode, valse rust, maar een rust in God; want ze was verlost, God had haar welgedaan. .

O, wat was die weldaad groot en die vrucht daarvan zoet. Van zaterdag- op zondagnacht heeft ze voor het eerst, na weken, weer rustig mogen slapen. Waarop we samen 's zondagsmorgens wakker werden met de woorden uit Psalm 3: 2: "Ik lag en sliep gerust, van 's Heeren trouw bewust, want God was aan onze zij."

O, hier is mijn pen te arm om te beschrijven, wat we toen die dag hebben doorleefd. Het mocht toen voor ons samen een keertje rustdag zijn. Dat onuitsprekelijke wonder, dat God, dat Heilige, Vlekkeloze Wezen; Hij die de hemel en de aarde vervuld, aan onze zijde wilde zijn met Zijn vertroostende liefde en genade; dat die lieve Geest in ons hart en huis zo wilde werken en wonen en dat aan zulke ellendige diep ongelukkige schepselen, die Hem naar troon en kroon hadden gestaan, ja Hem met onze zonden geheel ons leven hadden vermoeid en getergd. Hier bleef niets anders als verwondering en aanbidding over.

Ja, het was of de Heere het in Zijn bedehuis wilde bevestigen wat Hij om Zijns Zelfs wil had gewrocht en wat zal juichen tot Zijn eer.

Die zondagmorgen werd er in de kerk gezongen uit Psalm 87: "De Filistijn de Tyriër, de moren." En ook "God zal ze zelf bevestigen en schragen".

Het was of de Heere mij toeriep: *Dit heb Ik nu aan uw vrouw gedaan, opdat Ik Mijzelf wil verheerlijken in het zaligen van zondaren.* O, dat God dat nu Zelf had gedaan, daar ik met al mijn gebeden voor haar, niets aan toe had kunnen voegen; dat werd voor mij zo'n groot wonder. Over dezelfde woorden werd die morgen dan ook een predicaatie gelezen tot bevestiging van 't geen de Heere had gedaan,

Hoe had mijn vrouw in die enkele weken zichzelf leren kennen als een Filistijn, zo onbesneden van hart, d.w.z. niet tot Gods Bonds- en gunstvolk behorende; ten tweede als een Tyriër, zo dwaas en onkundig in Gods wegen; ten derde als een Moor zo zwart van zonde en schuld. En dat zó een nu door God in de Godsstad voortgebracht werd, en de Heere het Zelf komt te bevestigen tot Zijns Naams eer.

Maar toen ze in die toestand vier dagen had verkeerd, begon die zoete vrucht enigszins te wijken, en werd het een vragen in haar ziel: je bent nu wel verlost, je zonde en schuld is nu wel weg, naar je beweert; maa, weet je ook door Wie je bent verlost; zo niet, is het dan wel waar, wat er gebeurd is??

Zij kwam met al 't geen er gebeurd was in haar eigen armoede terecht en 't werd een strijd in haar ziel, of het werk wel echt was geweest. Temeer nog doordat een persoon die dag tot haar zei, dat ze niet mocht roemen in haar bevinding en bekering, maar alleen in Hem, Die dit werk wrocht.

Dit kreeg ze zo naar haar toe, dat ze er mee in duister geraakte. De andere morgen vielen echter de woorden uit de brieven van Paulus (2 Cor. 1 : 10) in haar hart: "Die ons uit zo een groten nood en dood verlost heeft, en nog verlost, op Welken wij ook hopen, dat Hij ons nog verlossen zal." Deze woorden waren haar tot bemoediging, maar tevens tot overdenking van de betekenis ervan,

Zij wist niet of het van toepassing op haar zielstoestand zou zijn, of wel, dat de Heere haar naar 't lichaam mocht herstellen. Maar spoedig zou blijken wat God met haar voor had. Want hoe meer, die zoete vrucht van de eerste uitredding begon op te drogen, hoe banger het haar werd.

Ze kreeg nu een inblik in haar erfzonde en verdoemelijke staat in Adam, en daar had ze in haar eerste benauwdheid en uitredding niet mee te doen gehad.

Nu stond ze nog voor eigen rekening zonder Borg en Verlosser. O, wat werd het haar angstig; ze kon zo God niet ontmoeten. De toorn Gods moest van haar weggenomen worden, aan het recht Gods en de eis der Wet moest voldaan Worden. Alle grond voor de eeuwigheid kwam haar te ontvallen.

In deze toestand verkeerde ze de volgende zondag, na de eerste gelukkige zondag, toen ze nog in die vrede en vrucht mocht delen, dat God aan onze zijde was.

Het werd haar steeds banger om het hart, vanwege de zielsangst kwamen de hartkloppingen weer terug, totdat ze des avonds om half elf verwaardigd werd om God te billijken in Zijn recht, om haar voor eeuwig te verdoemen.

Hier mocht ze ondervinden, dat er een ogenblik is in Zijn toorn, maar een leven in Zijn goedgunstigheid. Want toen ze niet anders verwachtte als afgesneden te worden voor Gods ogen, kwam de Heere over met de woorden uit Job 33 : 24: "Verlos haar, dat ze in het verderf niet nederdale. Ik heb verzoening gevonden."

Klaar mocht ze nu zien, dat de Heere Jezus voor haar tussenbeide trad met Zijn gezegende kruisverdiensten, om Gods toorn te stillen, de Wet te voldoen en haar een

recht te geven tot het eeuwige leven. Nu ze rechtvaardig verloren kon gaan, werd ze rechtvaardig zalig.

Nu mocht ze ook geloven, dat het ook voor haar was, dat Hij ook haar Borg en Zaligmaker was geworden. Was ze in de eerste uitredding vol om God groot te maken, nu was het wonder zo groot, dat ze haast niet praten kon. Ze lag nu in verlegen stilheid te bewonderen en te aanbidden, dat onuitsprekelijke wonder aan haar geschied.

Nu was het met de dichter uit Psalm 116: "Wat zal ik de Heere voor al Zijn Weldaden aan mij bewezen, vergelden?"

Haar lichaam was te zwak, haar tong en mond te arm om haar God groot te maken. O, hoe menigmaal had ze vroeger in haar beschouwende kennis van het Borgwerk van de Heere Jezus gezegd: "Dat is niet voor mij" en nu was het toch voor haar. Zij die nooit naar Hem gevraagd, noch gezocht zou hebben, niet bidden kon zo'n diep onwaardige, die zo lang tegen God had gezondigd. O, dat eeuwige wonder, dat de Heere zelf haar had opgezocht en tot haar ziel had getuigd: "Ziet hier ben Ik, ziet hier ben ik. Ik ben Uw heil alleen."

De rijkdom en troost, dat ze nu uit 's Heeren hand had ontvangen een Borg voor haar schuld en een God voor haar hart.

O, die liefde van Christus ook voor haar en tot haar, kwam nu haar hele ziel te vervullen. Nu zou het wel nooit meer donker, nooit meer angstig worden, ze zou nu al zoetjes voortgaan om zo ze meende hier op aarde op haar ziekbedje nog een ogenblikje Gods Naam groot te mogen maken en te zingen van Zijn liefde en genade, om dan zo te mogen sterven, in de liefde Christus om God Drieënig eeuwig groot te mogen maken.

Doch 's Heeren wegen waren anders, ze zou moeten leren dat ze ook in het stuk der dankbaarheid haar eigen dodelijke armoede zou moeten leren. Want toen de zoete vrucht van haar ziel wat begon te verflauwen, kreeg ze zichzelf weer terug.

Ik hoor ze nog zeggen dinsdagmorgens: "Hoe moest ik nu God groot maken en steeds in liefde tot Hem ontstoken Zijn, daar Hij zulke weldaden mij arme heeft geschonken. Maar ach, hoe is mijn hart koud, ik kan God niet loven, danken en aanbidden. O, als ik me maar niet heb bedrogen, als het echt was, dan toch zou het geheel anders zijn. Och, ik vrees nog dat het bedrog is."

O, wat werd het haar weer bang. In deze toestand zijnde, zo kwam onze lieve zielevriend haar even bezoeken. Die, naar haar welstand vragende, zo deelde ze mede wat ze had mogen ondervinden, maar ook, hoe het nu weer zo bestreden werd, of het wel waar mocht zijn. Want als het waar was, ze dan zo dor en koud en ondankbaar niet zou zijn, dan moest ze nu toch kunnen loven en prijzen en zingen.

Onze vriend dit gehoord hebbende, zei alleen dit: "De rechte dankbaarheid bestaat ook daarin, dat een ziel ook juist zijn ondankbaarheid leert kennen en beleven, opdat zijn vrucht uit Christus mocht bevonden worden."

Dit mocht haar wel enigszins tot vertroosting zijn. Het was tot troost, dat ook meerderen van Gods volk die toestand niet vreemd was, daar ze in verkeerde.

Maar bij vernieuwing zou de Heere Zelf moeten afdalen om haar te onderwijzen.

's Avonds was ze zo mistroost, zo moedeloos, menende en vrezende, dat het niet van de Heere was. O, nu zou ze zonder troost sterven; en of ik haar al kwam te troosten uit Gods Woord, het mocht niet baten.

"Je woorden zijn wel goed, maar" sprak ze, "de Heere moet Zich over mij arme ontfermen, en onderwijzen," was haar verzuchting.

Toen echter 's dinsdagsavonds de nood op het hoogst was, werd ze weer vertroost door Gods Woord uit Psalm 42 : 3:

"O, mijn ziel was buigt g' u neder, waartoe zijt g' in mij ontrust" enz., enz.

Met deze woorden kwam de Heere ten derden maal weer met Zijn licht en vertroostende genade, waarop ze een verkwikkende slaap mocht genieten.

De andere morgen werd ze wakker en kreeg ze de woorden uit Psalm 27 vers 1, 2 en 3: "De Heere is mijn Licht en mijn Heil, voor wien zou ik vrezen" en wat er verder volgt.

Nu kreeg ze te zien, dat al haar heil in Christus, eeuwig buiten haar zelf vast ligt en dat de Heere van eeuwigheid gedachten des vredes over haar had gehad. O, nu verstond zij zo goed de woorden uit 2 Cor. 1: 3-10: "Die ons uit zo'n grote nood en dood verlost," enz.

Tot driemaal toe was dit nu haar zielservaring geweest en telkens had de Heere ze er uitgered. Nu werd zij weder teruggeleid en weder getroost met de woorden uit haar eerste uitredding: "Gij zijt verlost, God heeft u welgedaan."

Hoe kon zij, zonder veel omhaal van woorden, zo lief, zo zacht spreken over dat eenzijdig Godswerk.

Wat aangename dagen zijn hier opgevolgd, zoete meditatieën, wat stille overdenkingen; menig uurtje mocht ik bij haar vertoeven. Het oude was voorbij gegaan, 't was nu al nieuw geworden, prediciatieën die ze vroeger gelezen had, nu in haar overdenking komende, waren haar nu tot troost en bemoediging.

"Vroeger", sprak ze, "kon ik met mijn verstand wel een hele bekeringsgeschiedenis uitschrijven, maar nooit iets van verstaan, maar nu God het heeft gedaan is alles anders, alles nieuw.

Hoe dierbaar was nu Psalm 103 voor ons geworden. O, mijn pen is te arm om het te beschrijven, wat we samen nog hebben doorleefd. O, hoe werden we 's zondags daarop onderwezen uit dat vijfde versje uit Psalm 103. "O, als dat eens beleefd mag worden, dat die grote Schepper van Hemel en aarde, aan zulke ellendigen, onwaardigen Zijn liefde en vriendschap komt aan te bieden; ja, dan wordt het: "Hij handelt nooit met ons naar onze zonden", enz. (vers 5 en 6)

Nog enkele weken heeft ze mogen leven, naar 't lichaam ging het steeds achteruit. Nooit kwam er echter een klacht over haar lippen, ze was geheel verenigd met de weg des Heeren. Nooit wilde zij beklagd zijn, als ik daarover sprak, was het: "Och Piet, we hebben zoveel verbeurde weldaden, als er te klagen is, dan is het alleen over onze zonden, waarmee wij God vertoorn hebben."

Hoewel de dag der ontbinding voor haar aanstaande was, trachtte de Satan haar de troost te ontnemen, zodat er nog menige klacht over haar lippen kwam vanwege de donkerheid en de bestrijding.

Vijf dagen voor haar sterven mocht ze opnieuw verzekerd worden van haar aandeel in Christus. Ze kon nu niet veel meer praten; haar lichaam was uitgeteerd; een glans van vrede lag nu op haar gelaat. Tot degenen, die haar kwamen bezoeken, zei ze alleen, dat het wel met haar was en God goed voor haar was.

Steeds meer namen haar krachten nu af, in stille verwondering en aanbidding lag ze neer.

's Vrijdags voor ze stierf, kwam nog iemand bij haar, waar ze tegen zei: "O, wat zal dat wonder groot zijn, als ik straks daarboven aan mag landen om Hem eeuwig de eer te geven."

Nadat we vrijdagsavonds haar ouders hadden opgebeld, kreeg ze te geloven, dat ze nog zou mogen blijven leven tot ze haar ouders nog had ontmoet; die nadat ze de andere morgen afgereisd waren, om 1 uur 's zaterdags aankwamen. Waarop ze nog

zei: "Laat vader en moeder eerst maar wat uitrusten en laat ze dan maar afscheid komen nemen."

Het zou dan ook niet lang meer duren, dat de Heere haar tot Zich zou nemen. Want toen haar ouders om 1.30 uur bij haar kwamen, nam ze afscheid met deze woorden: "Dag vader, dag moeder, doe de groeten aan de familie en zeg hen, dat het wèl met mij is."

Hierop nam ze ook afscheid van haar kinderen, om tenslotte nog tot mij te zeggen: "O Piet, kon ik nu maar praten, dan kon ik nog meer getuigen." Waarop ik antwoordde: "dat geeft niets Mientje, je hebt nu genoeg mogen getuigen", waarop ze bevestigend zei: 'ja' en tenslotte nog: 'nu dag Piet.'

Waarop ze zacht en kalm de laatste adem uitblies, met een kalmte en vrede op haar gelaat, alsof ze slapen ging.

Zie hier in 't kort verhaalt het eeuwig wonder van Gods vrije genade, verheerlijkt aan een arme zondares, die altijd had beweerd, dat het geheim der zaligheid wel voor een ander, maar niet voor haar was. Totdat ze kreeg te zien, dat dit enkel goddeloosheid en vijandschap was. O, wat heeft het mijn vrouw tranen gekost, die vijandige onwilligheid, waarmede ze zogenaamd achter haar onmacht huilde.

Lieve Ouders en Vrienden uit Zeeland, wat is God toch onbegrijpelijk goed en aanbiddelijk in Zijn wegen.

Was het niet onze bedoeling om van Mientje een vroom meisje te maken? Hadden we geen hoge verwachting van haar? Hoe stonden wij er tegenover? Was het niet in eigen kracht? Hebben we ze ooit opgedragen als een dorre, droge ziel? Ja, als een dode, onvruchtbare? Meenden we niet, dat het wel goed met haar zou komen??

O, ik zal het nooit vergeten dien eersten tijd, toen ik ze leerde kennen op 16-jarige leeftijd, mezelf erin verheugende, dat ik een vrouw zou krijgen die de Heere vreesde. Wat had ik er een hoge verwachting van.

En u ook nietwaar vader en moeder? En toen die smartelijke tijd, dat ze uw vermaningen in de wind sloeg, en op 20-jarige leeftijd de band met mij verbrak. En toen die twee jaar van verharding, waarop de blijdschap volgde, dat ze niet verder doorging, maar wij elkander weer terug vonden. O, ik kon toen niet anders, ik moest haar nemen, ofschoon door velen veroordeeld, ik gevoelde in mijn hart, dat ze alleen mijn vrouw moest worden.

Wat stuitte haar hardheid mij echter tegen de borst; wat heeft het mij menigmaal bedroefd. Zou ik me nu bedrogen hebben, zou ze nu onbekeerd leven, onbekeerd sterven? O, wat naar, wat vreselijk. Zou God zich niet meer over ons ontfermen? Ziedaar vragen, die mij beklemde, totdat mijn roepen, mijn zuchten ophield, in rook vervlogen was.

Maar, o wat wonder van ontferming, toen ik niet meer voor haar bidden en werken, noch haar vermanen kon, toen werd ze op mijn hart gebonden. O, ik zal het nooit vergeten, toen ik mezelf met insluiting ook van haar zo biddeloos, zo dor en dodig op mijn knieën mocht werpen voor de Heere, en mij met mijn vrouwtje aan mocht klagen, als een onvruchtbare, dorre dode, toen ik met kracht bepaald mocht worden bij de woorden uit Zach. 12 : 10: "Doch over het huis van David zal ik uitstorten de Geest der genade en der gebeden", enz.

Daaruit kreeg ik te geloven, dat Hij het Zelf zou doen, op Zijn tijd en wijze, tot Zijns Naams eer en heerlijkheid. Ja, ik mocht toen een blikje ontvangen in dat eenzijdige

Godswerk der waarachtige bekering; ook uit hoofdstuk 13: 1: "Te dien dage zal er een fontein geopend zijn, voor het huis van David", enz.

Hierin zag ik liggen het ganse werk der bekering, als een werk door God gewrocht tot Zijns Naams eer en tot zaligheid van diegenen, die Hij daartoe verwaardigt en een onderwerp van komt te maken opdat God Drieënig op het allerhoogst zou worden verhoogd en de zondaar op het allerdiepst vernederd, hetwelk alleen de zaligheid is van geheel de levendige Kerk in de verwondering en aanbidding van Zijn Naam, die heerlijk is, waar wij zelf met alles geheel en al buiten vallen.

Toen kreeg ik te geloven, dat God dit doen zou, ook in het hart van mijn lieve vrouw en dat Hij mij daartoe niet nodig had.

En ziet nu Gods wonderlijke wegen.

Het is nu, terwijl ik dit schrijf Januari 1943, ongeveer een jaar geleden, dat ik dat mocht geloven, en nu reeds is het enkele maanden geleden, dat ze is opgenomen vanuit de strijdende in de triomferende Kerk om eeuwig God Drieënig de eer te geven en Hem te loven en te prijzen.

Zie nu Gods vrijmachtige genade; wie had het ooit ge dacht, dat het langs zulk een weg zou gaan, zo smartelijk voor het vlees. Hoe menigmaal was het toen ze ziek werd in mijn gemoed: *je heb je er in bedrogen Piet*. God snijdt haar lever af, en dan is het gedaan, waar is dan je hoop en verwachting??

Totdat de woensdag aanbrak voor dat ze 's vrijdags tot ruimte is gekomen, toen werd ze mij, onderweg zijnde, met mijn werk en handel, opnieuw op mijn hart gebonden, en kreeg ik zo vast te geloven, dat de Heere ze niet zou wegnemen, voordat Hij Zelf haar mond zou openen, en haar tong zou los maken, om Zijn Naam te loven en Zijn daden te roemen en te prijzen, ja God Drieënig groot zou maken.

En zie, twee dagen later mochten haar banden breken en mocht ze vertellen wat God aan haar ziel had gedaan en twaalf dagen later mocht ze die gezegende Immanuël omhelzen door het geloof als haar Borg en Zaligmaker. En nog drie dagen later mocht ze leren dat de Heere het begin, midden en het einde is en blijft en ze niets vermocht zonder 's Heeren Geest, noch in 't stuk der ellende, noch in dat der verlossing, maar ook evenmin in dat der dankbaarheid. Zodat ze in zichzelf een arme, ellendige zondares blijven mocht met al wat er gebeurd was, opdat het eenzijdige soevereine Godswerk alleen verheerlijkt worden zou.

O, wat hebben we toen aangename dagen met elkaar beleefd, hoe mocht ik Gods werk in haar verheerlijkt aanschouwen en bewonderen. Hoe mochten we samen Gods daden bespreken. Hoe lag ze daar nu op haar ziekbed, naar het lichaam uitgeteerd, maar met een vrede en kalmte in haar ziel geduldig te wachten wat de wil des Heeren zou zijn. Eens op een zondag mocht ik aanschouwen, hoe ze was geweest, als een bloem des velds, bloeiende in schoonheid, maar nu door de wind van Gods bezoekende hand van haar stengel was gebroken om geheel te verdorren, als straks de ziekte haar laatste krachten zou slopen. Toen werd ik bepaald bij het negende vers van Psalm 103:

Maar 's Heeren Gunst zal over die Hem vrezen;

In eeuwigheid altoos dezelfde wezen.

Hier mocht ik aanschouwen, hoe de Heere nu van eeuwigheid gedachten des vredes over haar had gehad, en Zijn gunst van eeuwigheid tot in eeuwigheid dezelfde is en blijft, en de grond van de vreze Gods n ooit in het schepsel ligt, maar alleen in het vrije van Gods welbehagen ligt.

O, wat werd dat woordje "maar" mij dierbaar, eerst die vergane levensbloei, dat smartelijke, maar daarna dat "maar van 's Heeren gunst."

O, dat eeuwige aanbiddelijke wonder, s Heeren gunst betoond aan een, die niet die gunst, maar zich Gods toorn én gramschap waardig had gemaakt.

Maar nu genoeg, lieve vrienden, en allen die dit lezen, dat we jaloers werden op het goede van Gods uitverkoornen.

Ik heb dit neergeschreven op verzoek van anderen; mocht het zijn tot blijvende herinnering aan Gods grote daden, dat we mochten eindigen in Hem, Die alles gewrocht heeft om Zijns Zelfs wil, dat is tot Zijn heerlijkheid.

En gij, lieve ouders, broeder en, zusters, mocht in ons verdriet en verlies dit tot troost zijn, dat de Heere Zich in haar ziel heeft verheerlijkt en ze nu verwaardigd is geworden de kroon te werpen aan de voeten van het Lam, uitroepende: "Gij zijt waardig te ontvangen, de eer, lof en aanbidding, want Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed."

En mochten wij verwaardigd worden om uit het sterven van haar nog sterven te leren, eer het voor eeuwig te laat is.

10. Enige aantekeningen uit mijn veel bewogen leven

Beschreven door:

Jannetje van Dijkhuizen

Ook genoemd: Jannetje van Muurhuizen

Uitgave: FIRMA ROMEIN & VAN DER HOFF – GORINCHEM

1956

Jannetje van Dijkhuizen

Foto overgenomen uit: **De opperzaal van Muurhuizen**
Leven, vrienden en predikanten van
Jannetje van Dijkhuizen
door
J.M. Vermeulen

Daar ik wel eens aandrang en begeerte gevoeld heb om op te schrijven de weg, die de Heere met mij gehouden heeft, en sommige oudvaders het aanraden, wil ik er onder zuchtend opzien tot den Heere een begin aan maken, en of het nog tot enig nut voor mijn overblijvende familie of anderen mocht zijn.

In mijn kinderjaren had ik wel eens indrukken van dood en eeuwigheid en was bang voor de oordelen en de oordeelsdag.

Ik heb een strenge opvoeding mogen hebben, daar ik door Gods goedheid bekeerde ouders heb gehad, die beiden ook een afkeer hadden van de mode en wereldgelijkvormigheid. O, als zij eens zagen, wat er nu al mee door kan.

Maar om verder te gaan, ruim 17 jaar oud zijnde kreeg ik een afkeer van de zonde en kreeg liefde tot Gods volk en Zijn dienst. Ik behoefde niet meer aangespoord te worden om twee keer naar de kerk te gaan en ter catechisatie.

O, het was alsof ik oren kreeg om te horen, daar ik van tevoren niets hoorde en net was als andere jonge mensen. Maar als ik toen niet mee mocht naar het gezelschap van Gods volk, hetwelk niet altijd kon, dan ging ik wenende uit de kerk naar huis.

Ik durfde toen ook niet meer des Zondags met mijn buurmeisje te spelen, hetwelk ook van mijn ouders niet mocht. Toen was netjes oppassen mijn lust en kreeg ik ook lust om de oudvaders te lezen. Mijn eerste boekje was van Groenewegen: *De Lofzangen Israëls*. Wat eertijds mijn lust was, werd mij nu een last. O, ik was soms zo bedroefd over mijn zonden, die ik niet te boven kon komen. 'k Kreeg dan wel eens een bemoedigend woordje uit Gods Woord, maar ik kende de Heere nog niet en gevoelde mij zo ongelukkig, de wereld zo arm en Gods volk zo gelukkig en durfde er tegen niemand iets van te zeggen. Later wel eens tegenover twee tantes.

Zo heb ik ongeveer 10 jaren op en neer geleefd en kon er ook tegen mijn ouders niets van zeggen, wat me wel eens zeer benauwde en ik was ook gedurig bang dat ik niet uitverkoren zou zijn. Ik dacht alle eigenschappen van een verworping te hebben. Toen al las ik ook gaarne de preken van Erskine over de dierbaarheid van den Heere Jezus. O, dat trok mij dan zo uit, maar ik miste het geloof in Hem.

Ook Justus Vermeer was een van mijn liefste boeken, en als ik dan in de voorrede over zijn sterven las, werd ik zo jaloers en begerig. Ook was hij mij wel eens tot raad en moedgeving in zijn toepassingen.

O.a. kreeg ik eens dit bemoedigend woord in mijn gedachten: *Dat het niet door kracht, noch door geweld, maar door Mijn Geest zal geschieden*. Ik dacht toen dat er een mirakel moest gebeuren als ik nog bekeerd zou worden, een sterfgeval of zo iets.

In die tijd logeerden bij ons ook de Voorgangers, Oefenaars en Leraars, maar de meeste tijd kwam ik als alles missende uit de kerk, als een buitenstaande, wat me dan weer uitdreef naar den Heere om Hem eens te mogen leren kennen, en om vergeving van al mijn zonden.

Op mijn 24-jarige leeftijd is er ook nog een broer van ruim 18 jaar gestorven,²⁶ dat was o zo smartelijk, inzonderheid voor mijn geliefde ouders. Enkelen van Gods volk kregen nog enige hoop voor hem (doch ik wil het maar laten liggen) waar wij vanzelf wel blij mee waren. Ds Boone zei wel eens: Daar zullen er zijn, die wij er niet verwachten. Mijn broer hield veel van Ds Boone en anderen van Gods volk.

Met stervende lippen vroeg hij aan Moeder of zij gerechtvaardigd was, en zij moest toen zeggen: *kind, dat durf ik niet te zeggen*. Waarop hij zeide: *dat valt mij tegen*. Moeder is ongeveer 12 jaar voor haar dood nog tot volle ruimte mogen komen en dacht toen dat ze ging sterven.

²⁶ Barend, geb. 12 febr. 1892; overl. Nov. 1910

Ook was ik altijd bang voor de dood en soms zo moedeloos, zo vreemd in mijn gevoel, alsof er niemand zo was. Toen ben ik eens zo vertroost uit Jesaja 56: *En de vreemde die zich tot den Heere gevoegd heeft*, en inzonderheid het 5e vers: *Ik zal hen ook in Mijn huis en binnen Mijne muren een plaats en een naam geven, beter dan der zonen en der dochteren; eenen eeuwigten naam zal Ik een ieder van hen geven, die niet uitgeroeid zal worden.*

O, dat was zo groot, dat ik het niet durfde te geloven, en toch werd ik er uit verkwikt in de hope dat de Heere dat eens vervullen mocht.

Niet lang daarna kwam er één van Gods volk en verzocht mij eens bij hem te komen, wat ik eerst niet durfde, maar op het aanhouden van hem en zijn vrouw ben ik daar toen dikwijls geweest van Zaterdag tot Maandag. Ik ging er altijd gaarne heen en kon dan mijn hart nog wel eens kwijt, maar ging dan 's Maandags meestal weer ongelukkig naar huis.

Ds Boone kwam toen dikwijls bij ons preken en zeide toen eens: "Meid, als ik weer kom, dan moet je toch eens wat zeggen, hoor."

O, dat verwonderde mij zo, want ik dacht menigmaal: *Hij ziet dwars door mij heen* en dat het niets is wat zaligmakend is. En toch kreeg ik nog enige hoop soms onder zijn preken, als hij de naamloze zielen aansprak.

Ik kreeg hier toen ook kennis aan een vrouw, tegen wie ik wel eens wat zeide. Dan gingen wij des Woensdagsavonds naar Zeist, Ds R.²⁷ beluisteren, die een vriend was van haar en haar Moeder. Die Ds hoorde ik zo graag bidden en hij sprak de Heere zo lief aan als *zoete Heere Jezus*. O, dacht ik dan, kon ik dat ook eens zeggen! Ook dan kwam ik de meeste tijd als alles missende weer thuis, totdat het door het een en ander geheel hopeloos werd en ik geen moed meer had.

Ik dacht dat het voor mij niet was, mijn zonden te groot, niemand zo slecht als ik, maar mocht de Heere toevallen in Zijn heilig recht, dat Hij mij rechtvaardig kon laten liggen, maar o, als het nog kon!

En toen kreeg ik een oogje des geloofs in de Weg der verlossing uit Psalm 40. Eerst die regeltjes:

*Ik draag Uw heilige Wet,
Die Gij den sterv'ling zet,
In het binnenst ingewand.*

En vervolgens :

Zie Ik kom, o Heere, enz.

O, wat keerde dat om! Een gezicht in de bereidwilligheid van den Heere Jezus, hoe Hij het van de stille eeuwigheid al op Zich genomen had en in de tijd volbracht. O, die ruimte daarin, toen kon ik nog zalig worden en de liefde die daarin meekwam, aanbedding en verwondering! Het was de gehele dag: *Het Lam dat geslacht is, is waardig te ontvangen de lof, eer en dankzegging*. O, dat was geheel anders als dat ik wel eens bemoedigd werd door een versje of belofte. De Weg werd zo ruim daarin ontsloten, dat alle mensen wel zalig konden worden.

In die tijd moesten wij ons brood verdienen met wassen voor anderen. Dan was ik de gehele dag alleen met strijken enz. En ook toen ging ik des Vrijdagsavonds de was van die vriendin, waarmede ik wel eens naar Zeist ging, wegbrengen, en vertelde ik dat ook aan haar, waarmede zij zeer blijde was. Ik was toen ruim 27 jaar.

Als ik weer naar huis ging, werd ik weer bang voor de oordelen. Het was toen mobilisatie 1914 en ik nam me voor niet te gaan slapen, voordat ik zeker wist dat ik deel had aan den Heere Jezus en Hem mocht mijnen als mijn Zaligmaker. En toen

²⁷ Ds. H. Roelofsen, pred. Ger. Gemeente te Zeist

kwam er in mijn gedachten: *"Ik ben niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen, en Mijn ziel te geven tot een rantsoen voor velen,"* en ik kreeg Hem toen zo lief. Hoe Hij als een worm en geen man in Gethsémané kroop, enz. Maar ik sliep van oververmoeidheid weer in.

Toen, des Zaterdags voor de middag, onder mijn werk, kreeg ik de begeerte om in Hem te geloven, van tevoren niet wetende wat geloven was, en niet kunnende geloven, kwam er zo in mijn gedachten wat ik eens in W. Guthrie gelezen had wat het ware gelove was. Hij zeide o.a. *dat het een berusten was in die beraamde weg van eeuwigheid, n.l. de weg der verlossing door den Heere Jezus,* en o daar nam ik toen met mijn harte genoegen in. Toen dacht ik, nu geloof ik dat ik het ware geloof heb.

Dit ging alles zo onder mijn werk door en daar ik die Zaterdagmorgen buiten aan het werk was, keek ik in verwondering naar boven, naar de lucht, en gevoelde ook betrekking op de Eerste Persoon en daalde met kracht in mijn ziel: Joh. 3 : 16, *Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn Eeniggeboren Zoon in de wereld gezonden heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.*

O, wat kwam daar een zoete liefde en betrekking in mede, en zo daaroverheen: *Ik geloof in God den Vader, den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde, en in Jezus Christus, Zijnen eeniggeboren Zoon.* O, wat werd ik nietig, want het was alsof ik de schepping in de natuur ook heel anders zag. De Majesteit en Hoogheid Gods blonk in alles uit.

Maar die middag daarop werd alles weer bestreden, dat gaat bij Gods volk heel anders. Ik zuchtte tot den Heere en zeide: mag ik U dan niet liefhebben? Waarop met kracht in mijn hart kwam: *"Indien iemand den Heere niet lief heeft, die zij een vervloeking,"* waardoor ik er weer uit was en verlangde naar de Zondag.

In die tijd las mijn geliefde Vader altijd de oude schrijvers in de kerk voor en hij las toen die preek van Erskine over *"Het gescheurde voorhangsel."* O, toen hij de tekst voorlas, dacht ik: daar zal niets voor mij bij zijn, want daar had ik niet aan gedacht. Maar wat viel dat toen mede, inzonderheid in het stuk der beproeving, waaraan men het kan weten of het voorhangsel voor hem gescheurd was. Erskine zegt daar: dan zal ik twee schriftuurteksten bijbrengen, als ge nog niet kunt of durft zeggen met zekerheid: *Die mij lief heeft gehad en Zichzelven voor mij heeft overgegeven.* En daar noemde hij juist die twee teksten waarmede ik zo werkzaam was geweest. De ene een verschrikkelijke tekst: *Indien iemand den Heere Jezus niet lief heeft, die zij een vervloeking.* Daar zou een waar liefhebber Amen op zeggen.

En de andere een liefelijke tekst: *Het Lam, dat geslacht is, is waardig te ontvangen de lof, eer en aanbidding,* enz. Ook daarop zou een ware liefhebber van Hem Amen zeggen.

O, hoe ik toen in de kerk gezeten heb, kan ik niet in woorden uitdrukken. Een en al verwondering over de goedheid Gods, en er viel in mijn harte: *Uw vrucht is uit Mij gevonden,* en ik zei wederkerig: *en Uwe vrucht is mijn gehemelte zoet.*

Uit de kerk komende, kon ik het niet langer stil houden voor mijn ouders. U kunt denken, wat dat inzonderheid voor mijn Vader was.

Dat zoete leven bleef nog enige dagen bij, maar ik kwam al spoedig tot de ontdekking, dat ik nog voor eigen rekening stond. Op zekere keer vertelde ik dat tegen iemand van Gods volk en hij zei dat dit gelukkig was en dat ik nu kans had dat ik er nog wat bij kreeg, omdat ik kreeg te gevoelen wat ik nog miste

Daarna kreeg ik op ruim 28-jarige leeftijd een zielsvriendin, daar ik zoveel jaren naar verlangd had. Door Gods hoge Voorzienigheid kwam zij in Amersfoort wonen. Zij

was weduwe en had maar één zoon meer, welke hier moest zijn voor opleiding als reserve-officier.²⁸ Zo kwamen zij op aanraden van een vriend bij ons terecht. Wij waren al heel gauw eigen met elkander; ook mijn ouders hadden erg veel met haar op. Wij konden onze harten aan elkander kwijt en in het uitwendige leven is zij ook veel tot steun voor ons geweest, inzonderheid met ziekten.

Ik ben toen op ruim 30-jarige leeftijd topperig geworden, ik moest rust houden en gaan liggen voor mijn longen.

Ongeveer twee jaren ben ik nog gedurig met haar naar Gods volk geweest, maar toen werd dat afgebroken, maar evenwel, hoewel zij ook een zwakke vrouw was, kwam zij ons vaak bezoeken, ook wel met anderen van Gods volk, hetwelk wel dikwijls tot verkwikking was, maar met dat alles bleef ik een ongered mens.

In die tijd kwamen velen van het echte volk in ons huis, o.a. Lena van Straten, Liesje van Rooijen,²⁹ vrouw Russcher van Staphorst enz., welke allen reeds lang in de eeuwige heerlijkheid zijn.

O, dan was ik soms zo jaloers op dat echte volk, dat geoefende volk, die een Borg gekregen hadden.

Ik was ook altijd erg bang voor de dood, en mijn zonden nog niet vergeven. Twee bange jaren heb ik toen doorleefd en werd steeds ongelukkiger, en God mijn Richter. Eens mocht ik met Job mijn Richter om genade bidden. O, dat was nog mijn enige hoop dat ik nog genade mocht krijgen in Gods heilige ogen om niet.

Lichamelijk ging ik ook al maar terug, totdat ik op zekere keer wat bloed opgaf. Ik moest erg hoesten. O, wat was ik toen bang en soms zo moedeloos. Doch des nachts kwam er in mijn harte: *Laat u tuchtigen, o Jeruzalem, opdat Mijne ziele niet van u afgetrokken worde en u stelle tot een woestheid, tot een onbewoond land*, en dat gaf enige verlichting, het was of ik mij aan de tuchtigingen mocht overgeven.

'k Weet ook nog dat ik maar één keer wenste om beter te worden, en het was alsof mij afgevraagd werd, wat of ik liever wilde: beter worden en den Heere te missen, of ziek blijven en den Heere tot mijn deel te krijgen.

O, ik zeide: *dan liever ziek zijn, als ik U maar krijgen mag*, en zo tobde ik nacht en dag voort, worstelende om heilig te mogen leven, maar werd hoe langer hoe onreiner, dood in zonden en misdaden, verdoemelijk in mijn Verbondshoofd Adam. Dat kreeg ik klaar te zien en dan aan al de geboden van de heilige Wet schuldig, zodat ik met de melaatse mannen moest uitroepen: *onrein! onrein!*

Het was alsof ik al afgezonderd was van de uitwendige openbare dienst; dat was toen de eerste kleinzoon Gerrit van mijn ouders gedoopt werd door Ds Boone. O, als ik ooit gevoeld heb de betekende zaak van de heilige Doop nodig te hebben, dan is het toen geweest. O, die begeerte naar de afwassing mijner onreine ziel, geheel besmet! Toen werden er ook enige mensen bevestigd als lid der Gemeente, en ik gevoelde mij er buiten en erg moedeloos, met een zwak lichaam.³⁰

Ik werd nog een weinig bemoedigd uit dat versje:

*God zal ze Zelf bevestigen en schragen,
En op Zijn rol, daar Hij de volken schrijft,
Hen tellen als in Israël ingelijfd,
En doen de naam van Sions kinderen dragen,*

wat ook ongeveer zes weken later aan mijn ziel is toegepast door een voorafgaande afgesneden zaak.

²⁸ Jan Aalbers, de zoon van Mevr. Aalbers-Koerhuis, een goede bekende onder Gods volk

²⁹ De vrouw van Bart Roest, Scherpenzeel. Een beminde des Heeren

³⁰ Donderdag 28 -8-1919

O, wat heb ik toen toch benauwde dagen en nachten doorgebracht, zuchtende tot den Heere: *nu moet ik sterven en ik kan niet sterven*. 'k Zat in een gevangenis daar ik niet uit kon komen. En dan vele aanvallen van de vorst der duisternis, zij zijn niet in woorden uit te drukken, die tentaties³¹ des nachts.

Dan werd ik nog wel eens bij den Heere Jezus bepaald in Zijn zwaarste lijden, uit Psalm 22 en 69, de eerste versjes. Dat gaf nog enige ondersteuning voor een ogenblikje. Ik wist toen nog niet *dat ik met Hem ene plant moest worden in de gelijkmaking Zijns doods*, enz., en aan alles sterven.

O, wat was ik diep ellendig naar lichaam en ziel. Met mijn vorige bevindingen kon ik niets meer doen, alles raakte ik kwijt, o zo dood, en gevoelde me als een geheel natuurlijk mens.

Daarna gaf ik voor de tweede keer wat bloed op. Toen gaf ik het helemaal op van nog beter te kunnen worden. Ik vroeg aan mijn dokter of hij mij iets kon geven om eens te mogen slapen, doch hij gaf niets, hij zeide: het helpt je toch niet. Het beste is dat je mij gelooft, wanneer ik zeg dat je nog wel beter kan worden. Och, hij dacht, dat ik daarover tobde en van achter heb ik gezien dat hij gelijk had dat het me niet hielp, want de Heere bedoelde het anders.

Toen nog een paar weken en ik werd een verloren mens, en al mijn hoop werd afgesneden doordat ik onder het Richterlijke Gods kwam en de veroordeling van de heilige Wet en de satan aan mijn rechterhand om mij te beschuldigen dat ik te zwaar gezondigd had. Ik gevoelde niets dan het Richterlijke Gods, Die van Zijn recht geen afstand kon doen en heb dat mogen billijken, toen Hij mij afwees met deze woorden: *Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al dat geschreven is in het boek der Wet om dat te doen*. O, toen heb ik uitgeroepen: *verloren, verloren!*

O, wat was ik bedroefd! Nu eeuwig van God gescheiden, want het was alsof ik zo zou sterven, en dat was rechtvaardig, geen kruimpje vijandschap was er toen in mijn hart. Ik kan het niet anders uitdrukken, dan dat ik met liefde tot Gods recht verloren ging. Ik schreide zo, dat Moeder uit haar bed kwam en tot mij zeide: *je bent er nog*. En Vader hoorde het ook, maar zei niets tot 's morgens, toen hij vroeg: was het afgesneden? Ik antwoordde: ja, en toen zei hij: *ik gevoelde dat het Recht zijn loop moest hebben*.

U kunt denken wat er in hun ziel is omgegaan! Moeder gaf mij nog een beetje wijn, want ik was lichamelijk zo zwak en naar.

Mijn broer kwam 's morgens ook en zeide: wat zal ik voor je lezen? Ik zeide: ik weet het niet, maar zei toen: *lees Psalm 88 dan maar*. Toen hij het zesde versje las, was het alsof ik een aanraking van binnen kreeg, hetwelk mij verklaarde *afgezonderd onder de doden, gelijk de verslagenen, die in het graf liggen, die Gij niet meer gedenkt en zij zijn afgesneden van Uwe hand*. O, toen werd het zo stil van binnen en alsof ik een luisterende ziele kreeg, en uit Psalm 85 : 9: *Ik zal horen wat God de Heere spreken zal, want Hij zal tot Zijn volk en gunstgenoten van vrede spreken*.

Toen kreeg ik gedachten over het Genadeverbond, dat de Heere van eeuwigheid had opgericht. Het was alsof ik er nog nooit van gehoord had, en waarvan de Heere Jezus het Hoofd is als de tweede Adam.

O, wat werd het woordje *Genade* mij dierbaar en van onuitsprekelijke betekenis.

Ds Boone zei wel eens: het zijn maar zes letters, maar niet te begripen.

Ik lag met afgekapte handen en voeten, kon niets aannemen, totdat de Heere Zijn volheid ontsloot en Zichzelf ontdekte in Zijn Goddelijk Zoonschap als mijn Zaligmaker.

³¹ Aanvechting van de satan

O, toen was het alsof een nieuw schepseltje geboren werd, toen de zegels van het dierbare heilige Woord enigmater afgenomen werden. O, dat was zo onweerstandelijk en met kracht, dat ik kreeg te geloven, *dat niet alleen anderen, maar ook mij vergeving der zonden uit loutere genade geschonken was*. O, wat was toen alles wat aan Hem is gans begeerlijk. Zijn Naam, Ambten, Staten en Naturen. Het was alles zo Goddelijk. Hij toonde mij een zuivere rivier van het water des Levens. In Hem was het leven. Hij was het levengevende Hoofd, de tweede Adam, met Wien ik door het geloof verenigd mocht worden en zo het nieuwe schepseltje tevoorschijn kwam.

Wat mocht ik met de herders in Bethlehem verblijd zijn, want hun en ook mij werd grote blijdschap verkondigd, nl. *dat u heden geboren is Christus de Heere*.

Mijn pen is te arm om de zaken uit te drukken in woorden.

Daarna werd ik weer bepaald bij de betekende zaak van de Heilige Doop, nl. *de afwassing onzer zonden in Zijn dierbaar bloed*. Door de geloofsvereniging met Hem worden wij één plant met Hem in de gelijkmaking Zijns doods enz., en wij zijn dan met Hem begraven door de doop in de dood.

O, in elke zaak was een eeuwige volheid, zodat mijn lichaam bijna bezweek. En vroeg ik op die middag, met onderwerping aan Gods wil, of ik een ogenblikje zou mogen slapen; en die begeerte kreeg ik. 'k Heb toen wel ongeveer twee uren rustig mogen slapen zonder dromen. Toen ik wakker werd was het net alsof de Heere was weggegaan en ik werd toen even aangevallen dat ik het niet had mogen vragen om te slapen. Maar werd toen zo lief bepaald bij die weduwe in Israël, dat toen de ledige vaten vol waren, de olie stil stond, en zij haar schuld kon betalen. Ik was ook zo vol door de bediening van de Heilige Geest en mijn schuld was weg en ook de vreze des doods. Ik wist niet meer hoe ik bidden of danken moest en toen kwam er zo lief in mijn hart: *Vader, ik dank U, dat Gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt, en hebt dezelve den kinderkens geopenbaard. Ja, Vader, want also is geweest het welbehagen voor U*.

O, toen mocht ik mij verliezen in Die dankende Hogepriester en kreeg ook dat gebedje: *Onze Vader, Die in de Hemelen zijt*, enz. Maar inzonderheid: *Uw Koninkrijk kome*. O, het was alsof ik nu niet anders meer te doen had dan daarom te vragen, dat ik ook eens voor één het middel mocht zijn of worden.

De daarop volgende dagen mocht ik nog verder ingeleid worden. Van woensdag op Donderdagnacht mocht ik weer een poosje rustig slapen en toen ik wakker werd was het mij zo een wonder dat ik zo vredig en zonder dromen had mogen slapen. O, toen dacht ik, nu geloof ik toch werkelijk dat ik geheel vernieuwd ben en kreeg in mijn harte: *Zo dan, indien iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel. Het oude is voorbijgegaan, ziet het is alles nieuw geworden*. En toen werd het mij zo duidelijk: *Indien wij één plant met Hem geworden zijn in de gelijkmaking Zijns doods, zo zullen wij het ook zijn in de gelijkmaking Zijner opstanding. En geloofd zij de God en Vader onzes Heere Jezus Christus, Die naar Zijn grote barmhartigheid ons heeft wedergeboren tot een levende hope door de opstanding van Jezus Christus uit de doden*.

O, wat verlangde ik toen weer naar de morgen, dat mijn ouders bij mij zouden komen, om het hun te vertellen en zei toen: 'Nu mogen jullie het wel aan de vrienden vertellen dat de Heere waarlijk opgestaan is; de vrouwen moesten het ook boodschappen aan de discipelen.'

O, mijn tong was te arm om God naar waarde groot te maken en ik heb toen de Engelen te hulp geroepen en ik was ook zo verblijd dat er engelen waren en kreeg er ook zo'n zoete betrekking op. Het was ook alsof er over mij blijdschap in de Hemel

was over het werk des Geestes in mijn ziel. *Die Geest getuigde ook met mijn geest dat ik een kind Gods was.* O, wat was ik toen zalig gesteld! Die zoete geloofsvereniging: *Mijn liefste is mijn en ik ben Zijne.* Ik was geheel nieuw, voelde geen zonden meer opkomen. Ik was blijde dat ik op mijn bedje moest liggen en mij met geen aardse dingen behoefde te bemoeien. Gods Woord zo open en Goddelijk, ook dacht ik om geen tijd meer, maar mocht mij in de Heere verlustigen. *Alles wat aan Hem is was gans begeerlijk,* enz. enz. Ik was zalig gesteld.

Toen kwam er juist op een voormiddag een vriend bij mij. Wat was ik soms overstelpt en riep: *O, hemelingen help! Laat God en het Lam toch zijn geprezen.*

Maar toen ik de daarop volgende avond wilde gaan rusten, was het toch alsof er nog wat aan haperde en nog niet volkomen gerust was. Ik vroeg weer met onderwerping of ik een poosje zou mogen slapen, omdat ik het haast niet dragen kon. 'k Was zeer zwak van mijn longen en zo pijnlijk. O, kon ik het in woorden brengen wat er die nacht op gevolgd is en opgelost is geworden.

Toen ben ik een ogenblik in de geest Boven geweest en het was alsof die dierbare Middelaar mijn ziel rein gewassen aan Zijn lieve Vader voorstelde en werd ik bepaald bij de heilige deugden Gods, in Christus weer opgeluisterd, uit Psalm 85: *De Goedertierenheid en de Waarheid zullen elkander ontmoeten. De Gerechtigheid en de Vrede zullen elkander kussen.*

O, het was alsof er een zoete overeenstemming was tussen de Vader en de Zoon over mijn ziel, en dat genoeg nemen in Elkander: *Deze is Mijn geliefde Zone, in Dewelke ik Mijn welbehagen hebbe;* en zo ook een welbehagen in mij in Christus, want dat had ik al eerder geloofd dat ik in Christus was ingeplant. En toen heb ik in verwondering uitgeroepen: *Zoete God de Vader, zoete God de Zoon, zoete God de Heilige Geest.*

O die zoete vereniging van de drie Goddelijke Personen, en kwam er in mijn gedachten wat Ds Boone eens zeide: *Toen werden er vier één.*

Maar toen was ik alweer met mijn gedachten op de aarde en zag toen duidelijk dat dit de haper was die ik niet verklaren kon. Opgelost in een Drieëinig God, aangenomen tot kind. Die gehele nacht werd ik maar ingeleid in de Waarheid door die lieve Geest, want *Die getuigde met mijn geest dat ik een kind Gods was.*

O het was alles om mij heen Heilig vanwege de Heilige tegenwoordigheid Gods en heb ik toen ook uitgeroepen: *Heilig, Heilig, Heilig,* enz., met de ganse Kerk en de Engelen. Volmaakt in Hem, geheel vernieuwd.

Ook zoet verenigd met de Heilige Kerk boven; en kreeg bovendien nog een zoete betrekking op Justus Vermeer. Dat kon ik niet begrijpen en toen was het alsof de Heere mij toonde hoe hij voor mijn ziel ook gebruikt was en dat die werken hem nu volgden. In Justus Vermeer heb ik in het begin van mijn weg veel gelezen met jaloezie op Gods Volk, ook was hij mij tot ontdekking en bemoediging. Ook wel andere oudvaders, maar Justus Vermeer in het bijzonder. ***O, het was of hij er wetenschap van kreeg in de Hemel en wij tezamen daarover den Heere bewonderden in Zijn grote liefde.*** O, die zoete betrekking op elkander, en het werd mij hoe langer hoe duidelijker dat ik nu weer in God teruggebracht was en uitverkoren was in Hem van voor de grondlegging der wereld.

O die zoete eeuwigheden (zoals Erskine het ergens uitdrukt) van achteren en van voren. O, mijn tong is te arm om het in woorden uit te drukken. Wie het heeft mogen beleven, zal het kunnen verstaan. En hoe meer ik ingeleid werd in al die zaken, hoe kleiner ik werd.

Toen kreeg ik ook de Bijbelheiligen te verstaan, wanneer de Heere Zichzelf openbaarde aan hun ziel, hoe nietig ze dan waren, zodat Abraham uitriep: *Hoewel ik*

stof en as ben. Ook werd ik bepaald bij Jacob te Pniël, dat hij hinkende werd en mocht zeggen: *Ik heb God gezien van Aangezicht tot Aangezicht, en mijn ziel is gered geweest.*

O dan zei ik: *Heere, nu ben ik net als al Uw volk.* Ook Jesaja, daar kreeg ik ook iets van te beleven. Ik dacht dat ik het niet zou durven vertellen vanwege de Heiligheid en Majesteit Gods. O, nooit ben ik zo nietig geweest. Maar het is: *Zalig, zalig, niets te wezen in het heilig oog voor God!* O, wat was het Woord Gods heilig, ja het was God Zelf. Het papier zal eenmaal verbrand worden. In die twee Testamenten stond mijn naam en erfenis. Het was alsof alles voor mij was. *Want zoveel beloften als er zijn in Christus Jezus, die zijn in Hem Amen, Gode tot heerlijkheid.* En uit Rom. 8: *Zo is er dan geen verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn,* enz.

Mijn ziel is enigszins bevreesd om alles uit te drukken, omdat ik daar nu dadelijk niet meer bij ben, hoewel toen al de twijfel weggenomen werd en ik tegen den Heere zeide: *nu zal ik nooit meer twijfelen aan mijn staat.* Maar och, och, wat is er veel strijd op afgekomen.

Met diep ontzag en eerbied boog mijn ziel met de triomferende Kerk mede. O, ik kon niet laag genoeg bukken in verwondering en aanbidding.

De daarop volgende vrijdagmorgen was ik zo naar en zwak en pijnlijk. Ik kon het gedurig bijna niet dragen en ik werd even heftig aangevallen dat het allemaal maar zenuwen waren. Maar ik zuchtte tot den Heere, dat ik mij toch niet anders maken kon, en kreeg toen in overdenking uit Job 10: *Met vlees en zenuwen was hij doorgelochten en als leem bereid,* enz. O wat was ik blij dat er in Gods Woord ook van zenuwen gesproken wordt en mocht zien dat mijn lichaam ook door den Heere gemaakt was en mocht ik met David in Psalm 139 Hem ook daarover loven: *Ik loof U, omdat ik op een heel vreselijke wijze wonderbaarlijk gemaakt ben, wonderlijk zijn Uw werken, ook weet het mijn ziel zeer wel,* enz. Ook die volgende verzen van Psalm 139, en toen kon ik ook mijn lichaam overgeven om te lijden zoals de Heere wil, en kon toen enigszins begrijpen dat de martelaren hun lichamen konden overgeven. Het was of ik verslonden werd in de wil van God. *En ziet, gij zijt duur gekocht met lichaam en ziel, welke beide Godes zijn,* enz.

Ik werd ook bij Job bepaald, dat hij zeide: *Met het gehoor der oren heb ik van U gehoord, maar nu ziet U mijn oog.* Daarom verfoei ik mij en hebbe berouw in stof en as. O, wat waren dat zoete tranen over mijn zonden. En Rebekka bedekte zich met een sluier van ootmoed en viel van de kemel af.

Geheel ben ik mij toen in God Drieënig kwijt geraakt, ik was mijns zelfs niet meer, ik dacht aan geen tijd en was toen blijde dat ik op bed kon blijven liggen en dat ik mij met geen tijdelijke dingen behoefde te bemoeien. De vreze des doods was ook geheel weggenomen, daar lag niets meer tussenbeide. Al het aardse had geen vat op mij. Mijn lieve ouders dachten dat ik nu niet lang meer zou leven, want ik was zeer zwak vanwege mijn longen en uitgeteerd. *Ik was uitgeteerd,* zegt David in Psalm 116, *maar Hij zag op mij neder,* enz.

De daarop volgende zondag heb ik zo mogen rusten door het geloof in een Drieënig God. Nooit heb ik zo'n zondag meer gehad. Het was zo in mijn gedachten, 's morgens al: *Een enige is Mijn duive, Mijn volmaakte.*

Ik werd bij Adam en Eva bepaald vóór de val, versierd met Gods Beeld, Hem kennende aan de wind des daags en wandelende in Zijn gemeenschap. Alles lacht de ziel dan toe van vrede. O, die vrede met God, die ik toen gevoeld heb en met al het geschapene, dat is in geen woorden uit te drukken. Gods lieve Woord verklaart dan alles in de ziel.

Maar des avonds raakte ik dat zoete gevoelige leven kwijt. Toen hoorde ik het leven op de straat weer, omdat het raam open stond, en hoorde ik honden blaffen. Ik werd verschrikt en riep uit: *O Heere, dat kan ik niet uithouden.*

'k Werd toen bepaald bij de 18^e Zondag, dit gedeelte vooral: "Dat Hij naar Zijn menselijke natuur niet meer op de aarde is, maar naar Zijn Godheid, Majesteit, Genade en Geest wijkt Hij nimmermeer van ons." O, toen kon ik het beter dragen en zag ik dat ik door het geloof moest leven en niet alleen door gevoel. Ik kreeg toen ineens een heel andere legering en de Ambten van de Heere Jezus kreeg ik te overdenken.

Kort daarop, in de nacht, werd ik weer bij het Paradijs bepaald vóór de val. Dat ik nu weer als het ware, net als Adam en Eva, op de aarde uit het Paradijs gezet was, en alsof ik het leven weer in moest. Maar dit zag ik ook klaar en duidelijk, dat de Heere hen eerst bekleed had en dat Hij hen er uitdreef, en het was alsof ik mij net zo zag liggen met eerbied en diep ontzag. En daar was mijn lieve Vader ook zo blijde mede, dat ik dit ook mocht ondervinden: uit alles weer uitgezet, in mijn diepe armoede terecht gekomen. O, niet in woorden uit te drukken!

Toen ruim 32 jaar oud zijnde, ben ik van die tijd af aan zachtjes aan opgeknapt naar het lichaam, heb ook geen bloed meer opgegeven. Ik kreeg vrijmoedigheid om het aan mijn dokter te vertellen, en hij zei: nu, dat is veel gewonnen voor je gestel, en met tranen in zijn ogen vervolgde hij: *ik bij blij met je geluk, ik wou dat ik het ook had.* O, wat was ik daar blijde mede in de hoop dat de Heere het wilde gebruiken ook voor zijn ziel, want daar wilde ik nog wel voor blijven leven als ik eens voor één ziel gebruikt mocht worden. Doch later was hij weer geheel vijandig tegen mij.

Vele van Gods echte kinderen zijn er toen bij ons geweest en waar ik dan zo mee verenigd mocht zijn. Ik was eerst te zwak om alles te vertellen, maar enkelen zeiden, *je behoeft het niet te doen, wij gevoelen het wel.* O, wat was dat aangenaam zo samen God groot te maken en weinig praten, maar dat lieve Wezen bewonderen in Zijn grote goedheid; ik kon niet laag genoeg bukken.

En voor het uitwendige kwamen mijn zorgzame ouders ook uit de banden. Die zomer was mijn vader zonder werk gekomen en hij was niet zo jong meer om bij een andere baas te gaan werken, en toen is hij, op aanraden van onze vrienden, begonnen met aardappelen te verkopen. De Heere zegende dat werk zó, dat hij ruim zijn brood kon verdienen. Wonderlijk zijn Gods wegen altijd met ons geweest.

Maar ach, wat was het een droevige gewaarwording, dat ik mijzelf zo waar moest nemen in mijn ledigheid, zo arm en gebrekkig in alles, en die oude natuur weer naar voren kwam. Met Paulus kon ik ook wel zeggen: *Ik weet dat in mijn vlees geen goed woont, het willen is wel bij mij,* enz. Rom. 7.

Zo moest ik de strijd weer in en was blijde als ik eens een geoefende ziel mocht ontmoeten, want het was alsof ik in het begin stond.

Ds. Boone en Ds. Fraanje, die toen hier onder ons dakje kwamen, waren mij wel eens tot raad en moedgeving.

Maar de minste zondige gedachten maken scheiding en waren mij altijd tot diepe smart en ik kon dan niet rusten voordat ze weer vergeven werden. Dan kreeg het dierbare Bloed zoveel meer waarde, alsook de liefde van mijn Bloed-Bruidegom Enkele weken nadat er niets tussenbeide was gevoelde ik mij op een zekere keer weer zo leeg en begon te verlangen om nog iets van den Heere te mogen overdenken. En toen kreeg ik zulke zoete overdenkingen over God de Heilige Geest.

Tot zover de aantekeningen van onze geliefde zuster.

Zij heeft altijd een zwak lichaam gehouden, maar is nog 69 ½ jaar mogen worden. In Februari is zij ziek geworden en na enige maanden moest zij op aanraden van de dokter naar het ziekenhuis. Hiervoor werd zij door den Heere ingewonnen en kreeg zij die woorden tot bevestiging: *Ga heen in vrede*.

Na 16 dagen in het ziekenhuis geweest te zijn, is zij op Vrijdagmorgen 3 Augustus 1956 ontslapen en is haar ziel overgebracht in de eeuwige Heerlijkheid.

Wij hopen, dat deze aantekeningen nog tot nut en opwekking en bemoediging voor deze of gene mogen zijn, *want de gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn*.

Dit is de wens van de

Gebroeders W. B. en G. van Dijkhuizen.

Amersfoort, 10 November 1956.

De ouders van Jannetje van Dijkhuizen heten:

Gerrit van Dijkhuizen en Hendrikje van Veen, sinds 1893 wonend te Amersfoort.

Kinderen geboren:

Jannetje, 7 februari 1887

Willem Barend, 15 september 1889

Barend, 12 februari 1892; overl. 1910

Geurt, 13 januari 1895.

Vader Gerrit van Dijkhuizen werd op zondag 15 april 1894 als diaken bevestigd in de trapkerk, zgn. Muurhuizen. Deze gemeente werd bediend door 'vrije' predikanten. De eerste eigen predikant was ds. Galjaard.

Kerkgebouw van de Oud Gereformeerde Gemeente te Amersfoort

Brief van Jannetje aan een vriendin³²

Amersfoort, 2 Jan. 1915

Verleden week heb ik toch zulk een nare dagen gehad, en werd ik veel aangevallen van een verworpeling te wezen, en (dat) het gene wat ik ondervonden had toch niet zaligmakend was. O, ik heb dikwijls gewenst nooit geboren te zijn geweest. O, ik achtte de dieren toch zo gelukkig. En een werelds mens die nooit waarheid gehoord had, achtte ik gelukkiger dan mijzelf. Ik moest maar gedurig vragen: O Heere, bewaar me toch, dat ik niet tot wanhoop kom.

Maar gisteren is het veranderd, en ik heb nog steeds goede gedachten van de Heere. En vanmorgen dacht ik zo: het oude jaar is met veel bemoeienis geëindigd en het nieuwe jaar weer zo begonnen.

Oudejaarsavond ben ik met juffrouw Vingerhoets naar Zeist, naar Ds. Roelofsen, geweest en nieuwjaars avond hebben wij Ds. Geerts bij ons gehad en ze hadden beiden toch zulke dierbare preken.

Ds. Roelofsen sprak over Daniël 12 vers 13 en ds. G. uit Psalm 84: *Welgelukzalig is de mens wiens sterkte in U is*. Ik heb er beide keren veel aan mogen hebben. Ds. Roelofsen daalde toch zo laag af voor die het er in waarheid om te doen mag wezen. O, ik gevoelde gisteren toch zo'n betrekking op hem. O, dan worden de bemoeienissen des Heeren toch zo groot. O, ik kan het allemaal niet schrijven.

Het laatste versje dat ds. Geerts liet zingen, was: *Hoe zoet zijn mij Uw redenen geweest*. En dat moet ik nog steeds zeggen, en Zijn goedheid gaat het al te boven. Enz.

Brief aan Vrouw G. Hol- Ravenhorst uit Tricht, 1918

Het ligt in mijn hart U een letertje te schrijven, nog uit betrekking dat we elkander de laatste keer ontmoet hebben. Het spijt me dat ik niet een poosje met u alleen heb kunnen praten. Het was aangenaam en wij zien elkander zo weinig. Vele dingen hebt u verteld, die mij ook niet vreemd waren, en dan voelt men zo'n inwendige vereniging met elkander. Het is waar, het scheiden viel me niet makkelijk, ik had je nog wel een poosje willen houden.

Geliefde vriendin, hoe graag ik eens naar Tricht zou willen komen, het zal toch niet gaan. Ik moet het maar uit mijn hoofd stellen. Ik kan het zitten niet volhouden. Ik heb 's avonds zo'n pijn in mijn rug en schouders gehad, toen u geweest bent kon ik er niet van slapen. Nu zeg ik niet dat het daarvan komt hoor, maar de volgende dag was ik toch heel niet goed, en ben al die tijd niet zo goed als ik geweest ben.

Ik ben er erg verdrietig om geweest dat ik nergens meer tegen kan, en hen zo moedeloos geweest en soms zo onverenigd, en (ik) was nijdig op de voorspoed van een ander.

Zondag was het ook nogal makkelijk. Vader las een preek van Comrie over *de beproeving uws geloofs* uit Petrus 1:7. Toen was het alles weer goed. *Heilig zijn, o God, Uw wegen*.

³² De fragmenten uit brieven en de citaten uit enige bevindelijke ontmoetingen, werden overgenomen uit: De opperzaal van de Muurhuizen. Leven, vrienden en predikanten van Jannetje van Dijkhuizen, door J. M. Vermeulen, Meteren.

Enige bevindelijke ontmoetingen

Jannetje heeft enkel ervaringen uit het geestelijk leven opgeschreven. Ze begon ermee in het vroege voorjaar van 1926 en eindigde in 1932. 'Op het aanraden van den Godzalige Comrie zal ik met de hulpe des Heeren trachten enige bevindelijke ontmoetingen mijner ziele op te schrijven.'

Op 21 maart 1926 mocht ik voor het eerst van mijn leven het Heilig Avondmaal gebruiken onder de bediening van Ds. Boone, met enkele lieve vrienden in de zoete vereniging uit den Heere Jezus vloeiende. Daar Hij tot mij zeide: *Mijn vrede geef Ik u, Mijn vrede laat Ik u, niet gelijkerwijs de wereld hem geeft, geef Ik het ulieden.* O, dierbaar Hoofd. Toen 'de Domenie' het formulier voorlas, was dat voor mijn gevoel alsof dat gebed voor den Troon kwam, waardoor ik mede zuchtte en mezelf wenste al langer hoe meer aan den Heere Jezus over te geven, zoals dat er staat: waardig om het na te lezen.

Op 5 Oct. 1926 sprak Ds. Fraanje in Hoevelaken en bediende ook het Heilig Avondmaal, waardoor ik door de wonderlijke besturing des Heeren over mij ook tegenwoordig mocht zijn. De weg werd kennelijk voor mij gebaad. Ik mocht betrekking krijgen op die dierbare instelling des Heeren. Ook kwamen deze woorden in mijn hart: *Die dorst heeft kome*, enz.

De dominee preekte uit Psalm 87. Zijn inleiding was: van Sion zal gezegd worden: deze en die is aldaar geboren, en de Allerhoogste Zelve zal ze bevestigen. En vervolgens uit 2 Kor. 1:21: *Maar die ons met u bevestigd in Christus, en die ons gezalfd heeft is God.* Dierbaar heeft hij dat alles verklaard. Hoe de Heere Zijn kinderen, die in Sion geboren zijn, kwam te bevestigen door Zijn Woord en Sacramenten. O, ik kon het niet ontkennen en durfde het ook niet na te laten het Heilig Avondmaal te gebruiken, waardoor ik van achteren meer en meer de goedkeuring des Heeren mocht gewaar worden.

Aan de tafel werd gezongen: *God heb ik lief, want die Getrouwe Heer'* enz. O, dit mocht ik met mijn hart mee zingen en dat wonder daartoe verwaardigd te mogen zijn, des Heeren dood te mogen verkondigen tot Zijn gedachtenis. O, hier toegelaten te worden aan die beneden tafel, wat zal dat eenmaal zijn. Ik kreeg er later een indrukje van om met de 24 Ouderlingen den Heere, Die alle eer en lof en aanbidding waardig is, eeuwig groot te maken. Daar kreeg ik zin in, gevoelende hier mijn onvolmaaktheid om den Heere te eren.

Hoewel dit alles niet zonder hevige bestrijding toeging, versterkte de Heere mij weer kennelijk, doordat ik zonder mijn weten een boekje van Erskine in handen kreeg, waarin dat hij de gelovigen aanspreekt die heden aan het Avondmaal geweest waren. O, ik kon de Goedheid Gods niet op. Onder Zijn leiding te mogen zijn, dat was een preek uit Deut. 7:22: *En de Heere, Uw God, zal deze volken voor uw aangezicht allengskens uitwerpen.*

Later las ik eens in Brakel hoe dat de Sacramenten Christus alle de beloften van het Verbond der Verlossing verzegelde. Want zegt hij: 'Een Sacrament brengt telkens levend in gedachten de beloofde zaak, en verwakkert telkens de zekerheid der beloften.' Ik schrijf dit nu op, omdat het me zo opmerkelijk groot is dit jaar twee maal Avondmaal te mogen houden, daar het al jaren geleden mijn begeerte soms was geweest.

Op 2 Nov. 1926 verlangde ik zeer naar de Gemeenschap met God, en dat mijn inwonende zonde daardoor gedood mochten worden. En de Heere liefde mijn begeerte te vervullen.

Die dag ging ik naar mijn vriend V.³³ Ik bekende mijn onwaardigheid en dat het een wonder zou zijn als het makkelijk mocht vallen. En ziet, tot onze troost was het voor beiden makkelijk in het spreken over de dingen van Gods Koninkrijk. Toen ik 's avonds op bed lag, kreeg ik de Heere te erkennen, en zag dat Hij onveranderlijk was in Zijn Verbond. Want God gedenkt altijd genadig, aan Zijn Verbond, hetwelk blijft gestadig. En ook dat Hij nooit meer op mij toornen zal, noch schelden zou.

O, dit mocht Ik geloven, waardoor ik den Heere mocht leven.

Looft den Heere, want Hij is goed,

Looft Hem met een blij gemoed.

Want Zijn gunst alom verspreid,

Zal bestaan in eeuwigheid.

En ik zag dat den Heere Jezus dat alles verdiend had, door Wien ik ook vrede in mijn ziel gevoelde met God drie-enig. Gedurig was het: *Toen was ik in Zijn ogen als een die vrede vind.* O, wat werd mijn ziel daar onder verootmoedigd en moest maar zeggen: Heere, wat onderscheidt me bij vele duizenden mensen die beter zijn dan ik. O, de verzoende gunst te mogen gevoelen, dat overtreft alles. Zijn Naam moet eeuwig eer ontvangen.

Het gebeurde eens dat we leesgezelschap hadden en ik zeer benauwd werd, zodat ik geen woord kon zeggen. Toen ik naar bed ging, zuchtte ik en vroeg: *Heere, wat is dit toch voor een toestand?* En het liefde de Heere mij klaarheid te geven, dat dit van de vijand kwam uit Psalm 143:

Ik zie mijn ziel vervolgd door snoden,

Ik zie, voor vijands haat gevloten,

Mijn leven in het stof vertreên.

En ook:

O Heere, mijn Toevlucht, hoor mijn klagen,

Verlos mij uit des vijands lagen.

Ook vader had heel wat na die avond te verduren, hooggaande bestrijdingen onderworpen, voor wie ik ook kreeg te zuchten, want ik gevoelde het mee. Maar de Heere gaf hierin uitkomst. En het meeste wat me drukte, en waar ik mee aangevallen werd, was dat de vereniging tussen onze vrienden zou verbroken worden. Ik mocht den Heere achteraan klagen, en als ik schuld had, of Hij het genadig wilde vergeven. En het liefde den Heere (dat) den satan het kreeg te verliezen en dat de koningen, hoe zeer geducht, met hun heiren zijn weg gevluht, zij vloten voor Uw ogen.

Zondags daarop mochten wij allen door Gods Geest bediend worden. Vader las die dierbare preek van J. Vermeer. *Want een iegelijk die de Waarheid doet, komt tot het licht...* enz. Het was voor mij alles eten en drinken. Ook wat we zongen uit Ps. 119:52 en 53.

Ook 's avonds van Van der Groe, het laatste gedeelte van het 10^e gebod, kwam de Heere ons ook weer te versterken. En onder de gesprekken kreeg ik zoveel van de Goedertierenheden des Heeren op te merken met ons, onwaardige, gehouden, dat ik eronder verootmoedigd werd met het woord *Halleluja* in mijn hart te gevoelen. En tegelijkertijd wat ze in den Hemel doen: *en ze aanbaden Hem, Die leeft tot in Eeuwigheid.*

³³ Veen, ouderling in de gemeente

De 30 Januari 1927 mocht ik als lid dezer Gemeente bevestigd worden door onze Gel. Vriend Vijverberg,³⁴ en mocht ik veel van de bemoeienissen des Heeren over mij opmerken, daar het lang mijn begeerte was geweest, maar door ziekte afgebroken was geworden. Tegelijkertijd hield hij ook voorbereiding voor het H. Avondmaal, sprekende ook uit de 30e Zondag. Waardoor ik veel opwekking kreeg om het eens tot des Heeren eer te mogen doen.

Daarna heeft Ds. Boone het H. Avondmaal bediend en heeft dierbaar gepreekt. 's Morgens uit Psalm 84:12: *Want God de Heere is een Zon en Schild* enz. en 's Avonds uit Exodus 19:4 en 5. 's Middags was ik erg bedroefd en vele aanvallen onderhevig, omdat ik onder de bediening van het H. Avondmaal den Heere Jezus niet ontmoet had, wat lang mijn verlangen was geweest.

's Avonds onder de preek veranderde het wel heel wat. Maar de volgende morgen alweer daarover bedroefd zijnde, werd ik bepaald bij Jakob toen hij de wagens en de paarden van farao zag, dat hij zeide: *het is genoeg, Jozef leeft nog*. En meteen werd ik bepaald bij de uiterlijke tekenen van het H. Avondmaal, dat het ook zo zeker was als ik dat gezien en gebruikt had, dat de Heere Jezus voor mij gestorven was en nog leeft. Ook toen werd mijn begeerte voldaan.

Ik mocht die dag mijn 40e verjaardag gedenken en een weinig verootmoedigd worden onder al de weldaden aan zo een snood schepseltje bewezen. 's Middags kwam mijn vriend Veen en waren een ogenblikje gemakkelijk bij elkander, sprekende van hart tot hart over hetgeen de Heere ons geschonken had.

2 Sept. 1927 mochten wij Ds. Fraanje weer in ons midden hebben. En de Heere gaf hem veel vrijmoedigheid in het spreken en vermanen. Ook mocht ik een hartelijke vereniging met hem gevoelen in het verklaren van de Waarheid. En ook in huis, wat mij zeer versterkte en de vijand beschaamde.

Zijn inleiding sprak hij uit Psalm 89:47 over Richterlijke en Vaderlijke verberging. En vervolgens uit Kolossenzen 1:14: *In dewelke wij hebben de Verlossing door Zijn bloed, namelijk de vergeving der zonde*. En ook dat Sion door recht verlost zou worden. Hij verklaarde het toevallend en ondervallend recht zo duidelijk voor mij, dat ik het moest geloven dat de Heere mij daaronder gebracht had en van de vloek der Wet verlost heeft en mij het Wezen en het Welwezen des geloofs geschonken heeft. Waardoor ik in verwondering geraakte en zei: *Maar Heere, wat zijt Gij goed*. We zongen ook nog het 7e en 8e vers van Ps. 89.

De nacht daarop volgende kreeg ik al meer de bemoeienissen des Heeren met mij gehouden op te merken. Het was zo in mijn hart: dankens- en dienenswaardige Jehova. (...)

In diezelfde tijd preekte ds. Boone hier, en had het over deze woorden uit Openb. 22: *Zalig zijn ze die Zijne geboden doen, en zij door de poorten mogen ingaan in de stad*. Daar heeft hij gewichtig over gesproken, en haalde ook ter ontdekking aan dat er ook waren die over de muur geklommen waren en niet door de poort in de stad kwamen. Dit greep me zo aan dat ik er ook bang voor was. Ik kreeg het een poosje zo benauwd en zag niet anders dan mijn zonden. Het was net alsof ik daar nu als een huichelaar zat en zuchtte ook: *Heere, Ik kan het niet meer houden, ik kan niet meer hebben noch dragen*. Toen in de toepassing werd ik er weer uit geholpen en 's avonds veranderde het geheel uit Rom. 7: *Ik dan doe de zonde nu niet meer maar de zonde die in mij woont*. De dag daar aan volgende mocht ik meer aan die preek hebben dan avonds.

³⁴ Joh. Vijverberg, oefenaar Oud. Ger. Gemeente: Zierikzee 1912-1913. 's Gravenhage 1913-1916. Elst 1916-1926. Rhenen 1926-1944. Ederveen 1944-1949. Overleden in 1958.

Daarna las ik in het vervolg van Huntington het boekje over de *Rechtvaardiging eens zondaars*, het laatste gedeelte, als de satan hem altijd benauwde met die tekst: *Die uit God geboren is zondigt niet*. En hoe hij daar weer uitkwam, namelijk uit Rom. 7. O, dit versterkte mij zeer.

Toen zondag daarna las vader een preek van Smijtegelt uit Kol. 1:16, waardoor ik min of meer betrekking kreeg op den Middelaar, bij vernieuwing zin om in Hem te mogen geloven. Ik kreeg de gruwelijke zonde van ongeloof onder mijn aandacht. Het was toen zondagavond dat ik zocht met al mijn zonden in de lijdelijke en dadelijke Gehoorzaamheid van den Middelaar te schuilen. Ik was zo blij dat God de Vader zo een gepaste Borg had gegeven.

Toen kreeg ik ook betrekking op het aanstaande Heilig Avondmaal. Om het eens in het geloof te mogen gebruiken tot Gods eer. Toen werd ik nog versterkt: *Alle dingen die gij biddende begeert, gelooft dat gij ze ontvangen zult*, enz. Ik kreeg toen bij vernieuwing te gevoelen dat ik toch ook een vermaak had gekregen in de Wet Gods maar naar den inwendige mens.

Enige dagen later kreeg ik zin en gelegenheid om Ds. Fraanje, die hier in de buurt preekte, te gaan horen. Ik mocht hem met veel genoegen horen.

Hij sprak uit Hebr. 1, dat de Heere Jezus gezalfd is met vreugdeolie boven Zijn medegenoten. Wat verklaarde hij de staten en ambten van Christus dierbaar. Ik mocht geloven dat ik de zalving der heiligen mede deelachtig mocht zijn.

Ook mocht ik nog een half uurtje met Ds. Fraanje spreken over de legering mijner ziel. En dat hij zo hartelijk tegen mij was, verwonderde mij; dat was ik niet waardig, ziende op mijn verre afstand van hem. Dus ik ging getroost naar huis met veel innerlijke betrekking en vereniging en mocht daar weer een paar dagen op teren.

Maar tot mijn spijt kwamen er weer zondige gedachten tussenbeide, waar ik diep bedroefd over werd. Ik zag hoe een eigenlievend, walgelijk schepsel ik voor God ben. Doch hier kon ik het niet in houden en smeekte de Heere om vergeving. Ik mocht in verootmoediging geraken, gevoelende maar zondig stof en as te zijn, waardig om weg geworpen te worden. Maar onder dat bekennen kreeg ik verruiming dat de Heere het wel wist.

Wat de mense zij, dat bekent de Heere,

Hij weet ook wel dat wij, vol van oneere

Niet anders zijn dan stof en stank onrein (Ps. 103).

O, dit gaf gemak dat ik zo mijn zonden mocht belijden. En indien wij onze zonden belijden, Hij is getrouw en rechtvaardig, dat Hij ons de zonden vergeve.

Zondag 26 Februari 1928 heeft onze vriend Vijverberg Voorbereiding gehouden voor het Heilig Avondmaal met vrede in zijn ziel. Wij mochten in vrede bij elkander zijn. Hij sprak over die vier honderd mannen die tot David kwamen, een schuldeiser hadden, die benauwd en bitterlijk bedroefd van ziele waren. En wie nu die eigenschappen kende, nodigde hij aan het Heilig Avondmaal. Waardoor hij ook voor mij de weg opende.

Die week daarop werd ik veel aangevochten met vreselijke zonden, waarover ik zeer bedroefd werd, dat ik zo gans verdorven was. Toen ik er over schreide onder mijn werk, kreeg ik een oog op de Heere Jezus, hoe Hij brulde over de zonden van de Zijnen onder de last des toorns Gods en een vloek was geworden om de Zijnen daarvan te verlossen. O, toen kreeg ik een betrekking op Hem en op het Heilig Avondmaal, om dat bitter lijden te gedenken en Zijn dood te verkondigen tot Zijner gedachtenis. Toen ik aan het onderzoek kwam of het toch ook wel voor zo een kon

zijn als ik was, werd ik versterkt uit Ef. 1: *Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem voor de grondlegging der wereld.* O, toen viel ik er buiten, want het was in Hem. Ik mocht daar een paar dagen onder verootmoedigd zijn.

De 4de Maart heeft Ds. Boone hier het Heilig Avondmaal bediend, met gemak van binnen. Ook al toen hij zaterdagavonds in ons midden was, toen was het aangenaam onder elkander.

Van zaterdag op zondag nacht had ik veel aanvallen, maar ook een weinig geloof, waardoor de pijlen afstuitten. En zo ben ik aangegaan, mezelve op de Heere Jezus wentelende, om alles van Hem te mogen ontvangen.

Na de middag mocht ik vrede in mijn ziel hebben, met betrekking op enige oudvaders. Ik kreeg ook zo op te merken wat wij onwaardige nog mogen hebben onder het oordeel over de ganse Kerk.

In de nabetrachting preek mocht ik veel genoeg voor mijn ziel hebben, daar mijn lichaam erg pijnlijk en zwak was. De Heere maakte het goed. De preek was uit 1 Petrus 5:10.

En 7de Maart mochten wij Ds. Fraanje in ons midden hebben. Hij preekte uit Matth. 26:2: *Gij weet dat na twee dagen het Pascha is, en de Zoon des mensen zal overgeleverd worden om gekruisigd te worden.* Dierbaar heeft hij daar over gepreikt en mijn ziel was er mede verenigd. Ook anderen hadden veel genoeg. We vonden het groot dat we ook hem nog onder ons dak mogen hebben. En dat in onderscheiding van velen die er niets van horen willen."

Den 26e Mei (1929) mochten wij ds. Boone in ons midden hebben om het H. Avondmaal te bedienen. En zes weken tevoren, 14 april, Vijverberg om de Voorbereiding te houden. Dit duurde zes weken omreden ds. Boone ziek werd, anders was het de daarna eerstvolgende Zondag gehouden. Dit was toen we het telegram van 'de Domenie' kregen een hele teleurstelling voor ons, daar ik door het spreken van Vijverberg er veel betrekking op kreeg.

Vijverberg zei zo in de inleiding hoe we allen uit de Gemeenschap Gods waren gevallen, maar door welke dierbare weg der Verlossing door Christus de uitverkoren zondaar weer in die verloren Gemeenschap hersteld werd. Hoe de Heere Jezus alles voor de Zijnen betaald had met lijdelijke en dadelijke Gehoorzaamheid. O, toen gevoelde ik zulk een zoete betrekking, dat het in mijn hart was met de Bruid: *Zulk een is mijn Liefste.* Dat was me al zo groot dat ik liefde tot God Drie-enig mocht gevoelen, en meer andere zaken mocht ik in die tussentijd ontmoeten. Ook aanvechtingen en bestrijdingen, te veel om te noemen.

De laatste nacht voor het H. Avondmaal was het ook erg, zodat ik bijna het niet durfde te wagen om er aan te gaan. Ik was bang dat mijn zwak gestel het niet uit zou houden in de kerk, doordien ik de ganse nacht niet kon slapen dan alleen 's morgens een klein uurtje. Dus ik was naar in mijn gevoel, maar toch viel alles nog zo mee.

De Domenie preekte uit Psalm 84 vers 12. En zijn inleiding uit Psalm 65 vers 5. Nu, het was kort en zakelijk, en raakte al mijn bezwaren kwijt en werd versterkt in het geloof. Onder het spreken kreeg ik in mijn harte: *Dochter, zijt welgemoed, uw geloof heeft u behouden.* En 's morgens dat de Heere Jezus Zelve zegt: *Daarom heeft Mij de Vader lief, overmits Ik Mijn leven afleg.* O Liefde des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes.

Toen de Domenie het H. Avondmaal zou bedienen en de wijn in de beker schonk, rook ik die reuk doordat ik daar niet zo ver af zat. Meteen kwam ik met mijn gedachten tot de betekende zaken. Hoe God de Vader ook die liefelijke reuk rook

van dat dierbare Offer Zijns Zoons, een volkomen welbehagen in Hem heeft, en daarin verzoend is en voldaan, en Zijn kinderen zo lief heeft in Hem. Toen werd de betrekking in mijn ziel ook zo levendig, een ogenblik zo gevoelig, dat ik van binnen ook zeide: *Ik zal U hartelijk liefhebben, Heere, mijn sterkte.*

Toen ging de Domenie het formulier lezen, en wat ik daar onder gevoelde, kan ik niet in woorden uitdrukken. Ik dacht het getuigenis des Geestes in mijn hart gevoelde, en de gebeden die er in voorkwamen kon ik zo van harte mede opzeggen. Dat was zo aangenaam zodat ik met vrijmoedigheid aan de tafel mocht komen. Daarna bleef het stil en in vrede enige tijd.

Jannetje vroeg zich af of die stilte geen dodigheid was. Ook was ze bang dat ze niet inwendig verzegeld was. Ze probeerde een oplossing te vinden voor haar toestand en las toen in Boston over *het Genadeverbond*. Dit raakte haar hart:

Ik kwam in verwondering over de vrije liefde Gods, al voor de grondlegging der wereld. Vader las een nabetrachtingpreek van á Brakel over de tekst: *En bedroeft den Heiligen Geest Gods niet door Welke gij verzegeld zijt tot den dag der verlossing*. O, wat werd ik daardoor versterkt, dat ik mocht geloven, zoals Brakel de in- en uitwendige Verzegeling beschrijft, het zo ondervonden te hebben.

De 11e juni, preekte ds. Fraanje over Fil. 1:29: *Want u is uit genade gegeven in de zaak van Christus, niet alleen in Hem te geloven, maar ook voor Hem te lijden*. Die dienst was bijzonder tot onderwijs en bevestiging in het geloof.

De 27^e Aug. mochten wij Ds. Roelofsen in ons midden hebben. In zijn hoge leeftijd was hij volgens de belofte nog fris en groen. Dierbaar heeft hij gepreikt uit 1 Kor. 1:30 en 31: *Maar uit Hem zijt gij in Christus Jezus, Die ons geworden is Wijsheid van Gode en Rechtvaardigheid en Heiligmaking en Verlossing. Opdat het zij gelijk geschreven is: Die roemt, roeme in den Heere*. Wat was ik blij dat ik eens over die woorden en zaken mocht horen preken, daar ik altijd zo graag over de Rechtvaardigmaking en Heiligmaking hoor. O, mijn ziel was er zeer door versterkt.

Ook die arme gebedjes die hij deed, voelde ik mij zeer verenigd met hem. O, wat is het hier al zoet met Gods ware volk verenigd te mogen leven. Ik dacht: Wat zal het dan toch eenmaal wel zijn. Nu zien we wij maar als in een spiegel in een duistere rede, maar alsdan zullen wij Hem zien van Aangezicht tot Aangezicht. O, dan verlangt mijn ziel zo naar meerdere kennis en Gemeenschap met God in Christus.

Ds. Roelofsen zei ook nog zo: 'Hoe ouder ik word, hoe dierbaarder de Genade voor mij wordt, en hoe groter wonder.' Ik dacht dat ik dat ook in beginsel verstaan mocht.

... Toen heeft dat lieve Wezen mijn ziel weer verkwikt door middel van een preek van Ds. Fraanje, die ik in Hoevelaken mocht horen. Hij preekte uit Openb. 14: 1: *En ik zag en ziet het Lam*.

Enige weken later mocht ik hem weer horen over het vervolg van deze dierbare tekst: *Ende ik zag en ziet, het Lam stond op den berg Sion*. Ook deze preek heeft de Heere aan mijn ziel gezegend. Onder andere verklaarde hij, dat, als de gelovigen het Lam zien, ook de ganse Kerk in Hem zien en liefhebben, want Johannes zag Hem met de honderd vier en veertig duizend. O, mijn ziel werd er zo door uitgetrokken, en dat de ganse Kerk *verzegeld* was, maar niet allen verzekerd. O, zoals hij het verklaarde mocht ik geloven dat ik de verzekering deelachtig was. Hij haalde nog Justus Vermeer aan, waar men dit kan lezen in de eerste Zondag.

De volgende dag mocht ik nog veel herkauwen, en gevoelde een innerlijke betrekking op Ds. Fraanje, en zag ook waarom: *omdat hij de Heere Jezus zo beminnelijk en noodzakelijk verkondigt.*

Een ogenblik in de eenzaamheid zijnde, daar ik meende te rusten vanwege mijn vermoeide lichaam, kreeg ik zulke zoete betrekking, dat ik dacht: O, is het hier al zo zoet, wat zal het toch eens eenmaal zijn, vele wateren kunnen deze liefde niet uitblussen.

... Verscheidene dagen voor het H. Avondmaal was ik zo dor en ongevoelig, maar bij ogenblikken begon het te drukken. Ik kreeg weer levende uitgangen naar de Gemeenschap Gods. Psalm 13 verklaarde mij soms, en het eerste vers van Psalm 42.

...Het mocht onder de Genademiddelen nog eens veranderen. Dit deed mij de bezwaren te boven komen, zodat we het waagden om te gaan.'

Op 2 Jan. mochten vader en ik in Hoevelaken door de bediening van Ds. Fraanje het Heilig Avondmaal gebruiken. Met betrekking op het Avondmaal had hij tot tekst 1 Kor. 2:5: *Opdat uw Geloof niet zou zijn in wijsheid der mensen, maar in de kracht Gods.* Ik mag getuigen dat we beiden, met nog enkelen, des Heeren goedheid mochten ondervinden.

Door het preken van Ds. Fraanje kreeg ik vrijmoedigheid om er aan te gaan. Doordat hij de ruimte van het bloed van den Heere Jezus voorstelde, mocht ik gaan zoals ik was. Ik zei tot den Heere stilletjes: 'Ik kan niet anders dan met veel schuld tot U komen.' Hij deed een vraag: hoe hebben we nu Avondmaal gehouden? Wat hebben we er gebracht en wat hebben we er gelaten, en wat hebben we er ontvangen?

's Avonds tot nabetrachting had hij de tekst 1 Kor. 6: 20: *Gij zijt duur gekocht*, enz. O, wat mocht hij de liefde van Christus naar voren brengen en wat het Hem gekost heeft. Ik werd zo beschaamd over mijn liefdeloosheid, dat kan ik niet uitdrukken, maar mijn harde hart verbrak er onder. ...

Ik mocht den Heere Jezus beginnen te prijzen: *Het Lam, Dat geslacht is, is waardig te ontvangen* enz. O, mijn gehele hart wilde ik Hem geven. Toen kreeg ik een blik in het Hooglied. Als de bruid Christus prijst, dan prijst Christus de bruid: *geheel zijt gij schoon* enz. O, wat ging dat wederzijds in mijn ziel. Het werd mij zo opgeklaard of ik mijn schuld aan Hem kwijt was geworden, en de vergeving ontving, en de goedkeuring des Vaders.

De Domenie zei tot mij aan de tafel, *dat de Heere niet meer op mij toornen noch schelden. zal.* O, wat was me dat groot toen het 's avonds zo aan mij toegepast werd door die lieve indachtig makende Geest.

Op vrijdag 17 Jan. 1930 mochten wij ook Ds. Van Oordt onder ons dak hebben, en heeft gepreekt over deze zeer nadenkelijke woorden uit Jakobus 1:12: *Zalig is de man die verzoeking verdraagt, want als hij beproefd zal geweest zijn, zo zal hij de Kroon des levens ontvangen, welke de Heere beloofd heeft den degene die Hem liefhebben.* Mijn ziel was zeer verenigd met hem, en gevoelde een zoete betrekking, en mocht de Heere erkennen dat we ertoe verwaardigd waren om zulk een knecht nog te mogen hebben onder het oordeel.

Op 24 februari 1930 mochten wij door des Heeren goedheid Ds. Boone in ons midden hebben en waren makkelijk verenigd bij elkander. En wat ik niet zo licht zal vergeten was, alsof de Heere met Zijn lieve Geest afdaalde onder de bediening des H. Doops. Dat gevoel kan ik niet uitdrukken.

Twee kinderen doopte hij, een van onze vriend V. en een van Nico Schreuder. V. kon zijn kindje makkelijk kwijt worden en onder het zingen van het zesde vers van Psalm 105 was het of de Heere Zijn eed kwijt was. Mijn hart was er onder verbroken. Ook kreeg ik weer versterking uit het formulier des H. Doops.

Vervolgens preekte hij uit Psalm 97: *Het licht is voor den rechtvaardige gezaaid en vrolijkheid voor den oprechte van hart.* Ook gevoelde ik mij meer dan ooit aangetrokken tot de Sacramenten, en dat de Heere zo goed was het onder ons nog te laten bedienen onder het oordeel.

27 April 1930 heeft Ds. Boone weer het H. Avondmaal onder ons bediend. Hij mocht zelf ook erg gemakkelijk zijn, zodat hij de tijd vergat. Het was een onvergetelijke dag. Veel bestrijding en zuchten voorafgaande, was het of de vijand dien dag aan banden lag en ook de uitwendige vijanden beschaamd werden.

's Morgens preekte hij uit Filippenzen 3: *Opdat ik Hem kenne en de kracht Zijner opstanding* enz. Ik mocht steeds zuchtende zijn om de leiding des Heiligen Geestes, en onder het bedienen mocht ik iets van die nauwe Geloofsvereniging met de Heere Jezus gewaar worden. *Blijft in Mij, en Ik in u.*

En 's middags een ogenblik alleen zijnde om te rusten, kreeg ik zoete overdenking over vele dingen die met het H.A. in verband staan. Ook mocht ik nog zuchten voor Gods Kinderen, die moesten ontberen hetgeen wij mochten hebben.

's Avonds in de Nabetrachting preekte hij uit Openb. 3:4: *Doch gij hebt enige weinige namen ook te Sardis, die hun klederen niet bevekt hebben, en zij zullen met Mij wandelen in witte klederen overmits zij het waardig zijn.* Wat ik daar onder gevoeld heb, kan ik niet in woorden uitdrukken. In de dadelijkheid gevoelende dat God de Heilige Geest hem gaf te spreken. O, wat gevoelde ik een onuitsprekelijke betrekking op die lieve Heiligende Geest, en kreeg nog op te merken dat God de zuchtingen die Hij mij gegeven had, verhoord had.

De volgende dag mochten we nog met zoetigheid herkauwen de vele zaken die we gehoord hadden en kreeg ook nog enigszins te verstaan de woorden: *Die oren heeft die hore wat de Geest tot de gemeente zegt. Looft den Heere, mijn ziel, en vergeet geen van Zijn weldaden.*

Vanaf 1927 gingen er stemmen op om aansluiting te zoeken bij het kerkverband van ds. L. Boone. Het gevolg was verdeeldheid en onvrede in de gemeente. In 1931 werd de aansluiting een feit. De gemeente scheurde in tweeën, en ouderling Veen vertrok.³⁵

Jannetje schrijft in de zomer van 1929 iets over de onvrede, voorafgaand aan de scheuring.

... Daarna kwamen wij in een moeilijke weg en heb ik veel smart gevoeld over de verdeeldheid onder Gods volk. Maar de Heere was zo goed voor mij, dat Hij over mij uitstortte den Geest der Genade en der Gebeden. Ik mocht verzoening zoeken over de gebreken van Gods volk in deze gemeente, en Hij leerde mij bidden in Zijn Name. O zo kennelijk kreeg ik mijn begeerte volgens Gods dierbaar woord: *Zo gij iets begeren zult in Mijn Naam, Ik zal het doen.* En daar kwam ook weer meer eensgezindheid.

Zondag daarna volgende waren we eensgezind met elkander, en mocht ik iets van de ruste des Sabbats gevoelen, *den Heere door Zijn Geest in mij laten werken, van mijn boze werken vieren.*

³⁵ Zoals op meerdere plaatsen, gaf de conservatieve gewoonten van ds. Boone en de zijnen aanleiding tot verdeeldheid.

We hadden vrede in ons gemoed, vooral mijn Gel. vriend Veen. Ik wist niet wat ik de Heere zou vergelden voor al Zijn weldaden. Want als de Heere het niet verhoed had, waren wij door den duivel van elkander gescheurd. Maar op Zijn Woord moet de duivel sidderen. Ik kreeg veel versterking in het geloof.

Den 18^e Sept. 1932 heeft Ds. Boone het H. Avondmaal makkelijk, ook voor zichzelf, mogen bedienen. Daar God drie-enig alleen de eer lof en dank voor toekomt. Veel waren wij voor dien tijd bezwaard, en was het mijn gedurige begeerte en verzuchting dat de Heere met ons tegenwoordig mocht zijn. Want wat is alles als Christus gemist wordt, en al wat niet uit het geloof is, is zonde, en kunnen wij Gode niet behagen.

De week tevoren heeft Vriend Blaak voorbereiding gehouden uit Galaten 1: 4: *Die Zichzelve gegeven heeft voor onze zonden*, enz. Daarna kwamen wij in vele bezwaren en aanvechtingen.

Vader werd niet wel naar het lichaam, maar kreeg nog dierbare overdenkingen over het lijden van den Heere Jezus, en hoe Hij in die laatste nacht het H.A. heeft ingesteld, en meer andere zaken.

En ik kwam 's vrijdags nachts, voor de zondag dat de Bediening zou plaatshebben, in vele aanvechting. En het was alsof ik van den Heere verlaten was en was ook erg pijnlijk naar mijn lichaam. Maar de Heere heeft het zo wel gemaakt en mee doen vallen, ook voor het lichaam. Zaterdagavond mocht ik mijn zonden belijden met deze Woorden uit Hoséa 13: *Neem deze Woorden met u en zegt, neem weg alle ongerechtigheid*. Het was of God de Heilige Geest dat zo gaf te zuchten, want nadien mocht ik in een bedaarde afwachtende gestalte komen en (was het) of de vijand moest wijken.

Toen mocht ik zondag morgen verkwikt wakker worden en kreeg dat derde vers van Psalm 32:

*Maar mijn zonden heb ik U bekend, Heere,
En niet bedekt; dies sprak ik benauwd zeere,
Ik wil den Heer' belijden mijn misdaad,
En Gij vergaapt mij al mijn zonden kwaad*, enz.

En ook nog zoete overdenking uit het Hooglied: *Mijn Liefste is Blank en Rood*, enz. En over de Klederen des heils, waardoor ik een tere ziel mocht hebben. Vervolgens sprak de Ds. over de Parel van grote waarde. Zijn inleiding uit Openb. 3: *Ziet, Ik sta aan de deur en Ik klop*, enz. O, het was alles dierbaar en indalende in mijn hart. Voor de Kerk mocht ik ook zuchten voor de Leraar en inzonderheid toen hij beginnen zoude om het H.A. te bedienen, dat hij toch door die dierbare H. Geest mocht spreken. En wat was het formulier mij tot verkwikking. Ik mocht ook het getuigenis van de vergeving mijner zonde gevoelen.

Mij kwam ook nog in gedachten dat een zeker Oudvader zegt, ik meen Myseras, *dat het H.A. de vergeving der zonde verzegelt*. En wat mij zeer verwonderde en verootmoedigde, was dat de Ds. tot mij sprak over de Woorden: *Mijn Liefste is Blank en Rood*, en nog daar overheen liet zingen: *Gij zijt toch mijn Koning van ouder tijd* enz. Ps. 74 : 12. O, het was voor mij een wezenlijke Geloofsversterking. Vader en moeder hadden het ook niet moeilijk. En 's avonds over de Nabetrachting preekte hij uit Openb. 2:9. O, zo bemoedigend en versterkend.

Niet ons, o Heere, niet ons, maar Uwen Naam alleen zij de eer.

In 1932 beëindigde Jannetje haar aantekeningen.

Hieronder volgen enkele fragmenten uit haar brieven.

Verleden week hebben wij **ds. Kramp**³⁶ van Grafhorst gehad, voor het eerst. Ik wou dat ulieden die gehoord had. *Die den Zone heeft, die heeft het leven*, uit 1 Joh. 5. Hij had 6 punten: het leven buiten Hem, het leven door Hem, het leven tot Hem, het leven in Hem, het leven uit Hem, het leven bij Hem. Zakelijk heeft hij den 1^e en de 2de Adam verklaard, en zeer noodzakelijk om onze schuld in den 1e Adam te omhelzen, zal er plaats in onze ziele komen om door den 2de Adam omhelsd te worden. Anders kan ik niet licht punten onthouden, maar het was alles zo kostelijk. Het trok me zo uit. Hij heeft het zelf ook bevindelijk mogen leren. Ook een thuiskomen gekregen en zo arm in hemzelf. Ik was er zeer door verkwikt.

De volgende dag nog zo makkelijk voor mezelf mogen hebben, hoewel lichamelijk niet erg in orde. Zo groot voor mij dat hij ook met vrede hier had mogen wezen. Hij dankte er den Heere voor, toen hij weg ging. Ik mocht opmerken voor mezelf dat de vereniging met Gods echte volk ook een vrucht van de vereniging uit het leven van Hem is. En nu is het gedurig mijn begeerte om Hem meer en meer te mogen leren kennen ook in Zijn Borgtochtelijk werk, die dure prijs waarmede Hij Zijn volk betaald heeft.

Uit een briefje van 1948.

... Zondags ging het nog wel. Mijn vriendin die naast me zal in de kerk, had het zo goed voor haar ziel. Ik was toch zo jaloers. In het eerst kon ik de Heere vrij laten in Zijn vrije bedeling. Maar Zondag nacht werd ik heel niet goed en daarbij zo aangevallen dat ik onwaardig aan het H.A. was geweest. O, zo onder de verbergings gelopen. Maandag avond kon ik er niet meer door zien, en als men niet goed is valt het niet mee als je alleen bent. Ik werd verdrietig en moest ook bekennen dat het recht was, ziende op mijn afmakingen. Maar Gel. toen veranderde het door deze woorden: *Wij hebben geen Hogepriester die geen medelijden kan hebben met onze zwakheden, maar die in alles is verzocht als wij, uitgenomen de zonden; en zou laat ons dan met vrijmoedigheid toegaan tot den Troon der Genade.* O, ik kan niet zeggen hoe het toen veranderde. Een Medelijdende Hogepriester die mij in alle dingen kent. De mensen kunnen nog zo hartelijk zijn, maar kunnen niet helpen en soms ook niet verstaan. Ook ben ik nog een weinigje versterkt uit het Formulier van het H.A. en dat kwam overeen in hetgeen Ds. Mieras mij aansprak. O, niets in ons zelve te hebben maar alles in Hem.

Over een bezoek aan ds. Joh. Van de Poel te Giesendam, schrijft ze:

... Ik sprak Ds. even nog alleen en ik zei: *ik weet niet wat ik doen moet.* Toen raadde hij mij dat het beter was om met haar weer naar huis te gaan omdat ik daar gelogeerd was. Hij zei: 'De weg van zelfverloochening te volgen daar kunnen wij nog beter mee zijn dan 2 preken te horen.'

Ik zag erg tegen de Zondag op. Ik trok wel naar Giessendam, maar ik kreeg nog onderwijs in de zelfverloochening, wat mij tot sterkte was. Ik mocht die nacht heerlijk slapen zodat ik uitgerust was. Het viel me zondag betrekkelijk nog mee. Twee preken met het gezin gelezen, 's morgens las die oudste jongen en 's avonds die man. Och, toen kon ik het ook nog meer waarderen wat ik thuis mag hebben.

In 1948 schrijft ze:

36 Ds. C. Kramp was van 1939 tot 1947 predikant te Grafhorst. Een talentvol en hoog begenadigd leraar, die gebogen ging onder de breuk van Gods kerk in ons land.

Ds. Van Leeuwen heeft dierbaar gepreekt. 's Middags uit 1 Kronieken 16:29. Hoe David de Heere groot maakte: *Geef den Heere de eere Zijns Naams, brengt offer en komt voor Zijn Aangezicht, aanbidt de Heere in de Heerlijkheid des Heiligdoms.* O Gel. ik werd al mijn te kort gewaar, wie ik toch behoorde te wezen, want het was aldoor van de Biddag tot de Dankdag ook uitwendig, de ene weldaad maar over de andere. O, om de Heere de ere te mogen geven. Ik had er wel zin in en kon niet laag genoeg bukken.

Des avonds preekte hij over Ps. 68: *Geloofst gij de Heere, dag aan dag overlaadt Hij ons. Die God is onze zaligheid, ja van volkomen zaligheid.* Ds. heeft het toch zo kostelijk verklaard en het was niet vreemd voor mij.

Hij had er zelf veel van en dat drukt af op de Gemeente, n.m.l. het verlangen naar die volkomen Zaligheid om eens volmaakt Dankdag te mogen houden. O, het is hier alles zo gebrekkig, maar dan kan ik toch wel eens een ogenblikje zin in krijgen.

In 1949 schrijft ze:

Dominee heeft toen zo dierbaar zakelijk de diepe vernedering van den Borg behandeld. Ik moest de Heere maar bewonderen in Zijne onbegrepen liefde. Ik heb nog eens mogen uitrusten in dat dierbare Borgwerk en de Genade die in hem is. O, en dat dierbaar Genade Verbond hetwelk een *gevend* Verbond is, daar behoeft niets van ons bij. Ds. Van der Poel heeft zelf ook zo gemakkelijk gepreekt en het was zo bevredigd van binnen. Hij zei: we hebben in Amersfoort mógen zijn. Het was ook zo vlak openhartig tegenover elkander. Op de preekstoel heeft hij gedurig mijn hart en legering verklaard, zo als ik het zelf niet kan uitdrukken, en ik was alles zo onwaardig.

Jannetje's zalig einde

21 januari 1956 schreef ze aan vrouw Boom in Neder-Hardinxveld.

Ik kreeg gisteravond op bed een zoete overdenking over deze Woorden: *Komt in gij gezegende Mijns Vaders en beërft dat Koninkrijk dat Ik voor u bereid heb van voor de grondlegging der wereld.* O, ik zei: 'Heere, dat zal voor mij nog het grootste wonder wezen als ik dat bij mijn einde zal mogen horen.'

Jannetje lag in februari 1956 vijf weken met hoge koorts op bed. Ze volgde een streng dieet en de wijkzuster kwam elke dag om haar te helpen. Die zuster kwam al bijna twintig jaar bij de trapkerkbewoners en had ook Jannetjes ouders nog verpleegd. Op zekere keer hoorde ze die zuster tegen een arts zeggen: 'Zolang ik hier gekomen ben, ook toen haar ouders nog leefden, heeft Jannetje er niet zó naar uitgezien.'

Jannetje vond dat ze gelijk had; ze had zich inderdaad nog nooit zo ziek gevoeld. Maar ze realiseerde zich ook wel dat het nog veel erger had kunnen zijn. 'Ik had het ook al opgegeven dat ik ooit meer in Leersum of ergens meer zou komen. Ik was al mijn kracht kwijt, maar voor de Heere is toch niets te wonderlijk, hé?'

Ook ouderling Franken tobde met zijn gezondheid. Jannetje had een bijzondere hand met hem en zijn vrouw en leefde mee in hun zorgen en verdriet. Franken ging altijd kolen scheppen en bracht die in haar kamertje. Ze was er beschaamd onder: 'Ze moeten zo vaak de trap op en af, maar ik merk dat ze het uit liefde doen. O, dat is dan zo groot voor me.'

In april was ze af en toe een uurtje op, al kreeg ze dan vaak weer een terugslag.

... Ik was oververmoeid doordat Ds. Voorthuizen bij ons was, maar is wel even bij ons geweest. Maar ik kan zo weinig hebben, of ik slaap niet.

Dat was verleden week met Mijnh. Slager ook zo. Die was wat langer bij ons geweest, waar ik o zo blij mee ben als ze komen. Dat heb ik nog boven andere zieken voor: als die niet naar de kerk kunnen, zien ze de Ds. ook niet. Dan heb ik nog zoveel weldaden, dan heeft de Heere het aldoor zo goed gemaakt.

Met de biddag was hier Ds. Mieras, het speet me wel dat ik niet mee kon gaan. Ik vond het toch zo groot dat wij die Leraars onder ons dak mogen hebben.

Zij schreef ze op 16 mei 1956:

H. Gel. Vriendin met uw Gel. man.

Hedenmorgen mocht ik door des Heeren goedheid uw meelevend briefje ontvangen, waarvoor ik u vriendelijk wil bedanken, ik word er mee verlegen.

Lieve vriendin, ik kan het wel begrijpen dat je bang bent dat ik u moeilijk terug kan schrijven, maar och laat u daar toch niet mee plagen. Wel zou ik wel eens een ogenblikje bij u willen zitten, want alles durf ik niet op papier te zetten, en eens even van hart tot hart uit kunnen praten. Daar heb ik ook weleens behoefte aan en u ook denk ik. Ik ben wel eens blij dat de Heere alles weet en mijn ellende kent. Het was verleden week nog even tot moedgeving: *Schoon 'k arm ben en ellendig, denkt God aan mij bestendig*. Ik bedoel niet uitwendig, hoor; o nee, dan ontbreekt me niets als een dankbaar hart. ...

Mijn vader zei wel eens toen hij oud werd: 'je moet eerst oud wezen om te weten wat oud is.' Och, ik denk gedurig aan mijn ouders.

Ook uit een briefje van vrouw Aalbers, geschreven op 28 juni, kunnen we opmaken dat Jannetjes toestand plotseling erg verslechterde; dat haar einde nabij was.

... O, de eeuwige vrede en vreugde die weggelegd is, die hartelijke gunning. Maar daar tegenover het smartelijke missen te moeten inleven. Eén van tweeën moet het winnen. Och, dat ik aan de zijde Gods mag vallen. 'k Was zo bang dat de ziekte snel zou toenemen. 'k Vertoef dagelijks in de Muurhuizen. Lieve vriendin, duizend zorgen duizend doden vallen op mij aan. In deze dagen komen vader en moeder Dijkhuizen weer zo naar voren.

Jannetjes gezondheid verslechterde heel snel en de dokter zei dat ze ongeneselijk ziek was. Hij adviseerde naar een ziekenhuis te gaan, omdat verpleging thuis eigenlijk niet meer mogelijk was. Dat was een hele stap en Jannetje beloofde er over na te denken, het voor God neer te leggen. Die won haar hiervoor in met de woorden: 'Ga in vrede'. Ze verliet op 17 juli haar kamertje om in een ziekenhuis te worden opgenomen.

Overgenomen uit een brief:

Jannetje v. Dijkhuizen ligt er toch zo ruim bij. Zij getuigd maar en telkens nieuwe dingen. De dichter zegt in Ps. 119: *Dan vloeit mijn mond steeds over tot Gods eer, Gelijk een bron zich uitstrekt op de velden*. Teveel om te schrijven.

Heel de weg in Gods Woord, in roeping en verdere doorleiding, Rechtvaardigmaking, Kerstfeest, Pasen en Pinksteren wordt geleidelijk doorleefd. Alles met de Heere in tegenwoordigheid der engelen.

Vrijdagnacht op den berg der verheerlijking. Zondag de opwekking. Gisternacht uit het Paradijs geleid, nadat de Heere haar bekleed had. En dat alles met eerbied en diep ontzag, niet met verschrikking. Vannacht Avondmaal gehouden en met de Heere Jezus .., en opgestaan om vanhier te gaan. 't Zijn enkele puntjes van 't geen door haar beleefd wordt.

Gistermiddag met Roest bij haar geweest - wat zoete vereniging. Vorige week: wat zal het eens zijn als alles eens opgelost zal worden. Nu reeds is alles wonder, ja, de vereniging in verre afwezigheid. Doch niets van de mens, o neen, de Heere alleen komt alle eer toe.

Telkens zegt ze: geen afgod van mij maken. Ze ligt gedurig als omringd van de heiligheid des Heeren, en dan bezwijkt bijna haar vlees. Niet van vrees, maar van diep ontzag. Zij is zeer zwak. Nu durven ze bijna niemand meer bij haar laten.

JANNETJE stierf op 3 Augustus 1956

Rouwpredicatie over Openbaring 7: 17, gehouden bij de begrafenis van Jannetje van Dijkhuizen, door Ds. E. du Marchie van Voorthuysen te Leersum.

De rouwdienst werd geopend met het zingen van Psalm 65 vers 2.

*Al mijn misdaden en mijn zonden
Waren zeer groot en zwaar;
Maar Uw goedheid, niet om doorgronden,
Vergaf die al voorwaar.
Wel hem, dien Gij hebt uitgelezen,
Dat hij bij U zij, Heer'
Die ook altijd bij U mag wezen,
Zonder te scheiden meer.*

Voorgelezen werd uit de Openbaringen van Johannes het 7e hoofdstuk, de verzen 9 tot einde.

Mijne vrienden, wij wensen met elkander, met de hulpe des Heeren, een enkel ogenblik stil te staan bij het laatste vers van Openbaringen zeven, bijzonder waar we lezen: **"Want het Lam, Dat in het midden des troons is, zal hen weiden, en zal hun een Leidsman zijn tot levende fonteinen der wateren;** en dan in het bijzonder deze woorden: **en God zal alle tranen van hun ogen afwissen."**

11. GEDACHTENIS

aan het verborgen leven met God

of

Overdenkingen, Gebeden en Meditatiën van

Grietje Verschoor, geb. Dekker

overleden te Delft

Voorbericht

Na de dood van mijn geliefde, onvergetelijke vrouw een geschrift gevonden hebbende, waarin zij haar voornaamste levenservaringen heeft opgetekend vanaf haar prille jeugd, wens ik, zo de Heere wil, het ter lezing aan te bieden aan onze familie en vrienden. En daar ik hetzelfde meermalen uit haar mond mocht horen, ook tot gedachtenis voor mijzelf; daar zij mij veel door haar stichtelijke wandel en zachtmoedige wijsheid in het spreken tot voorbeeld was, en daardoor zeer behulpzaam in de ontmoeting en samenleving met Gods volk en vrienden en betrekkingen tot onderlinge stichting.

Vier en vijftig jaren waren wij gehuwd toen het de Heere van leven en dood behaagde haar van mijn zijde weg te nemen, uit dit tranendal vol ellende, en haar te verlossen van een zeer zwak lichaam, en tevens van het lichaam der zonde en des doods, dat zij altijd tot last en droefheid van haar ziel omdroeg.

Veel, zeer veel heb ik in haar verloren, maar wens haar na te staren in het onuitsprekelijk geluk dat haar ten deel gevallen is, nu zij na druk geluk, en na lijden verblijden heeft mogen ontvangen. De Heere die goed is voor ellendigen die op Hem wachten, geve mij haar spoedig te mogen volgen, om mede verlost te mogen worden uit het lichaam der zonde en des doods, dat mij met Paulus doet zuchten: *Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen van het lichaam des doods.*

*O! driemaal heilig Heere:
Wanneer, wanneer, wanneer,
Geniet mijn ziel dit leven.
O, dat die dag eens kwam.
Dat Gij mij derwaarts nam,
Om U dien lof te geven.*

Dit is de wens en bede van Uw ellendige,

D. VERSCHOOR,

Delft.

Gedenkschrift van Grietje Verschoor-Dekker

De wegen die de Heere met een alles verbeurd hebbend zondares heeft gehouden.

Door mijn ouders kreeg ik een godsdienstige opvoeding en werd streng verboden tegen alle ijdelheid en lichtzinnigheid. Toen ik zes jaar oud was kregen wij met ons vijven uit het gezin de pokken, waarvan wij allen hersteld zijn, buiten verwachting van de dokter. Wij hoorden toen veel van sterfgevallen. Ook mijn vriendinnetje stierf. Dat trof mij erg, en ik vroeg om beter te mogen worden, hetwelk de Heere mij gaf. Toen ik negen jaar oud was had ik diepe indrukken van dood en eeuwigheid, en wat het zijn zal voor het oordeel Gods te moeten verschijnen, zodat de slaap van mij week, en ik schreide zó, dat mijn ouders vroegen: *Wat scheelt er aan?*

Maar ik zei: Ik weet het niet.

De duivel zei in mij: Daar moet je niet zo over peinzen, dat kan je beter later doen.

Toen ik zeventien jaar oud was zonderde ik mij af en riep met luider stem, kermende vanwege mijn zonden, en zei: *Heere, zijn er ook mensen gered die in een zee van zonde en ongerechtigheid lagen, evenals ik;* en nam toen de Bijbel en sloeg Jona 2 op. O, dat wonder, dat er nog genade voor mij was! Ik leerde in mijn vragenboekje van Hellenbroek van Naäman, dat hij melaats was en genezing zocht en vond, hetwelk in mij veel verzuchting teweegbracht.

Toen ik mijn belijdenis deed in de Hervormde kerk voelde ik duidelijk een uitwendig lid van de kerk te zijn, maar zou het goed wezen, dan moest ik een levend lid van de inwendige kerk van Christus zijn. Daar sprak ik wel over, maar ik werd opgebouwd, wat schadelijk voor mij was.

Daarna ben ik getrouwd, en meende dat het nu wel beter met mij zou worden. Maar mijn man kreeg een zenuwziekte, nadat wij een paar jaar getrouwd waren, zodat alles tegenliep.

Er kwam een christen bij mij, die zei: *Wel, hebt je ook zin om een vreemdeling op aarde te worden, en de dingen te zoeken die Boven zijn?*

Toen de man weg was boog ik mijn knieën en zei: *Mocht dat gesprokene eens nederwaarts wortelen schieten en opwaarts vruchten dragen der bekering waardig.*

Toen was het of er een stem in mij sprak, die vroeg: 'Meen je dat wel, bezie jezelf eens, hoe een verfoeilijk mens je bent.' En toen kwam er uitwendig reformatie. Ik kon toen geen sierlijke kleren meer dragen, ook geen goud of zilver en niet meer met mijn blote hoofd lopen. O, daar kreeg ik zo'n zicht in hoe verfoeilijk dit alles was.

Mijn man was ziek, en wij waren het in deze weg eens om nooit onze noden aan mensen bekend te maken.

Op een morgen ging ik naar mijn broer, die ook ziek lag. Zijn vrouw zei: Het eten is gereed, maar er zal niets van gebruikt worden. Dat maakte mij vijandig. Er stond een schaal met gebraden vlees op de kachel, dat moesten wij hebben. Mijn man was zwak en kon het gebruiken, en wij hadden het niet. Mijn vijandschap was zo groot dat ik huilend de straat overging. Maar toen kwam er zo dierbaar in mijn hart:

*'t Zijn vonden van 't bedorven brein,
Bezijden Jezus Heilfontein.*

Dat stilde mij, en ik zei: *U hebt meer, o Heilfontein, geef mij maar naar U te hongeren en te dorsten.*

Het was op een zaterdagmorgen, dat wij geen eten of geld meer hadden. Wij zeiden: Dat zullen wij samen dragen. Maar er kwam mij zo voor: *Eer dat zij roepen, zal Ik antwoorden*; en eer het avond was kwam de postbode met een brief en geld. Ik was erg blij.

Mijn man zei: *Ben je zo blij?*

'Ja man, zou ik niet blij zijn dat wij voor de zondag nog eten kunnen kopen.'

Mijn man vroeg: *Ben je daar nu klaar mee?*

Waarop ik antwoordde: O nee. En kreeg toen zo te zien hoe de Samaritaanse vrouw voortdurend om water moest komen tot onderhoud van haar leven. Zo moesten wij gedurig geld hebben. Maar de Heere Jezus zei: *Indien gij van Mij begeert, zo zou Ik u levend water geven*; en ik werd gewaar dat alleen het levend brood en water mijn ziel kon voeden.

De winter kwam aan en wij hadden aan alles gebrek. Maar de Heere deed ons niets ontbreken, en gebruikte Zijn lieve volk om ons te verzorgen in ruime mate. Wie dit na mijn dood lezen mag, raad ik: Klaag nooit uw nood aan mensen, maar maak de Heere uw noden bekend. Dat is ons altijd goed gekomen, want dan wil de Heere wonderen doen. De raven hebben het ons wel gebracht, namelijk mensen, die het liever zelf hielden, maar van 's Heeren wege het moesten brengen. O, wat zijn des Heeren wegen wonderlijk.

Toen ik dertig jaar oud was, zat ik op morgen mijn bekering op te maken uit al mijn uitredingen, en kreeg toen zo krachtig deze waarheid:

't Is niet alleen dit kwaad dat roept om straf,

Neen, 'k ben in ongerechtigheid geboren. Psalm 51 : 3.

Wat ik toen gewaar werd kunnen zij verstaan die daar door genade kennis aan hebben. Ik zonk op mijn knieën en zei: Dan sta ik op een hellend vlak, buiten God. Mijn gescheiden toestand kwam mij duidelijk voor, als een kloof tussen God en mijn ziel. O, wat was mijn smart groot! Daar werd ik in de dadelijkheid in geplaatst hoe ik rein geschapen was, God als mijn Schepper kennende aan de wind des daags, maar uit hoogmoed gegeten van de verboden vrucht. En nu: Dood in zonden en misdaden, buiten God gevallen. Mijn ziel zuchtte: *Waar zal ik U mee tegenkomen?* Toen kreeg ik:

Gods offers zijn een gans verbroken geest;

Door schuldbesef getroffen en verslagen. Psalm 51 : 9.

Dat offer is alleen gangbaar. En ik kreeg toen zeer dierbaar: *Ik zal u onder de roede doen doorgaan, en u brengen onder de band des Verbonds*, Ezechiël 20:37. Ook dat ik van vat tot vat zou ontledigd worden. Ik kwam in een radeloze toestand, zodat mijn krachten verdwenen. Dat duurde een half jaar, tot ik niet langer zo kon leven. Ik sloot mijn deur en kermde: Is er nog een weg om de welverdiende straf te ontgaan en wederom tot genade te komen? En kreeg toen met kracht: *Kust de Zoon, opdat Hij niet toorne, en gij op den weg vergaat.*

Nu kwam er inwendig: "Komt u zo laag bukken, Heere Jezus, enige Weg, enig Middel? Maar ik kan niet tot U komen vanwege mijn doodsstaat. Mijn voeten zijn lam om tot U te lopen. Met mijn armen kan ik U niet omhelzen; maar *trek mij, dan zal ik U nalopen.*"

En toen werd ik gelegen aan Bethesda, om te wachten. Niet zorgeloos, o nee, maar met een gebroken zielsoog. Het was of ik daar neergelegd werd. Toen kreeg ik liefde in mijn hart tot de Heere Jezus. O, Die wilde ik zo graag wat toebrengen, met allerlei

beweegoffers, maar kreeg toen krachtig: *Ik ben niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen.* O, Goddelijk wonder!

Het was middernacht en ik maakte mijn man wakker en zei: *Nu komt de God van hemel en aarde bemoeienis maken met een verdoemelijk Adamskind.*

En ik kreeg zo: *Hij rechtvaardig voor de onrechtvaardigen, opdat Hij ons tot God zou brengen*, en dat met vele dierbare uitgangen van de ziel.

Een buurmeisje zei eens tot mij: Jij bent zo schoon, en ik vuil. 'Nu Jaantje, was mijn antwoord, daar is nog water voor.' Maar 'k voelde dat mijn vuil van binnen zat, en kreeg toen: *Het bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, reinigt van alle zonden*; en dat was een spijs en drank voor amechtige zielen.

Hierna werd ik ernstig ziek, maar dat kwam mij niet van pas. Het werd zo erg, dat de dokter zei: 'In plaats van beter, wordt het minder met u.' Dat maakte mij radeloos, zodat ik alles opgaf, zowel uitwendig als inwendig. Toen was het: Waar is nu die liefde, dat vertrouwen? En ik kreeg toen zo dierbaar: *Zou Ik dan geen recht doen aan Mijn uitverkorenen, die dag en nacht tot Mij roepen.* Nu kreeg ik een dierbare toestand, namelijk hoe Mefiboseth lam was aan beide voeten, en genade vond bij David. O, wat mocht ik bukken in mijn onwaardigheid met die woorden van David: *Ik zal zeker weldadigheid aan u doen.* Maar toen die liefdevolle Persoon des Middelaars, die betere David! O, dat bukken in mijn onwaardigheid, en daar tegenover de bereidwilligheid en volheid die er in Hem is om arme zondaars tot Hem te trekken. Ik mocht daar veel in genieten, hoewel het bij mij altijd maar kort duurde.

Er kwam een vriendin over in de gunst des Heeren. Ook kwamen er twee doorgeleide christenen een middagje. Het was stichtelijk. Raad en bestuur gevende, om de vreemde niet aan te nemen voor de rechte Man, en daar was mijn ziel juist zo bevreesd voor, om mij te bedriegen voor de eeuwigheid. Gelijk de dwaze maagden riepen en eisten de Hemel. Maar het Goddelijk antwoord was: *Gaat weg van Mij, gij werkers der ongerechtigheid, Ik heb u nooit gekend.* Dat zal wat wezen, te menen in te gaan, en niet te kunnen ingaan. O, dat wij ons maar nauw, ja zeer nauw krijgen te onderzoeken, eer de dood komt als een koning der verschrikking.

Op een morgen was het mij zo bang, en werd toen vijf jaren teruggeleid. In mijn hart werd gevraagd: *Ben Ik niet de God van Bethel?* Het was mij zo groot! O, dat zakken en zinken in mijn nietigheid vanwege de Goddelijke bemoeienissen.

Ik ging naar een vriendin, die ik uitnemender achtte dan mijzelf, maar ik kon niets aan haar kwijt. Teleurgesteld keerde ik huiswaarts en kreeg toen zo dierbaar: *Zit stil mijn dochter, Koning Jezus zal het winnen.* Ik zei: 'Dan zal ik nog eens met Uw lieve volk zingen in U verblijd', Ps. 68 vs. 5, en mocht dat een paar dagen later ondervinden.

Ik kwam bij twee lieve kinderen des Heeren, die dierbaar spraken uit de weg der ontdekking. Dat deed mij zuchten dat mijn verdorven wil onder de wil des Heeren mocht gebogen worden, die wijs, heilig en goed is.

Ook mocht ik een beschamende zegen ontvangen uit die predicatie van Justus Vermeer: *Doorzoek uzelfen nauw*, enz. Wat voelde ik daar mijn gescheiden toestand in Adam en mijn nietigheid, en kreeg toen uit Jesaja 55 vs. 3: *Ik zal met u een eeuwig verbond maken.* Er was geen plaats voor, naar mijn gedachten, maar ik voelde dat vrije genade daar plaats voor kan maken.

Bij een vriend komende, mocht ik van hem in oprechtheid raad en bestuur ontvangen. Ook las ik in Justus Vermeer: "God heeft u nu in de smeltkroes gebracht, werk nu mee, opdat de boze afgetrokken worde." Dat is nu mijn toestand. In mij is geen kracht,

maar ik heb de Heere Jezus tot alles nodig, Die kan liefde Gods in mijn hart uitstorten door de Heiligen Geest.

In deze tijd stierf een vriendin van mij, die ik van harte liefhad en waar ik veel mee gesproken had, maar die zeer donker en bang voor haarzelf en mij is gestorven. Dat deed mij erg aan, en dit sterven bracht mij in een nauw onderzoek voor mijzelf. Haar lot was nu beslist en ik leefde nog.

Door een vriendin verzocht wordende om een dagje naar Leiden te komen bij een lieve christin, doorgewerkt in de wegen des Heeren, hoorde ik deze spreken over de wegen des Heeren met haar gehouden. Zij zei tot mij: 'Kind, je hebt de Verbondsbeloften ontvangen, en nu zal de Verbondsgod niet achter blijven. Verbeidt den Heere, *Hij zal gewisselijk komen en niet achterblijven*, maar op Zijn tijd.' O! die dierbare beschamende lessen die zij ons gaf.

Ik zei: U bent al zo oud, 89 jaar, ik kan u nog niet missen. Zij antwoordde: 'Als ik u voorga, en u volgt mij, dan zijn wij altijd met en bij elkaar.' O, dat heimwee daarnaar! Maar mijn schuld en zonden staan nog open. Daarna werd mijn ziel versterkt uit Joh. 7:38: *Stromen des levenden waters zullen uit Zijn buik vloeien*. O, Goddelijke volheid van genade, door de bewerking van de Heiligen Geest. Mijn ziel werd werkzaam met mijn verdoemelijke toestand buiten God en mij kwam zo krachtig voor: *Uit de werken der wet zal geen vlees gerechtvaardigd worden voor God, maar alleen door de kruisverdienste van Christus*. Toen kwam er een wending in mijn zielstoestand met die woorden: *De braambos brandde, maar verteerde niet*; en bevond mij als een blinde boeteling pleitende op vrije genade, door de bewerking van de Heilige Geest. En kreeg zo dierbaar uit Psalm 9: *Ik zal u Mijn eer en heil doen zien, en met Mijn trouw verzellen*.

O, wat ging mijn ziel uit naar zulk Een, en kreeg toen dat er geen jota of tittel verloren zou gaan van alles wat tot mijn ziel gesproken is, door de bewerkende Geest des Heeren, omdat God onveranderlijk, eeuwig en getrouw, algenoegzaam en waarachtig is. O, dat Gode zwijgen in die ogenblikken. Ik oefende dan geloof, maar o zo kort. Want dit was mij dierbaar, maar had nog geen bedekking voor mijn naaktheid. Ook zei ik zo in onderzoek: Heere, waar legt mijn ziel toch; en kreeg zo *dat ik op de vlakke des velds lag, vertreden in mijn bloed*.

Dit zei ik tegen een vriendin, die opmerkte: 'Dat kan niet, want dan was je gered'. Terwijl een vriend zei: 'Je hebt het in de beschouwing overdacht dat het daar komen moet'.

Ik ging naar mijn woning als een voortgedrevene, roepende en kermende: Is het nog geen waarheid in mij? O God, mocht U het dan nog eens beginnen in mij. Wil het mijne maar verbranden als hout, hooi en stoppelen, maar *Uw werk, behoud dat in het leven*. De mensen stonden stil die mij voorbij gingen, zo liep ik hardop te bidden, en kreeg toen zo dierbaar:

*Ik wil ze fraai ende gezond,
Uit des meers allerdiepste grond.
Trekken met Mijn hand goedig,*

En kreeg toen, dat ik op de vlakke des velds lag en de Heere Jezus mij daar met een oog van medelijden aanzag.

Op een Nieuwjaarsmorgen kwam mijn buurvrouw bij ons, die zei: Ik wens u in dit nieuwe jaar veel geluk en gezondheid.

Ik zuchtte, en zei: 'Voor u is mijn hartenwens om voor- en toebereid te mogen worden, om in een ure des doods zonder verschrikking God te mogen ontmoeten.

Want het kan ons laatste jaar zijn; en o buurvrouw, wat zal het wezen onbekeerd te sterven'. Het lag als een zware last op mij om haar te waarschuwen. Het was een sterke, gezonde vrouw. Maar vier dagen later werd zij ziek, en 5 januari stierf zij. Zij was 39 jaar oud en riep maar: *Ach buurvrouw*. Maar ik kon haar niet helpen, maar mocht getuigen dat ik rein was van haar bloed. En zo stierf zij, hevig benauwd, aan longontsteking. Het was nood in mijn ziel.

Wij waren uit Rotterdam in Delft komen wonen. Er woonden Roomse mensen boven ons. Zij waren zeer vijandig. Als wij een Psalmvers zongen gingen zij springen boven ons hoofd. Mijn man zei: Wij blijven hier niet. Maar ik was bevreesd om uit de weg te lopen. Op een avond was het een erg leven boven ons hoofd, en ik mocht toen mijn hart voor de Heere uitstorten en zeggen: *Heere, U weet alle dingen, het geldt Uw eer*. Toen kwam mij voor: *Laat God doen, wacht op Hem, wilt stille wezen*, Psalm 37:4. Mijn verzuchting was: *Heere als dat van U is, mag dan mijn man die waarheid ook krijgen*.

Mijn man kwam thuis. Ik deed mijn man het geval mee en hij zei: 'Dat heb ik op diezelfde tijd ook gehad.'

De andere dag goten zij met water, zodat het door het plafond heen droop. Mijn verzuchting was: *Heere, hoe lange?* En ik kreeg: *Het zal een verdrukking zijn van tien dagen*.

's Avonds kwam de huisheer en zei: Uw burens gaan over veertien dagen vertrekken.

Ik zei: 'Over tien dagen, mijnheer, dat zullen uw ogen zien.'

Die meneer was een Godloochenaar, en ik mocht mij tegen hem uitspreken, zeggende: 'De Heere draagt zorg voor Zijn eigen eer, en op die plaats is wat te verkrijgen, maar daar buiten zal het verschrikkelijk zijn'. De man geraakte zó in de war, dat hij de deur niet kon vinden toen hij heenging. Onze burens gingen op de tiende dag vertrekken. Zij vluchtten waar geen vervolger was. Maar die man kreeg het in zijn hoofd en riep maar: 'Al de fijnen moeten omgebracht worden!' En toen wij hem naar het krankzinnigengesticht zagen brengen, schreiden wij van medelijden.

Wij lazen op Gods dag in Justus Vermeer, de derde preek van de Catechismus, waaronder mijn ziel zeer diep werd getroffen. Ik was wel zeven jaren tevoren aan mijn verloren toestand ontdekt, en dat ik mij de dood gegeten heb, zoals tevoren beschreven is; maar nu uit de hof gedreven, en de engel met het vlammend lemmer eens zwaards voor de hof, om de toegang tot de boom des levens af te sluiten voor eeuwig. En daar lag ik nu verloren. *O God, verloren!* En zo ging het de bange strijd in. Hier werd God, Die mijn Schepper en Vader geweest was in het Paradijs, nu mijn Richter. Toen kreeg ik zo dierbaar: *Zie het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt*, Joh. 1:29, en mocht mij met ziel en lichaam voor tijd en eeuwigheid aan Hem overgeven en aanbevelen als een doodschuldige. Toen kreeg ik zo dierbaar: *Zij zullen niet verloren gaan in eeuwigheid, en niemand zal dezelve uit Mijn hand rukken; en niemand kan ze rukken uit de hand Mijns Vaders*, Joh. 10:28b, 29b.

Daarna werd ik weer zeer benauwd, want de weg was wel ontsloten, maar mijn zonden wogen zeer zwaar. En kreeg toen: *In al haar benauwdheid was Hij benauwd, en de Engel Zijns aangezichts heeft ze behouden*, Jes. 63:9. Ik werd zo ontdaan van het mijne uit Jesaja 2: *Al wiest gij u met salpeter en naamt gij u veel zeep, nochtans is uw ongerechtigheid voor Mijn aangezicht getekend*. Toen zonk mijn ziel in de diepte, onder afzien van al wat in mij was, met een pleiten op vrije genade.

Er kwam een oud christen, die zei: 'U moet van de navel afgesneden worden, maar dit is Gods Werk, Hij is de Heere!'

En ik kreeg toen: *Hoe worde Ik geperst tot dat het volbracht zij.*

Op een morgen was het mij zo bang vanwege mijn Godsgemis, ik liep handenwringend door het huis, en kreeg toen: *Ik zal u redden van de strik des vogelvangers, van de zeer verderfelijke pestilentie. Hij zal u dekken onder Zijn vleugelen, en onder Zijn vlerken zult gij betrouwen. Zijn waarheid is een rondas en beukelaar.* O, dat verkwikte mijn ziel, en ik mocht daarmee gaan slapen en weer ontwaken. Mijn ziel was krank naar de enige Geneesmeester, Die balsem heeft voor mijn wonden. En ik zong Ps. 84:3.

Zo gingen er veel golven en baren over mij heen. 's Nachts dromende over mijn gevaarlijke zielentoestand voor de eeuwigheid, en kreeg toen: *Ik zal lachen in uw verderf en spotten wanneer uw vreze komt,* Spreuken 1:26.

Ik ontwaakte, schreiende over het wonder dat de genadetijd nog niet ten einde was, en kreeg Ps. 72:3:

*Van een ieder der onderdanen,
Zult Gij steeds eer ontvangen.*

Ik werd gewaar dat de Heere verheerlijkt wordt zowel in het verloren gaan als in het behouden. Toen was het of er een zwaard boven mijn hoofd hing en mij zou doden. Maar het duurde kort en werd opgeheven. Mijn man zei: 'Dat zwaard hangt boven ieders hoofd, maar wij weten en zien dat niet'.

's Zondags lazen wij uit Justus Vermeer de zevende Zondag. Dat was uitlokkend voor mij. Hij zei: "God draagt de sleutel van het geloof. Nu zit gij in de gevangenis, en een verstandig gevangene tracht niet om uit te breken, maar verzoekt om een advocaat om vrijgepleit te worden. Doe ook zo, dan zal het jaar, de dag, het uur aanbreken dat gij vrijgelaten wordt." Dat deed mijn ziel verbeiden.

Er kwam een vriend met twee vriendinnen mij bezoeken. Ik zei: *Mijn sterfdag zal gauw daar zijn, want het is mij bang.*

'Dat is gelukkig', zei die vriend. Die dacht aan mezelf, maar mijn bedoeling was uitwendig, en dacht dat zó zeker, dat ik mijn doodsgewaad voor aan in de kast legde en zei tegen een vriendin: 'Hier ligt mijn doodskleed, want zo kan het niet lang duren'.

Wij kregen een huwelijksbekendmaking. Ik zag het in en las: *Ondertrouwd.* Nu ging mijn ziel uit om ook eens in ondertrouw te mogen komen met Hem, Die veel schoner is dan de mensenkinderen, en zo van Hem een huisgenoot te mogen worden, al was het een van Zijn minsten, want die hebben overvloed van brood, maar mijn ziel verging van honger. De volgende dag kregen wij bruidsuikers. Toen zei ik: "Ja, Heere Jezus, die met U in ondertrouw komen, krijgen van Uw genadetafel. Och, geef mij ook een brokje, dat U aan honden geeft die U tot Uw kinderen maakt. O, maak mij als een alles onwaardige verbeurdhebbende."

Ik werd zo werkzaam met deze woorden: *Sta op uit de doden.* En dat was mijn zielswens, om op te staan en tot God te gaan, door de trekkende kracht van de Heilige Geest.

Op een middag liep ik naar de stad en kwam een bruidegom met zijn bruid tegen. Zij waren met elkaar in hun schik. Ook dat trok mijn aandacht. Maar mijn ziel liep in banden der ellende. Toen kwam er dierbaar in mijn hart: *Gelijk een bruidegom vrolijk is over zijn bruid, alzo zal uw God over u vrolijk zijn.* O, wat ontstond er een heimwee in mijn ziel, en ik riep: *O, dierbare Heere Jezus, wilt U zo'n vuile zondares tot Uw bruid hebben? Trek mij dan, en ik zal U nalopen. Trek mij met liefdekoorden.*

In mei kwam er een herder met schapen en lammeren van de markt voorbij. Een lammetje was moe en liep langzaam. De herder ontfermde zich en nam dat lammetje op zijn schouder, en dreef de andere schapen. Dat lammetje lag zo gerust op de schouder van de herder en keek toen de weg over die achter lag. Dit trok mijn aandacht en zeide: 'O, lammetje wat ben je gelukkig, dat je op de markt verkocht en in de handen van zo'n goede herder gevallen ben. O, Herder Jezus, mocht ik ook op de markt van vrije genade vrijgekocht worden door U. Dan zou ik als dat lammetje de weg over kunnen zien die achter ligt. O Heere Jezus, ontferm U over mij, maak mij ook een lammetje van U, al is het de minste, de geringste.'

Op een zondag ging ik naar de Godsdienst. Onderweg ging het regenen, de vogels gingen zingen. Toen was mijn zielswens: 'Och, dat de regen des Geestes op mij mocht druppen tot uitbotting van de beloften, tot mijn ziel gesproken, en dat de Noorden- en Zuidenwind des Geestes in mijn hart mocht waaien.' Toen kreeg ik zo dierbaar: *Ik zal geven dat haar werk in der waarheid zal zijn, en Ik zal een eeuwig verbond met haar maken.* Dat vernederde mij diep vanwege mijn nietigheid en zo kwam ik tot de Godsdienst. Er werd gelezen uit de 16 biddagpreken van ds. Van der Groe over de Noorden- en Zuidenwind uit Hooglied 3:16. Dat was een gezegende dag voor mij. Nog op een zondagmorgen werd er gelezen uit Ps.119:32: *Ik zal den weg Uwer geboden lopen, als Gij mijn hart verwijdt zult hebben.* En dat veroordeelde mij zo tot dinsdag daarop, waar ik zo dierbaar kreeg: *Indien de Heere vertoeft, verbeid Hem, want Hij zal gewisselijk komen.*

In het najaar was het of de boze op mij toelagde. Zondags naar huis gaande van de Godsdienst, vroeg mij een boer of ik mee wilde rijden. Mijn antwoord was *nee*. De boze zei in mij: 'Nu heeft de Heere die boer zijn hart bestuurd om je mee te laten rijden en zeg je nee, dan zal het gaan regenen'. Toen zei ik: "Laat het regenen, Uw dag, Uw eer en Uw wet is mij meerder dan alle gemakken, en dat hebt U toch in mij gewerkt, o Heilige Geest! Och, kom met Uw regendruppelen in mijn ziel."

En zo kwam ik thuis bij mijn man, die 2½ jaar het gezelschap van **vriend Boot**³⁷ moest verzuimen, omdat hij verzwakt was door kramp in de bloedvaten, waar hij vanaf zijn 24e jaar tot zijn 38e jaar aan geleden heeft. Ik was niet nat geregend en had ook vergeten mij te ontzien, want de nood der eeuwigheid woog mij zo zwaar, dat er niets anders was dat mij deerde. Ook kwam mij zo dierbaar voor: *Ik weet de gedachten die Ik over u denk, gedachten des vredes en niet des kwaads, opdat Ik u geve het einde en de verwachting.*

³⁷ Jacobus Boot is geboren op dinsdag 21-06-1831 om 23:00 in Oudshoorn, zoon van Jacobus Pot Boot en Sophia Steijnis. Hij is overleden op maandag 23-07-1917 in Delft, 86 jaar oud. Woonplaats: Oudshoorn, Woubrugge; ingekomen 05-01-1866, vertrokken 23-02-1880 Delft. Beroep: timmerman. Religie: N.H.; bij de volkstelling 1839 Gereformeerd. Jacobus: (1) trouwde, 34 jaar oud, op 10-01-1866 met **Catharina van Alderwegen**, 37 jaar oud. Catharina is geboren op dinsdag 27-05-1828 in Den Haag. Catharina is overleden op dinsdag 01-03-1881 in Delft, 52 jaar oud. Catharina: dochter van Abraham van Alderwegen en Christina van Malsem. (2) trouwde, 51 jaar oud, op woensdag 13-06-1883 in Hof van Delft met Hendrina Ham, 50 jaar oud. Hendrina is geboren op 04-08-1832 in Hilversum. Hendrina is overleden op woensdag 23-02-1887 in Delft, 54 jaar oud. Hendrina: dochter van Sigismundes Pieter Fredrikszn Ham en Sophia Helena van der Schaft. Zie 'Verzameling van 60 brieven' o.a. van Boot aan **Cato van Alderwegen**, beiden Godzalige mensen. Boot las 's zondag voor uit de oude schrijvers voor een gezelschap. Op dit gezelschap kwam Grietje Verschoor met haar man. Zie www.theologienet.nl

O, toen zonk mijn ziel in ootmoed neer en kreeg zo een open toegang tot de Troon der Genade, om mijn ganse hart uit te storten in het gebed en vroeg toen: "Indien ik de Heere getrouw ben, stuur dan eens een kind van U, om over U en Uw zaak en eer te spreken tot stichting van mijn ziel."

En zie, 's middags kwam een lieve vriendin. Zij zei: '*Dat is onverwacht*'.

'Ja lieve, was mijn antwoord, maar niet ongebeerd.' Dat was een gezegende middag. *U zij dank, lieve Heere! U hoort mijn stamelende gebeden.*

Daarna was het mij weer zeer bang, en riep en kermde vanwege mijn Godsgemis en mijn diepe zondeval, en werd toen werkzaam met Joh. 12: 27b en 28a: *Maar hierom ben Ik in deze ure gekomen; Vader verheerlijk Uw Naam.* En moest toen uitroepen: "O, Borg der gerechtigheid, bent U in de ure van Uw zwaar lijden gekomen om zondaren met Uw Vader te bevredigen? O, gedenk mijner in mijn strijd. Ik kreeg toen: *Hierin wordt mijn Vader verheerlijkt, indien gij veel vrucht draagt.* Ach, Heere Jezus, mocht Uw vrucht in mij gevonden worden."

Er kwam een vriendin over, maar het was mij zeer bang, en kreeg toen zo dierbaar: *Ik heb gaven genomen om uit te delen aan wederhorigen, om bij U te wonen, o Heere God!* Ps. 68:19. Mijn vriendin schreide met mij over het wonder dat de Heere bij wederhorigen wil wonen. Wij gingen samen naar een zielsvriend. Daar waren wij stichtelijk tezamen en zongen voor wij heen gingen Psalm 119:36. Daar wilden wij wel tabernakelen. Maar het was: *Zeg den kinderen Israëls dat zij voorttrekken.*

Zo ging het bij mij door duisternis en donkerheid heen. Op een morgen was het mijn verzuchting: 'Indien ik met mijn huis getrouw ben Heere, stuur dan eens een kind van U.'

's Middags kwam er een zielsvriend, hij zei: 'U wordt ingekort en afgebroken'. Hij vertelde mij dat er iemand monnik, d.i. geestelijke wilde worden. Eerst moest die man zijn persoonlijke schuld betalen. Mijn vriend was weg. Toen was het mij een lering, want mijn erf- en dadelijke zonden moesten ook betaald worden, anders kon ik niet geestelijk worden. O nee, want ik ben vleselijk, verkocht onder de zonde. *O, kom eens over de heuvelen en bergen, Heere Jezus, kom eens plaats voor Uzelf maken, Heere Jezus, in de herberg van mijn hart!*

Mijn man las 2 Koningen 4. Dat de Sunamietische vrouw uitging naar Eliza, want haar kind was dood. Toen wilde hij Gehazi mee geven. Nee, zei zij tot Eliza, u moet met mij gaan. Geen afgezant dus; nee, zij moest de persoon zelf hebben. *Met minder kan mijn ziel niet gered worden, dan met Uw Persoon Heere Jezus. O, volkomen Zaligmaker voor arme zondaren, om met Uw lieve Vader te bevredigen.*

Er werd een lieve vriendin van ons ziek, wij gingen er heen en waakten bij haar, en zij overleed in haar volkomen Zaligmaker. Wat zagen wij groot op haar. Zij had de strijd volstreden en was nu boven de zonden, in de eeuwige rust, ontdaan van een lichaam der zonde en des doods.

Het was op de eerste zondag in het nieuwe jaar, en we zagen de laatste adem van Mevrouw C. van Woerden Pdr. uitgaan, oud 40 jaar. Zij is zeer deftig ter aarde besteld te Delft, in bijzijn van haar lieve vrienden en vriendinnen, onder leiding van vriend **J. Boot**.

Wij lazen op een zondagmiddag de Catechismus van J. Vermeer over het gebed, 3e afdeling, hetwelk zo'n heimwee in mij teweegbracht, dat het een verbeiden werd. "Ach, mocht de strijd die in mijn ziel gestreden wordt Godes wezen, en een worstelen om U niet los te laten tenzij Gij mij zegent. O, dat de dierbare dageraad van Christus gerechtigheid over mij opging. En mijn ziel ging uit om alles naar 's Heeren wil te

mogen doen. Bidden, eten, drinken, slapen en waken. O, Heere Jezus, mocht mijn wil onder de Uwe, die alleen wijs, heilig en goed is, gebogen worden. U ziet in mijn hart. O, dat Uw Goddelijke eer op mijn hart mag drukken, want U zijt een volmaakt Wezen. Mijn ziel wenst U recht te leren kennen."

Op een avond begeerde mijn ziel van de Heere dat er de volgende morgen een kind van Hem in ons huis mocht komen. 's Morgens stonden wij op en geloofden dat er een zou komen, en ik ging kijken aan de waterkant. Toen zei de boze in mij: *Denk je dat God zulke snode zondaren hoort?* Ik ging weer in huis en zei: 'Ja, zulke snode zondaren als ik ben wil God horen en aanzien in de Zoon van Zijn eeuwige liefde'.

En daar werd geroepen: daar gaat een man aan de overkant van de Schie, die roept u dat hij terug aankomt. Want er was een dijk doorgebroken in de Ketelpolder, waarin de hele Schie leeg liep, daar ging onze vriend Boot uit Delft naar kijken. Ja, dat was een gezegende morgen voor mij. De bomen stonden in de knop. Er kwam een zachte regen, toen sprongen de knopjes open. Daarna een zachte wind, en zo stonden de blaadjes haar Schepper te prijzen. Daarna ging de zon schijnen en zo prezen zij hun Schepper. O, wat verwekte dat een roepen en zuchten. "O, lieve Geest des Heeren, o, kom eens met Uw vruchtbaarmakende regen. Er was zo'n begeerte in mij om te breken met de zonden en in een trouw verbond te komen met de Heere."

Ik ging op een zondagmorgen naar het gezelschap, en liep de weg alleen, en kreeg begeerte om in verbondsonderhandeling met de Heere te komen, en riep hemel en aarde, de dieren op het veld en de bomen langs de weg allen tot getuigen, dat die keuze in mijn ziel lag met een scheidbrief aan de zonden, en kreeg toen een indruk van mijn zwakheid, machteloos- en krachteloosheid. En ook zulk een sterke begeerte om de Heere Jezus te benodigen. Dat verwekte zo'n droefheid in mij en dat duurde tot dinsdag en ik lag schreiende op bed. Toen werd er als met een stem in mijn hart gevraagd: *Vrouw, wat weent gij?*

Ik zei: "Heere, U weet alle dingen, ik zoek de Heere Jezus! Och, dat ik Hem tasten en vinden mocht als mijn schuldovernemende Borg en Middelaar, als mijn Vrijspraak. Och, kom eens binnen en verbreek Satans rijk in mij, en wil Uw dierbaar Beeld in mij herstellen om toegang tot Uw Vader te verkrijgen als mijn Vader, door Uw tussenkomst."

Het was mij zeer bang, mijn gemis woog mij zwaar. Ik kreeg toen bericht, er zouden twee vriendinnen en een vriend een middagje komen. Er was geen doen aan voor mij dan roepen tot de Heere, ach kom toch mee, want anders zullen wij het bang hebben in ons huis. Maar het was een gezegende middag, en ik kreeg tevoren zo dierbaar: *Sta op, Mijn vriendin!* Dat deed mijn ziel uitgaan en werd toen van een vriend en vriendin gevraagd naar Amsterdam te komen, bij W. v. d. W. Daar hebben wij de goedkeuring des Heeren mogen ondervinden. O, die vrede en eensgezindheid. Wij zongen voor wij vertrokken Psalm17:3. Het was of de banden die twee dagen niet drukten, maar daarna zoveel erger.

Nu zijn wij weer een nieuw jaar ingetreden. O, dat het mocht zijn het jaar van het welbehagen des Heeren voor mij. O, wat een heimwee der ziel naar het uur der minne. O, mocht dat uur der minne voor mij eens aanbreken. O, wat ontvalt mij alles wat zinnen zienlijk is. Maar daar kwam zo dierbaar in mijn hart: *U is een beter lot bereid, uw heilzon is aan 't dagen*, Psalm 68:6b. O, Heere, riep ik, hebt U wat beters voor mij bereid, hoger dan het aardse? Ik kreeg toen: *Ik bid niet dat Gij haar uit de wereld wegneemt, maar dat Gij haar bewaart van de boze*, Joh. 17:15.

O, wat zonk mijn ziel in ootmoed neer. "O, Heere Jezus, bidt voor mij bij Uw Vader, dat ik niet onrijp de eeuwigheid inga, maar ontdaan mag worden van alle banden en boeien. Och, op dit ogenblik bied ik mijzelf aan met ziel en lichaam. Hier ben ik, wil mij geheel voor U afzonderen, kom eens over de heuvelen en bergen heen. Toen U nog op aarde was, kwam U ook binnen als de deuren gesloten waren. Dat kan U nog doen. Och, verbreek de koperen deuren en ijzeren grendelen van mijn hart. Kom, o lieve Geest des Heeren, blijf toch bij mij, want het is aan de avond."

Ook kreeg ik een gesprek met **Elizabeth Wast**.³⁸ *Komaan*, zei zij, *in die weg is het te bekomen; wie weet hoe spoedig de deur opengaat.*

's Middags kwamen een zielsvriend en een vriendin. O, wat was het ons zoet die middag! O, het heimwee dat brandde van binnen.

Zo gingen er vele bange wegen over mijn ziel, en roepende tot de Heere kwam mij zo dierbaar voor: *Zie Ik kom haastelijk en Mijn arbeidsloon is met Mij*. Wat was het dan: "Vertoef niet, o Heere Jezus, kom haastelijk, verbreek in mij wat U mishaaft, en bouw en plant in mij wat U behaagt!" 't Was alles zeer kort. De banden en boeien waren vele die mij knelden.

Op een avond zat ik moedeloos neer. Ik was uitgelezen en uitgebeden, en toen kwam mij zo krachtig voor: *Vreest niet, gij klein kuddeke, want het is Uws Vaders welbehagen ulieden dat koninkrijk te geven*. O, dan kreeg ik weer moed. Ik had het nog niet, maar zou het krijgen. Dan ademde mijn ziel even. Ook was het in alle weg of de Satan op mij losgelaten werd. O, niet om uit te drukken; in- en uitwendig, en dan zo'n goddeloos hart, en daar was geen stuiten aan, zodat ik het uit moest kermen: O, God! breek mijn hart aan stukken, verbrijzel het, want in zo'n hart kan U niet wonen.

Zo lazen wij op zondag bij onze vriend Boot uit Comrie over Romeinen 5: *Wij dan gerechtvaardigd zijnde door het geloof, hebben vrede bij God, door onze Heere Jezus Christus*. O, wat gevoelde ik daar mijn gemis en de noodzakelijkheid van bekering, al roepende: 'Dat moet ik ook hebben. Kom, Heere Jezus, haastelijk, vertoef niet langer, o Heilige Geest, werk het in mij. U heb ik nodig, onmisbaar nodig.'

Zo lazen wij in het dierbaar Woord Gods, dat de Heere het veulen liet ontbinden, en daarop Zijn intocht in Jeruzalem deed. O, mocht mij dat ook gebeuren, dat de tafels en boelen uitgedreven werden, en de grote Koning intrek nemen in mijn hart, dat nu een beestenstal is vol onrein gedierte. O, mijn ingewand! mijn ingewand! mijn ingewand! o, wanden mijns harten, maak getier in mij! Daar lig ik nu, verdoemelijk, afgescheiden van die dierbare gemeenschap. O, zal ik naar de hel moeten, als ik daar mijn Schepper maar niet behoef te vloeken en te smaden. Want de Heere is recht in al Zijn weg en werk, maar ik ben een verdoemelijk schepsel, door erf- en dadelijke zonden. Wat zal er nog van mij worden? Ik had een begeerte tegen mijzelf te bidden; een gebedje naar de wil des Heeren, daar zag ik heil achter liggen. Ik zei dat tegen een vriend die niet in 's Heeren nabijheid leefde. Maar die zei: *Dat kan bij u niet, want dat is de grootste trap in de genade*. En nog veel meer zei hij.

Maar ik ging weer tot de Heere. En de zondagmorgen daarop was het mij bang of mijn ziel het nu maar mocht horen. En daar zei onze lieve vriend Boot (waar wij onder de oude Waarheid gingen): *Heere, verneder ons onder Uw krachtige Hand, dat wij tegen onszelf bidden naar Uw wil, want zulk een gebed wilt Gij verhoren!*

Dat was balsem voor mijn doorwonde ziel. En daarom zei die lieve knecht des Heeren:

³⁸ Elisabeth Wast, zoet en bitter, licht en duisternis op den weg naar den hemel, door haarzelf in het Engels beschreven; vertaald 1726. (geb. ca. 1674). Een voorbeeld van de gemeenschap der heiligen, wat vroeger zo dikwijls voorkwam. En het is nog niet helemaal weg!

*Ik ben gewoon in bange dagen,
Mijn benauwdheid U te klagen.*

Het moet toch alles naar het Woord Gods wezen. Zo kwamen er twee vriendinnen uit Delft, en we zouden 's middags een stukje lezen: De elfde samenspraak uit het "Innige Christendom" van Schortinghuis, waarin o.a. voorkomt: "Wat er al kan wezen onder de algemene bewerking van de Heilige Geest dat eeuwig buiten blijft, daar de kloof niet voor gedempt wordt door het Middelaarsbloed, en dus nabijchristen."

O, hoe beefde mijn hart, en ik moest zeggen: "Heere! de toestemmers hebben het nog verder gebracht dan ik. O God! waar zal het met mij nog aankomen. Ontdek en ontbloot me maar, nu leef ik nog, morgen kan het te laat zijn."

Onder het vloervegen werd ik vijf jaren teruggeleid. Hoe ik bij de kachel mijn gescheidenheid van God stond uit te jammeren, en mij toen zo dierbaar voorkwam: *Ziet, Ik kom haastelijk en Mijn arbeidsloon is met Mij.* Maar ik gevoelde mij daar nu zo ver vandaan, dat ik uitdrukte: "Heere! als het van mij was, wring het uit mijn handen; maar is het van U, behoud dan Uw werk in het leven." En het antwoord van binnen was: *Eerder vergeet mijn rechterhand zichzelf, eer Ik u vergeet, ja zelfs de haren van uw hoofd zijn geteld.*

O, wat was er een wegsmelten vanwege mijn nietigheid, alles verbeurdheid en onwaardigheid! Omdat de Heere mij ziet en gadeslaat en mij niet wegwerpt in hete toorn, zoals ik rechtvaardig verdiend heb. En wat was het mij een uitgang der ziel, om in mijn leven een gerichtsdag te leren kennen om die dierbare deugden Gods van Heiligheid en Rechtvaardigheid te mogen omhelzen door het ware zaligmakend geloof, om God te mogen prijzen en verheerlijken, omdat Hij het eeuwig waardig is.

We lazten op een Kerstdagmorgen over de geboorte van de Heere Jezus als het enige Middel tot zaligheid. En hoe de ziel daar van enigermate bewust is; ook die ontvangst deelachtig geworden te zijn. Daar kwam mij zo voor hoe ik elf jaar geleden ook die toezegging had gekregen. Maar ach! zou het eens waar werk zijn. Daar ziet mijn ziel reikhalzend naar uit.

Terwijl ik schrijf, komt mij zo voor: *Indien de Heere vertoeft, verbeid Hem, want Hij zal gewisselijk komen.* O! daar wordt wat aangeraakt, het genadeleven. Maar o, mijn verdoemelijk ongelooft, dat ontkent het werk Gods. Maar zo ben ik naar het lichaam ongesteld met benauwdheid. O mijn arme ziel, het staat niet goed met u, tussen u en de Heere! Zo kan ik de Sabbat niet ingaan. O, wat gedaan. Het mocht mij gebeuren mijn hart als het ware uit te gieten voor de Heere. En ik mocht met indruk lezen die gewichtvolle preek van ds. Van de Groe: *Over het juk van het kinnebakken.* O, wat ging dat diep in mijn verslagen hart. O, dat vuile, onreine hart, daar kan het lieve Godsbeeld niet in wonen, o nee! "Breek het in stukken Heere! O, verbrijzel het."

En nu kwam er zo dierbaar in mijn hart: *Is Mijn Woord niet als een vuur, als een hamer die de steenrots te morzel slaat.* En dat ging met een zucht: 'O, eeuwige God! U zijt de Almachtige, want door Uw Woord hebt Gij de Hemelen gemaakt, en door de Geest Uwsmonds al hun heir.'

En toen was het bij het ontwaken: *Houdt in gedachtenis dat Jezus Christus in de wereld gekomen is om zondaren zalig te maken.*

'O, Geest des Heeren, maak mij, arme doodschuldige, een gepast onderwerp aan Uw voeten. Mocht het tussen U, Heere, en mijn arme ziel eens effen worden.'

Er zouden enige kinderen van God tezamen komen, die bewust waren van hun aandeel aan Christus, met nog vele vrienden. Wij waren ook genodigd. Maar hadden

die mensen kort geleden nog ontmoet. En daar er in die grote samenkomsten zo weinig leven is, deden wij die reis niet. Maar de dag van samenkomst gingen mijn gedachten er toch heen, met de bede dat die samenkomst in de gunst van God mocht zijn, dan zouden wij er wel van horen. Mijn ziel zuchtte: 'O, Heere! Gij zijt aan tijd noch plaats gebonden. Al is het een beschamende zegen.'

Ik werd toen in de dadelijkheid bepaald bij mijn gescheiden, onverzoende staat met God. O, de noodzakelijkheid bracht mij zo in de behoefte, o maak een vlak veld in mijn ziel. Bij het ter ruste gaan 's avonds viel er zo dierbaar in mijn hart: *Dewijl Hij uw Heere is, zo buigt u voor Hem neer*, Psalm 45:12. Dat was mij een verkwikking en het ging met geloof gepaard. Zo ging ik slapen en mocht met dezelfde woorden ontwaken. O, dat bukken in mijn nietigheid, in mijn alles verbeurdheid.

Op de dag kwam een vriendin de groeten doen van al de vrienden en bekenden. Zij waren met 45 mensen bij elkaar geweest; ze kon niet veel navertellen, daar zij wat ver af zat en de vrienden wat zacht spraken. Ik zei de vorige dag buiten de legerplaats van mijn verdorven hart te zijn geweest, en hoe verfoeilijk ik daar mezelf gevoelde, en wat mijn ziel daar genoot. En ik ben er nog van vervuld, want onder het spreken valt er in mij Psalm 25:7. 'k Weende vanwege de bemoeienissen des Heeren.

Het komt er maar op aan wat wij bedoelen. Liefde van mensen zal ons niet baten, maar ontdekkend licht des Heiligen Geestes, dat is liefde Gods. Want dat weet mijn ziel, wanneer wij naar goedkeuring van mensen omzien, dan zijn dat onze goden. Tekort, tekort! Wij hebben een hoger goedkeuring nodig. O, mocht mij die door genade, door Zijn dierbaar arbeidsloon geschonken worden.

Wij kregen onverwacht bericht dat een neef overleden was van 36 jaar, die ons menigmaal verzocht had. Maar daar het een grote reis was en ik een zwak gestel omdroeg, sloegen wij dat altijd af. Maar door deze zware slag kregen wij beiden ruimte om naar Akkrum in Friesland te reizen. En dat reisje mochten wij in de gunst des Heeren doen, en het heeft de goedkeuring weggedragen. Ook zijn wij op onze terugreis nog enige dagen te Zeist bij een vriend geweest. Zeer stichtelijk en eensgezind. Het wordt zo gemist, oprecht, eensgezind bij elkaar te wezen, dat zijn dan hartsvrienden en vriendinnen.

Ook stierven er van onze dierbare bloedverwanten, daar wij het goede van mogen hopen, die in hun leven, in handel en wandel betoonden dat zij er rekening mee hielden dat het alziend oog des Heeren hen gadesloeg. Want, mijn vrienden, de Waarheid zegt: *Beproeft de geesten of zij uit God zijn*.

Is er ooit een tijd geweest, dan is het nu, dat de mensen met praten zichzelf voordoen bij Gods volk en zo huichelachtig zijn dat zij haar vrienden kunnen verdrukken en belasteren. Maar wee, de Heere zal eenmaal alles ordelijk voor hun ogen stellen. En omdat allen in het duister gaan, worden zij niet openbaar en ontdekt. Maar dat wordt die arme mensen toegelaten om ons naar de Heere te drijven en hun oordeel vol te maken. 's Heeren Woord zegt ons wat hun einde zal zijn. *Ach, Heere, schiet een pijl in hun hart van boete en bekering, want zij weten niet wat zij doen*.

Het gebeurde nog dat ik een lief kind des Heeren mocht ontmoeten. Ik had haar negentien jaar geleden op een begrafenis ontmoet. Er was betrekking blijven liggen. En nu was de tijd daar. Mijn schoonzuster zei, het is een arme weduwe, maar wil niet van de ouderdomsrente trekken. Nu dat is goed. Het was te wensen dat er nooit zulke goddeloze wetten geweest waren. Want men belet de Heere om wonderen te doen.

Zij vertelde dat zij 25 jaar oud was toen zij tot overtuiging van haar schuld voor God kwam. En 27 jaar toen Christus als het enige middel tot zaligheid aan haar ziel

geopenbaard werd. Zij mocht nu met al haar noden naar Hem heen vluchten, en veel genieten in de volheid en de bereidwilligheid van de Persoon des Middelaars. Ze had toen zo'n heimwee, dat het Beeld Gods, hetwelk zij in Adam verloren had, in haar mocht hersteld worden, en daardoor *Vader* te kunnen zeggen. En nu was zij 67 jaar oud, en zo 40 jaar uitgezien in bekommering naar de vervulling der belofte om daarin de Belover te omhelzen. En dat was haar nu uit genade geschonken.

Eerst was zij doorgeleid in het ganse lijden van Christus, dat de Heere Jezus de pers alleen had getreden voor Zijn ganse Kerk, en dat zij er daar één van was. Dat Hij op de aarde gekropen had onder de toorn des Vaders, en bloeddruppels had gezweet, aan het kruis genageld, en had geroepen: *Het is volbracht*. Zij zei: *ja, Heere, alles volbracht, ook voor mij volbracht*. Toen scheurde ook voor mij het voorhangsel van boven tot beneden. En daar kreeg ik een toegang tot de Vader, door de kruis-verdiensten van Christus. Toen was het Beeld Gods in mij hersteld, en kon ik *Vader* zeggen.

O, mijn betrekkingen en vrienden! De blijdschap van hemelse vreugde lag op haar gezicht. Zij zei: ***Nu heb ik gemeenschap met degenen die Boven zijn. O, wanneer komt die dag!***

Zij had kanker en kon niets gebruiken als water, en heeft nog enige weken geleefd, en toen haar wens verkregen om de Heere volmaakt te dienen, zonder zonde. Haar naam was **Geertje Prins, geb. Taale** te Hoek van Holland, van Giessendam.

Driewerf zalig de mens, die het mag gebeuren om de wapens neer te leggen aan de voeten van de gekruiste Christus. Laat ons tezamen knielen voor dat dierbare Wezen, Wiens barmhartigheden groot en vele zijn, tot in eeuwigheid. De tijd vliegt met rasse schreden naar de eeuwigheid. Het kostelijkheden der genade, laat ons dat dierbaar achten en onze dagen leren tellen, opdat wij een wijs hart bekomen. Want de weg is breed die tot het verderf leidt. En alles is zo weg en diep gezonken.

Wij moesten ieder jaar kerkelijke belasting betalen in Delft in de Hervormde kerk. Maar hadden daar ons gemoed in tegen. Ik ging dat zelf eens betalen en vroeg om de kerk eens te mogen zien. Maar wat ik daar gevoelde! Ik stond daar in het huis des Heeren en zag de preekstoel, waar vroeger de van God gezonden leraars stonden, als Gods Mond, om als de zonen Zadoks het kostelijke van het snode te scheiden. En daar lag nu het Woord Gods voor mij gesloten. O, ik heb daar bitter staan wenen. Vroeger werd er gezongen: *Jeruzalem dat ik bemin*, Ps. 122:1. Maar nu moeten wij zingen: *Wij hebben God op 't hoogst misdaan*, Ps. 106:4. Ja, wij en onze vaders hebben de Heere doen wijken. O, wanden mijns harten, maak getier in mij, want het zijn vruchten van onze zonden dat wij niet kunnen opgaan, en kunnen nu belasting betalen om het erfdeel van onze vaderen te helpen onderhouden. Want wij zijn niet op onze plaats in onze huizen. Wij behoren op te kunnen gaan, laat ons dat tot diepe droefheid wezen.

Enige weken geleden deden wij aardappelen op voor de winter. Ziende op mijzelf moest ik zeggen: Alles zo diep verbeurd, en dan zo'n ruime mate, en dat zo diep verbeurd; hoe is het mogelijk, daar wij alle recht en aanspraak op iets verloren hebben. Maar daar had ik een indruk van dat het alleen door het arbeidsloon was van de Heere Jezus, uitwendig verworven voor alle mensen. Maar zou ik er de Heere in proeven en smaken, zo moet ik er zelf kennis in krijgen door het dierbaar bloed, dat de Heere voor Zijn uitverkorenen heeft gestort. Ik kan niet onder woorden brengen van hetgeen waar mijn ziel naar uitging; dan ik werd gewaar het noodzakelijke en onmisbare van het enige dekkleed van Christus, om mijn naakte ziel te dekken.

Zo lazen wij 's zondags uit Erskine, 2e deel, van "De zwangere belofte", inzonderheid de laatste tien blaadjes, over de buizen en pijpen, waar alles uitvloeit wat aangaat het dierbaar arbeidsloon van Christus voor een arm zondaar teweeggebracht. O, lees dit biddend! Wat zal het zwaar zijn zulk een ruim aanbod te verachten.

10 December, des morgens opstaande was het: *Daar zullen de armen verzadigd wezen*, Psalm 22 : 13, oude rijm. Dat bleef mij de gehele dag bij, en ik kwam er mee in onderzoek voor mijzelf. "Ik kan zo niet sterven, Heere, dat is U bekend. De rekening is niet effen. Wat zijn zij gelukkig die door U verzadigd worden."

Wij kregen de andere morgen bericht dat een lieve vriendin te Zeist was overleden. Het was of mij gezegd werd, *die arme is nu verzadigd*, en geloofde het van harte voor haar, daar zij een zuchter was tot God bij dagen en nachten. Zij had zichzelf leren kennen als een alles verbeurd hebbend zondares, maar had een oog gekregen buiten haar op het enig Middel tot zaligheid, den Heere Jezus, voor haar arme ziel. Wat zagen wij groot op haar. Zij was een bijzonder eenvoudig mens. Zij had te zien gekregen waarom zij kleding moest dragen en een macht op het hoofd, om der engelen wil, dat in onze treurvolle dagen als tot een bespotting is.

O, arm Nederland, waar vroeger de godsvrucht bloeide, maar nu een verbasterde natie, met haar treurvolle, schaamteloze klederdracht, en daar mag niets van gezegd worden. De godzalige ds. Ledeboer wees hen van de preekstoel aan. Maar waar moet men zulken zoeken in deze dagen die in het openbaar de landszonden bestraffen. De leraars lijken meer op kooplieden, als men hen met een werelds gewaad op de fiets langs de wegen ziet rijden. Als de oude Godvruchtigen dat hadden gezien, zij hadden geroepen tot gewezen en tot weeklagen.

Alles is zo van zijn plaats, dat de vrouwen mannenwerk moeten doen vanwege de **stemplicht**³⁹ die ingevoerd is. Daar heeft mijn ziel menige zucht over doen opgaan, om dat droevig gebrek niet toe te vallen. Er werd tegen mij gezegd, dat begrijp ik niet. Ik zei: in de eerste plaats weegt de toestand van mijn arme ziel mij meerder dan dat en ben gisteravond bedroefd naar bed gegaan dat wij zo diep gezonken zijn in Nederland dat de vrouw mannenwerk moet doen in strijd met Gods Woord, 1 Tim. 2:11, 12, 13, en werd de volgende morgen wakker met Ps. 119:15:

Weer snood bedrog, o God, van mijn gemoed, enz.

Ik mocht daaronder vallen en bukken en mocht het niet doen. Dus niet zorgeloos daaronder.

Op een maandag had ik mijn was opgehangen en kreeg een duizeling en viel van de zolder door het trapgat naar beneden en was bewusteloos. Toen ik bijkwam lag ik hulpbehoevend op de grond en was op vier plaatsen gekneusd, vooral mijn ribben erg bezeerd. Toen ik weer goed bij mocht komen, kwam zo in mij:

De Heere wilde mij wel hard kastijden.

Maar stortte mij niet in den dood.

En ik zei toen: 'O nee, Heere, niet hard, U hebt zacht met mij gehandeld. Ik had onvoorbereid in de eeuwigheid kunnen ontwaken, en nu nog zo'n krachtige ontwaking en waarschuwing.' Dat bewaarde mij voor opstand, daar ik twaalf dagen machteloos lag eer ik verbed mocht worden.

Mijn man zei toen op een nacht: *Vrouw, wil je eens drinken*. En ik kreeg toen een indruk hoe de Heere Jezus uitgeroepen heeft aan het kruis: "*Mij dorst*", om dat te verwerven voor alle mensen, maar inzonderheid voor Zijn volk. O, daar ontstond zo'n

³⁹ Zie over Stemplicht: uit het leven van Ka Flipse; blz. 65

heimwee in mij om de minste en geringste van Zijn onderdanen te mogen zijn. En zo zijn mijn leden als een wonder weer mogen genezen. Toen was ik 58 jaar oud.

Daarna kreeg mijn man zwaar influenza, waardoor hij na zes weken zeer verzwakt was, en veel werkzaam was met de dood. Maar de Heere beliefde hem weer op te richten als een groot wonder. Ik zat eens met zware hoofdpijn buiten te zuchten. Ik kreeg toen een indruk dat de Heere van hemel en aarde een doornenkroon op Zijn gezegend hoofd gedrukt werd, niet voor Zijn zonden, maar voor Zijn arm volk, om hun zondes Schuld te betalen, zodat het bloed uit Zijn gezegend hoofd kwam, en dat mijn pijnen vruchten waren van mijn zonden. Toen ging mijn ziel er naar uit om de geringste onderdaan van Hem te mogen zijn.

O Goddelijk heilgeheim! Driewerf zalig die het mag gebeuren, en ik zei: "Een druppel van Uw bloed, Heere Jezus, is genoegzaam om mij naar ziel en lichaam te genezen, en ik mag zeggen, er ging kracht uit tot genezing van mijn lichaam en een heimwee naar genezing van mijn ziel."

Zo lazen wij in het 9e deel van Erskine uit Ezechiël over het Avondmaal, en al kunnen wij daar geen deel aan nemen, al mag ik dat maar aanschouwen, daar de Heere Jezus gezegd heeft: *Doet dat tot Mijne gedachtenis*. Ik mocht bewenen wat wij als vruchten van onze zonden kwijt zijn. O, arm Nederland.

Ook stierven er veel lieve vrienden en vriendinnen, die wij mede ten grave brachten, met weemoed der ziel, daar zij de kurken zijn daar ons zinkend vaderland nog op drijft, zodat de getrouwen weinig worden. Wij gingen enige dagen naar Zeist, daar wij aangenaam en stichtelijk tezamen waren, maar kwamen in verzoeking, daar een vriend ons vroeg daar te komen wonen.

Mijn man had er zin in, maar dat bracht mij in onderzoek wat nu in dezen de wil des Heeren was, en kreeg met indruk: *Mijn wegen zijn niet uw wegen, en Mijn gedachten zijn niet ulieder gedachten; want zo hoog de Hemel is boven de aarde, alzo zijn Mijn wegen hoger dan uw wegen*.

Toen kreeg ik een terugleiding uit welke diepe wegen wij zijn opgebracht, en wie de Heere in die dertig jaren dat wij hier wonen voor ons geweest is, en wat Hij, de Heere, ons beloofd heeft. Zodat ik tegen mijn man zei, dat ik hem onderdanig wilde zijn en hem volgen, maar dat het dan voor zijn rekening is.

Mijn man zei: *Zo gauw als jij even graag wil als ik*. Dus bleef het ongedaan. Daarom is het zo groot als man en vrouw overeenstemmen in een weg en beiden wensen te wandelen in 's Heeren weg.

Wij waren uitgenodigd van huis te gaan, maar dat werd verbroken. Er kwam een schipper en enige vrienden. Onze gesprekken mochten gaan over wat wij verloren hebben in onze diepe zondeval, en waar ons verlies weer in terug te vinden is. Het was ons goed thuis te blijven. Wij zijn dwaze mensen, maar de Heere bestuurt onze gangen; en wat is dat gelukkig!

Wij mochten iemand ontmoeten die dierbaar sprak over het verloren Godsbeeld en waar hij dat weer teruggekregen had, en toen een plaats kreeg in het liefdehart van God. Maar wat voelde ik mij daar ver vandaan. Maar ik droeg een sterk heimwee om ook een van die onderdanen te mogen zijn of worden. En die lieve woorden uit Hooglied kwamen mij voor: *Gij hebt Mij het hart genomen*. Toen riep ik uit: *O, God des aanzien, omdat Gij naar mij hebt omgezien!* Daarom bestaat er een wederzijdse

betrekking, en mocht daar een smaak in genieten van de hebbelijkheid. Maar ik moest enige dagen daarna zeggen:

*Mijn jammer wilt toch aanmerken,
Mijnen angst en nood aanziet.
Mijn zonden en boze werken,
Vergeef mij goediglijk om niet.* Psalm 25 oude rijm

Er werd een vriend te Delft ziek en stierf. Wij waren bekommerd hoe zijn stof stichtelijk ter aarde zou besteld worden. Maar dat kwam goed. **Manus van den Hoven**⁴⁰ leidde de begrafenis, en zei aan de groeve: 'Hier staat overal *rustplaats*, maar het is alleen een rustplaats voor Gods volk, want hun graf is geheiligd, omdat Christus uit de dood is opgestaan voor hen. Deze man juicht nu voor Gods Troon. Maar voor de goddelozen is het geen rustplaats.' En hij sprak toen de zeer grote schare mensen aan.

En nu is mijn lieve vriendin **Cornelia de Vries**⁴¹ te Rotterdam ziek. Maar de Heere is met Zijn liefde en tegenwoordigheid in haar hart. Zij is dierbaar ingeleid in het lijden van de Heere Jezus. Zij de schuldige. Maar toen zei de Heere Jezus: *Indien gij Mij zoekt, zo laat deze heengaan.* O, dat vrije van des Heeren welbehagen. En toen zong het in haar hart: *Zijn Naam moet eeuwig eer ontvangen.*

Haar mond loopt over van de lof des Heeren. Zij zei tegen mij: 'Allen die in het schip van Paulus zijn komen er; sommigen op planken, en de anderen komen zwemmende aan land.'

Moedeloos zijnde las ik in Love: "Als de ziekte in de kamer is, staat de dood voor de deur." O wat trof mij dat, en ik zei: "O, Heere, hoe zal ik U ontmoeten! In mijzelf heb ik niets dan zonde en wat U mishaat." Ik mocht 's nachts mijn jammerstaat bewenen, maar deze stem kwam in mij: *Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven. Niemand komt tot de Vader dan door Mij.*

O, wat ontsloten zich hier heilgeheimen en uitgangen naar die dierbare Persoon des Middelaars. Ik nam mijn kruis gewillig op, met de keuze dat ik in onderwerping wil dragen wat mij opgelegd wordt.

⁴⁰ Een trouwe Wachter, uit de nalatenschap van de zeer bekende Hermanus van den Hoven. Geb. 8 okt. 1845 Groot Ammers en overl 18 nov. 1931 te Giessendam. Deze leerzame brieven werden opnieuw uitgegeven door **Grietje Verhage – Knape** te Middelharnis

⁴¹ Cornelia de Vries, Zwarte Paardestraat 73 c, Rotterdam. Bijgenaamd Dove Knelia. Een eenvoudige van God geleerde vrouw. Zij was ongetrouwd. Overleden te Rotterdam 23 april 1947, op 70 jarige leeftijd. Zie EEN NALEZING. Een collectie brieven die getuigen van de rijkdom van Gods genade betoond aan kinderen van God die zichzelf veroordelen en in Christus roemen. Geschreven door en gericht aan DIRK DE JONG. Niet in de boekhandel; www.theologienet.nl

BESLUIT

Tot besluit de brief verzonden aan vrienden en betrekkingen na haar overlijden.

Geliefde Vriend en Vriendin!

Graag had ik u eerder willen schrijven, maar kon niet. Mijn hart bloedt uit vele wonden. Hoewel ik weer gezond mag wezen, zo is de smart over het gemis van mijn geliefde vrouw zo groot, dat mijn leven neigt naar het graf. Reeds lang werd ik gewaar dat mijn hart zeer hard was, en er wel eens een aparte weg voor mij nodig zou zijn om mij op mijn plaats te brengen.

Dat is geschied. Zondagavond 7 mei werd ik niet goed, en kreeg een hevige aanval van darmcathar, waarbij hevige galbrakingen, zodat mijn lichaam als uit elkaar gescheurd werd. Niet anders verwachtende als de dood, heb ik afscheid van mijn vrouw genomen, en 3½ dag het uitgekermd van stervensbenauwdheid. Al die tijd heb ik geleefd op koud water. De Heere verborg Zijn aangezicht, en ik werd gewaar dat Hij hiermee wat te zeggen had tegen mij. Ik mocht er vlak onder komen, en mocht de weg, hoe smartelijk ook, omhelzen, daar de Heere bij de smeltkroes stond om mij te louteren. Alleen deze woorden kreeg ik: *"Op zijn ziekbed verandert Gij zijn ganse leger."* En op de vierde dag: *"Ik zal u de gezondheid en de genezing doen rijzen."* En kon dadelijk, hoewel matig, alle spijsen weer gebruiken. Maar zes weken daarna was ik zestien pond afgevallen.

Ik was vier weken daarna zover hersteld dat ik mijn geliefde vrouw een week lang, dag en nacht, met behulp van de burens heb opgepast. Zij werd zondagnacht, een maand na mij, niet wel. Ik ben opgestaan om haar te helpen. Dit duurde tot de volgende week maandagmiddag half twee, toen zij haar laatste dierbare adem uitblies. In die week heeft zij duizend doden gestorven.

O vrienden, haar lijden was voor mij niet om aan te zien. Ik kreeg haar dagelijks uit de dood weder op mijn gebed. Ik kreeg, toen de toestand onhoudbaar was, deze woorden: *"In Mij is uw hulp."* O, wat was mijn vrouw toen blij dat ik er werk mee had. Zij kon zaterdag bijna niet meer hoorbaar spreken, en heeft toen nog van Jozef Muuren afscheid genomen. Zij was een maand voor haar dood werkzaam geweest met deze woorden: *"Mijn Vader, laat Job beproefd worden tot het einde toe."*

En twee weken voor haar dood zei zij: "Man, nu krijg ik zo dierbaar: *"Het verbond Mijns vredes zal van u niet wijken."* Zij mocht daar veel werk mee hebben, en dat is haar bijgebleven tot haar stervensuur.

Zij had de laatste tijd nog al eens in Sheppard gelezen: "De gezonde gelovige." En zei tot Jozef Muuren: "Lees dat ook eens. Vooral de zes punten: Rechtvaardigmaking, heiligmaking, de verhoring der gebeden, verzoening, aanneming, en dan de heerlijkmaking." Zij zei met zwakke stem tot Jozef: *"Ik ga sterven, maar mag de heerlijkmaking in de plaats krijgen."*

En zo is mijn lieveling in volle vrede mogen ingaan in de rust die er overblijft voor het volk van God, en heeft mij in grote smart en droefheid achtergelaten. Uitzienende of voor mij, ellendige, spoedig het uur van ontbinding mag komen. Met de bede der kerk: *"Kom, Heere Jezus, ja haastelijk."*

De tweede morgen, mijn diepe smart en droefheid uitbrullende voor de Heere, riep mijn vrouw mij als toe uit de hemel: "Man, ween niet over mij, maar weent over uzelf; want ik ben verlost, God heeft mij welgedaan." Ik kreeg toen: *"De droefheid naar God werkt een onberouwelijke bekering tot zaligheid"*, en werd losgemaakt van haar stof.

Maar de dag van begraven zag ik niet door, en mocht 's morgens weer op Zijn belofte pleiten: *"In Mij is uw hulp."* En verzocht of ik nu Hem in de plaats van mijn vrouw in mijn hart mocht krijgen. Ik werd gewaar dat mijn verzoek werd toegestaan. Ik kreeg een open toegang tot de Troon der Genade, en mij werd getoond dat Hij mijn Hogepriester is, voor het Aangezicht van Zijn Vader, mijn Koning, om mij te beschermen en in Zijn dienst op- en aan te nemen, en mijn Profeet om mij te leren op Zijn school, als een leerjongen van Christus. En dat Hij Zijn engelen bevolen had mij te bewaren in al mijn wegen.

Het was een drukke, maar stichtelijke dag. Zoals men zei, waren er 150 mensen; maar ik mocht die dag onvermoeid en met stichting doorkomen. Vriend Rijk Ravenhorst heeft de begrafenis geleid en Jesaja 2 gelezen, en op het graf gesproken over de woorden: *"Weent niet over mij, maar ween over uzelf."*

Ook Ds. Zandt sprak een stichtelijk en treffend woord over het geluk van de overledene, die hij liefde en achting had toegedragen.

Terug van het graf sprak vriend Bijsterveld een stichtelijk woord over Eféze 2, waarna vriend Ravenhorst eindigde met het lezen van Jeremia 9; en vriend Van der Wildt met dankzegging; waarna allen gesticht en met vrede heengingen.

Ik was verblijd en onvermoeid vanwege de bemoeienissen des Heeren onder alles.

De hartelijke groeten in liefde van uw vriend

D. VERSCHOOR.

12. Door lijden gelouterd

**Aantekeningen op het ziekbed van de daden en wegen des Heeren,
met mij gehouden.**

Peterke van Dalen, geb. van Mourik

geboren 4 februari 1900

trouwt 20 november 1924 met Lambertus Arie van Dalen te Brakel

overleden op 24 december 1960 te Brakel.

VOORWOORD

De titel van dit boek is ten duidelijkst weergevende het leven van deze vrouw, die als een grote lijderes haar levensjaren heeft gesleten.

De lezers, die met haar hebben omgegaan, zullen de inhoud van dit eenvoudig geschrevene uit de diepte van haar beproevingswegen des te beter overnemen en verstaan. In deze buitengewone lijdenswegen is zij echter van de wereld afgetrokken, en aan de Heere verbonden.

Het kenmerk van ongered te zijn, was een stempel op haar leven, maar ook tevens een kwaal apart.

Dit blijkt duidelijk uit een brief, vanaf haar smartenbed aan ons gezonden op 31 augustus 1960. Een ontboezeming uit die brief luidt als volgt:

"Wat het lichaam betreft, het gaat al maar achteruit, het is overdekt met gezwellen, en de pijnen zijn soms ondraaglijk; ik moet door de hel heen in mijn gevoel; en ach, dan komen er wel eens harde gedachten tegen God; maar dit is mij nog bitterder dan al mijn ellende. De doktoren kunnen ook geen hoop geven. Ze hebben het tegen mijn man gezegd, dat het heel ernstig met mij gesteld is. Maar ach, ik ben blij dat ik sterven mag. Ik mag toch gevoelen dat de prikkel is verslonden. En al is het huwelijk nog niet gesloten, Hij heeft het beloofd mij te ondertrouwen; ach, en nu roep ik en blijf op Hem wachten, Hij zal toch gewisselijk komen en niet achterblijven."

Wij moeten in ons korte leven veel naar vereniging en verzekering staan.

Indien een lezer in deze levensbeschrijving minder verzekering mocht vinden dan in andere bekeringsgeschiedenissen, zal hij mogelijk meer vereniging met God hier aantreffen dan in enig ander voortreffelijk werk.

De lezer heil.

A. DE REDELIJKHEID

Brakel, 7 november 1939

Aan mijn familie, vrienden en kennissen,

Heden neem ik mijn pen op om - moge het strekken tot Gods eer - te beschrijven de grote goedertierenheden, die de Heere aan mij, hardnekkige zondares, bewezen heeft. Vaak heb ik er over nagedacht en het de Heere gevraagd en ook beloofd, dat ik het voor het navolgende geslacht mag beschrijven. Ik voel bij de gedurigheid de kortstondigheid van mijn leven, dat het is als een damp. Iedere dag word ik er mee bekend gemaakt, dat ik de dood in mij omdraag en dat het einde aller dingen nabij is. Zo neem ik dan de vrijmoedigheid, al gaat het met vele gebreken en fouten gepaard, om bij het sterven een gedachtenis na te laten. Mocht het voor mijn geliefde familie en vrienden toch een aansporing zijn om de Heere te zoeken al de dagen des levens. In het graf zal geen bezinning meer mogelijk zijn. We zullen rekenschap moeten afleggen voor die Rechter van hemel en aarde, hoe wij onze tijd besteed hebben, en of wij met het talent, hetwelk Hij ons gegeven heeft, winst gedaan hebben voor onze onsterfelijke ziel. O, geliefde familie, ik hoop dat deze gebrekkige letterkens, nagelaten door een alles verbeurd hebbend zondares, u nog mochten aandrijven het Sodom van deze wereld te verlaten en te vluchten tot dat geestelijk Zoar. Het is voor u nog de tijd der genade, ach, koopt dan die tijd uit, want de dagen zijn boos, en ziet, de Rechter staat voor de deur. Nog één schrede, en u zult voor Zijn geduchte troon moeten naderen. Indien u dan geen Borg hebt voor uw schuld, wat zal dat vreselijk zijn. De rechtvaardige zal maar nauwelijks zalig worden, waar zal dan de goddeloze en de zondaar blijven? Hij zal voor die Rechter van hemel en aarde in het gericht verstommen, en hij zal het, tot zijn eeuwige schrik, moeten horen: *"Gaat weg van Mij, gij vervloekten, in het eeuwige vuur, waar de duivel en zijn engelen gereed staan u te ontvangen, want Ik heb u geroepen in de tijd, ja, bij de gedurigheid, met vele roepstemmen, maar gij hebt niet gewild, dat Ik Koning over u zou zijn. Nu is de dag der zaligheid voor u voorbij."*

Dat zal toch wat zijn, geliefde familie! Want,
*Niemand zal in dat gericht,
 daar zelfs zijn hart hem aan moet klagen,
 rechtvaardig zijn voor Uw gezicht.*

Deze zondaar zal voor dat rechtvaardig oog des Heeren versmelten als was voor het vuur. En indien de schrik des Heeren u niet beweegt u te bekeren, mag u dan toch nog versmelten voor Zijn liefde en grote goedertierenheid, die Hij u, in Zijn vrije gunst en genade, liefelijk aanbiedt in het dierbare Evangelie.

O, Hij nodigt de ganse dag: *"Werpt van u weg al uw overtredingen, waardoor gij overtreden hebt, en maakt u een nieuw hart en een nieuwe geest; want waarom zoudt gij sterven, o huis Israëls?"* Ezech. 18:31.

De Heere smeekt het u met een eed: *"Zo waarachtig als ik leef, Ik heb geen lust in de dood des zondaars, maar daarin, dat de goddeloze zich bekere en leve."*

O, wat zal dat een bitter naberouw zijn, dat woord, dat een ieder, die verloren gaat, in alle eeuwigheid op de ziel zal branden: *"En gij hebt niet gewild!"* Want geliefden, wij proberen ons te beschermen met onze onmacht en zo trachten wij Gods gebod krachteloos te maken en de eis van: *"Bekeert u!"* te ontlopen met vele tegensprekingen. Maar de Heere zegt: *"Hemel en aarde zullen voorbijgaan, maar Mijn woorden zullen niet voorbijgaan."* Ook niet de eis: *"Bekeert u!"*

Geliefden, dekt u toch niet langer met uw onmacht, want de Heere zal de toevlucht van leugens wegvagen en op niet één woord zult u kunnen antwoorden. 'Denkt iemand dit, gewis, hij zal vermorzeld worden.' De Heere heeft de mens niet te veel opgelegd. De apostel der liefde beschrijft het zelf: *"En Zijn geboden zijn niet zwaar."* De dienst van de zonde is een zware dienst en ze beloont met een eeuwige rampzaligheid en scheiding van God. Met een eeuwige wroeging en tandengeknars in alle eeuwigheid.

Ach, *hoe zult u ontvlieden, indien ge op zulk een grote zaligheid geen acht geeft* en uw tijd - wie weet hoe kort nog maar - zo ijdel besteedt. Mag ik toch verwaardigd worden nog te spreken, nadat ik gestorven ben, van die goedertierenheden des Heeren Heeren, aan mij, onwillige en wederstrevende zondares, bewezen.

Nooit zal er één onwilliger gevonden worden dan die dit hier schrijft. Maar dit mag ik er door genade bijvoegen: door de ontfermende liefde des Heeren van harte gewillig en bereid gemaakt om de wereld en de ijdelheden te verlaten. Niet alleen te verlaten, maar ook te haten! De Heere heeft mijn ogen willen openen en mij doen zien dat mijn treden de hel vasthielden. En ik zou met deze overtuiging verder gegaan zijn, ware het niet dat Zijn onweerstandelijk kracht en liefde mij een zondares voor Hem deden zijn. Ik mocht nog ondervinden, dat God met barmhartigheid over mij bewogen was en mij niet deed naar mijn dwaasheid. Had Hij dit gedaan, dan zou het graf reeds lang zijn mond over mij toegedaan hebben.

Nu roept er een stem in mijn binnenste - en die stem kan ik niet smoren -: *"Gedenk, dat gij Zijn werk groot maakt, hetwelk de lieden aanschouwen."* Want wat heeft het stro met het koren te doen? Ik wil mij dan aan die stem onderwerpen. Mocht het de Heere believeen nog eens licht over Zijn werk te geven en mij de wonderen, vanouds aan mij gedaan, nog eens helder te doen zien, opdat een ieder weten mag dat Zijn Naam Ontfermer is. Ik hoop er wat van te stamelen, want wie zal het in orde kunnen verhalen? Ik niet, ik moet het zo nu en dan maar met stukjes en brokjes opschrijven.

Geliefden!

Ik had er reeds zeer jong een indruk van dat ik bekeerd moest worden. In mijn kinderjaren zocht ik vele keren de eenzaamheid op en wanneer ik dan gebeden had: "Heere, bekeer mij!" dan was ik weer gerust en kon weer in mijn ondeugd verder gaan. Vele overtuigingen heb ik gehad tot mijn 15^e jaar, maar was toch in alles de dood zelf.

Toen kwam de Heere mij bezoeken met een zware ziekte, die vijf jaar geduurd heeft. Dus ik werd als een knop aan de boom aangetast. Ik zou moeten sterven. Ach, wat valt het dan hard, anderen te zien dartelen, schaatsen te zien rijden. Toen was ik bedroefd. Maar het was geen droefheid naar God. O nee, alleen omdat ik niet mee kon doen om de zonden te dienen. Mijn lust was de wereld en de ijdelheid en de begeerlijkheid der ogen te volbrengen.

Onder die wereldse droefheid drong er een stem zeer diep in mijn hart: "*Zo wie Ik liefheb, bestraf en kastijd Ik.*" En: "*Zie, Ik sta aan de deur en Ik klop; indien iemand Mijn stem hoort en de deur open doet, Ik zal tot hem inkomen.*" Ik was een ogenblik verbaasd, waar die stem vandaan kwam. Maar toch was er geen plaats voor die stem in mijn hart. Dus ik was horende doof.

Mijn ziekte werd erger en de hoop op herstel werd al zwakker, zodat ook de angst om te sterven mij aangreep. Ik was onbekeerd en ik kon niet sterven. U kunt begrijpen dat het steeds in mijn binnenste was: "O Heere, bekeer mij toch tot U." Maar er scheen geen uitkomst. En mijn ziekte werd steeds erger.

Zo kwam mijn 17^e verjaardag. O, die dag van mijn eerste geboorte. Ik dacht ook die dag te sterven en ik had het vreselijk benauwd. *Banden des doods hadden mij omvangen. Beken Belials verschrekten mij.* Als het mij bang was, riep ik tot de Heere: "*Och Heere, och, werd mijn ziel door U gered.*" Ik smeekte om verlenging van mijn leven. Ik vroeg de Heere "Och, laat mij toch nog één jaar leven, want ik kan nu niet sterven." O, dacht ik, als ik een jaar uitstel krijg, dan zal ik dag en nacht roepen om genade en ontferming. En dan, dacht ik, zal de Heere mij niet kunnen verstoten. Ziet, wat de mens zonder ontdekkend licht toch al is. Dan meent hij het zelf wel met God in orde te kunnen maken. En alles alleen maar om de straf op de zonde te ontgaan.

Zo ging ik al maar door met bidden, dag en nacht. Maar ziet, de benauwdheid nam toe. Naar ziel en naar lichaam. Zó hevig was mijn zielsstrijd, dat ik niet durfde te gaan slapen, uit vrees dat ik in de hel zou ontwaken. En gebeurde het soms, dat ik een ogenblikje insliep, dan werd ik met een hevige schrik wakker, denkende dat ik al in de rampzaligheid was. *Ik had geen rust voor het hol van mijn voet.*

O, die benauwdheid! Het scheen mij toe, dat elk ogenblik alles om mijnentwil vergaan zou. Een onweder des Heeren scheen over mij uitgegaan, ja, het stormde in mijn binnenste: "*Ziet, Hij komt op de wolken. En wie zal bestaan wanneer Hij verschijnt? Alleen die zuiver van hart en rein van ogen zijn, en in wie geen bedrog is.*"

Duizend zorgen, duizend doden

kwelden mijn angstvallig hart.

Maar ik riep de Heere aan in angst en leed.

De strijd nam toe en de dood beving mij op een nacht. Terwijl mijn ouders sliepen, lag ik met de dood te worstelen. Al mijn hoop was vergaan; niets kon meer baten. Ik wilde nog roepen: "Moeder, ik sterf!" Maar ik kon niet meer spreken, want het leek alsof mijn lichaam zou barsten van de hevige smart. Ik was helemaal opgezwollen en had al weken niets meer gebruikt dan wat wijn. Ik meende dat mijn adem afgesneden werd en toen daalden deze woorden in mijn hart

*God zorgt, als 't leed genaakt,
dat gij niet gans terneder stort;
dat u geen been gebroken wordt;
't is God, Die u bewaakt*

O geliefden, wat lag er een kracht in deze woorden en welk een sterkte! Het was op datzelfde ogenblik of ik van alles genezen werd, zó, dat ik het mocht omhelzen als een uitkomst van de Heere. Op deze woorden viel ik in een verkwikkende slaap, die ongeveer een uur duurde.

Toen werd ik verschrikt weer wakker. *De smarten ener barende vrouw hadden mij bevangen.* Handenwringend riep ik uit: "O Heere, het is niet waar dat Gij mij bewaakt, want de dood heerst over mij." Weer riep ik, dat ik stierf. En weer, op deze woorden van sterven, voelde ik deze woorden in mijn hart afdalen:

*Hij wil u heil bereiden
en in een vesting leiden.*

Weer was al mijn smart vervlogen en ik mocht in deze woorden stil berusten, gelovende dat het van de Heere was.

Maar ach, na weer één uur gerust te hebben, werd ik voor de derde maal geroepen om te sterven. Weer riep ik uit: "Och Heere, het is niet waar wat U mij hebt beloofd, want ik moet sterven." Het scheen of mijn levensdraad werd afgesneden, en toen kwamen daar met kracht deze woorden: *"Zie, Ik heb u in de beide handpalmen gegraveerd."* Verbaasd over deze woorden, niet wetende wat het betekende, vervloog mijn smart in een ogenblik. Toch was ik met de eerste twee reddingen blijer dan met de derde. Want op de eerste twee kon ik vat krijgen, maar met de derde uitredding kon ik niets beginnen. Ik moest belijden: "Heere, ik weet niet wat U daar mee bedoelt", want het was mij wartaal.

Ik denk nu wel eens: had ik het maar mogen verstaan, wat zou het mij tot vreugde geweest zijn. De Heere sprak wel, maar er was geen opmerking bij mij. *"Want zo iemand niet wederom geboren wordt, hij kan de dingen, die des Geestes Gods zijn, niet verstaan en ze zijn hem dwaasheid."* Zo was het ook met mij.

Ik kreeg weer enige hoop van bekering, maar ziet, het ging al meer achteruit met mij. Zo brak de maand november aan van het jaar 1917. Ik was 17 jaar, dus het jaar van uitstel, dat ik gevraagd had, naderde en de dood haastte met snelle schreden.

De dokter stond machteloos tegenover mijn ziekte. Hij wilde mij naar Gorinchem, naar het ziekenhuis, doen. "Maar, zei hij, hoop is er bijna niet meer." Ik ging echter zó graag, dat ik zelf op 26 november mijn moeder naar Gorinchem zond om te vragen of er een plekje voor mij was. Want ik had het zo benauwd, en kon bijna geen druppel drinken meer door mijn keel.

Mijn moeder kwam thuis met de boodschap van de ziekenhuisdokter, dat ik 27 november mocht komen. Er was juist nog een plaatsje voor mij leeg. Zo werd ik de volgende morgen, meer dood dan levend, vervoerd. Ik kwam er in stilheid aan. Toen de dokter mij onderzocht had, sprak hij tot mijn moeder, dat de zaak hoogst ernstig was, zó, dat hij vreesde voor mijn leven. Ik vroeg hem: "Dokter, zegt u mij de waarheid en bedriegt u mij niet."

"Nu meisje, zei hij, je hebt nog één kans uit duizend, en die moet je toch maar aangrijpen, want als ik niet tot een operatie overga, dan moet je zeker spoedig sterven. Je kunt hooguit nog twee maanden leven onder hevige smarten, maar het kan ook over vijf dagen al afgelopen zijn. Ik wil je niet bedriegen. Zeg nu maar wat je wilt."

Daar lag ik. Genaderd tot de poort des doods. Mijn moeder was radeloos. Ze smeekte mij om mee terug naar huis te gaan, dan kon ik thuis sterven. Maar dat wilde ik niet. Ik was daar nu eenmaal en het bleef voor mij hetzelfde, waar ik sterven moest.

Ik wilde nog, met al mijn kracht, de Heere om hulp aanroepen, omdat er aan mijn kant geen uitkomst meer was. Maar, o wonderlijke weg, daar werd de hemel van koper, en ik kon geen gedachte meer van de Heere maken. Ja, ik voelde, dat elk ogenblik mijn bidden terugkeerde tot in mijn boezem. Toch probeerde ik het nog de gehele nacht. Maar nee, het was afgesloten. O, wie het ondervonden heeft, die kan het verstaan.

Ik verstomde voor de Heere, en kon niet meer aan Hem denken. Ik werd daar ook ingeleid, dat het vanwege mijn zonden was, dat God geen gemeenschap met mij kon hebben. Nu werd ik er bij bepaald, dat God rechtvaardig was mij te straffen en voor eeuwig mij van voor Zijn aangezicht te verdoemen. Ik kreeg mijzelf er voor over. Een ogenblik vóór ik naar de operatiekamer gehaald werd, gaf ik mijzelf aan de Heere over, en riep uit: *Heere, Gij zijt rechtvaardig, indien U mij voor eeuwig verdoemt. Dus Heere, niet meer mijn wil geschiede, maar de Uwe.*

Zo werd ik *als een lam ter slachting geleid, en als een stomme voor het gericht*. Ik dacht ieder ogenblik in de eeuwigheid te zullen ontwaken, want mijn verderf haastte.

Maar zie, de Heere waakte, ja, bewaakte mij, terwijl ik sliep. De operatie was geslaagd en zij brachten mij weer op mijn bed. Toen ik de volgende dag bij kennis kwam, verwonderde ik mij er over, dat ik nog in het land der levenden was.

Daarop maakte de Heere Zich aan mijn ziel bekend, dat Hij gewaakt had over mij. Al had ik niet één gedachte meer aan Hem overgehouden, de Heere was nochtans mij gedachtig. Hij *had geen lust gehad in mijn dood of verderf, maar daarin had Hij lust, dat ik mij zou bekeren en leven voor Hem*. Het was of alles mij toeriep: *Smaak toch en zie toch hoe goed de Heere is!* Hij had aan mij gedacht, en had mij gered van de dood. Onbeschrijflijk was mijn blijdschap en geluk. Ik wist niet dat ik nog met de tekenen van de dood op mij lag. O, ik had daar zo'n houvast aan de Heere,

Dat ik wel kon juichen:

Ik zal, vol heldenmoed,

Daar mij Zijn hand behoedt,

Tienduizenden niet vrezen;

Schoon ik, van alle kant

Geweldig aangerand

En fel geprangd moog' wezen.

Wat werd daar de Heere dierbaar en noodzakelijk voor mij. Uit dankbaarheid ging ik Hem vele beloften doen. Van nu aan zou mijn leven anders worden, zou het voor de Heere zijn. Ik zou mij wachten voor de zonden. Die mochten niet meer in mij zijn. Ik zou het wel hebben willen ondertekenen, dat ik van de Heere was. Ik zou voortaan heilig voor God gaan leven. Al mijn levensdagen zouden Hem gewijd zijn. Niets zou mij meer van de Heere en van Zijn liefde kunnen scheiden.

Zo dwaalde ik maar voort, menende, dat nu mijn berg zó vast stond. Alsof alle gevaren en rampen nu verdwenen waren. In deze toestand heb ik een paar dagen verkeerd. Toen zakte alles weer en de angst nam weer toe.

52 Dagen ben ik in het ziekenhuis geweest, toen mocht ik weer naar huis. Langzamerhand begon ik weer te herstellen. Van al mijn beloften kwam niets terecht. Als ik het goede wilde, dan deed ik het kwade. Ik dacht wel eens: Wat zal het met mij toch worden! Ik voelde, dat alles mij aanlokte. Ik was nog zo jong om nu al zo afzijdig van de wereld te leven. Dan sprak er een stem in mijn binnenste: 'Je kunt God toch

wel lief hebben, al leef je in de wereld. Als je maar geen grote zonden doet. Die kleine, och, daar let God niet eens op.'

Ziet hoe satan zijn netten spant om ons er in te jagen. Ik stond in tweestrijd, en de satan overwon.

Ik herstelde al meer en kwam weer op de weg, en liep al weer eens een eindje. Soms ook zondags met een vriendin van mij. Wanneer ik dan 's avonds naar bed ging, dan weende ik van berouw in de eenzaamheid, en vroeg om vergeving. Dan beloofde ik weer te waken tegen de zonden, maar *er was geen kracht in mij tegen deze menigte*. Ik voelde mij overheerst door de zonden.

Een jaar na deze dingen werd ik, midden in de week, aangetast door hevige smarten. Ja, in een ogenblik zag ik mijn doodvonnis getekend. Ik moest voor God verschijnen. O, wat een zonden lagen daar voor mij aangetekend. Van dat ene jaar meer dan van de 17 voorgaande jaren. Want dat ene jaar had ik tegen beter weten in tegen een goeddoend God gezondigd en Hem getergd. O, riep ik uit, *Heere, neem mij toch niet weg in het midden van mijn dagen. Ontferm U toch over mij*. Ik deed al weer een belofte de Heere alles te zullen betalen. Wat was en bleef ik toch vasthoudend aan mijzelf. Wat was ik toch blind, om van mijn eigen gerechtigheid heil te verwachten. Het was een weg, die mij recht scheen, maar het waren wegen des doods.

O geliefden, wat had de Heere geduld met mij, dat Hij mij niet in Zijn rechtvaardigheid vertrad. Dat Hij naar zo'n snode wetschender, die nergens voor deugde, nog wilde horen en wilde verhoren. Ach, eeuwig wonder, de Heere was met mijn lot begaan en zag mijn nood en angst aan. Hij liet mij nog Zijn stem horen met deze woorden: *"Om Mijns Naams wil zal Ik Mijn toorn langer uitstellen, en om Mijns roems wil zal Ik, u ten goede, Mij bedwingen, opdat Ik u niet afhouw"*, Jes. 48 : 9.

Daar lag ik weer uitgered, de banden des doods verbraken. En van dat ogenblik aan ben ik naar het lichaam gaan herstellen, ja, hand over hand won ik.

En nu zult u denken: *hoe ging het met uw belofte?* Nu, daar kwam niets van terecht. Ik viel van de ene zonde in de andere. Nu mag en moet ik hier bijvoegen, dat de zonden mij een gedurige smart waren. Ik heb ook nooit meer gerust gezondigd, o nee, hetgeen ik niet wilde dat beging ik. Door een droom ben ik er van overtuigd, dat ik een Farao's hart had, dat zei: *"Wie is de Heere, om Hem te gehoorzamen?"* Toch kon ik, in al mijn gebreken, de Heere niet missen, lag er een trekkende kracht tot de Heere. Ik kon de Heere niet loslaten, of Hij moest mij een blijk van Zijn gunst schenken. En menigmaal verkreeg ik die ook.

Eens, op een keer, dat ik weer om een tekenetje vroeg, kwamen mij deze woorden voor: *"En het snode volk ging voort om God te tergen, en een nieuw bewijs van Zijn macht te vergen."* Toen voelde ik weer aan welke kant ik stond. Ik behoorde bij dat snode volk. Van toen af aan durfde ik geen nieuwe tekens te vragen. Toch verliet de Heere mij in al mijn zonden niet. Hij bleef kloppen: *"Doe Mij open."*

Eens gebeurde het, dat er een zware onweersbui kwam opzetten. En al weer was het voor mij: *Omkomen*. Ik viel in een hoek op mijn knieën en riep tot de Heere: "Och Heere, treed toch met ons niet in het gericht, want wie zal bestaan voor Uw gezicht." Toen kreeg ik deze woorden: 'Zijn ogen zouden nog neerzien op al het mensdom.' O, wat een verlichting voor mij. Ik liep naar buiten om de lucht te zien en ziet, er was geen onweersslag gevallen; alles was in 5 minuten voorbij. Maar in plaats dat ik de Heere dankte voor die uitredding, ging ik verlicht aan het werk, blij dat de bui voorbij was. Een paar uur daarna, toen ik gerust aan het werk was, en de hond eten wilde

geven, was het op eens of er een stem van de hemel mij toeriep: "En gedenk toch, vanwaar gij uitgevallen zijt." Het was een hoorbare stem en mijn ogen keken verschrikt omhoog. Beving kwam over mij. Ik wist niet wat deze woorden betekenden. Dat ik in het paradijs van God *uitgevallen was*, och, daar was ik blind voor. Ik dacht, wat zou de Heere mij met deze woorden toch te zeggen hebben? Lange tijd daarna heb ik het mogen verstaan.

Geliefden, u denkt wellicht, nu zij de stem des Heeren gehoord heeft, zal ze de wereld wel verlaten hebben. Maar nee, ik werd al meer en meer meegesleurd. Van dag tot dag meende ik een heilig en deugdzaam mens voor God te worden, maar ik werd al groter zondaar voor God.

Eens was het kermis. Ik was alleen thuis. Allemaal waren ze er naar toe. Wat was ik blij dat ik toch bewaard werd voor die ijdelheid. 's Middags om 3 uur beloofde ik nog, dat de satan mij tot die zonde niet zou kunnen overhalen. Ik meende dat ik nu veel sterker stond, maar wat moest ik toen gevoelen dat ik vleselijk verkocht onder de zonden was. Want 's avonds kwam mijn moeder thuis, en zei tegen mij: Je moet je zusje van de kermis gaan halen, want dat kind kan niet alleen naar huis komen. Ik bracht er van alles tegen in, maar het moest toch, want het was zo afgesproken. Daar mijn zusje achterlijk was, kon ik het niet laten. Zo ging ik, tegen mijn belofte van een paar uur geleden in. Toen ik de ijdelheid genaderd was, hoorde ik dat de satan juichte. Hij sprak tegen mij: Waar blijf je nu met je belofte aan de Heere? Zie nu eens wat je bent. Alle mensen kunnen nu zien welk een grote zondares je bent. Zelfs de bomen en de tenten getuigden tegen mij, dat ik een verbondsbreker was.

Geliefden, u zult wel kunnen begrijpen dat ik op die kermis geen genoegen kon vinden. Ik weende, met het doodvonnis in mij, op de kermis. Ik dacht dat alle mensen mij aanzagen voor een snode wetschender.

Ik ben thuis gekomen en regelrecht naar bed gegaan. Maar ziet, mijn gebed kon ik niet meer doen. En slapen, ach neen. Ik weende maar, gelijk Petrus, dat ik Hem verloochend had. Ik nam mij voor de Naam des Heeren niet meer op mijn onheilige lippen te nemen, want alles riep mij toe dat ik daar nog meer zonden mee deed. Ook besloot ik om niet meer om vergeving te vragen. Ik bleef maar wenen, meer kon ik niet. En toen, o wonder van genade, zocht de Heere mij midden in de nacht op met de woorden: "*Gij wilt tot Mij niet komen, opdat gij het leven mocht hebben.*" Ik voelde kracht van Hem uitgaan om mijn onwil te buigen, en om met al mijn zonden de toevlucht tot Hem te nemen.

Zo leefde ik toch maar door, onder strijd. Nochtans diende ik de zonde. Dag aan dag beloofde ik beterschap, maar het was alles wind waarmee het hart zich streelde.

Zeven jaar daarna, dus op mijn 24ste jaar, ben ik gehuwd. Ik dacht en hoopte almaar om nu de Heere te kunnen dienen. Maar alles was mij tegen. Ten laatste scheen het, of God al Zijn wonderen tevergeefs aan mij gedaan had. Tegen niemand sprak ik er meer over. Ook niet tegen mijn man. Ik toonde mij opgeruimd, soms lachte ik, maar van binnen was het toch anders met mij gesteld. Ik voelde, dat ik toch niet meer kon worden voor de Heere, die ik behoorde te zijn.

BEKERING

Toen ik 27 jaar was, werd de heer **Verheul** als godsdienstonderwijzer bij ons beroepen. Toen ik hem de eerste keer beluisterd had, was ik zeer onvoldaan met hem. Toch ging ik nog voor de tweede keer en ziet, daar werd ik in alles veroordeeld, ik moest met schuld beladen naar huis. En al verwondde deze man mij diep, ik was blij met hem. Ik heb wel eens gedacht dat de Heere die man voor mij naar Brakel gezonden had om mij te onderwijzen en te leren, dat ik nog dood in zonden en misdaden lag. En dat, zo ik niet wederom geboren werd uit water en Geest, ik nooit het Koninkrijk Gods zou zien.

Eens kwam hij, met ouderling Pellen, bij mij op huisbezoek. Hij vroeg naar mijn welstand. Ik zei, dat het best ging, want ik was veel te hoogmoedig om mijn hart bloot te leggen voor die man. Ouderling Pellen zei tegen Verheul: Deze vrouw is 5 jaar ziek geweest. De heer Verheul vroeg toen aan mij: En bent u nu weer helemaal genezen? Ik antwoordde: Ja. Maar hij tastte dieper en zei: *Ik bedoel heel wat anders. Is daar niets van overgeschoten in uw hart?* Van deze vraag schrok ik en ik ontroerde zeer.

Tien jaar lang had ik de weldadigheden des Heeren verborgen. Nooit was er mij door een kind des Heeren naar gevraagd. En nu vroeg deze man of er nog wat verborgen lag. Voor deze man heb ik het mogen uitwenen en ik heb hem verklaard, dat ik wist, dat de Heere mij genezen had. Dat ik echter de Heere stank voor dank vergolden had. Toen de heer Verheul weg was, voelde ik mij zo verlicht dat ik mijn hart eens had kunnen ontlasten. Al was het maar voor een mens. Ik heb de heer Verheul lief mogen hebben om zijns werks wil.

Al meer en meer werd ik overtuigd van zonden, gerechtigheid en oordeel. Ik was beschaamd over mijn zonden, durfde mijn ogen bijna niet opslaan. Toen werd de bron van mijn bestaan meer en meer ontdekt. Toen werd er een droefheid naar God geboren. O, wat hadden de zonden mij ver van God gevoerd. Maar ik mocht nu, door de mond van Zijn knecht, horen: *"Keert weder, gij afkerige kinderen, en Ik zal tot u wederkeren."* Dan was het: *"Hoe lang zult gij u onttrekken, gij afkerige dochter, hoe lang hinkt gij op twee gedachten? Zo de Heere God is, kies Hem, en zo het Baäl is, wel volg hem dan na."* De Heere bleef mij nodigen door het Evangeliewoord.

Maar ach, mijn zonden lagen daar voor mij opgetekend. O, ik voelde mij onrein en melaats. Van het hoofd af tot de voetzool toe. Niets dan wonden, die niet uitgedrukt, noch verbonden waren. De dood zat mij op de hielen. Het was mij soms zeer bang en ik verzwakte erg. Ik wilde weer een nieuw leven beginnen, maar één zonde wierp alles in duigen. Ik kreeg een walging van mijzelf.

Toch mocht ik nog wel eens een toevlucht nemen tot Hem, Die nooit gezegd heeft tot het huis Jakobs: *"Zoek Mij tevergeefs."*

*De Heere wilde op mijn kermen,
Zich over mij ontfermen.*

Hij bracht genezing voort. Hij troostte mij met deze woorden: *"En Ik zal rein water op u sprengen en gij zult rein worden, en Ik zal u reinigen van al uw onreinheden, en Ik zal de namen der Baäls van uw mond wegdoen en ze zullen in uw hart niet meer opkomen. Ik zal het stenen hart uit u wegnemen en u een nieuw hart schenken, en maken dat gij in Mijn inzettingen zult wandelen. Ik zal geven, dat uw werk in der waarheid zal zijn."*

O, wie was ik toch, dat ik God kon weren? Had ik ook omgezien naar Die, Die naar mij omzag? Ik mocht door Hem verkwikt en gesterkt worden, al was het soms met tranenbrood. Toch wilde ik nog gedurig mijn gerechtigheid oprichten, om de Heere te

willen dienen, om de hele wet te willen volbrengen. Maar ziet, het ging niet. Ik werd al groter zondares en ik bleef naar middelen uitzien om toch een voorwerp voor de Heere te worden. De Heere heeft me echter daarin laten doodworstelen, voordat ik er achter gebracht werd dat ik nooit de Heere kon dienen alvorens ik zelf bediend was door Zijn lieve Geest. Toen werd alles voor mij de dood. Mijn oog werd er voor ontsloten *bij Wie hulp besteld was. Bij een Held, Die verlossen kan.* Het is een groot heilgeheim, dat voor de wijzen verborgen blijft, maar Hij heeft het Zijn gunstelingen bekend gemaakt. Toen kreeg ik ogen om te zien dat het leven alleen in Christus te vinden is, dat Hij alleen de vrede kan aanbrengen voor onze gewonde ziel. O, wat ging mijn hart naar Hem uit. Ik kon niet afdelen mijn hand en oog tot Hem te wenden naar omhoog.

Nu is in Hem al mijn heil en lust. Ik heb Hem van verre mogen aanschouwen, blikkende door de traliën. Sinds die tijd kan niets mij meer voldoen. Ach, de wond geneest niet door alleen op Hem te zien, o nee! *Hij zal tot Zijn volk van vrede spreken.* En ik mis nog die volkomen vrede.

Toen is het wel gebeurd dat ik zei:
*Geef mij Jezus, of ik sterf;
 buiten Jezus is geen leven,
 maar een eeuwig zielsverderf*

O, dat hongeren en dorsten naar die tweede Persoon van het Goddelijk Wezen, Jezus Christus. Ik mag wel eens een vruchtje proeven, dat mijn gehemelte zoet is, maar ik kan mij met de vrucht alleen niet troosten, hoewel dat toch al veel is. Maar Hij is het alleen, naar Wie mijn hart uitgaat. Naar die Levensbron dorst mijn hart. Van Hem alleen is mijn verwachting. Hij heeft mij levend gemaakt door Zijn toezegging. Ach, wanneer komt die dag, dat ik U in gunst aanschouwen mag?

Januari 1952

*Ik zal, omdat G' in bange dagen
 mijn toevlucht waart, van U gewagen;
 van U, mijn sterkte, zij mijn zang
 en snarenspeel, mijn leven lang.
 Ik heb in nood, aan God verbonden,
 in Hem mijn hoog vertrek gevonden;
 in God, Wiens goedertierenheid
 zich over mij heeft uitgebreid.* Psalm 59 : 10

Mijn pen heeft lange tijd stil gelegen, maar ik voel mij weer opnieuw gedrongen iets van de goedertierenheden des Heeren te vermelden.

*Want wie zal Zijn gunstbewijzen
 in 't zwijgend graf ooit prijzen,
 Hem prijzen in het stof?*

O nee, de levenden zullen de Heere loven, gelijk ik heden doe. Wat is het toch een goed en lief werk om de Heere te prijzen voor al de weldaden aan ons, arme zondaren, bewezen. Wanneer wij daar ingeleid worden, dan vloeit somwijlen onze mond over van Gods een gelijk een bron zich uitstort op de velden. Wanneer onze ziel door Zijn Geest Zijn wetten leert, dan zal onze tong Zijn redenen vermelden.

Geliefden, eerder zullen de stenen spreken, dan dat iemand de goedertierenheden des Heeren verborgen kan houden. Dan wordt het bij en in hem: *"Ik zal de goedertierenheden des Heeren vermelden; de veelvoudige lof des Heeren zal beschreven worden voor het navolgend geslacht, en het volk, dat geschapen wordt, zal de Heere loven. Ik zal mijn God psalmen zingen terwijl ik nog ben. Mijn overdenking van Hem zal zoet zijn; ik zal mij in de Heere verblijden."*

Ik wilde u nog wat vertellen van het werk van de Heere met mij, alles onwaardige zondares, gehouden. Ik mag het niet verzwijgen. Hij roept het mij gedurig toe: "Gedenk dat gij Mijn werk groot maakt." En wanneer Gods Geest onze tong drijft, dan wordt onze pen als van één, die vaardig schrijft. O, wat zal ik de Heere vergelden voor al de weldaden, aan mij bewezen? Ik moet het de psalmdichter van Psalm 71 nazingen:

*Mijn mond vindt tot Uw lof
Gedurig ruimer stof,
En zal Uw recht en heil ontvouwen;
Schoon ik de reeks dier schatten
Kan tellen noch bevatten.*

In het vorige stuk was ik gekomen tot mijn 27ste jaar. Wat weende ik toen toch gedurig om de Heere. Ja, buiten Hem lustte mij niets in de hemel, noch op de aarde. Wat is zo'n leven toch zoet, wanneer wij kort bij Hem mogen leven. Ik dacht dat dit nooit meer zou veranderen. Enkele jaren heb ik zo dicht bij Hem geleefd, dat ik dacht dat *niets mij meer zou kunnen scheiden van Zijn liefde*. Toen wist ik nog niet dat mijn tere ziel zo veel van het aardse had overgehouden. Eén zonde was de dood weer. Ik leerde toen, dat de zonden ons weer kunnen scheiden van God. Maar, o wonder van genade, *God verlaat niet wat Zijn hand begint*. Steeds weer zoekt Hij die verloren schaapjes op, die onbedacht hun Herder hebben verloren. Dan hoedt en leidt Hij ze weer door de stok of de staf. Dan roept Hij weer door Zijn Woord en Geest: *"Keert weder tot Mij, gij afkerige kinderen, want Ik heb u verlost uit de vangst des machtigen. Ik zal Mij weder over u ontfermen. Ik zal u wel kastijden gelijk een vader zijn zoon, in dewelke hij een welbehagen heeft. Ik zal in Mijn verbond nooit feilen. Hetgeen uit Mijn lippen gaat, blijft vast en onverbroken."* Dat is het eeuwige voorrecht, dat God Zijn jawoord, dat Hij in de tijd der minne, de tijd van het welbehagen, aan de zondaar heeft geschonken, niet schendt. De mens doet dit wel. Ook ik ondervond dit gedurig. Hij bleef bij mij in alle tegenspoeden. Zijn stok en staf behoedden mij altoos.

Het gebeurde wel eens, dat de satan mij begeerde te ziften gelijk de tarwe. Menigmaal heeft hij geprobeerd alles te verslinden en uit te roeien wat God geplant had, maar nu mag ik toch ook met Luther zeggen:

*Houdt Christus Zijne kerk in stand,
Dan mag de hel vrij woeden;
Gezeten aan Gods rechterhand,
Kan Hij haar wel behoeden.*

Zo zijn vele levensjaren van mij voorbijgegaan onder veel bestrijdingen, zuchten, zingen, wenen en klagen. Want:

*Nooit verscheen er morgenstond,
Waarop ik geen kastijding vond*

Soms kunnen wij geen goed meer van de Heere denken, wanneer wij ons bevinden als *een dorre, onvruchtbare boom, als een lederen zak, die al zijn vocht heeft in de rook verloren*. Wanneer de Heere ons bezoekt met tuchtiging, dan doet Hij onze bevalligheid smelten als een mot. Dan uiten wij al gauw de taal: "De Heere heeft mij gans en al van Zijn volk gescheiden. Zie, ik ben een dorre boom, de onvruchtbare vijgenboom gelijk; niets dan bladeren." Dan wordt er van binnen gezegd: 'Waar is God, op Wie gij bouwde, en aan Wie g' uw zaak vertrouwde?'

Ach, geliefde lezers, wanneer *alle hoop mij dan ontviel, en er zorgde niemand voor mijn ziel*, dan kwam Hij Zelf weer als die barmhartige Samaritaan om in mijn zielswonden wijn en olie te gieten, en Hij voerde mij weer in die grazige weiden van Zijn dierbaar Woord. Hij voedde mijn ziel met het brood des levens; Hij leidde mij aan zeer stille wateren, verkwikte mijn ziel en leidde mij weer op het spoor der gerechtigheid om Zijns Naams wil. En dan moest ik met Hagar belijden: *"Heb ik ook omgezien naar Die, Die naar mij omziet?"*

Meerdere malen ben ik ook zeer verdrukt geweest door degenen die ik zeer lief had. Ja, een heirleger was soms tegen mij gekeerd. Achteraf leren wij dan verstaan, dat wij eigenlievende schepsels zijn, en ons eigen vlees zo lief hebben. Wij willen geen banden, maar de Heere brengt ons door wegen, die wij niet willen en kunnen gaan. *Zijn pad loopt door de zee en Zijn weg door diepe wateren.*

Hij kastijdde mij soms zeer hard. Veel lichaamssmartten waren mijn deel, dag en nacht. Ik werd een bedelaar, ook voor mijn lichaamskracht. Ik had veel hartpijnen en bovendien een gezwollen borst met hevige hartkrampen. Dikwijls kermde ik het uit voor de Heere.

Eens gebeurde het, dat ik mijzelf niet bewegen kon van de hartkrampen. Ik had het al een paar dagen. Ik zat zonder hulp en de grote was stond in het water. De hulp, die beloofd had te zullen komen, kwam niet. Toen heb ik de Heere krachtig aangeroepen, op mijn stoel zittend. Zodra ik amen gezegd had, daalden deze woorden met kracht in mijn hart: *"Hij geeft de moede kracht en Hij vermenigvuldigt de sterkte die, die geen krachten heeft."* En metterdaad werd het ook aan mij vervuld, want op hetzelfde ogenblik werd al mijn smart en krankheid weggenomen, en ik heb die dag mogen werken voor twee, zonder moe te worden. De gehele dag heb ik inwendig gezongen:

*God heb ik lief, want die getrouwe Heer'
Hoort mijne stem, mijn smekingen, mijn klagen;
Hij neigt Zijn oor, 'k roep tot Hem al mijn dagen;
Hij schenkt mij hulp, Hij redt mij keer op keer.*

Toen geloofde ik vast, dat Hij ook mijn God was. Hetzelfde is mij nog eens overkomen. *Op mijn noodgeschrei deed Hij grote wonderen.*

O, geliefde familie en vrienden, menigmaal ook was ik het voorwerp van hoon en laster. Eens gebeurde het, dat zij mij veel smaad en laster toedienden. Het was zo erg, dat ik het er benauwd onder had, en ik riep in al mijn nood en benauwdheid tot de Heere om Zijn bijstand. Toen opende Hij Zijn dierbaar Woord voor mij met deze woorden: *"Aanmerk Deze, Die zodanig een tegenspreken der zondaren tegen Zich heeft verdragen, opdat gij niet verflauwt en bezwijkt in uw zielen. Gij hebt nog ten bloede toe niet tegengestaan, strijdende tegen de zonde.*

Toen werd ik ingeleid in Psalm 56:

*Gij weet, o God, hoe 'k zwerven moet op aard';
Mijn tranen hebt G' in Uwe fles vergaard;*

*Is hun getal niet in Uw boek bewaard,
Niet op Uw rol geschreven?*

Hij ondersteunde mij krachtadig met deze woorden: *"Ook u heeft Hij mede levend gemaakt, daar gij dood waart in zonden en misdaden."* Nooit is er grotere blijdschap in mijn hart opgerezen dan met deze belofte. Ik was geheel buiten mijzelf en ik zong met hart en mond uit Psalm 56:

*Ik roem in God; ik prijs 't onfeilbaar woord;
Ik heb het zelf uit Zijne mond gehoord;
'k Vertrouw op God, door gene vrees gestoord;
Wat sterv'ling zou mij schenden?
Ik heb beloofd, wanneer G' in mijn ellenden
Mij bijstand bood, en 't onheil af zou wenden,
Tot U, o God, mijn lofzang op te zenden,
Door ijver aangespoord.*

O, het zijn zalige uren, die slechts zeer kort duren, want de satan, de wereld en ons eigen vlees zijn drie machtige vijanden, die ons gedurig op onze levensweg vergezellen. En dan de mens, die ons de netten spant, om ons er in te jagen (vers 1 van Psalm 56). Elke regel van Psalm 56 is toen door mij geleerd en doorleefd en met het hart gesmaakt. Als alles rondom ons het begeeft, dan doet God de schatkamers van Zijn goedertierenheid open. Dan wordt men soms *dronken van die volle beek van wellust*. En men roept het uit:

*Wat zal ik, met Gods gunsten overlaán,
Die trouwe Heer' voor Zijn gená vergelden?
'k Zal bij de kelk des heils Zijn Naam vermelden,
En roepen Hem met blijd' erkent'nis aan.*

O, wat een vreugde en een genot ligt er toch in het zoeken naar de Heere. De vrome wereld kan het niet verstaan, noch geloven, dat dit hemelleven zo zoet is. Arme mensen, buiten God en buiten Christus. Hoe kunt u zich toch zo vermaken met wat ijdele zeepbellen. Hoe kort van duur is toch al uw aards genot. *Ijdelheid der ijdelheden, het is alles ijdelheid*, zegt de prediker.

O, ik hoop, dat dit in alle gebrek geschreven geschrift u nog tot een vermaning mag worden om te zoeken naar de Heere en Zijn zalige dienst. "Want beter dan dit tijdelijk leven is Zijn goedertierenheid." Maar de satan verblindt onze zinnen zo, dat wij het goede van de uitverkorenen des Heeren niet kunnen zien. Hij gunt het ons niet dat wij ons zullen verblijden in de blijdschap van dat volk. De mensenmoorder van den beginne (de satan) vindt zijn grootste vermaak en vreugde in onze verlorenheid.

U, die dit nog leest, jong of oud, rijk of arm, bedenk het toch, dat je sterven moet, dat je zult moeten verschijnen voor een rechtvaardig God om rekenschap te geven van uw handel en wandel, ja, van elk ijdel woord, dat je gesproken hebt. Zelfs van onze onreine gedachten zullen we verantwoording moeten afleggen, want deze getuigen ook alleen maar van onze vijandschap tegen God.

Wanneer u Zijn stem in het dierbare evangeliemoord nog hoort, verhardt u toch niet, maar neemt Zijn genade ootmoedig aan, en laat u leiden, want de Heere wil niet, dat er één verloren gaat, maar Hij wil dat ze allen tot bekering komen. De ganse dag breidt Hij Zijn Middelaarshanden over ons uit, ons toeroepend: *"Hoort naar Mij, gij stijven van hart. Gij, die verre van de gerechtigheid zijt, verlaat toch de slechtigheden en de onwijsheid, en treedt toch op de weg des verstands."* Waarom, zo roept de Heere

u toe, weegt gijlieden geld uit voor hetgeen geen brood is? En uw arbeid voor hetgeen niet verzadigen kan? Hoort toch aandachtiglijk naar Mij, spreekt de Heere, en eet het goede en laat uw ziel zich in vettigheid verlustigen. Neigt toch uw oor en hoort, en uw ziel zal leven. Want dan zal Ik een eeuwig verbond met u maken; ja, een verbond des vredes wil de Heere nog met u maken. O, dat u toch nog door Zijn liefde en genade overwonnen mag worden. De Heere belooft het toch in Zijn Evangelie, dat Hij uw banden slaken wil, en de koperen boeien en het slot van uw hart zal verbreken. Maar Hij wil er zo graag om gebeden worden. O, geliefden, het is nog het heden der genade, verhardt dan toch uw hart niet. Want *één ogenblik is er in Zijn toorn, maar een leven in Zijn goedgunstigheid*. Dit heb ik eens zo helder en klaar beleefd.

Het gebeurde, toen ik weer eens geheel ontledigd was, en de dorre onvruchtbaarheid van dag tot dag toe nam. Ik las een preek van Ds. Smytegelt over het gekrookte riet, maar het was alles voor een ander opgeschreven, voor mij niet. En ik hoorde steeds in mijn binnenste: *Gij zijt in weegschalen gewogen, maar te licht bevonden*. Ze zeggen wel eens: 'Houdt maar op met roepen, want de Heere hoort toch niet.' Maar toch kon ik het niet opgeven om de Heere aan te roepen.

Ik ben naar bed gegaan met het doodvonnis in mijn ziel. In mijn vreselijke benauwdheid riep ik bij vernieuwing uit: *Heere, is er voor mij nog een weg om mijn welverdiende straf te ontgaan en wederom tot genade te komen?* En daar, te middernacht, kwam de Heere in Zijn lieve gunst afdalen tot mijn ziel, mij toeroepende: *Wat wilt gij, dat Ik doen zal?* Ik riep het uit: *O Heere, dat ik ziende mag worden*.

En terstond daalde deze belofte met kracht in mijn hart: *Al lag u tussen twee rijen van stenen, zo zult gij toch worden als vleugelen ener duive, overdekt met zilver, en welker vederen zijn met uitgegraven geel goud*. O, wat een verkwikking voor een tot de dood veroordeelde zondaar. Ik ben opgestaan van mijn bed en wilde het terstond, bij het krieken van de dageraad, aan het volk des Heeren gaan boodschappen. Eerst moest ik mijn man nog weghelpen naar zijn werk, maar toen raakte ik het kwijt. Wat heb ik het toen opnieuw benauwd gekregen. Eerst, eenzaam, in de nacht gezongen:

*O, God, Gij hebt mij in mijn hart meer vreugd gegeven,
Dan anderen smaken in de tijd
Als zij, bij aards geluk verheven,
In hunnen overvloed verblijd, enz.*

Nu moest ik alles weer missen. Op mijn knieën weende ik het uit voor de Heere. Toen hoorde ik in mijn binnenste: 'Heb goede moed, want Ik heb de wereld overwonnen, en Ik zal u wandelingen geven onder dezen, die hier staan.' Ik kreeg betrekking op dat ontfermend Wezen, *en een volle beek van wellust maakte mij van liefde dronken* (zie Psalm 36).

Maar al dat zoete raakte ik weer kwijt, en ik moest weer de Heere achterna klagen. En weer werd ik zo lieflijk verkwikt door deze woorden: *Als de vijand zal komen als een stroom, zal de Geest des Heeren de Banier tegen hem oprichten*. Nu, dat was een bijzondere verkwikking, want daar moet alles voor bukken.

U, die dit nog eens zult lezen, zoekt de Heere toch terwijl Hij te vinden is, roept Hem aan terwijl Hij nog nabij is. *De goddeloze verlate nog zijn weg, en de ongerechte zijn gedachten, en hij bekere zich tot de Heere, zo zal Hij Zich zijner ontfermen. En tot onze God, want Hij vergeeft menigvuldiglijk*. Ach, en die Hem vroeg zoeken, zullen Hem zeker vinden.

Medereizigers naar de eeuwigheid, laat u toch met God verzoenen, want *Die, Die geen zonde gekend heeft, heeft God zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem.*

Zo reisde ik dan voort door de woestijn des levens. Het ging op en neer. Ik was altijd zwak en benauwd van hart. En wanneer de Heere mij niet gedurig met Zijn ontfermende liefde en genade had ondersteund, dan zou ik al lang verteerd geweest zijn.

Eens, op een dag in het jaar 1939, was het 's zomers in de natuur zo droog. Maar bij mij van binnen was het nog droger. O, ik was meer dood dan levend, vanwege mijn dorre, doodse stand. Ik probeerde toch nog 's avonds naar de kerk te gaan. Er werd een preek gelezen uit de Openbaring, en wel deze tekst: *"Die overwint, Ik zal hem geven een witte keursteen, en daarop een nieuwe naam geschreven, welke niemand kent, dan die hem ontvangt."* Ik kreeg het zo benauwd. Want: *Die overwint.* En ik zat daar als een stervende. Hoe zou zo één nu ooit van een overwinning kunnen spreken. Nee, dat was voor mij onmogelijk. Maar toen kwam de toepassing. Toen werd er verklaard Wie de overwinning behaald had, en voor wie. Voor al dat volk, dat het leven uit eigen hand heeft verloren. Die moeten klagen:

*'k Ben door Uwe wet te schenden,
Krom van lenden,
Vol van druk, benauwd van hart.
Zeer gebogen en verslagen,
Moe van 't klagen,
Ga ik al de dag in 't zwart.*

Voor degenen, die doodbrakende zijn. Voor degenen, die zwart van dienstbaarheid zijn. Zulken mogen nu moed houden. Want, *de Held uit Juda's stam, de Wortel Davids heeft overwonnen. Nu mogen zij op Hem zien. En in dat geloof op Hem zullen zij hopen. Zij zullen lopen en niet moede, noch mat worden. Want het jubeljaar der vrijlating genaakt.* Nog veel meer heerlijke beloften mocht ik daar gevoelen, alsof het voor mij geschreven stond. Ik was als één, die koud water mocht drinken in een verzengd en door zonnehitte versmacht hart.

Ik kwam thuis, en ik zei tegen mijn man: *Nu ben ik als uit de dood levend geworden.* Want ik was verkwikt, als droog land na een milde regenbui. Ik mocht weer nieuwe hoop en nieuwe moed en nieuw leven ontvangen. Ik kon en mocht weer voor eigen hart zingen:

*Een milde regen zond' G' o Heer',
Op Uw bezwijkend' erf'nis neer,
Om sterkte aan haar te geven.*

Een week heb ik er uit mogen leven. Toen kwam er een vriend bij mij en ik wilde hem mededelen dat ik in Gods huis zo verkwikt was geworden. Ik dacht, dat hij met mij in de blijdschap zou delen. Maar in plaats van blij met mij te zijn, verachtte hij het alles en noemde het maar poppenlappen. Want ik had deze predicatie horen lezen in de Grote Kerk. Daar zien wij al weer wat de vruchten van ons vlees zijn: nijd en afgunst, twist en tweedracht, zichzelf verhogen en onze naasten vernederen. Ik heb het die vriend al lang vergeven, want die zichzelf leert kennen, die leert ook een ander kennen. Maar wie mij ook verachtte, dit mocht ik tot mijn zielstroost gedurig ondervinden.

..... *God wou mij niet verachten,
 Noch oor, noch oog
 Van mijn verdrukking wenden;
 Maar heeft verhoord wanneer ik uit d' ellenden
 Riep naar omhoog.*

En worden wij dan al eens veracht of uitgeworpen, dan gaan onze ogen naar omhoog. Dan kermt het geprangde hart: "Wees Gij mijn Borg, want bij het schepsel kan ik geen heil vinden, alleen maar wonden." Dan wordt dat eenzaam, maar met God gemeenzaam, zo zoet. Dan zegt de ziel met Psalm 56:

*Maar word ik ooit met bange vrees belaan,
 Dan zal op U mijn vast betrouwen staan.
 Ik prijs in God Zijn Woord; ik steun voortaan
 Op Hem; zou vlees mij deren?
 Ik vrees hen niet, die mijne smart vermeren;
 Mij, dag op dag, door lastertaal onteren;
 Mijn woorden in een valse zin verkeren;
 Arglistig mij verraán.*

Dan geeft Hij de ellendige het licht en de bedroefde van geest doet Hij haar lamp lichten en haar duisternis opklaren. Zodat zij weer nieuws moed ontvangen. *Verzadigd als met vet en smeer.*

Toen kwam er weer een donkere wolk mijn levenspad benevelen. Het was in mijn 45ste levensjaar.

Ik moest weg voor een borstoperatie. Daar kwam ik weer in grote nood. Duizend zorgen, duizend doden kwelden mijn angstvallig hart. De dood voor ogen en in de diepste duisternis.

Aan de professor had ik om acht dagen uitstel gevraagd, om, als het mogelijk was, van de Heere genezing af te smeken. Maar het bleef alles donker. En daar kwam nog bij, dat er nog aan mij gevraagd werd:

Waar is God, op Wie gij bouwde, en aan Wie g' uw zaak vertrouwde?

Ik werd van binnen en van buiten bestreden. Van mijn bevinding kon ik niets meer vasthouden, ik had het zeer benauwd. En wanneer de Heere Zich verborgen houdt, dan heeft de vijand vrije toegang en steekt het ongeloof de kop op.

Zo liep de week ten einde. Velen kwamen mij bezoeken en vroegen dan hoe ik er onder gesteld was. En dat kon ik geen mens verklaren.

De zondag over was ik nog thuis en ik las een preek van Ds. Lamain, die nu in Amerika is. Nu, dat werd een bijzondere verkwikking voor mijn afgefolterd hart. Hij sprak over *de dagen vanouds*. Hoe donker ook ons pad mag wezen en al zijn wij in de grootste duisternissen, zonder enig licht, God blijft toch Dezelfde voor Zijn arm en ellendig volk. Dat Hij Zich soms in Zijn liefde verborgen houdt voor ons, maar dat Hij toch altijd waakt voor onze belangen. Al moeten wij in de smeltkroes der ellende gelouterd worden, het is alleen maar om ons schuim en tin weg te nemen, opdat Hij Zijn eigen beeld in ons zou herscheppen. Deze preek sprak zo naar mijn hart, dat ik geheel opgelucht was. O, hoe lieflijk zijn dan toch de woorden van degenen, die het goede boodschappen, die de vrede doen horen, die tot Sion zeggen: "Uw God is Koning." Ik heb zoveel steun gehad uit deze preek. Het was of er olie en wijn van die barmhartige Samaritaan in mijn gewonde hart vloeide. Maar o, het droogde weer zo

gauw op. Het verzachtte wel, maar het genas niet. Dan moet toch die grote Medicijnmeester Zelf ons toeroepen: *"Zie, hier ben Ik, vrees niet; Ik alleen ben uw heil."* Met minder kon ik deze zware weg ook niet in.

Het gezwel in mijn borst nam toe in grootte. Het was donderdag en de volgende morgen moest ik naar het ziekenhuis te 's-Hertogenbosch. Onder duizend zorgen maakte ik alles in gereedheid en onder deze werkzaamheden valt opeens met kracht in mijn hart dit vers uit Psalm 37:

*Geen ijd'le zorg doe u van 't heilspoor dwalen;
houd in uw weg het oog op God gericht,
vertrouw op Hem, en d' uitkomst zal niet falen.*

Ik zocht het terstond in mijn psalmboekje op, en ziet wat Gods Woord vermag. Hij brak mijn banden en het werd zo gemakkelijk van binnen, dat het was of er niets meer behoefde te gebeuren. Ik sliep 's nachts heel gerust, mij opnieuw van Gods trouw bewust. 's Morgens toen ik wegging, was ik zo stil en ik kwam zo kalm in het ziekenhuis aan. Ik mocht de kracht van Zijn dierbaar Woord zo ervaren, dat het vertrouwen op God ons sterkte doet vinden, meer dan in de uitgezochteste spijzen. Ik had zo'n behoefte in mijn ziel, dat Christus Zich nog eens aan Mij zou openbaren, dat Hij nog eens zou blinken als het heldere middaglicht. Ik riep het uit: *Heere, dan zou ik gaarne sterven, want dan kan het ook zo gemakkelijk.* Maar onze gedachten zijn niet des Heeren gedachten.

Onder de operatie mocht ik heel gemakkelijk liggen. Ik werd plaatselijk verdoofd, maar ik bleef goed en helder van vermogen. Ik had zo'n vertrouwen op de Heere, dat Hij mij niet zou verlaten. De operatie was geslaagd, maar toch was mijn blijdschap niet groot gemaakt, want de Borg van mijn ziel was verborgen. Nochtans was ik toch zeer blij, dat de Heere mij nog zo nabij was geweest.

Ik lag in een Rooms-katholiek ziekenhuis en ik had het voor mijn hart niet gemakkelijk, want er mocht niet over des Heeren Woord worden gesproken. Dus voor mij was het daar nog erger dan in een eenzame gevangenis. Het was alles ijdelheid en zot geklap. Wij lagen met vijftien vrouwen op de zaal. Op één na allemaal Rooms. Ik was onder hen als een uitlander. In mijn Bijbeltje kon ik bijna niet lezen, want het was of ik in de boeien der hel was opgesloten. Ik wilde zo graag weer naar huis. Die anderen hadden allemaal plezier, maar ik kon niets anders doen dan zucht op zucht slaken. *O Heere, riep ik, laat mij toch niet langer hier blijven.*

Soms had ik het zo benauwd en de anderen merkten dat toch wel op. Tenslotte vroegen zij mij wat er toch aan scheelde; ik deed nooit eens met hen mee. Ik kwam er niet uit, want ik wist dat ik daar niet over geloofszaken mocht spreken. Dit was mij vooruit gezegd.

Enkele dagen daarna was het meisje, dat naast mij lag, jarig. Toen zeiden al die vrouwen: "Nu moet vrouw van Dalen eens iets voordragen." 'De één riep dit en de ander dat. Ik zei dat ik dat niet kon.

"Nu, zeiden er enkelen, hebt u dan nooit een versje geleerd?"

"O ja, antwoordde ik, maar dit zijn waarschijnlijk versjes, die jullie niet willen horen." Nu werden zij belangstellend welke versjes dat nu toch wel zouden zijn. En zonder iets te bedenken, kwam dit uit Psalm 144 voor mijn aandacht:

*Wat is de mens? Wat is in hem te prijzen,
Dat Gij, o Heer', hem gunsten wilt bewijzen,
Dat Gij hem kent? Wat is des mensenkind,*

*Dat Gij het acht en zo getrouw bemint?
 Hij mag de naam van ijdelheid wel dragen;
 Zijn tijd is kort, en al zijn levensdagen,
 Hoe groot, hoe sterk hij op deez' aarde zij,
 Gaan wel, gelijk een schaduwe, voorbij.*

O, die halzen. Nooit, zeiden zij, hadden zij zo'n mooi versje gehoord. "Doe er nog één!" riepen er een paar. Nu ik merkte dat zij er niet mee spotten, durfde ik wat beter. En ik zei toen dit versje op:

*Helaas, het best van onze beste dagen
 Baart dikwijls smart, geeft dikwijls stof tot klagen;
 Daar zorg, verdriet en jammerlijke plagen
 Steeds, beurt om beurt, de matte ziel doorknagen.
 De levensdraad wordt schielijk afgesneên;
 Wij schenen sterk en ach, wij vliegen heen.*

Ook dat vonden ze een waar en mooi versje. Dat het psalmversjes waren, wisten de stakkers niet eens. "Doe er nog één!" riepen ze.

Toen zei ik Psalm 103 : 8 op:

*Gelijk het gras is ons kortstondig leven,
 Gelijk een bloem, die, op het veld verheven,
 Wel sierlijk pronkt, maar kracht'loos is en teer
 Wanneer de wind zich over 't land laat horen;
 Dan knakt haar steel, haar schoonheid gaat verloren;
 Men kent en vindt haar standplaats zelfs niet meer.*

Zij bedankten mij heel hartelijk. Maar helemaal tevreden waren zij toch nog niet. Een moppig versje mocht er toch ook wel bij en zij eisten dat ik er zo één ook zou opzeggen. Ik antwoordde, dat ik dat niet kan doen. Zij vroegen toen wat er toch de oorzaak van was, dat ik dat niet kon doen. Waarom ik geen gekheid kon maken en met hen mee kon doen.

Nu was voor mij het ogenblik gekomen, dat ik bereid moest zijn om verantwoording af te leggen aan degenen, die het van ons eisen. Ik vroeg hun, of zij ook geloofden dat er een God was, Die alles ziet en hoort. Of zij die God in de nood wel eens aangeroepen hadden.

"Ja", zeiden zij, "in de oorlog vooral."

"Nu", zei ik toen, "dan wil ik jullie iets vertellen uit mijn jeugdige levenservaring. Maar, zei ik ook nog, ik wil jullie wel vragen, of jullie er niet mee willen spotten of er om lachen."

Zij beloofden mij, dat zij dit niet zouden doen. Zij zouden belangstellend luisteren.

Toen heb ik tegen al mijn Roomse gezellinnen op de zaal gesproken over de goedertierenheden des Heeren Heeren. Hoe de Heere mij van dood levend had gemaakt, toen alle hoop mij ontviel en niemand zorgde voor mijn ziel. Hoe ik in het ziekenhuis te Gorinchem op 17-jarige leeftijd een oprechte keus gedaan had om de Heere te dienen met mijn ganse hart en mijn ganse ziel en al mijn krachten; Hem aan te hangen en lief te hebben boven alles. En toen ik zo net één en ander verteld had, vroeg ik hen of zij het nu goed van mij zouden vinden als ik nu, tegen beter weten in, de Heere met zot geklap en gekkernij ging onteren. Efése 5 spreekt hiervan, dat dit ons niet betaamt, maar veel meer dankzegging voor alle weldaden en grootmaking van des Heeren daden.

Als uit één mond zeiden toen al die vrouwen: "U moet God meer gehoorzaam zijn dan de mensen. Wij zullen u niet meer lastig vallen of plagen, hoor; wij zijn blij dat u ons dit verteld hebt."

Ik had mijn benauwde hart dus toch nog eens mogen ontlasten aan mijn Roomse metgezellen. Maar de satan kon het niet langer hebben.

Een juffrouw nam het woord op tegen mij. Zij zei, dat ik mij moest schamen om zulke dingen op een zaal te gaan bespreken. Zoiets past in een kerkgebouw, maar hier vind ik het een schande. Het is parels voor de zwijnen werpen.

Ik werd dus genoodzaakt om mijzelf voor die juffrouw te verdedigen. Ik zei: "Juffrouw, Gods Woord leert mij, dat *die zich schamen zullen voor de mensen, voor zulken zal Christus Zich schamen voor de Vader*. En de Heere zegt ook: *Die mij belijden zullen voor de mensen, die zal Ik ook belijden voor Mijn Vader*. En wat u daar sprak over die zwijnen, nu, ik kan en durf jullie geen zwijnen te noemen, maar medereizigers naar de eeuwigheid."

De andere vrouwen waren boos op die juffrouw, omdat zij ze allemaal voor zwijnen uitgemaakt had. Haar mond was gesnoerd. Zij was zelf het grootste zwijn, dat de parels verachtte en vertrapte.

De volgende dag mocht ik naar huis en het was een hele opluchting voor mij. Maar ach, nooit verscheen er morgenstond, waarop ik geen kastijding vond. De wond van mijn borst was nog niet geheeld; de krammetjes zaten er nog in. En waarschijnlijk door het schokken van de auto, was er een bloedstorting ontstaan. Met een zeer gezwollen en rood gekleurde en pijnlijke borst lag ik thuis te bed.

En toen begon het in mijn ziel toch zo donker te worden. Er klonken stemmen in mijn hart die zeiden: 'Je hebt nu wel zo ruim en goed van de Heere gesproken, maar nu komt de ellende pas. Je moet met die borst weer naar het ziekenhuis en dan moet ze er geheel af en dat heeft de dood ten gevolg.'

We hebben de dokter gehaald, maar die kon ook niet anders zeggen dan dat het met die borst niet deugde. Ik had het vreselijk benauwd en ik liet mijn man alles klaar maken om voor de tweede keer naar het ziekenhuis te gaan. Ik verwachtte niets meer en het was mij zeer bang. Ach, wij kunnen niet hopen en geloven wanneer wij willen. Ik lag daar, in alles diep teleurgesteld en zonder verwachting. Toen daalden daar op eens deze dierbare laatste vier regels van Psalm 91: 8 in mijn hart:

*'t Gevaar zal Ik u doen ontvliên;
Uw levensdagenrekken;
'k Zal u Mijn eer en heil doen zien,
En nooit Mijn hulp onttrekken.*

Vrienden, dat was te veel voor mij en te groot voor mij. Ik heb het toen eenzaam uit liggen wenen. Want die belofte was voor mij veel te groot, en bovenal, de derde regel kon ik niet aanvaarden. Er schoot bij mij niets over dan beschaamdheid voor de Heere.

*De Heer' wild' op mijn kermen,
Zich over mij ontfermen;
Hij heeft mijn stem verhoord.
De Heer' zal, op mijn smeken,
Geen hulp mij doen ontbreken;
Hij houdt getrouw Zijn Woord.*

Daarna, op een zondagmorgen, mijn man was naar de kerk, kreeg ik weer zo'n pijn in mijn borst. Ik was zeer moedeloos. Ik zou proberen een hoofdstukje uit Gods Woord

te lezen, en zie, ik sla de Bijbel open bij deze woorden: *"Wij hebben de vaders onzes vleses wel tot kastijders gehad, en wij ontzagen hen. Zullen wij dan niet veel meer de Vader der geesten onderworpen zijn en leven?"* (Hebr. 12:9). En verder: *"Want genen hebben ons wel voor een korte tijd, naardat het hun goeddacht, gekastijd, maar Deze kastijdt ons tot ons nut, opdat wij Zijn heiligheid zouden deelachtig worden. En alle kastijding, als die tegenwoordig is, schijnt geen zaak van vreugde, maar van droefheid te zijn; Maar daarna geeft zij van zich een vreedzame vrucht der gerechtigheid degenen, die door dezelve geoefend zijn"* (Hebr. 12:10-11).

Wat was dat toch weer zielenbalsem in de benauwde wonden voor mij. Ik was toen veel blijer met mijn kastijding dan een gezonde met zijn gezondheid. 's Avonds ging ik, met al mijn pijn, goedsmoeds naar de kerk. De Heere had door Zijn lief en dierbaar Woord al mijn smart en druk verzacht.

Zie, geliefden, wat Gods Woord toch vermag. Zoekt de Heere toch in al uw ziels- en lichaamsverdriet, want Hij is een Hoorder der gebeden van degenen, die tot Hem in oprechtheid roepen. Hij hoort zelfs de stem der jonge raven als zij roepen. Zo ging mijn pelgrimsreis door zuur en door zoet, door goed en door kwaad. Maar:

Zijn paden en Zijn wegen zijn altijd tot een zegen.

Het gebeurde na deze dingen, dat ik weer zulke zware bestrijdingen had, of het wel alles van de Heere was. Ik kon niet meer werken van neerslachtigheid en ik lag te bed. Ik klaagde het uit: "Heere, ik kan niet meer opstaan wanneer Gij Zelf U niet aan mij komt openbaren." En daar daalden met kracht in mijn hart deze woorden: *"Gij zijt Mijn getuigen, spreekt de Heere, dat Ik God ben"* (Jes. 43:12). Elf woorden en maar één regel, maar het was genoeg voor mij. O ja, Heere, riep ik uit met luide stem: *Gij zijt God en Koning van mij, ja Gij alleen!* De banden vielen van mij af als schillen.

Wat is het toch een groot wonder. Wanneer de Heere maar een paar woordjes met kracht in onze harten blaast, dan is ons hart vervrolijkt, gelijk de dorre aarde door de frisse waterstromen uit de hemel wordt verkwikt. Dan kunnen wij de pelgrimsstaf weer voor een ogenblik opnemen en opnieuw de strijd aanbinden.

Maar o, wat zijn wij toch de strijd weer snel moe. Gedurig weer moest ik een tekenkje van Zijn gunstbewijzen hebben, anders kon ik niet meer gaan of staan. En wanneer de Heere Zich dan een ogenblikje verborgen hield, dan kon ik niet meer voorwaarts. Dan was het zuchten, schreien, wenen. Maar niet voor het oog der mensen, want dan zalfde ik mijn hoofd en waste mijn gezicht, om van de mensen niet gezien te worden. Toch kon ik niet altijd verborgen blijven, want mijn naaste burens zeiden later wel, dat ze het nogal eens merkten, dat ik in de eenzaamheid veel weende.

Nee vrienden, het is niet altijd aan de buitenkant te zien wat er van binnen gaande is. Ik weende veel in de eenzaamheid, maar ik ontving ook meer vrijmoedigheid om het volk des Heeren op te zoeken uit zuivere begeerte. De Heere weet welke teleurstellingen ik daarin heb opgedaan. Wij mogen met Jeremia wel uitroepen: *"Och, dat mijn hoofd water ware, en mijn oog een springader van tranen; zo zou ik dag en nacht bewenen de verslagenen der dochter mijns volks"* (Jer. 9).

Ik ben wel eens veel benauwder thuisgekomen dan toen ik wegging. Want o, als bij dat volkje des Heeren de Geest der liefde gemist wordt, dan zijn ze ook aan de aardse flessen gelijk en dan openbaren zij ook de vruchten des vleses, welke toch zijn: nijd, toorn en afgunst, eigen eer en eigenliefde, anderen gemeen en onrein achten en verachten en veroordelen. Zij zijn, als de ware liefde gemist wordt, *geneigd God en de naasten te haten*. Dit kan de wereld niet verstaan of begrijpen, maar dan moet u Romeinen 3 maar eens aandachtig lezen; wat daar geschreven staat, hoe de mens van nature is: *"Hun keel is een geopend graf; met hun tongen plegen zij bedrog;*

slangenvenijn is onder hun lippen; welker mond vol is van vervloeking en bitterheid; hun voeten zijn snel om bloed te vergieten; vernieling en ellendigheid is in hun wegen" enz. Zij zijn *geheel onbekwaam tot enig goed, maar geneigd tot alle kwaad*. De kinderen der wereld zijn soms nog voorzichtiger in hun uitdrukkingen.

Ach vrienden, vertrouwt toch nooit op een mensankind, bij hetwelk geen heil is, maar zoekt het altijd alleen bij de Heere. Die kent ons aller harten en Hij proeft onze nieren. Als er nog geen woord op onze tong is, weet de Heere reeds alles.

Wat is het voor een arm en ellendig volk toch een voorrecht, dat er Eén is, Die het hart kent en vormt en kan doorgronden en aller werken gadeslaat (Psalm 33).

Menigmaal heb ik de kracht van Gods Woord mogen ervaren. Abraham weet van ons niet, en Israël kent ons niet. Neen, Gij, Heere, zijt het geheel alleen.

*Gij waart mijn hulp in al mijn zielsverdriet;
O God mijns heils, begeef, verlaat mij niet.*

Wat een medelijdende Hogepriester heeft toch dat arm en ellendig en doodbrakend volk. Wanneer zij bij Gods kinderen soms veracht en verworpen worden, dan doet het hen bitter wee en zo was het ook bij mij. Maar wanneer ik dan in de eenzaamheid mijn verdriet voor de Heere blootlegde, dan genoot ik dikwijls de zoetste vruchten in mijn hart. Dan was het: *"Ben Ik u niet beter dan tien zonen of dochteren van het volk? Want in Mij is uw heil; Ik zal u zijn als een groenende denneboom; uw vrucht is uit Mij gevonden."* Wat was ik dan verlevendigd. Dan zong ik met hart en mond uit Psalm 22:

*Ontzie Hem toch, o Israël, en leer
Vertrouwend wachten.
Wie mij veracht', God wou mij niet verachten,
Noch oor, noch oog van mijn verdrukking wenden;
Maar heeft verhoord wanneer ik uit d' ellenden
Riep naar omhoog.*

En dan uit Psalm 119: *"Het is goed, dat Gij mij liet verdrukken"*, ook van u, geliefd volk van God. Want anders had ik het misschien alleen goed bij dat volk gehad en ik zou de Heere voorbij gezien hebben. Maar als alle menschenoop mij ontviel en niemand zorgde voor mijn ziel, dan riep ik:

*Heere, wees Gij mijn deel,
Mijn God, Wie ik mij aanbeveel.*

O eeuwig wonder, wanneer ik dan zo kermde, wilde Hij Zich weer over mij ontfermen. Dan zong ik bij vernieuwing,

*Dan zingen zij in Hem verblijd,
Aan Hem gewijd,
Van 's Heeren wegen;
Want groot is 's Heeren heerlijkheid,
Zijn majesteit
Ten top gestegen.
Hij slaat toch, schoon oneindig hoog,
Op hen het oog
Die need'rig knielen.*

Geliefden, de Heere heeft zoveel wonderen en arbeid aan mij verricht! En nu zegt de Heere in Zijn Woord: *"Als de Heere Sion zal opgebouwd hebben, in Zijn heerlijkheid*

zal verschenen zijn, Zich gewend zal hebben tot het gebed desgenen, die gans ontbloot is, en niet versmaad zal hebben hunlieder gebed. Dat zal beschreven worden voor het navolgende geslacht; en het volk, dat geschapen zal worden, zal de Heere loven" (Psalm 102:17-19).

Waarom? zo zegt de één. En een ander vraagt weer: Waar is dat nu voor nodig? En dan geeft de Heere Zelf een antwoord op dat "waarom" en "waartoe." Leest u maar in Psalm 102:20: *"Omdat Hij uit de hoogte Zijns heiligdoms zal hebben nederwaarts gezien, dat de Heere uit de hemel op de aarde geschouwd zal hebben, om het zuchten der gevangenen te horen, om los te maken de kinderen des doods; opdat men de Naam des Heeren vertelle te Sion en Zijn lof te Jeruzalem."*

Medereizigers naar de eeuwigheid, kunt u er nu iets van verstaan waarom ik dit nu, in alle gebrekkigheid, voor u op mijn ziekbed opteken? Wie weet of het u, die dit leest, soms nog tot zegen mag zijn. De Heere gebruikte soms geringe en verachte middelen; zoals het speeksel om de ogen der blinden te openen. Zo doet Hij nog dikwijls Zijn eer opklimmen uit de verachte fakkels. *Heeft God niet uitverkoren de armen dezer wereld, om de rijken te beschamen? Heeft Hij niet uitverkoren het verachte en het onedele en hetgeen niets was, opdat hetgeen dat iets was, zou beschaamd worden?*

Op zestienjarige leeftijd – het schiet nu ineens voor mijn gedachten - had de Heere mij een belofte gegeven. Ik voelde toen een sterke begeerte naar Gods volk. Ik zag ze langs het raam, waarachter ik op mijn ziekbed lag, voorbijgaan. Zij gingen dan naar Roeltje van Dalen, dicht bij ons in de buurt, en hielden daar 's zondagavonds gezelschap. Ik dacht: kon ik maar bij jullie zijn, en toen weende ik het uit voor de Heere. En ziet, daar daalden deze zachte woorden neer in mijn bedroefde hart: *"Ik zal wederbrengen uit Basan, ja, Ik zal wederbrengen uit de diepte der zee."* Ik begreep er niets van wat de Heere daar nu mee kon bedoelen. Toch was het of ik wat hoop kreeg, dat ik dat volk nog eens zou ontmoeten. En de Heere heeft dit - in mate - vervuld. O, *Hij is geen man, dat Hij liegen zal, of een mensenkind, dat Hem iets berouwen zal. Het gekrookte riet wil Hij niet verbreken, en de rokende vlaswiek wil Hij ook in mij niet uitdoven.* Hoewel ik al Zijn genade en liefde door mijn onbesneden en verstokte hart trachtte uit te doven.

De Heere heeft mij gedurig moeten toeroepen: "Hebt gij nog al uw hart verstokt?" Ja geliefden, *mijn nek is een ijzeren zenuw, mijn voorhoofd is van koper en mijn hart is als een onderste molensteen.* Nee, dat oude deel wil niet bukken. Maar dat nieuwe deel buigt voor God in het stof en dat roept uit: *'Heere, wat wilt Gij dat ik doen zal?'* Dat is dat vlezen hart. Daar kan en wil en zal de Heere Zijn wil en wet inschrijven. Hetgeen uit God geboren is, kan niet zondigen. En hetgeen God gereinigt heeft, zullen wij niet gemeen maken.

Zo ben ik dan nu genaderd tot mijn 51e levensjaar.

In het afgelopen jaar heb ik aantekening gehouden van al de uitreddingen des Heeren. Nu, zij waren menigvuldig. Menigmaal heb ik de 71^e Psalm moeten aanheffen:

*Gij hebt mij van mijn kindse dagen
Geleid en onderricht;
Nog blijf ik, naar mijn plicht,
Van Uwe wond'ren blij gewagen;
O God, wil mij bewaren
Bij 't klimmen mijner jaren.*

Geliefden, ik zal alles hier maar niet optekenen, want de tijd om te lezen zou u te lang duren; dus ik bekort het.

De Heere was mij zeer nabij en ik kreeg soms zo'n vrijmoedigheid, dat ik het alle mensen wel zou willen bekend maken. Ook aan 's Heeren lieve volk. Maar o, wat ondervond ik deze waarheid uit Jeremia 7: *"Gij zult wel tot hen roepen, maar zij zullen u niet antwoorden."*

Ik zal u nog iets vertellen uit het jaar 1950, 7 februari 's nachts. Midden in de nacht werd ik wakker met een grote benauwdheid. Ik kon niet slikken en ik kon ook niet roepen. Ik dacht aan difterie of zoiets. Ik had het zo benauwd, dat ik niet anders dacht dan dat ik ogenblikkelijk zou sterven. Ach, waar zou ik mij heen wenden? Rondom mij was het vol ellende. Maar eer ik nog tot de Heere kon roepen, antwoordde Hij mij reeds: *"Zie, hier ben Ik! Die uw krankheden kent en liefderijk geneest. Die ook uw leven van het verderf wil verschonen."*

Daar toonde die getrouwe Borg en Middelaar Zichzelf aan mijn geprangd gemoed. Daar toonde Hij mij hoe Hij alle krankheden naar ziel en lichaam, óók van mij, op Zich genomen had. Hoe Hij onze ziekten gedragen had aan het vloekhout des kruises. Hoe Hij daar edik en gal genomen had om onze krankheden te genezen naar ziel en lichaam beide. En daar Hij Zelf geleden had, kon en wilde Hij, uit vrije zondaarsliefde, mij te hulp komen. In diepe verwondering riep ik uit: "O Heere, hoe kan dat overeenkomen met Uw eer en raad, dat Gij mij nog wilt zaligen? Eén, die vertreden ligt in haar bloed op het vlakke des velds?"

Toen was het: *"Ik doe het niet om uwentwil, maar om Mijns groten Naams wil."* Mijn benauwdheid was op slag verdwenen. Ik riep al maar uit: "Heere, nu zal ik nooit meer aan U twijfelen. Gij hebt mijn rechterhand gevat."

*Gij zult mij leiden door Uw raad,
O God, mijn Heil, mijn Toeverlaat;
En mij, hiertoe door U bereid,
Opnemen in Uw heerlijkheid.*

En ook dit:

*De Heer' is zo getrouw als sterk,
Hij zal Zijn werk
Voor mij volenden.*

Zo ben ik dan nu gekomen aan het jaar 1951. Dikwijls dacht ik: O, kon ik nu voor het verdere van mijn leven maar eens geheel tot dienst en tot eer van de Heere leven.

Ik schreef nog al eens hier of daar naar toe, naar vrienden of niet-vrienden van de wereld, en mijn grootste lust was om hen te vermanen van het pad der zonden af te wijken. Want het lag in mijn hart: *"Zo zal ik de overtreders Uw wegen leren, en de zondaars zullen zich tot U bekeren."* Maar ach, de satan bond opnieuw de strijd met mij aan. Nimmer nog had hij zulke krachtige pijlen op mij afgevuurd. De hele ijdelheidkermis haalde hij er bij om zijn pijlen op mij af te schieten, en nog was het hem niet genoeg. Hij zei tot mij: 'Ik zal het al je vrome gezellen inblazen, dat je een vrome huichelaar bent, een farizeeër een dief, een rover, een schandvlek, een moordenaar en vernieler. Geen vriend, noch van de wereld, noch van Gods volk, zul je overhouden, maar je zult gedood en met mijn zwaard doorstoken worden, en de ganse gemeente zal weten, hoe een schelm je bent. Uw naam zal van de aarde uitgeroeid worden.'

Nu, dacht ik, ik zal hem aantonen dat hij enkel leugen en bedrog spreekt. Want van al hetgeen hij mij betichtte, was geen aasje waarheid bij. En om nu schuldig te worden voor iets, dat ik niet ben, dat gaat niet. Ik trachtte hem te overreden met 's Heeren

Woord. Ik probeerde aan te tonen, dat ik van al die laster, die hij uitbraakte, onschuldig was. Ja, zelfs onder ede beleed ik mijn onschuld en mijn liefde. Maar geen onschuld kon mij baten. *Hén zag ik sterk, maar mij van kracht beroofd*, Psalm 69. Nog eens probeerde ik om uit de netten te komen, echter in eigen kracht. Ik zei dat ik niet als een kwaaddoener behoefde te lijden. Maar het antwoord was: 'Laat haar gedood worden, weg van de aarde met zulk één. Het is niet behoorlijk dat zij leve.'

Toen zonk ik, die meende te kunnen en te mogen strijden voor de eer en de Naam des Heeren, ter neder, geheel van kracht beroofd. Ik lag op de aarde als een verslagene, zeer diep doorwond. Ik riep: "Heere, Heere, zult Gij mij verlaten? Ach, geef mij toch alstublieft onderricht wat ik doen moet." Toen heb ik kermende de Bijbel genomen en gevraagd: "Heere, onderwijs mij toch." Zonder zoeken sloeg ik Gods Woord open bij het Evangelie van Johannes, hoofdstuk 18:31, en ik las daar deze woorden: "*Indien Deze geen kwaaddoener ware, zo zouden wij Hem u niet overgeleverd hebben.*" Geheel Johannes 18 en 19 las ik uit.

O, geliefden, nooit nog had ik deze hoofdstukken zó gelezen: Hoe daar die schuldovernemende Borg zonder zonden als een kwaaddoener voor Pilatus staat. En Pilatus maar steeds zegt: *Ik vind geen schuld in deze mens. Laat ik Hem kastijden en loslaten.* En dan roept de menigte: *Weg met Deze, kruis Hem en laat ons Bar-Abbas los.* Bar-Abbas, die een moordenaar is. Dan begint men Hem te bespotten en Hij krijgt een doornenkroon op het hoofd. Op Zijn gezegend hoofd. Een oude koningsmantel wordt Hem omgeslagen, ten spot en hoon. Zij geven Hem kinnebakslagen.

En daarna kwam Jezus uit, dragende Zijn kruis, en zij hingen Hem daaraan. Hem, in Wiens mond geen bedrog is. Hem, Die te rein van ogen is om zonden te zien. Die het land doorgestaan was, goeddoende, genezende alle ziekten en kwalen.

Daar zag ik Hem hangen, tussen twee moordenaars, waarvan de één nog spotte: "*Verlos Uzelf en ons, zo Gij de Christus zijt.*" Daar hoorde ik Hem roepen in Zijn bittere zielsangst "*Mij dorst.*" Ik zag Hem wenen:

*Ja, grote God, zij hebben Mij tot spijs,
Bij al Mijn smart nog bitt're gal gegeven,
Een edikteug is zelfs een gunstbewijs,
Wanneer de dorst mijn lippen saam doet kleven.*

Daar zag ik die lijdende Borg, afgebeeld in Psalm 22 en Psalm 69:

*Men eist van Mij, waar ik M' onschuldig ken,
't Geroofde weer, 'k moet voor voldoening zorgen.*

En:

*Daar ik Mijn smaad om Uwentwil moet dragen.
Mijn aanschijn is bedekt met schand' en spot;
Helaas, wat heb Ik stof tot bitter klagen!*

*Mijn broed'ren ben ik vreemd, door elk onteerd,
En onbekend de zonen mijner moeder;
'k Vind onder hen noch schutsheer, noch behoeder,
Want d' ijver van Uw huis heeft Mij verteerd.
Ik draag de schimp, de smaad en overlast
Dergenen, die, alziende God, U smaden;
Ik heb geweend, mijn ziel heeft steeds gevast,
Maar 'k word te meer met smaadheid overladen.*

Vers 9:

*Versmaadheid breekt en scheurt mij 't hart vanéén,
Ik ben zeer zwak; de lasteringen snijden*

*Mij door de ziel; Ik wacht naar medelijden,
Naar troosters, maar, helaas, Ik vind er geen.
Vers 11:
Zijn smart strekt hun tot tijdverdrijf en vreugd',
Zij doen van praot en schimp schier alles wagen.*

O, geliefde lezer, wie gij ook zijt, toen ben ik van aandoening op de grond gezakt en ik riep uit: *Heere Jezus, waarom hebt U dat toch willen ondergaan?*

En toen klonk er in mijn hart: "Om ook u in alle verzoeken te hulp te kunnen komen." Daar zag Ik hem zitten op Zijn troon aan des Vaders rechterhand. Hij had de boze overwonnen. Het serpent de kop vermorzeld. Ik zag Hem pleiten voor het aangezicht van de Vader voor een arm en verzocht volk, dat ten onder dreigt te gaan door satans woede. Al mijn kruis en moeite en helse plagen vielen van mij af; ik werd verlost uit 's vijands boos geweld en van des vijands legerscharen en des haters hand, wijl zij te machtig waren.

*Men viel mij aan ten dage van mijn smart;
Maar toen was God het steunsel van mijn hart.
Hij trok mij uit, en bracht m' in ruimer wegen;
De Heer' vergold mijn onschuld naar het recht,
En schonk mij 't loon, de reinen toegezegd.
En heeft in gunst mijn onschuld aangezien.
Wie is een God als Hij, in tegenheén?
Wie is een Rots, dan onze God alleen?* (Regels uit Psalm 18)

Ik zong ook uit Psalm 57:
*Gena, o God, gena, hoor mijn gebed;
Want mijne ziel vertrouwt op U alleen;
Mijn toevlucht is de schaduw Uwer vleug'len;
Ik berg mij daar voor alle tegenheén;
Tot dat Uw macht de vijand zal beteug'len.*

*Ik roep tot God, de Koning van 't heelal;
Tot God, Die 't werk aan mij voleinden zal,
Die van omhoog mij redt uit mijn ellenden;
En, hoe men woed', mijn vijand brengt ten val;
God zal Zijn gunst en waarheid nederzenden.*

*Door Gods gena wordt mijne ziel gered,
Schoon zij rondom van leeuwen is bezet.
Ik lig, gedrukt door felle stokebranden;
Hun tongen zijn, als zwaarden, scherp gewet;
Als spiesen en als pijlen zijn hun tanden.*

Dit gebeurde op 29 maart. Het is een dag van grote blijdschap geweest. "Hij slaakte mijn banden; dies doe ik Hem gewillig offeranden van lof en dank, Hem plechtig toegezegd."

Mijn medereizigers naar de eeuwigheid, ziet toch deze God tot Uw deel te krijgen, want dan moet satan het verliezen. Hij moet dan zijn vangst loslaten aan Hem, Die sterker is dan hij. Daar heeft de vijand boog en schild, en vurige pijlen aan verspild. Satan was ook voor mij een gebonden vijand geworden. De Heere toonde mij een geopende Deur, Die niemand meer voor mij sluiten kon. Want Hij droeg de sleutel

van de hel en de dood aan Zijn kleed. Ik was geheel buiten mijzelf en zakte in het niet weg. Ik riep uit: "Heere, is dat voor mij?"

Toen hoorde ik: *"Ik ben het, Die u troost en zal u geven van het water des levens om niet. Want u is het uit genade gegeven, niet alleen om in Hem te geloven, maar om ook voor Hem te lijden."* Het staat te lezen in Filippienzen 1:29.

Zes weken lang heb ik 's nachts soms maar 2 of 3 uurtjes geslapen, want ik was van de aarde ontheven. In de stilheid van de nacht heb ik vele psalmen gezongen. In een gezicht kreeg ik te zien hoe het broodkoren moet verbrijzeld worden, eer het eetbaar wordt. Als het koren in de aarde niet valt en sterft, dan blijft het alleen en brengt het geen vrucht voort. Maar nu, in de aarde vertrapt en vertreden, wast het opwaarts en brengt vrucht voort. Het één dertig-, het ander zestig- en weer een ander honderdvoud. Nooit had ik kunnen denken, dat verdrukking een vrucht voortbrengt, zó vreedzaam, zoeter dan honing en honingzeem voor mijn gehemelte en voor mijn doorwond hart.

De Heere zag mijn ellende aan. Nu mocht ik Psalm 109:2 mijn eigen psalm noemen:

*Z' omringden mij met boze woorden,
Die mij, als priemen, 't hart doorboorden;
Ik werd op 't allerfelst bestreden,
Verdrukt, mishandeld tegen reden;
'k Heb voor mijn liefde haat behaald;
Ik bad, maar 'k werd met vloek betaald.*

Maar daar tegenover ook Psalm 9:9:

*De Heer' zal zijn een hoog Vertrek,
Voor die getrapt wordt op de nek;
Een hoog Vertrek in drukkend lijden;
Een toevlucht in benauwde tijden.*

Geliefden, dit vervulde de Heere aan mijn hart. Want door Hem was ik onschuldig. Terwijl ik dit op mijn ziekbed neerschreef, ruiste het in mijn hart (Psalm 9:1)

*Ik zal met al mijn hart de Heer'
Blijmoedig geven lof en eer;
Mijn tong zal mijn gemoed verzellen,
En al Uw wonderen vertellen.*

Vrienden, het is mij onmogelijk dit allemaal te verzwijgen, want het geldt hier Gods eer. En de eer des Heeren zal beschreven worden voor het navolgende geslacht (Psalm 102), welke vijand er zich ook tegen zal kanten. O, wat is satan toch, met al zijn trawanten, onwijs gezelschap. Hij probeerde mij van onder de hemel voor eeuwig uit te roeien, maar in plaats daarvan dreef hij mij uit naar de heerlijkste plaats, waar ik, uit vrije genade, ontferming ontving. Daar riep de Heere mij tegen:

*"Omdat Mijn volk verwoest wordt en verdreven;
Omdat het kermt, nooddruftig treurt, en zucht;
Zal Ik", zegt God, "Mij nu ter hulp begeven,
En drijven, die hen aanblaast, op de vlucht."*

Dit was voor mij als een hartversterkende drank. Het is toch veel beter tot de Heere de toevlucht te nemen, dan op mensen of prinsen te vertrouwen. De Heere, Die het ware van valse kan onderscheiden, Hij is het Die 's mensen hart, hoe listig ook, doorziet; Hij ziet van Zijn troon oplettend naar beneden; Hij, Die nooit duldt dat onschuld wordt verdrukt, proeft elks gedrag zelfs met Zijn oogleden.

Geliefde lezer(es), wat was mij dit tot troost. Een reine consciëntie en een God, Die ons recht doet tegenover onze wederpartijders. O, als ik door de ongerechtigheden,

waarvan zij mij beschuldigden en haar verlokkingen bekoord was geworden, dan zou de Heere nooit naar mijn gebeden en jammerklachten gehoord hebben.

*Maar nu, nu heeft met gunstig oren,
Mijn God op mijn gebeden gelet;
Hij, Die het al kan doorzien en horen,
Merkte op de stem van mijn gebed.*

Ik werd, met al Gods veracht en verbrijzeld volk ingeleid in Gods verborgen omgang. Ja, ik mocht mijzelf, uit eeuwige zondaarsliefde, daarbij gesteld zien. Bij hen, die klagen (Psalm 120):

*Wee mij, die rust en hulp moet derven,
In Mesech als een vreemd'ling zwerven,
En steeds in Kedars tenten wonen,
Bij mensen, die mij bitter honen.
Ik heb reeds lang mij opgehouden
Bij hen, die, tot mijn bitterst wee,
Een afschrik hebben van de vreé.*

*Ik zoek de vreé steeds aan te kweken;
Maar kan er nauwelijks van spreken,
Of 'k zie mijn reden afgebroken,
En hen tot woed' en krijg ontstoken.*

Wat is dat toch smartelijk, wanneer er geen wederklank der bergen is, geen overneming, geen geloof, geen hoop, geen liefde. *De wachters, die in de stad omgingen, namen mij en verwondden mij. Ja, zij namen de sluier van mij.* En de kinderen mijner moeder waren tegen mij ontstoken. Zij waren tegen mij gekeerd, zij waren op mij gebeten, want zij wisten, dat ik naar het goede jaagde (Psalm 38). Ook Jozef moest dit ondervinden, toen hij naar de welstand van zijn broeders moest gaan vragen. De satan porde zijn broeders op en zei: 'Doodt hem nu maar, dan is hij uit de weg, die vrome meesterdromer.' En dan wordt die onschuldige Jozef in de kuil geworpen, om later verkocht te worden als slaaf.

Ziet u nu, wat de godsdienst, ja, de vrome godsdienst doet? Onschuldig bloed verdoemen. Jozef, rijk in deugd, van God gekend, bemind door zijn vader, wordt daar verkocht naar een vreemd land. Niet het minste medelijden hebben zij met hem, en ook niet met die ontroostbare vader. O, de zonde versteent ons hart en maakt ons geheel onvatbaar voor liefde en medelijden. En dan tenslotte, moet hij nog de schande en laster van Potifars huisvrouw ondergaan.

Satan zal wel gezegd hebben: Waar blijf je nu met je dromen? En *waar is nu uw God, op Wie gij bouwdet, en aan Wie g' uw zaak vertrouwdet?* Maar Hij, Die nooit duldt, dat de onschuld wordt verdrukt, zag van Zijn troon oplettend naar beneden, en in Psalm 105:11 is van hem gezongen:

*Toen hij door 't Godd'lijk alvermogen
Beproefd was, toen voor aller ogen
Zijn woord in 't helder daglicht scheen.
Toen bood de koning, om zijn reén
Verbaasd, hem straks de vrijheid aan;
Der volken heer deed hem ontslaan.*

Wat moet het hier op aarde met dat volk toch zeer dikwijls door zeer diepe wegen, door smartelijke wegen, kruis en tegenspoed. Veel tegenspoed is der rechtvaardigen deel, maar uit die alle redt hen de Heere.

Wij zien het ook aan David, toen hij naar de welstand van zijn broers ging vragen, die in de krijg waren. Dan kunnen deze broers hem nog niet eens in vrede aanspreken, maar ze uiten deze taal: "Wij kennen uw boosheid en vermetelheid des harten wel." "Ach", zegt hij, "wat heb ik u gedaan?" Het levende kind wordt altijd doorsneden. Het is zo waar, wat er geschreven staat: *"Indien zij dit aan het groene hout doen, wat zal aan het dorre geschieden?"* De Heere zegt in Zijn Woord: *"Gij zult overgeleverd worden door ouders, broeders, vrienden en magen. Gij zult van allen gehaat en versmaad worden om Mijns Naams wil. Maar niet één haar van uw hoofd zal gekrenkt worden. Bezit uw zielen in lijdzaamheid en verblijdt u, wanneer zij uw naam als kwaad verwerpen, wanneer zij u haten en beliegen en kwaad van u spreken, want weet dan, zegt de Heere, dat zij Mij eerder gehaat hebben dan u."*

Geliefde lezer(es), wat biedt de Heere toch een troost aan in onze verdrukkingen. Hij hoort het geroep van Zijn gunstgenoten, en dan beluisteren zij Zijn liefdevolle stem alweer in Psalm 72 : 7:

*Nooddruftigen zal Hij verschonen;
Aan armen, uit gená,
Zijn hulpe ter verlossing tonen;
Hij slaat hun zielen gá.
Als hen geweld en list bestrijden,
Al gaat het nog zo hoog;
Hun bloed, hun tranen en hun lijden
Zijn dierbaar in Zijn oog.*

De Heere heeft mij zoveel van Zijn liefde en genade doen proeven en smaken, dat ik met Ezechiël uit moest roepen, *dat het een beek van genadewateren was, waarin ik mocht zwemmen.*

Mijn medereizigers, denkt toch niet, dat dit hoogmoed is van mij, om dit neer te schrijven, want dan vergist u zich zeer. Ik schrijf het alleen maar op tot eer van Gods Naam. Opdat Hij alleen geprezen en geëerd worde. De Heere roept het ons toch gedurig toe: *Gedenkt toch, dat gij Mijn werk, dat Ik aan u gedaan heb, groot maakt.* Want wie zal Hem loven in het graf? Wie zal Zijn dierbare gunstbewijzen in het stille graf ooit prijzen, Hem zingen in het stof? Nee, de levenden zullen de Heere prijzen, zegt Hiskia. En dan roep ook ik het uit: *Komt en hoort, gij allen die God vreest, en ik zal u vertellen, wat Hij aan mijn ziel gedaan heeft.* Ook aan mij, nietige aardworm, heeft Hij Zijn Naam groot gemaakt. Van mijn kindse dagen af heeft Hij mij geleid en onderricht. Hij heeft mij nooit verlaten, noch veracht, zodat ik nu nog roemen mag met Psalm 71 : 10:

*Mijn hart zal steeds op U vertrouwen;
Mijn mond vindt tot Uw lof
Gedurig ruimer stof,
En zal Uw recht en heil ontvouwen;
Schoon ik de reeks dier schatten
Kan tellen noch bevatten.*

Nee, vrienden, hier heb ik niet veel kunnen spreken van de werken des Heeren, want satan was gedurig als een tegenpartijder tegenover mij.

Hij fluisterde mij steeds toe, dat zij mij toch niet geloofden. Er was ook zo weinig overneming, zelfs bij Gods volk. Ook dezen hadden dikwijls gesloten oren en harten voor mij. Dat heb ik zeer duidelijk gevoeld. Het benauwde mij soms wel eens.

En daar komt dan bij, dat satan dan zo veel meer kans heeft om ons te benauwen. Menigmaal riep hij mij toe: "Zie eens welk een aanzien je hebt! Gods volk gelooft zelfs niets van u, en de wereld nog veel minder. Uw vrienden verlaten je en uw bekenden vergeten u; en uw familie? Bezie het eens: je bent een uitlander in hun ogen, een schandvlek. Hoe kun je nog hopen dat iemand naar je vraagt of zoekt?"

Ach vrienden, als de Heere mij niet ondersteund had uit vrije liefde, dan was ik allang verloren. Maar Hij wilde mij niet verachten, noch oor, noch oog van mijn verdrukking wenden. Hij riep mij toe:

*Gij, die God zoekt in al uw zielsverdriet,
Houdt aan grijpt moed, uw hart zal vrolijk leven;
Nooddruftigen, veracht Zijn goedheid niet;
Nooit zal Hij Zijn gevangenen begeven.*

Daarna was ik weer gesterkt en verfrist en ik kon mijn weg voor een ogenblik weer met blijdschap gaan. Ik kon dan weer zingen (Psalm 94:9):

*Zo mij de Heer', mijn schild en loon,
Geen sterke bijstand had geboón,
Dan waar' mijn leven haast verkort,
En ik bijna in 't graf gestort.*

En van Psalm 30:

*Zou in de kuil 't ontzielde stof
De mond ontsluiten tot Uw lof
En van Uw redding zingen? Zou
Het daar verkondigen Uw trouw?*

Nee, Heere

*Ik moet en zal U eeuwig loven,
Omdat Gij 't hebt gedaan;
'k Verwacht Uw trouwe hulp van boven;
Uw waarheid zal bestaan.*

Nee, niet onze waarheid, want bij ons, geliefde lezer(es), is niets te vinden dan leugen en bedrog. De beste onder ons is als een doorn, en de oprechtste scherper dan een doornhaag. Gods Woord onderwijst ons daar zo liefelijk in Jeremia 9: "*Wacht u een iegelijk van zijn vriend, en vertrouwt niet op enige broeder; want elke broeder doet niet dan bedriegen, en elke vriend wandelt in achterklap.*"

Uit dat Woord heb ik veel dierbaars genoten. En mocht ik dan nog eens ondervinden, dat bij mensen noch trouw, noch waarheid was, dan opende de Heere Zijn onmisbaar Woord voor mij. Dan beluisterde ik Zijn Woord: "*Laat gijlieden af van de mens, wiens adem in zijn neus is, want waarin is hij te achten?*" Wanneer al mijn verwachting niet in het Woord des Heeren ware geweest, ik was al lang in mijn druk vergaan. 'Ja, Uw Woord, o Heere, is gedurig een lamp voor mijn voet geweest en een licht op mijn pad om het donker op te klaren.' Hoe menigmaal heb ik uitgeroepen: "*Hoe dierbaar zijn mij de wonderdaden van Uw Woord; ik ben vrolijker in de weg Uwer getuigenissen, dan hij, die een grote buit vindt.*"

Medereizigers, hoe kort van duur is toch al het aards genot. Het is niet dan ijdelheid en in het graf is geen bezinning meer. De dood wenkt ieder uur. O, geeft toch de Heere de hand. Legt de wapens aan Zijn voeten neer; u zult er zeker geen spijt van krijgen. Wel is het waar, dat er veel verdrukking en strijd aan verbonden is, maar gij wordt met Zijn liefde ondersteund. Dan zult u gevoelen dat Zijn juk zacht en Zijn last licht is. Soms zult u kunnen zeggen: "*Ik ben zeer vrolijk in de Heere en mijn hart verheugt zich in de God mijns heils.*" En wanneer u zich dan, in de vrijmaking, door

Christus bloed gewassen mag zien, dan zult u er dit bijvoegen: *"Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils, en de mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omgehangen."* Dan is er pas rechte vrolijkheid, nietige, arme wereldling! Nooit zult u in de wereld deze vrolijkheid kunnen genieten, die er ligt in de vreze des Heeren. O, dat uw ogen daar eens voor opengaan. Dan zult u het met Groenewegen uit gaan jubelen:

*Mij aangaande, het is mij goed,
wat de wereld zegt of doet;
ik wil mijn deel haar gaarne geven.
Het is mij wel, dat ik gewis
weet, dat al mijn zieleleven
bij de Heer' der heren is.*

*Mij aangaande, al het genot
dezer wereld, en van God
en Zijn gunst te zijn gescheiden,
mij ter keuze voorgesteld,
zou mijn ziele niet verleiden,
ja, geen banden van geweld.*

*Mij aangaande, het is mijn lust,
't is mijn goed en zielerust,
met mijn God alleen te leven;
en, de wereld uit het oog,
met mijn harte opgeheven
van beneden naar omhoog.*

*Mij aangaande, 's werlds kind,
die uw vreugd en leven vind
in de zonden en ijdelheden,
ik verkies een ander goed;
ik ben niet met uw deel tevreden,
al uw zoet is mij maar roet.*

Dit is ook de taal van mijn hart, geliefde lezer(es). De Heere kent ons veel beter, dan dat wij ons kennen. Ik lig nu op het ziekbed en heb tijd u het één en ander van mijn levensgeschiedenis te vertellen, opdat u, mijn medereiziger naar de eeuwigheid, ook nog mag gaan geloven, dat u nog uit de doden mag ontwaken, opdat Christus over u lichte. Het zou eeuwige winst voor u zijn, uw ziel als een buit te mogen krijgen om eeuwig bij de Heere te zijn. Wie weet, wil de Heere dit geringe schrijven hiervoor nog gebruiken. Hij is zo wonderlijk. Hij nam slijk om de blinde de ogen te openen. Uit stof heeft Hij de ganse schepping geformeerd. Hij roept het ons toe: *"Werpt uw brood uit op het water, want gij zult het vinden na vele dagen, en geef een deel aan zeven, ja ook aan acht, want gij weet niet, wat goed of kwaad op de aarde wezen zal."* Ik word soms zo los van deze aarde. Oudejaarsavond ging ik wenende slapen, en 's morgens ontwaakte ik met een versje van Groenewegen:

*Uw schreien zal niet eeuwig duren,
Uwe tijd, die is nabij,
God zal in Zijn hemelschuren,
Halen u, van onweer vrij.*

Het zal een eeuwig wonder zijn, wanneer mij dat te beurt valt. Dan pas zal ik in waarheid kunnen zingen uit Psalm 73:

*'k Zal dan gedurig bij U zijn,
In al mijn noden, angst en pijn;
U al mijn liefde waardig schatten,
Wijl Gij mijn rechterhand woudt vatten.*

Dan zal ik het, met de hele verlostte schare, uit mogen jubelen: *"Gij, geslacht Lam, Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed. Gij alleen zijt waardig te ontvangen, ook van mij, de lof en de eer en de aanbidding en de dankzegging. Van nu aan tot in alle eeuwigheid. Amen, ja Amen."*

Ondervinding 1952

Leviticus 26:10 zegt: *"En gij zult het oude, dat verouderd is, eten, en het oude zult gij vanwege het nieuwe uitbrengen."* Zo deed Hij ook aan mij, onwaardige zondares.

Ik zal u weer iets mededelen, van wat de Heere mij deed onder vinden in 1952. Op 9 september werd ik weer zwaar ziek, onder veel smart heb ik 3 weken in het ziekenhuis te Gorinchem gelegen. Maar nochtans, ondanks mijn hevige smart, mocht ik toch in de Heere stil en gerust zijn, en mijzelf aan Hem toevertrouwen. Mijn kwaal werd wel wat verzacht, maar genezen was ik niet toen ik weer thuis kwam. Mijn eten kon ik bijna niet naar binnen krijgen. Ik had altijd pijn, en veel benauwdheden. De dood was iedere dag nabij, en ik was dikwijls door mijn lijden zwaar bedroefd. Toen kwam de Heere mij verkwikken uit Psalm 43:

*Mijn ziel, hoe treurt ge dus verslagen?
Wat zijt g' onrustig in uw lot?
Berust in 's Heeren welbehagen;
Hij doet welhaast uw heilzon dagen;
Uw hoop herleev' naar Zijn gebod;
Mijn Redder is mijn God.*

Toen sprong het leven in mijn ziel op, en ik kreeg zo'n vernieuwde moed en levenskracht, dat ik kon getuigen:

*God is een toevlucht voor de Zijnen,
Hun sterkt' als zij door droefheid kwijnen;
Zij werden steeds Zijn hulp gewaar,
In zielsbenauwdheid, in gevaar.*

Zijn gunst versterkte mij meer dan de uitgezochtste spijzen. Dit deed de Heere mij steeds ondervinden, zo mocht ik gedurig stervende leven.

Mijn lichaam werd dag aan dag gefolterd door krampen, en wanneer de Heere mij niet had ondersteund, was ik reeds lang in het graf gestort. Als Hij mij met één hand sloeg, dan goot hij met de andere hand de olie en de wijn van Zijn Goddelijke liefde in mijn wonden. Dan zong ik weer in Hem verblijd: *Mijn God, Gij hebt mij op mijn klacht, genezen en mijn smart verzacht.*

Gedurig ondervond ik Zijn ondersteunende nabijheid, maar nooit verscheen er morgenstond, waarop ik geen kastijding vond. Zo ben ik gekomen tot het jaar 1954, steeds geplaagd door mijn kwaal, die steeds ernstiger werd. Maar ik mocht mezelf zo aan de Heere toevertrouwen, dat ik geen zin had om de dokter te raadplegen. De pijnen namen echter steeds toe, en op aandringen van mijn man bezocht ik de dokter.

Ik moest weer naar het ziekenhuis, waar ik behandeld werd. Het was weer een zware beproeving. Ik zuchtte tot de Heere, en ik kreeg deze belofte uit Psalm 121: *"Zie, de Bewaarder Israëls zal niet sluimeren, noch slapen. De Heere is uw Bewaarder, de Heere is uw Schaduw aan uw rechterhand."* Van deze belofte ging zoveel kracht uit, dat ik weer mocht leunen en steunen op die onveranderlijke Verbondsgod, Wiens beloften in Christus ja en amen zijn. Ik ging zo gerust naar het ziekenhuis, omdat ik wist dat mijn tijden veilig in Zijn hand waren. 18 Juni ben ik geholpen, en de Heere ondersteunde mij zo groot, dat ik 's morgens nog kon zingen: *"Ik zal gerust in vrede slapen, en liggen ongestoord terneer."*

Ik had helemaal geen vrees, want ik voelde dat de prikkel uit de dood weggenomen was. De Heere was mij nabij, *wat zou ik vrezen?*

*De Heere zou mij getrouw behoên,
Daar Hij mijn schild en hulp wou wezen.
Wat zou een nietig mens mij dan doen?*

Ik vertrouwde alleen op Gods trouw. Nu, de Heere heeft mijn hoop en geloof niet beschaamd. Ik ontwaakte alsof er niets gebeurd was. De Heere was mij zo nabij. Acht dagen heb ik in deze toestand geleefd. Toen raakte ik mijn sterkte kwijt, en het werd duisternis van binnen door mijn ongeloof, en ik werd gekweld door hevige pijnen. Al dat zoete raakte ik weer kwijt, en het werd zeer donker in mijn ziel. Daarbij kwam dat ik na 3 weken weer geopereerd moest worden. Ik was benauwd tot de dood toe door angst en vrees, want ik miste de Heere.

Na zes weken verpleegd te zijn mocht ik weer naar huis. Toen mocht ik bij vernieuwing de Heere smeken of het Hem behagen wilde mij te genezen, en Hij wilde Zich weer opnieuw over mij ontfermen. Hij bracht genezing voort: *Hij deed mij op mijn smeken, geen hulp ontbreken, Hij houdt getrouw Zijn Woord.* De genezing van deze laatste operatie leek volgens menselijke berekening volkomen onmogelijk, maar de Heere genas mij wonderbaarlijk in enkele dagen. Toen heb ik mij opnieuw aan God verbonden in de veronderstelling, dat ik nu zo voort zou gaan in al mijn dagen; maar voort te gaan van kracht tot kracht en zo voor God te verschijnen in Sion. Maar onze gedachten zijn niet Gods gedachten. De Heere achtte het nodig mij weer strijd en beproeving te geven. Hij heeft mij opnieuw onder de roede doen doorgaan en gelouterd in de smeltkroes van de ellende.

Op 2 januari 1955 werd ik opnieuw getroffen door een zware ziekte, en de Heere verborg Zijn lieflijke tegenwoordigheid voor mij. Naar het lichaam was het ondraaglijk. Ik riep des daags, maar Hij antwoordde niet. Ik klaagde des nachts, maar vond geen vertroosting, noch ontferming voor mijn verdriet. Wat is dat benauwend, als er geen toegang tot de Heere is. Het is erger dan de dood. Zo heb ik vier weken geworsteld, tot op een nacht de nood zo hoog was gestegen, dat ik op mijn knieën gelegen heb en met opgestoken handen uitkermde: *"Heere, ik verga indien U Zich niet over mij ontfermt. O God, U hebt het toch Zelf beloofd, dat Gij in de benauwdheid mij bij zou staan? Heere, zult U mij nu overgeven en Uw barmhartigheid toesluiten door Uw toorn?"* Toen kreeg ik te zien, dat het de vrucht van de zonden was, zodat ik niet kon bestaan zonder bedekking van die dierbare Borg. Ach, gaf iemand mij vleugelen, zeker, mijn drift was niet te beteugelen, om tot U, o dierbare Koning, te vlieden, en de zoom van Uw kleed aan te raken. Maar ik kon niet tot Hem gaan. Mijn ogen verhieven zich naar omhoog, als een tot de dood doorwonde stervende.

Ik riep het uit: *"O dierbare Heere Jezus, wees Gij mijn Borg; ik verga, indien U mij geen bijstand biedt."* Met een bevende en stervende stem vroeg ik toen: *"Heere, zult*

Gij mij in deze ure des doods verlaten?" Ik kreeg de gedachte, hoe Thamar door Juda veroordeeld was ter dood, maar zij had nog een staf, een snoer en een zegelring van hem. Deze kon zij hem tonen om hem duidelijk te maken wat hij verbranden wilde; dat hetgeen in haar was van hem zelf was.

Zo mocht ik ook tot bezinning komen en vragen: "Heere, als U mij nu overgeeft, U hebt het recht daartoe. Door mijn zonden heb ik het duizendmaal verdiend, maar Heere, wat zult Gij dan Uw grote Naam doen? Gij, Die mij levend gemaakt hebt door Uw toezeggingen, en mij de grootste en dierbaarste beloften geschonken hebt. Heere, zult U nu feilen in Uw trouw en Uw verbond gaan schenden?" Het was of ik al Zijn beloften voor Zijn voeten neerlegde. De beloften, die Hij mij in nood en dood geschonken had. Toen vloei de smeebede uit mijn hart:

*O Heer', Gij zijt weldadig;
Straf mij niet ongenadig
In Uwe toornegloed.
Ai, matig uw kastijden;
Sla mij met medelijden,
Gelijk een vader doet.*

*Vergeef mij al mijn zonden,
Die Uwe hoogheid schonden;
Ik ben verzwakt, o Heer'.
Genees mij, red mijn leven:
Gij ziet mijn beend'ren beven;
Zo slaat Uw hand mij neer.*

*Mijn ziel, gans nêergebogen,
Schrikt voor Uw heilig' ogen,
In deze jammerstaat.
Hoe lang zal ik nog klagen?
Hoe lang Uw gramschap dragen?
O Heer', mijn Toeverlaat.*

*Keer eindlijk, Heer', toch weder;
Mijn ziel buigt zich ter neder,
Ai, red haar van 't verderf;
Sla mijn ellende gade
Tot roem van Uw genade.
En help mij, eer ik sterf.*

Toen kon de Heere Zich niet langer bedwingen, maar leidde mij in, hoe ik zelf de oorzaak was van al dit lijden. Dat ik zelf om die slagen riep vanwege mijn onvruchtbaarheid voor God. Maar Hij werd met innerlijke ontferming over mij bewogen, en reikte mij de scepter van de vrede toe. Ik riep met de tollenaar: "O Heere, wees mij zondaar genadig."

En God verhoorde mij. Toen, geliefden, mocht ik in het geloof de zoom van Zijn kleed aanraken, en behouden worden. De vrede Gods, die alle verstand te boven gaat, daalde in mijn hart.

Het was alsof ik voor een ogenblik in de hemel was, zo laag daalde God in Zijn ontferming in mijn ziel neer. Hij verlostte mij uit nood, pijn en ziele-angsten, zodat het mij scheen, een blijde droom te zijn. Ik juichte, ja mijn tong verhief des Heeren Naam. Ik zong:

*God heeft bij ons wat groots verricht:
Hij Zelf heeft onze druk verlicht;
Hij heeft door wond'ren ons bevrijd;
Dies juichen wij en zijn verblijd.*

*Heb ik mijn ziel niet stil gezet,
En mij verloochend naar Uw wet,
Gelijk het pas gespeende kind
Zich stil bij zijne moeder vindt?*

*Mijn ziel, die naar de vrede haakt,
En 't morrend ongenoegen vraakt,
Is in mij als een kind gespeend,
En heeft zich met Uw wil vereend.*

Wat is het leven dan zoet, als men Gods hoogste goed zo aan zijn ziel geniet. Satan had mij zeer benauwd en gedurig toegefluisterd:

*"God zal hem nu niet meer
Verlossen als weleer;
Hem is geen heil beschoren."*

Maar nu kwam de Heere mij op Zijn tijd verlossen en in ruimte stellen. Hij had lust mij uit die kaken van de wrede dood weer los te maken. Daar opende de Heere weer Zijn lief en dierbaar Woord voor mij; en ik was zo vol van de genade en ontferming Gods, dat ik het uitriep tegen mijn huisgenoten: Maakt toch de Heere met mij groot, en laat ons samen Zijn heilige Naam roemen, want:

*Gij hebt mijn ziel, door angst beroerd,
Als uit het graf weêr opgevoerd;
Gij hebt het leven mij geschonken:
Ik ben niet in de kuil gezonken.*

Wat was de Allerhoogste toch goed voor mij. Na het bittere en zure gaf Hij het zoet, zodat ik, als Israël, mij mocht legeren bij de palmbomen en waterfonteinen van Zijn trouwhoudend Woord. Ik kan het nooit genoeg met woorden weergeven wat ik toen doorleefde. Vrede met God door het geloof in Hem, Die tot zonden voor ons gemaakt is. Het was mij alleen maar goed nabij God te wezen. Ik zong met hart en mond uit Psalm 10:

*O Heer', Gij wilt, door goedheid aangespoord,
De wens van Uw zachtmoedig volk voldoen;
Gij zult hun hart versterken naar Uw Woord,
Verdrukten door Uw Godd'lijk recht behoên,
En U ter hulp van arme wezen spoên.*

Het was alsof ik met olie werd overgoten. *"De Heere bracht mij na zware beproevingen en tegenheden, weer op het rechte pad. Hij richtte mijn schreden naar een gewenste stad.*

*Laat mij nu voor de Heere,
Uw milde gunstbewijzen,
Uw wonderen U ter eer,
Voor 't ganse mensdom prijzen."*

Maar wat hebben wij het toch weer snel doorgebracht. Als het van mijn kant moest komen, dan was het nog eeuwig kwijt geweest. Ik dacht nu zo zoetjes voort te gaan, al mijn dagen en maar te leven naar de Geest, en mij niet meer in te laten met de

wereldse beslommeringen, want die waren voor mij toch waardeloos. Ik vergat bijna, dat mijn tere ziel zoveel van het aardse had overgehouden, en dat ik toch op vijands bodem bleef. De Heere heeft mij toen beloofd, dat Hij mij kastijden zou met mate. Nu, dat heeft Hij tot hiertoe kennelijk vervuld.

In het jaar 1956 heeft de Heere mij zo met Zijn genade en vertroosting bijgestaan, dat ik het ruim in het gemoed mocht hebben. Half november mocht ik weer zo'n zoete nacht doormaken. Toen werd ik weer aangevallen, omdat ik het beeld Gods miste, en zo buiten Gods gunst lag. Dat was ondragelijk, en ik had het zeer benauwd. Ik riep uit: "O God, indien ik nog buiten Uw gunst leef, dan kan ik niet langer meer leven. Heere, als ik niet een bewijs van Uw gunst ontvang, dan moet ik omkomen."

De Heere openbaarde Zich toen liefderijk aan mij, ellendige, met deze woorden: *"Die Mij lief heeft, zal van Mijn Vader geliefd worden, en Wij zullen komen en woning bij hem maken."*

Ik antwoordde: *"Mijn Heere en mijn God."* Ik mocht in de geest aan Zijn dierbare Middelaarsvoeten neervallen, en Hem al mijn noden, armoede en ellende klagen. Het werd toen zo ruim voor mijn hart, dat ik overhield van mijn verzadiging. Ik mocht niet alleen voor Zijn voeten neervallen, maar ik mocht al het geraakte volk meebrengen, en nog was er plaats genoeg voor elke kranke zondaar, die het stof bewoont, en die zijn ziel bij het leven niet meer heeft kunnen houden. Die Bron van troost en licht raakt nooit uitgeput. *Een volle beek van wellust maakt hier elk in liefde dronken.*

Maar van onze kant gaat het weer snel voorbij, en dan wordt het weer klagen, dan wordt het weer zo donker. Dan wordt de klacht:

*'k Ben met verschrikking aangedaan;
Mijn moed verflauwt; mijn leden beven;
Uw dierb're gunst heeft mij begeven;
De vlam Uws toorns doet mij vergaan;
'k Moet dag aan dag met duizend rampen,
Als met het woên der golven kampen.*

De Heere maakt gedurig het land des harten droog en begerig. Dan verrijkt Hij het weer grotelijks met Zijn vruchtbare regen van genade, dan druipt het al van vet, en dan juichen zij elk weer op eigen wijze.

*Zijn eer klimt uit het stof.
Zij zingen Uw Naam ten prijze,
Uw goedheid en Uw lof.*

Zo naderde 1957.

Ik dacht het niet meer te zullen schrijven, maar de Heere heeft opnieuw Zijn wonderen groot gemaakt aan een onwaardige, die ik ben. In de nacht van 14 januari werd ik wakker gemaakt. De Heere kwam mij toen opnieuw met Zijn opzoekende ontferming te overtuigen van Zijn genade, die Hij mij bewees. Toen mocht ik zo lieflijk terugblikken in de weg, die Hij mij deze 40 jaren had laten gaan. In deze woestijn des levens mocht ik terug zien op wat geschied was van Sittim af tot Gilgal toe, opdat ik de gerechtigheden des Heeren zou bekennen. De Heere leidde mij terug, hoe Hij mij op mijn 17^e jaar, 4 februari 1917, zo arm en ellendig, door nood op nood bedreigd, tot Hem het zuchten en vluchten geleerd had in een weg, die ging door de zee, door diepe wateren van beproeving.

Ja, hoe ik ging door de smeltkroes der ellende. Maar Hij liet mij tevens zien, hoe Hij altoos over mij had gewaakt. Hoe Zijn ontfermend oog steeds mij had gadegeslagen,

zodat er altijd honing aan de roede kleefde. Dat Hij Zijn hand nooit terug getrokken had, niettegenstaande al mijn zonden en menigvuldige afwijkingen. Hij bleef bij mij in al mijn tegenspoed.

Ik werd ingeleid in Deuteronomium 8 vers 2, en verder, hoe de Heere mij nu door Zijn Woord toeriep om te gedenken; en voorts, hoe Hij mij door wonderen van genade en ontferming geleid had op wegen en paden, die ik niet kende. Hoe Hij mij verootmoedigde en mij liet hongeren, maar daarna ook voedde met het manna, dat ik van tevoren niet gekend had, opdat Hij mij bekend maakte dat ik van het aardse brood niet leven kon naar de geest, maar dat ik alleen maar leven kon bij alles, dat uit des Heeren mond uitging. De Heere sprak verder tot mijn ziel: *Beken dan toch in uw hart, dat de Heere uw God, u gekastijd heeft.* Ik mocht in grote verwondering wegsmelten en uitroepen met Jakob: *"Gewisselijk is de Heere aan deze plaats, en ik heb het niet geweten."* Er werd mij getoond wat de Heere voor mij geweest was, maar ook, wat ik daar tegenover voor de Heere geweest was. Schaamte en schande mochten mijn aangezicht wel bedekken, want ik ben een overtreder van al Gods geboden.

Zo kwam, met een steeds wisselende toestand, **1958**, echter niet zonder bemoeienissen van de Heere. Ik ben dat jaar maar zelden zonder smarten geweest. Eerst werd ik bezocht met vele pijnen door mijn hele lichaam, zodat ik menigmaal mezelf vond als een doodbrakende. Eén, die mocht getuigen:

*Ik ben door overmaat van kwalen,
Als zij die reeds ten grave daalden.*

Maar het braambos brandde nog en verteerde niet, want de Heere deed mij wonden aan, maar tegelijk verbond Hij ze met zalfolie Zijner eeuwige liefde.

Daarna, in augustus en september, kreeg ik een verlichtende pauze en ik knapte weer wat op, en werd naar het lichaam gesterkt.

Nauwelijks echter was het iets beter of de kwaal verspreidde zich weer door mijn gehele lichaam in erger mate. Ik getuigde met Psalm 38:

*'k Voel mij van de smart doorsneden;
In mijn leden
Is niets heel, of vrij van pijn.*

Het lijden was zeer smartelijk, maar ik mocht het met God eens worden. De Heere toonde mij dat Hij alleen God was, Die wel wist wat ik nodig had. Ik werd terug geleid in de ruim 40-jarige woestijnreis, waar ik als bij de hand was geleid. Wel hard gekastijd, maar niet verlaten, noch ter dood was overgegeven. Hij had steeds Zijn ontfermend oog op mij gehouden, en had mij in liefde gadeslagen en over mijn welstand gewaakt. Ik kreeg zo'n vernieuwde betrekking op Hem, Die grote Ontfermer, en riep uit: "Ach, Heere, het is al goed, wat Gij met mij doet. Al moet ik aan deze kwaal sterven, het is alles goed. Gij hebt mij als een kind gespeend, en hartelijk met Uw wil vereend." Wat is dat goed als men God, dat hoogste Goed, aan de ziel mag genieten. Dan wil ik niet ruilen met een wereldling, die een gezond lichaam heeft en alle schatten van de aarde bezit. Nee, ik heb van mijn keus geen berouw. Dan stem ik in met Groenewegen:

*Wat is dat leven zoet,
Als de Heere mij ontmoet,
Met liefde en genade.
Dan ontspringt mijn ziel over des Heeren daden.
Wat is dat leven zoet.
Aardse wellust is mij roet,
Bij 't genot van dit hemels leven.*

*Al de rijkdom en al het genot,
Van heel de wereld buiten God,
Is mij niet waard om aan te kleven.*

Zo heeft de Heere mij vergund het jaar 1959 in te gaan.

Vele rampen en tegenheden zijn des vromen lot, maar uit die alle redt hen God, Hij blijft hun heil alleen. Ik voelde mijn krachten steeds afnemen. Ik zat veel in de eenzaamheid te overdenken wat de Heere voor mij geweest is, en hoe weinig ik Hem vergolden had voor Zijn weldaden. De Heere eist toch van ons dat wij met onze genadetalenten moeten woekeren om vruchten voort te brengen; om ons brood op het water uit te werpen, opdat wij het van de Heere zouden terug ontvangen. Want de Heere schenkt het toch, opdat Zijn eer opklimt uit het nietig stof. Ik was in alles tekort geschoten. Wat een zwijgen daar ik spreken moest, en wat een spreken als ik zwijgen moest. En als we dan gewaar worden dat er geen overneming is, er geen plaats is voor onze smeekbede, zelfs niet bij onze liefste nabestaanden, dan geven wij soms de moed op en nemen ons voor om maar niet meer in des Heeren Naam te spreken. Maar dan wordt het zwijgen weer zo benauwd, dat wij met Jeremia moeten getuigen: *"Mijn hart wordt heet in mijn binnenste, een vuur ontbrandt in mijn overdenking. Ik sprak het goede niet, maar ook dit verzwaarde mijn hart.* Mijn geest werd heet door verdriet en vuur ontstak mijn peinzend hart, dat, ondanks mijn besluiten in mijn leed, mijn tong op het laatst weer sprak. Maar ach, wat gevoelt men dan zelfs van zijn liefste nabestaanden dat er geen plaats voor ons is. Dat ze oor en hart voor ons gesloten houden.

De Heere alleen weet, hoeveel tranen ik hierover geschreid heb; mogen zij vergaderd zijn in Zijn flessen, dan is al mijn druk verzoet. Maar de Heere heeft veel voedsel als een tegengif uit Zijn Woord gegeven, want Hij is ons in alles voor gegaan, en heeft ons een voorbeeld nagelaten om Zijn voetstappen te drukken. Hij klaagt Zijn nood uit in Psalm 69: *"Ik ben Mijn broederen vreemd geworden, en onbekend aan Mijner moeders kinderen."* *"Ik heb gewacht naar medelijden maar er is geen; en naar vertroosters, maar heb ze niet gevonden."* Hierin, o dierbare Koning, heb ik toch ook een weinig Uw voetstappen mogen drukken, zodat mijn hart verbroken was door de versmaadheid. En ik kan mede getuigen: *"Ik heb geweend in mijn ziel, maar het werd mij tot smaad."*

'O, lieve Koning, Gij zijt ons in alles voorgegaan. Gij kreeg in Uw dorst gal met edik te drinken, dat hebben wij nog niet ondergaan. Gij hebt het zwaarste deel van het kruis van Uw volk gedragen en dit vrijwillig gedaan. Gij kreeg een doornenkroon op Uw hoofd en vuistslagen en speeksel in Uw aangezicht. Wij krijgen wel enige druppels te proeven uit die bittere lijdensbeker, maar Gij, o Levensvorst hebt hem geheel moeten ledigen, zodat Gij uit moest klagen: *"Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?"* Ook voor mij hebt Gij dat gedaan. Voor zo'n snode wetschender en overtreder. Heere Jezus, mocht ik U toch maar leren kennen en beminnen, want Gij hebt mij toch getrokken met Uw liefdekoorden. Het was toch onmogelijk dat ik zonder Uw trekking tot God Uw Vader kon komen. U zegt het Zelf in Uw Woord, dat niemand tot U kan komen zonder de trekkende liefde des Vaders, want U bent toch samen Eén.'

Op 2 april 1959 moest ik, op doktersadvies, opgenomen worden in een Rotterdams ziekenhuis voor een oogoperatie. Echter zonder resultaat, daar het gezwel achter mijn ogen niet meer verwijderd kon worden. Na 5 weken verpleegd te zijn, en 18 maal bestraald te zijn geworden, ben ik, ongeneeslijk ziek, naar huis teruggekeerd met een

zeer pijnlijk oog en nog vele andere lichaamskwellingen. Mijn lichamelijke toestand werd steeds slechter en hoop op herstel was er niet meer. Regelmatig werd ik nog behandeld in een ziekenhuis, maar ik kwam steeds zo naar terug, dat ik dit maar opgegeven heb. Ik was alleen nog maar een arme bedelares, die om een verbeurde zegen smeekte, hetgeen soms wonderlijk meeviel. Als ik in de druk bijna dreigde te stikken, dan kwam Hij weer op mijn smekingen mijn druk verlichten, en mijn ziel lieflijk verkwikken. Dan kon ik met de dichter instemmen: *"Al Uw baren en Uw golven zijn over mij heen gegaan, maar de Heere heeft des daags Zijn goedertierenheid geboden, en des nachts Zijn psalmliederen mij geschonken."* Ik mocht het gebed, dat mij werd gegeven, tot de God mijns levens opheffen.

Geliefde familie, vrienden en kennissen, en allen die God vrezen, ik hoop dat dit gebrekkige schrijven u nog kan opwekken om u van het pad der zonden af te keren en de genade uit te kopen. *Dat ge uw dagen zult tellen, opdat ge een wijs hart mag bekomen.* En, zo Deut. 32 zegt: *"O, dat zij wijs waren! Zij zouden dit vernemen, zij zouden op hun einde merken."* Dat dit u ten deel mag vallen, want *alle vlees is als gras, en alle goedertierenheid van mensen is als een bloem des velds. Het gras verdort, de bloem valt af, maar het Woord des Heeren blijft in der eeuwigheid.* Dat is het lieve Woord, dat dagelijks onder ons verkondigd wordt.

1959 is voor mij een jaar geweest van veel druk en smart tot 23 augustus. Toen was de pijn van mijn ziekte zeer hevig, en ik dacht dat mijn einde zeer nabij was. Ik was geheel machteloos, en lag in het hopen uitzicht, dat de Heere mij zou verlossen van dit lichaam der zonden en des doods. Dat er zo een einde aan mijn leed zou komen. Opeens kwam toen deze zin voor mijn geest: *"Zouden wij het goede van God ontvangen, en het kwade niet?"*

Toen ik het daar mee eens werd, kwam de Heere te middernacht mijn ondraaglijke smart geheel wegnemen, zodat ik uitriep: *"O Heere, wat is er nu gebeurd? Gij hebt aan mij wat groots verricht. Gij Zelf hebt mijn druk verlicht."*

Ik kon opstaan van het bed zonder hulp, hetgeen ik al weken niet meer kon. Het was Psalm 71 vers 5 waarmee ik opstond:

*'k Was als een wonder in elks ogen;
Maar Gij, mijn Toevlucht, Gij
Stond mij met sterkte bij;
Laat dan mijn mond Uw Naam verhogen
En al mijn levensdagen
Van Uwe roem gewagen.*

Ik was geheel en al met verwondering en aanbidding vervuld. En toen ook liet de Heere mij weer zien en leren, *hoe Hij mij van dat ik werd geboren, ja, van mijn eerst begin, mij steeds, uit tedere min, had ondersteund.* Ja mij, van mijn kindse dagen, had geleid en onderricht (Psalm 71). En nu, in de grijze ouderdom, is Hij nog steeds dezelfde, trouwhoudende Verbondsgod voor al Zijn ellendig en nooddruftig volk. En dat alles om Zijns Zelfs wil. Want ach, wie was ik voor Hem? Ik was een lederen zak gelijk, waar geen vocht of schoonheid aan te bespeuren viel. Ik was alleen maar zwart door dienstbaarheid. Ik riep het uit: Heere, waar zal ik U mee tegenkomen?

*Wat zal ik, met Gods gunsten overlaân,
Die trouwe Heer' voor Zijn gená vergelden?
'k Zal bij de kelk des heils Zijn Naam vermelden,
En roepen Hem met blijd' erkent'nis aan.*

"Ik zal de Heere zingen in mijn leven; ik zal mijn God psalmzingen terwijl ik nog ben. Mijn overdenking van Hem zal zoet zijn. Ik zal mij in de Heere verblijden tot in lengte van dagen." Dan mag ik toch aanheffen Psalm 105:

*Doet Zijne glorierijke daán,
Alom de volkeren verstaan.
En spreekt, met aandacht en ontzag,
Van Zijne wond'ren dag aan dag.*

Wat een tekort toch aan onze zijde. Hoe moesten mijn tong en mijn hart en mijn keel toch altijd vervuld zijn met de lof van God. Mijn mond toch moest vinden tot Zijn lof, gedurig ruimer stof. Hij moest toch al mijn liefde waardig zijn, zó, dat mijn mond overvloedige van Zijn eer, gelijk een bron zich uitstort op de velden (Psalm 119:86). De Heere heeft het de wijzen en verstandigen niet laten bevatten. Ik vraag wel eens: *Heere, waarom was het op mij gemunt? Er gaan er zoveel verloren, die Gij geen ontferming gunt.* Ik kan het niet bevatten, dat de Heere zulke bemoeienissen met mij, ellendige stumper, wil houden, daar ik toch alles zo diep verbeurd heb. Ik kan Hem niets toebrengen dan zonden en ongerechtigheden.

4 februari 1960 ben ik 60 jaar geworden. In maart heb ik weer, 's nachts, een diepe strijd doorworsteld. De satan benauwde mij weer. Hij zei mij, dat ik nog te weinig kennis had aan Zijn sterven, dood en opstanding. En ik moest beamen, dat ik nog veel tekort kwam, en ik riep het uit: "O Heere, Gij Zone Davids, ontferm U mijner. Ach, wie zal mij doen drinken uit U, o Bethlehems Bornput?" Toen werd ik gewaar drie helden, die doordrongen tot die Put des levenden waters, en zij putten voor mij, opdat ik zou drinken van dat levende Water om niet. U zult wellicht belangstellend vragen: Wie waren dan toch die helden? Nu, ik kan en mag geloven dat het waren: Geloof, hoop en liefde, die door des vijands wallen heen braken. Ik mocht Hem weer zien in Zijn schoonheid, beminnelijkheid en vergevende liefde. Mij toeroepende, dat Hij de Alfa en de Omega is, het Begin en het Einde. *"Ik zal de dorstige geven van het water des levens voor niet, en de kromme wegen zal Ik recht maken, en Ik zal de duisternis voor hen tot licht maken. Deze dingen zal Ik hun doen, en Ik zal hen niet verlaten"* (zie Jes. 42). Ik mocht weer ademen en jubelen:

*Een milde regen zondt G', o Heer'
Op Uw bezwijkend' erf'nis neer,
Om sterkt' aan haar te geven.*

Ik mocht zo lieflijk luisteren naar die schuldovernemende Borg. Hoe Hij mij toeriep, *dat mijn strijd haast vervuld was, dat mijn ongerechtigheid verzoend was. En dat ik van de hand des Heeren dubbel ontvangen had voor al mijn zonden.* Dan wordt toch weer vervuld: *"Hij geeft de moede kracht, en Hij vermenigvuldigt de sterkte die, die geen krachten heeft."* Ze mogen opvaren met vleugelen, gelijk een arend. Ze mogen lopen en ze worden niet moede; ze wandelen en ze worden niet mat.

Wat is de Heere uit genade toch mild en goed voor armen. Hij zal Zijn hulpe ter verlossing tonen, Hij slaat hun zielen gade. Ja, al gaat het nog zo hoog, hun bloed, hun tranen en hun kermend lijden zijn dierbaar in Zijn oog.

*Zo moet de Koning eeuwig leven!
Bidt elk met diep ontzag;
Men zal Hem 't goud van Scheba geven,
Hem zeeg'nen dag bij dag.
Is op het land een handvol koren,*

*Gekoesterd door de zon,
't Zal op 't gebergte' geruis doen horen,
Gelijk de Libanon.*

Ja, geliefden, als die halmen van zwaarte gaan schudden, dan is er geen zwijgen meer mogelijk. O nee:

*Zij juichen elk op zijne wijze;
Uw eer klimt uit het stof;
Zij zingen, Uwe Naam ten prijze,
Uw goedheid en Uw lof.* (Psalm 65)